Riksdagens protokoll
1992/93:59

Onsdagen den 10 februari

Kl. 9.00–21.09

Protokoll
1992/93:59

---

1 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet och finansutskottet

Valberedningen hade enligt till kammaren inkomna protokollsutdrag
dels på begäran av socialdemokratiska riksdagsgruppen tillstyrkt att antalet suppleanter i konstitutionsutskottet utökades från 18 till 19,
dels på begäran av kristdemokraternas riksdagsgrupp tillstyrkt att antalet suppleanter i finansutskottet utökades från 22 till 23.

Kammaren biföll dessa framställningar.

2 § Val av suppleanter i konstitutionsutskottet och finansutskottet

Företogs val av ny suppleant i konstitutionsutskottet och finansutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i konstitutionsutskottet
Sören Lekberg (s)

suppleant i finansutskottet
Dan Ericsson i Kolmården (kds)

3 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Johan Brohult* (-) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i socialutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

1 *Riksdagens protokoll 1992/93. Nr 59*

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1992/93:25 till justitieutskottet
1992/93:163 till konstitutionsutskottet

5 § Hänvisning till utskott av under allmänna motionstiden avlämnade motioner

Föredrogs och hänvisades de under allmänna motionstiden avlämnade motionerna enligt följande.

Motionerna hänvisades till de utskott som utskottsbeteckningen i motionsnumret anger utom i de fall där motioner har fördelats mellan flera utskott.

I sistnämnda fall remitterades motionerna i enlighet med de noteringar som gjorts i den till snabbprotokollet för tisdagen den 9 februari bilagda motionsförteckningen.

6 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion
1992/93:Sf22 till socialförsäkringsutskottet

7 § Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 1 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Hösten 1991 var 140 000 människor arbetslösa. Den borgerliga regeringen rivstartade, men inte med åtgärder mot arbetslösheten utan med att sänka skatten för förmögenhets- och kapitalägare och med utförsäljningar av statliga företag.

I januari 1992 hade antalet arbetslösa ökat till 180 000. Regeringen förblev passiv.

I maj 1992 var 200 000 utan arbete. Vi socialdemokrater lade fram ett omfattande investerings- och utbildningsprogram. Det avvisades.

I september 1992 hade antalet arbetslösa stigit till 220 000. Vi återkom med förslag, men intresset från regeringen var svalt.

Nu står 330 000 människor helt utan arbete. Regeringen har givit upp. Den är beredd att låta arbetslösheten fortsätta att stiga, hela detta år och hela nästa år.

Sverige är ute på farliga vägar. Inget land som tillåtit arbetslösheten stiga

uppemot 7 % har hittills lyckats bryta utvecklingen och återvända till rimliga nivåer.

"Arbetslösheten dödar, undergräver hälsan och förstör familjen" skrev British Medical Journal, en av världens ledande medicinska tidskrifter nyligen.

Jag får dagligen högar med brev från människor som förtvivlat berättar om sin situation, om utförsäkringen som närmar sig, om obetalda räkningar som hopar sig.

De hoppas att vi som står i den här talarstolen i dag skall ge besked om vad vi politiker tänker göra.

Det här är mitt besked:

Vi socialdemokrater föreslår ett program för arbete och tillväxt, som kan pressa ned arbetslösheten och ge 190 000 människor jobb eller utbildning.

Vi vill investera i vägar, broar och järnvägar, över hela landet. Det ger jobb, det ger tillväxt.

Vi vill reparera bostäder, rusta upp skolor, bygga om så att äldre kan bo bättre, renovera kulturbyggnader m.m.

Varför skall byggnadsarbetare gå arbetslösa samtidigt som tusentals fastigheter runt om i kommunerna behöver repareras och rustas upp?

När landets rektorer nyligen fick frågan om vilka problem de har i sin skola, var det vanligaste svaret: bristen på underhåll, att skolan är sliten och fungerar dåligt.

Jag är ganska övertygad om att en majoritet bland elever, lärare och föräldrar hellre vill ha upprustade skolor än kostsamma experiment med skolpeng, som drar bort ännu mer pengar från de kommunala skolorna.

Vi vill också ta fram 85 000 fler utbildningsplatser redan nu i höst.

Över 80 000 ungdomar är öppet arbetslösa. Under våren kommer lika många till att lämna sina ungdomspraktikplatser och stå utan jobb. Om fyra månader går ca 100 000 ungdomar ut gymnasieskolan. En stor del av dem kommer att gå direkt ut i arbetslöshet.

Jag vet att många hellre skulle studera. De köar till högskolan, till gymnasieskolan, till Komvux och folkhögskolor, men de kommer inte in. Platserna är för få.

Vi kan fatta beslut i den här kammaren som ändrar på det.

Jag tycker att statsministern redan i dag skall ge följande besked:

Regeringen tänker gå med på de socialdemokratiska förslagen. I höst kommer 50 000 fler ungdomar in på gymnasieskolan, 10 000 fler får studera vid högskolan, 20 000 fler får chans att läsa på Komvux och ytterligare 5 000 kan välja att läsa hos studieförbund eller på folkhögskola.

Arbetslösheten kommer att kosta 100 miljarder kronor i år. Enbart kontantstödet kostar 3 miljarder i månaden. De pengarna kan användas bättre!

Vi socialdemokrater har föreslagit att berörda utskott här i riksdagen, omedelbart och med förtur, skall behandla alla förslag som kan hejda den pågående ökningen av arbetslösheten.

Carl Bildt har redan blankt avvisat detta initiativ, utan att ens lyssna på de borgerliga representanterna i berörda utskott.

Nu verkar det emellertid som om de borgerliga utskottsledamöterna är något mer lyhörda, och det inger ändå visst hopp.

Jag finner det upprörande att landets statsminister säger nej till varje förslag som skulle kunna hejda den galopperande arbetslösheten. Själv står Carl Bildt helt utan alternativ. Det enda besked landets regeringschef har till alla arbetslösa är: Jag tänker inte lyfta ett finger för att förhindra att arbetslösheten stiger ytterligare.

Här har vi chansen att visa att riksdagen kan arbeta effektivt. Får till exempel politiker och skolchefer i kommunerna besked i mars – i stället för i början av juni – om att de kan inrätta fler gymnasieplatser, slipper tiotusentals ungdomar gå arbetslösa i höst.

Sverige var det enda landet i Europa som klarade full sysselsättning på 80-talet.

Nu vill vi socialdemokrater göra en ny kraftansträngning så att Sverige på 90-talet, som första land, kan undvika att fastna i massarbetslöshet, och i stället få fart på tillväxten och återskapa framtidstro och optimism.

Förra gången Sverige styrdes av borgerliga regeringar steg budgetunderskottet, på sex år, till 90 miljarder kronor.

Nu har regeringen Bildt under knappt ett och ett halvt år lyckats åstadkomma ett nytt budgetunderskott; denna gång på 200 miljarder kronor.

Det är en gigantisk uppgift att ta ned ett underskott av den storleken. Det kommer att ta resten av 90-talet i anspråk. Det kommer att kräva många svåra beslut. Och det kommer att behövas en regering som har en stabil majoritet här i riksdagen.

Vi socialdemokrater är beredda att medverka till att utgifterna minskar med 12 miljarder kronor nästa budgetår, dvs. i samma omfattning som regeringen föreslagit.

Socialdemokraterna föreslår bara skattehöjningar, säger Carl Bildt. Men Carl Bildt är knappast den statsminister som har rätt att kritisera andra för att höja skatter – inte så länge hans regering sitter med ett underskott i statens finanser på nära 200 miljarder kronor.

Det är ju för att minska detta underskott som vi föreslår:

* att också de bäst ställda skall ge sitt bidrag,
* att förmögenhetsskatten skall läggas om,
* att bara den mest energikrävande industrin bör få sänkt energiskatt och
* att en del av den sänkning av arbetsgivaravgiften som ingår i uppgörelsen med regeringen tas tillbaka.

De förändringar vi föreslår av energiskatten och arbetsgivaravgiften skulle öka kostnaderna för företagen med mindre än 2 %.

Det skall jämföras med att företagen får sina kostnader sänkta med hela 30 % i år och nästa år, som en följd av devalveringen, sänkningen av arbetsgivaravgiften, produktivitetsökningen och de låga löneökningarna de senaste åren.

Socialdemokraterna river upp skattereformen, skriver borgerliga tidningar upprört. Den borgerliga regeringen har sänkt skatterna på produktion och kapital med 40 miljarder kronor och höjt skatterna för hushållen med 30 miljarder kronor utan att skattereformen har ansetts vara i fara.

Det konstiga med skattereformen är: Det anses inte att reformen rivs upp

när höginkomsttagarna får sänkta skatter – bara när deras skatter höjs. Det anses inte heller att skattereformen rivs upp när vanligt folk får höjd skatt.

Det behövs, fru talman, både minskade utgifter och ökade inkomster för att vi skall få ned budgetunderskottet. Men det helt avgörande, enligt vår mening, är att vi får fart på tillväxten.

För det krävs det en offensiv politik med satsningar på investeringar och utbildning. Men regeringen ägnar varken tid eller intresse åt detta, och då klarar man inte heller Sveriges ekonomi.

I de brev jag får är det, vid sidan av arbetslösheten, de höjda boendekostnaderna som oroar människor mest. Aldrig tidigare har så många tvingats gå från hus och hem.

I valrörelsen utlovade Carl Bildt sänkta hyror. I stället har de flesta drabbats av chockhöjningar. Jag tror att många med mig vill ha svar från Carl Bildt på frågan:

Hur kunde Carl Bildt utlova sänkta hyror när Moderaternas bostadspolitik så uppenbart skulle leda till kraftiga kostnadsökningar, och vad har landets statsminister att säga till de förtvivlade villaägare, bostadsrättsinnehavare och hyresgäster som inte vet hur de skall klara sitt boende?

Jag vill sedan gärna passa på att gratulera Bengt Westerberg till utnämningen till jämställdhetsminister. De goda kunskaper och det förtroende som Bengt Westerberg har på detta område skapar naturligtvis också stora förväntningar.

För mig är rätten till arbete och en välfärd lika för alla grunden för att vi skall kunna leva ett bra liv.

Ingen, vare sig man eller kvinna, skall behöva välja bort yrkesarbete för att kunna skaffa barn och vara en bra förälder.

Ingen skall heller få hela tillvaron sönderslagen om vederbörande blir sjuk, arbetslös eller handikappad.

Moderaterna använder nu budgetunderskottet som ursäkt för att rusta ned den generella välfärden. Även om tiderna var goda, skulle Moderaternas krav på nedskärningar vara i stort sett desamma.

Ny Demokrati resonerar likadant.

Självklart skulle de högavlönade klara sig alldeles utmärkt utan t.ex. barnbidrag. De skulle också ha råd att betala dyr privat barnomsorg och skolavgifter för sina barn.

Med privata försäkringar skulle de kunna betala vad det kostar att bli långvarigt sjuk, få ett för tidigt fött barn eller vara hemma när barnen är små.

De med små inkomster skulle däremot få svårt att klara sig, om den standardtrygghet som vi nu har ersattes med ett slags grundtrygghet.

Människor skulle delas upp i två grupper: de välbeställda som reder sig själva och de understödda.

Försämringen av arbetslöshetsförsäkringen är ett bra exempel.

Försäkringsbolaget Trygg Hansa har redan uppfattat regeringens signaler och är först ute med erbjudanden om privata arbetslöshetsförsäkringar för dem som har råd.

De med goda inkomster sluter sig i sin egen privata värld – "den lilla världen", som Moderaterna kallar den. Låginkomsttagare, arbetslösa, ensamma föräldrar och många gamla hamnar utanför.

Jag läste nyligen en rapport om ett nybyggt bostadsområde i USA, där det finns trevliga lägenheter, trivsamma småhus, stora grönområden, lekplatser, daghem, skolor, läkarmottagning, samlingslokaler, restaurang och affärer – ja, allt som människor behöver för att ha det bra. Det är bara ett krux: Det är mycket dyrt att bo där. Hyrorna är höga, liksom avgifterna för daghem, skola, läkarbesök etc.

När de välbeställda familjer som har flyttat in i detta område har betalat alla sina avgifter har de inte lust att därutöver betala skolor, sjukvård och annat för dem som bor i slumområdet alldeles intill.

I stället sätter de in säkerhetsdörrar, går aldrig till fots utanför området och passar noga sina barn när dessa leker ute.

Ökade skillnader skapar spänningar och motsättningar. Samhället blir hårt och otryggt – också för dem som har det väl förspänt.

Styrkan med den generella välfärden är att *alla* känner sig delaktiga. Den bygger på insikten att det är bra för mina barns framtid att även grannens barn får en god start i livet.

Våra socialförsäkringssystem behöver ses över och förändras. Kostnaderna måste bringas ned. Men själva grunderna i den svenska välfärdsmodellen skall vi vara rädda om och stolta över!

Nedskärningar i kommuner och landsting sker nu i så snabb takt att ingen riktigt kan överblicka vad de får för konsekvenser.

Ingen vet heller om regeringens indragningar från kommunerna verkligen ger några besparingar.

När kommunerna massavskedar folk – under de närmaste åren skall ca 50 000 bort – blir det staten som får ta kostnaderna och betala ut arbetslöshetsunderstöd och förtidspensioner.

Och sedan, när de arbetslösa utförsäkras, hamnar många på kommunens utgiftskonto igen, men inte som anställda utan som socialbidragstagare.

Denna finansiella rundgång drabbar dessutom medborgarna.

Föräldrar oroar sig för att det är deras dagis som står på tur att läggas ner. De som har handikappade barn protesterar mot att särskoleelever diskrimineras, när skolpengen införs. Gamla känner sig otrygga, när de inte vet vilka förändringar som väntar.

Den ideologiska nit – och den okänslighet för vad medborgarna vill – som moderata makthavare nu visar ute i kommunerna hämmar förnyelse i stället för stimulerar. Jag fruktar att den nyliberala "valfrihetsrevolutionen" blir en mycket sorglig och mycket dyrbar historia.

Det börjar bli tradition att jag läser högt ur Svenska Dagbladet i debatterna i denna riksdag. Jag skall inte frångå den vanan i dag heller.

Så här stod det i torsdags:

"Vår näringslivsvänliga regering har i sin outgrundliga vishet gjort det möjligt för Proventus" – det är ett av de företag som gjorde stora vinster på 80-talsspekulationerna – "att köpa drygt 600 miljoner kronor i kontanter, med 30 procent rabatt."

Vad är det för pengar, som tidningen skriver om? Jo, det är löntagarfondspengarna. De pengar som ursprungligen hörde till pensionssystemet, och som regeringen i stället använt för att bilda s.k. riskbolag.

Svenska Dagbladet fortsätter:

"De som trodde att löntagarfondspengarna skulle användas för att förse näringslivet med riskkapital, riskerar uppenbarligen att bli blåsta. -- Proventus agerar helt inom de spelregler som skapades genom ett politiskt spektakel signerat av ny demokrati och därefter fulländades av marknadsekonomins banerförare, de 'Blå Khmererna' i näringsdepartementet."

Ja, det är inte jag som säger det. Det är Svenska Dagbladets ord om de "Blå Khmererna". Per Westerberg är inte närvarande den här gången heller – jag förstår.

"Det är skamligt", skriver tidningen, och det håller jag fullständigt med om.

Regeringen och Ny demokrati har gjort det möjligt för hugade spekulanter att lägga beslag på löntagarfondspengarna till reapris. Det låter fullständigt otroligt. Men allt verkar vara möjligt när marknaden och moderaterna har makten.

Så går det, Alf Svensson, med etiken och moralen när man inlåter sig med Ian Wachtmeister.

Så blev det, Olof Johansson, med de pensionspengar som skulle förse seriösa småföretagare med riskkapital.

Hur känns det, Bengt Westerberg, att tvingas till politiska spektakel, tillsammans med Ny demokrati?

Hur många fler sådana här "politiska spektakel" tänker Carl Bildt göra upp om med Ny demokrati under våren?

Och tänker i så fall Alf Svensson, Olof Johansson och Bengt Westerberg verkligen vara med om det?
(Applåder)

Anf. 2 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Vi har lyssnat till Ingvar Carlsson och fick lära oss en hel del saker.

Ingvar Carlsson var bl.a. mycket oroad över arbetslösheten. Det är vi alla. I går hade han ett utomordentligt tillfälle att göra upp om ett utskottsinitiativ som hade betytt arbete inom ROT-sektorn i Sverige. Det ville han inte. Han var också mycket upphetsad över att höginkomsttagare i detta läge skulle gynnas, medan andra skulle drabbas.

Om han studerar våra förslag kommer han att finna att de går i rakt motsatt riktning.

Varför har Socialdemokraterna exempelvis alltid gått emot behovsprövade barnbidrag?

Fru talman! Låt oss tänka oss en svensk familj, med en samlad årsinkomst av 264 000 kr och med samlade utgifter till ett belopp av 462 000 kr. Familjen går alltså "back" med 198 000 kr varje år. Familjen har dessutom en skuld på 900 000 och inte en krona på banken. Det ser illa ut, eller hur – hopplöst. Familjen måste varje dag låna 548 kr. Familjen hotas av konkurs. Bankerna skulle avvisa den här familjen blixtsnabbt. De skulle kasta ut familjen på gatan. Men den här familjen är helnöjd och anser sig ha läget fullständigt under kontroll.

Vad är det för familj? Jo, det är familjen Anne och Carl Wibbelberg på Rosenbad – Sveriges mest kompetenta familj, om man får tro den själv. Om

man byter ut de här tusenlapparna mot miljarder får vi fram läget när det gäller Sveriges ekonomi. Och det är ingen som kan glädja sig åt det läget, utom möjligen Ingvar Carlsson.

Det är kris i Sverige, och den är både politisk och ekonomisk. Ingvar Carlsson informerade om arbetslöshetsstatistiken, så den behöver jag inte upprepa.

De usla statsfinanserna framgår av det *beräknade* underskottet av 198 miljarder kronor. De stora posterna är då ändå inte medtagna, nämligen för arbetslösheten och för bankkraschen. Kanske blir det 300 miljarder kronor, 20 % av BNP, som vi talar om. Platsen i Guinness rekordbok är då given.

Men här i riksdagen och på Rosenbad tycks man i alla fall vara ganska nöjd och hoppas att konjunktursvängningen i Amerika, som har börjat, och den svaga kronan kanske hjälper oss.

Det värsta är att man är så övertygad om att det som vi gör här är tillräckligt. Det är det givetvis inte. Jag tycker att de förslag som har framkommit dess värre är både otidsenliga och otillräckliga.

Vi i Ny demokrati har lämnat en serie förslag, ett paket – just ett paket är det – där vi både bromsar och gasar. Och vi försöker att göra det så rättvist som möjligt. Det handlar om ett socialförsäkringssystem med enhetliga villkor och ersättningar, som gäller vård av sjukt barn, sjukfrånvaro, arbetsskada, arbetslöshet, garantilön, osv. – med golv och tak och med en trappa, som gör att det lönar sig för dem som hela tiden anstränger sig. Förslaget är ganska klokt.

Ny demokrati har lagt fram ett förslag när det gäller familjepolitiken. Jag har förstått av Ingvar Carlsson att han i varje fall kommer att stödja förslaget. Vår familjepolitik är enkel, den är behovsprövad, och den ger familjerna valfrihet. Det är faktiskt bara de som har höga inkomster som drabbas, därför att de inkomsttagarna inte får någonting. En vanlig barnfamilj får däremot 8 000 kr i månaden, skattefritt. Bidraget trappas av om man har ungefär samma levnadsstandard som riksdagsmän har – då är det kört.

Hela familjepolitiken kostar i dag, mina damer och herrar, 72 miljarder kronor. Med Ny demokratis politik skulle kostnaden sänkas till 48 miljarder kronor.

Att lägga om trafikförsäkringen, så att trafikskadorna tas om hand, är ganska naturligt. Det handlar emellertid om stora belopp – 6 miljarder kronor.

Att finansiera arbetslöshetsförsäkringen genom att de som arbetar betalar sina premier för sin arbetslöshetsförsäkring är det ju inget konstigt med. Det borde i stället vara så. Om staten skall betala allting åt oss skulle staten betala hemförsäkringen också. Eller hur? Nej, så kan det inte gå till. De som arbetar betalar naturligtvis premierna, åtminstone en del av premierna – till att börja med. De arbetslösa får ut pengarna. På det viset fungerar ett försäkringssystem. Man behöver då inte hålla på och tala om värnskatt och annat, som man hittar på för att skapa en förvirrad bild.

Vi i Ny demokrati tycker också att man bör införa lönestopp. Vänta nu! Tag det lugnt ett tag, hämta andan och lyssna till vad vi vill göra.

Givetvis vill Ny demokrati också ha en helt annan bistånds- och flyktingpolitik – vi kommer väl in på den debatten senare.

Lägg därtill det här med indexering av statens utgifter. Eftersom utgifterna är indexerade, ökar de hela tiden av sig själva. Vi kan inte ha det på det sättet. Den här riksdagen skall väl vara till för någonting. Man kan exempelvis varje år fatta beslut om hur vi skall göra med indexeringar.

Alltnog: Hela detta paket leder till att vi kan förbättra budgetunderskottet, inte med 8 eller 18 miljarder, utan med 100 miljarder. Det är besparingar på 130 miljarder. Om man bromsar med 130 och gasar med 30 får man ett netto på ungefär 100. Det är klart att det går att ifrågasätta någon siffra och att effekten inte kommer direkt på ett år, men bortemot hälften tror jag att man kan få direkt.

Det viktiga i ett sådant här läge är att man bestämmer sig för vad som är allra viktigast. Jag har förstått av Ingvar Carlsson att det allra viktigaste för honom är att hälla pengar över AMS och fortsätta på det gamla spåret, som inte har lett någonstans förut.

Vi menar att det viktigaste är två saker, nämligen att satsa på att få ned räntorna och att satsa på jobben, de riktiga jobben. Vi behöver jobb, inte konstgjord andning.

Arbetslösheten ökar – det har vi hört, och det vet alla vid det här laget. Vi har själva bäddat för det, genom att sedan slutet av 60-talet vräka in folk i den offentliga sektorn, som vi sedan inte har råd med. Sedan har det inte gått att rekvirera folk från det hållet till industrin de få gånger vi har haft högkonjunktur i Sverige.

Med en s.k. solidarisk lönepolitik har vi drivit företagen ur landet och ökat arbetslösheten samt givetvis försvårat för de ungdomar som vi nu är så ängsliga för – med all rätt – att de inte får något arbete. Facket har varit lika bra för de arbetslösa som LRF för bönderna eller PRO för pensionärerna, dvs. inte bra alls.

Nu behövs det hundratusentals nya jobb; inte ett par stycken, inte konstgjord andning, utan riktiga, produktiva arbeten. Därför måste vi satsa allt vi kan på små och medelstora företag, eftersom det är där de nya jobben dyker upp. Då behövs det riskkapital – var lugn för det, Ingvar Carlsson! Det finns kvar i de här bolagen.

För övrigt kan man i dag tyvärr köpa vilket bolag som helst i Sverige, där man får 100 kr för 70 kr – det finns ännu lägre priser. Det har att göra med den politik som ni har drivit. Ju fler riktiga jobb det blir, desto bättre blir det i alla avseenden för Sverige.

Därför skall en ny företagsbeskattning införas som gör det enklare för företag och företagare.

Vi måste modernisera arbetsrätten. Det går inte att låtsas längre, Ingvar Carlsson och andra, att det är som i Ådalen. Det är inte riktigt så, utan det är år 1993. Då kan vi inte ha ett system som förhindrar företag att anställa folk.

Lärlingssystem är ett sätt för ungdomar att komma in i arbetslivet och bli skickliga yrkesmän. Är inte det bra?

Sedan har vi ROT-sektorn, som alla talar om och som det är så svårt att komma överens om. Men vi är beredda att komma överens med vem som helst – t.o.m. Socialdemokraterna – för att få i gång den. Det är 40 000 eller 30 000 jobb. Men observera! Det är jobb, inte konstgjord sysselsättning. Det

är de billigaste jobben i Sverige. Jämfört med arbetslösheten, kostar de jobben kanske 10–15 %.

Snabba på infrainvesteringarna! Det är nästan pinsamt att säga det, därför att alla talar om det. Regeringen går upp och säger att man har snabbat på dem. Jag hoppas att det snart är färdigpratat och att de kommer i gång.

Anpassa konkurslagarna! I dag går – det är viktigare än mycket annat – friska företag i konkurs därför att bankerna är sjuka. Är inte det konstigt?

Turistmomsen har vi tjatat om. Ni tror att det har att göra med att Bert Karlsson är verksam i turistnäringen. Nej, det har att göra med att det finns 200 000 människor i en bransch som blomstrar runt hela jordklotet men inte här i Sverige. Nu har vi en jättechans: Ta bort momsen! NUTEK har fastställt att själva momsen är idiotisk. Den infördes av Folkpartiet och Socialdemokraterna en gång i tiden, men det går väl att ta bort den ändå. Varför skall vi offra tiotusentals jobb bara av prestige eller därför att Ny demokrati har föreslagit någonting?

Det finns en serie sådana här saker, som visar att det finns möjligheter och inte bara svårigheter.

Fyrdubbla de tänkta exportkreditgarantierna i Östersjöområdet! Det kan ge många fina jobb i Sverige. Kom ihåg det! Vi måste komma i gång där. På det sättet kan vi få fart på arbetet med att förbättra miljön där borta. Det är vårt ansvar. Det är vår framtid. Det är också vår möjlighet. Det är mycket enkelt. Jag förstår inte vad vi väntar på.

Det som är så viktigt näst efter jobben är räntorna. Sverige har ett banksystem som i stort sett är bankrutt. Kreugerkraschen är rena Sörgården i jämförelse med vad som pågår nu. Bankernas egen kreditvärdighet baseras, med ett enda undantag, på de garantier som vi ger, dvs. svenska folket, de svenska skattebetalarna. Nu skall man förhandla, och herrar Stefan Ingves och Odd Engström kommer att få ta sig an icke helt oförberedda och icke okunniga förhandlare från storbankerna.

De stora förlorarna kan givetvis bli skattebetalarna, dvs. våra uppdragsgivare. Därför bör man lägga om förhandlingstekniken. Man skall inte tala om en massa garantier och avtal, utan man skall säga: Har ni problem? Okej, vi kan köpa era aktier! Då kan Ingvar Carlsson också vara med och betala 70 öre för 1 krona, t.o.m. mindre, och köpa upp bankerna. Finessen med aktier är att man är med både när det går ned och när det går upp.

Dessutom gör den här enorma räntekrisen att folk bokstavligen kommer att få lämna sina hem – detta har hänt i Norge och kommer att hända i Sverige. Vi kommer att stå här i höst, och då är det ännu värre än nu.

Detta förorsakas inte bara av högräntedyrkarna i Riksbanken, utan det förorsakas av räntemarginalerna i bankerna. Det är en skillnad på 8,5 % mellan in- och utlåningsräntorna. Det borde vara 2 eller 3,5 %. De har blivit ineffektivare för varje år. Förr var skillnaden 2 %, och nu är den 8,5 %. Det är horribelt, fruktansvärt, omöjligt – kalla det vad ni vill, men kalla det inte för ett banksystem som fungerar!

Då säger man: Vi kan inte socialisera bankerna – är det vad du föreslår? Men det har ni ju redan gjort! Bankerna är socialiserade. De är uppbyggda, finansierade och stödda av hela svenska folket, som skall ta smällen.

Jag tycker att det som är direkt frånstötande i hela arrangemanget är när

bankerna tackar för hjälpen genom att sätta samma skattebetalare i konkurs eller att peppra räkningarna. Det är förfärligt.

Man bör släppa in utländska banker också.

Hur som helst: Det går att halvera räntekostnaderna. Det går att i Sverige halvera räntekostnaderna för folk och för företag. Då skulle vi kunna åstadkomma det som så många här vill.

Blir det rättvist om vi gör sådana här saker? Ja, vi måste se till att det blir det. Det kommer att bli kärvt för alla. I den familj som jag berättade om som har 198 000 kr i underskott, där utgifterna är 198 000 kr större än utgifterna, kan det inte bli särskilt bra. Men det gäller att släta ut det, så att de som har det sämst drabbast minst. I ett anständigt politiskt system hjälper man givetvis i första hand dem som inte kan hjälpa sig själva. Därför måste man i ett sådant här läge, vilken filosofi man än har, när det är kris, se till att grundtryggheten i samhället garanteras. Inga gamla skall leva under existensminimum – det finns ingen anledning.

När man måste dra ned bidragen görs det givetvis uppifrån. I vårt förslag om familjepolitiken gör vi precis det, Ingvar Carlsson m.fl.! Det går inte att få några bidrag alls, vare sig barnbidrag, vårdnadsbidrag eller annat om man har höga inkomster, däremot om man har låga inkomster.

Systemen måste vara enkla och överskådliga. Där kan man spela med några faktorer, nämligen ett golv som garanterar grundtryggheten, ett tak som gör att de som redan har det bra inte får någon hjälp och en trappa däremellan som motiverar folk att arbeta, att studera, vidareutveckla sig, osv.

Jag har talat mycket om att gasa och bromsa, men vad är det då som man kan gasa med direkt, som denna kammare, denna regering m.fl. så lätt kan spela med och måste utnyttja? Jo, det är momsen. Man kan alltså dra på den stora momskranen. Sänk momsen, t.ex. på mat! Det har ingenting att göra med dogmer, utan bara med att det är kris, att man skall hjälpa dem som har det värst. Då finns det inget effektivare än att sänka matmomsen, hela vägen ned till 9 % eller 0 %, eller vad ni vill, bara det är en mycket kraftig sänkning. Även den allmänna momsen kan man rå på. Det är en krisåtgärd, mer än en politik av den typ som regeringen så gärna kommer in på, när man rent principiellt inte kan göra detta.

Det finns, fru talman, en serie sådana här åtgärder, och jag vill betona att Ny demokrati ser utomordentligt allvarligt på situationen. Jag återkommer till det sedan. Jag tror på fullt allvar – jag är inte yrkespolitiker på det viset – att det svenska politiska systemet kommer att behöva hjälp av andra, och då skall man ta den hjälpen.

(Applåder)

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag hade tänkt att i det här anförandet framför allt diskutera de probelm som vi brottas med här hemma, i vårt land, men jag vill ändå börja med att kort säga något om situationen i f.d. Jugoslavien.

Kriget i Bosnien är fasansfullt, som alla krig. Som i alla krig är det inte främst soldaterna utan kvinnorna, barnen och de gamla som utsätts för terrorn. När tiotusentals kvinnor våldtas – man talar om 20 000, kanske 40 000 – inte en gång, utan 30-40 gånger, då är det inte längre krig; då är det tortyr.

Kriget måste få ett slut – det är alla överens om. Offren måste få omvärldens medkänsla och solidaritet. Det behövs omfattande hjälpprogram för att återupprätta de kränkta kvinnornas människovärde. De som arbetar med detta måste få ökade materiella resurser för att kunna skapa en någorlunda människovärdig tillvaro i flyktinglägren.

Världssamfundet, och då särskilt vi i Västeuropa, har en del i den tragedi som nu utspelas i det forna Jugoslavien. Det fanns inga politiker som i tid lyssnade till de varnande rösterna, och nu ökar tron på militära lösningar i den rika världen i och med att risken för ett förintande världskrig har minskat. Krigstrummorna börjar dunka också i Sverige, och röster höjs för att det borde interveneras, massivt och militärt. Men resultatet av vedergällning är likartat vare sig det utförs av serbiska, kroatiska, muslimska patruller eller av US Air Force. Resultatet blir massakrer och folkfördrivning, ny näring åt fruktan och hat mellan folkgrupper, som grund för framtida våld. Några politiska ledare med vilja och förmåga att med kraft föra den fredliga konfliktlösningens och den solidariska utvecklingens talan tycks världen inte ha för närvarande. Så gott som överallt råder en utrikespolitikens ugglenatt. Desto större blir ansvaret för den medborgerliga kritiken av hatet, hyckleriet, klyschorna och våldet.

I dag är det angelägnare än någonsin att utveckla FN och den europeiska säkerhetskonferensen till ickevåldsliga konfliktlösare och krigsförebyggare. Arbetet för militär nedrustning måste intensifieras, och Sverige kan medverka till att minska den internationella vapenhandeln genom att upphöra med sin egen vapenexport. När kriget är ett faktum är det för sent.

Fru talman! Svensk ekonomi befinner sig i dag i kris. Vad betyder det egentligen? Vad är det som döljer sig under det förment objektiva eller neutrala begreppet "svensk ekonomi"? Det är väl människor vi pratar om när vi pratar politik? Alltså, vem eller vilka människor, av kött och blod, är det som lever i kris? Jo, framför allt de 333 000 människor som i dag är öppet arbetslösa - och ytterligare ett par hundra tusen människor, som i dag omfattas av olika arbetsmarknadsåtgärder men vars framtid är ytterst oviss. Kris är det också för alla ungdomar som utestängs från arbetsmarknaden, och kris blir det för alla kvinnor som i dag får se sina vård- och omsorgsyrken nedvärderade och ifrågasatta, av män förstås, för att i morgon tvingas ut i arbetslöshet, som följd av ekonomisk makt och traditionellt manligt ekonomiskt tänkande i de av män dominerade politiska församlingarna. Här är det inte bristande orderingång som är anledningen till arbetslösheten, utan här är det politiska beslut och ideologisk maktutövning som gäller, nödtorftigt dold bakom ekonomiska resonemang om "närande" och "tärande" verksamheter.

Vi ser kväll efter kväll i TV hur den ena manliga ekonomen efter den andra om och om igen upprepar tesen att vården och omsorgen är för dyr och måste bantas. Men varför just den?

Varför är det inte lika sant att budgetunderskottet kan minskas genom att man låter bli att köpa en massa nya stridsvagnar till det svenska försvaret? Varför föreslår inte ekonomerna att tvivelaktiga motorvägsbyggen skall stoppas av ekonomiska skäl? Eller varför kräver inte ekonomerna att andra kostnadskrävande satsningar stoppas? Hur vet ekonomerna att just motor-

vägsbyggen leder till den tillväxt de önskar? Varför ständigt detta påpekande att det är just den offentliga sektorn, som har hand om vård och omsorg, som måste offras?

Jo, därför att man gjort ett politiskt val! Och valet man gjort är att man inte tycker att vi kvinnor skall arbeta och få lön, utan vi skall arbeta gratis i våra hem och där utföra det nödvändiga hushålls- och vårdarbetet. 50 000 inom kommuner och landsting skall förlora jobben de närmaste två åren, enligt Kommunförbundets bedömning. En överväldigande majoritet av dem är kvinnor.

I dag tvingas många, både män och kvinnor, gå sysslolösa, människor som skulle kunna göra en produktiv insats i samhället eller passa på att få en önskad och ökad utbildning. Vi i Vänsterpartiet vill satsa 8 miljarder mer än regeringen i investeringar för nya jobb och 7 miljarder mer i utbildning och arbetsmarknadsåtgärder. Vi tycker att det är rimligt att höginkomsttagare och företag solidariskt får stå för de här kostnaderna, och vi föreslog därför nyligen i riksdagen just detta: höjd skatt för höginkomsttagare med 7 miljarder och höjda arbetsgivaravgifter med 3 %, som inbringar 9 miljarder.

Vi tycker dessutom att det är ett utmärkt tillfälle att nu börja införa sex timmars arbetsdag. Även om det inte är hela lösningen på problemet med arbetslösheten säger det sig självt att det måste vara bättre att fler arbetar sex timmar om dagen än att färre arbetar åtta timmar om dagen och fler är arbetslösa, med bidragsberoende och psykisk och fysisk ohälsa som följd. Låt fler dela på de jobb som finns, så blir antalet arbetslösa färre och antalet friska och självförsörjande fler!

Men regeringen tycker uppenbarligen inte att arbetslösheten är det viktigaste att ta itu med. Man har gjort ett politiskt val när man har minskat kommunernas ekonomiska utrymme, både genom minskade statsbidrag och genom att konsekvent vägra ta bort det kommunala skattestoppet.

Man har också gjort ett politiskt val när man säger att låg inflation och stabila priser är viktigare än att bekämpa arbetslösheten. Bakom det valet döljer sig ett för regeringen "högre" och "ädlare" politiskt mål, nämligen medlemskapet i Europeiska Unionen och därmed i det ekonomiska och monetära samarbetet. Inträdesbiljetten heter prisstabilitet. För att få vara med måste medlemsländernas ekonomier uppfylla vissa krav; bl.a. gäller det att budgetunderskotten måste vara relativt små och inflationen låg.

Framför allt kravet på låga budgetunderskott leder nu i land efter land till att regeringarna mitt i den djupaste lågkonjunkturen genomför åtstramningar som kraftigt fördjupar och förlänger lågkonjunkturen och allvarligt riskerar att dra ner Västeuropa i ren depression. Allt fler, också ekonomer, kritiserar i dag de ekonomiska krav som medlemsländerna förbinder sig att uppfylla och menar att de är godtyckligt satta.

TCO:s chefsekonom Roland Spånt går så långt att han menar att målen är satta enligt pilkastningsmodellen och egentligen är att betrakta som kvalificerat nonsens. Han fortsätter så här i en artikel i LO-tidningen den 29 januari i år:

"De s.k. konvergensreglerna är egentligen rent bondfångeri och i sin genre en enorm succe. Enkla tumregler är ju vad marknaden älskar och kanske det enda den klarar av. Men även de som borde veta bättre, t.ex. Finans-

departementets dyra långtidsutredningar, sväljer medvetet eller omedvetet betet. Här sitter nu regeringar, ekonomer, journalister och facket, för att inte tala om den s.k. marknaden, och mäter på tiondels decimaler när, om länderna uppfyller helt godtyckliga villkor. Situationen är egentligen rent komisk om det inte vore för att priset för dessa kejsarens nya kläder är så högt – den massarbetslöshet som följer i åtstramningens spår."

Detta är alltså målet för den svenska regeringens ekonomiska politik. Det är inte att få ner arbetslösheten och försvara välfärden, utan det är medlemskap i den europeiska unionen och en plats i dess s.k. ekonomiska A-lag. I stället för att vara ett välfärdsland skall Sverige bli ett hårdvalutaland. Man kan naturligtvis tycka så och ha den politiska uppfattningen, men det vore befriande och hederligt om det också sades öppet, i den offentliga debatten. Fler människor skulle då kunna förstå vad som pågår och slippa bli förvirrade inför alla försäkringar och löften som kommer på skam.

För oss i Vänsterpartiet är arbetslösheten och den generella välfärden en huvudfråga, men den måste kombineras med en långsiktig minskning av det strukturella budgetunderskottet. Vi måste också ta itu med vår stora miljöskuld, som enligt beräkningar i dag uppgår till minst 200 miljarder kronor och årligen ökar med 7 miljarder om ingenting görs. Vi måste ändra våra konsumtionsmönster och lägga om produktionstekniken på många områden.

Vi måste kraftigt minska utsläppen av föroreningar som leder till miljöförstöring av delvis obotligt slag. Visst kan man kalka sjöar som drabbats av surt regn, men hur lagar man ett trasigt ozonskikt?

Vi måste alltså få en ekonomisk politik för en hållbar utveckling. Det har tagit naturen årmiljoner att bygga upp de fyndigheter av olja, naturgas och kol som några få generationer nu förbrukar i en svindlande takt. Det måste på sikt ske en omställning av produktionen. Naturen och miljön måste sätta gränsen.

Vi måste våga ifrågasätta traditionell tillväxt i form av en ständig ökning av den materiella konsumtionen. Alla grupper i Sverige behöver inte öka sin konsumtion. Vad vi behöver är tillväxt i form av miljövänlig teknik, ökad kunskap, ökad sjukvård, ökat inflytande där vi bor och på våra arbeten. Vi måste få en ökad tillväxt av gemenskap och kultur i vårt samhälle. Vi måste få en ökad tillväxt av kollektivtrafiken. Detta är bara några exempel.

Vår tid kräver att ekonomisk tillväxt av gammal typ ersätts med en ny typ av ekonomisk tillväxt där livskvalitet och miljö står i centrum. Det kommer att ta tid, men vi måste starta nu. Ekonomisk politik skall vara ett medel för att tillfredsställa våra mänskliga behov – inte ett mål i sig.

Följden av regeringens politik är ett gigantiskt budgetunderskott, en skyhög arbetslöshet, en försämrad miljö men också att klyftorna rent allmänt ökar mellan människor. Detta är slöseri med resurser! Att få ner arbetslösheten måste bli riksdagens huvuduppgift år 1993!

Fru talman! Vi har fått ett nytt privilegiesamhälle, där ett fåtal har kunnat kapa åt sig egna privilegier och stora fördelar. Ju värre klyftor ett samhälle har, desto sämre fungerar marknadsekonomin.

Vänsterpartiets uppgift är att verka för att detta privilegiesamhälle och

detta pampvälde avskaffas, där fallskärmsavtal bara är ett exempel av flera på privilegier som vuxit fram de senaste åren.

Nu är det hög tid att börja ta itu med framtiden och inte bara prata om den. Utvecklingen går att påverka. Vi kan vända trenden från ökande arbetslöshet till att fler får arbete och utbildning. Vi kan vända en ohållbar utveckling till en hållbar utveckling. Vi kan utveckla en välfärd som inte förutsätter exploatering av människor och miljö.

Hoppet står till en ny majoritet i denna riksdag, som bygger på arbetarrörelsens värderingar, som rättvisa, solidaritet, arbete åt alla, försvar av arbetsrätten, ett konsekvent arbete för att stärka kvinnornas ställning i samhället – detta i kombination med en kraftfull miljöpolitik.
(Applåder)

Anf. 4 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Även om det är naturligt att det är den ekonomiska politiken som står i centrum för dagens debatt, finns det anledning att notera de betydelsefulla steg som under den senaste tiden har tagits när det gäller Sveriges plats och roll i det europeiska samarbetet.

Förra måndagen inleddes våra förhandlingar om medlemskap i EG, och i torsdags undertecknade vi en gemensam deklaration med det demokratiska Ryssland om ett på olika områden fördjupat samarbete.

Var för sig var dessa händelser betydelsefulla. Tillsammans markerar de med stor tydlighet de nya möjligheter som finns för Sverige med en aktiv och framsynt politik i det nya Europa.

Det var bra för Sverige att det gick att få en bred uppslutning bakom en stark politik inför medlemskapsförhandlingarna.

Gemensamt har vi förklarat att vi vill vara med och bygga ut och förstärka samarbetet mellan medlemsstaterna på det sätt som anges i Romfördraget, i den europeiska enhetsakten, och som skisseras i de överenskommelser som träffats i Maastricht.

Gemensamt har vi lagt fram våra krav och önskemål när det gäller de svenska intressen som måste tillgodoses under dessa förhandlingar.

Det var en styrka att regering och opposition kunde gå fram på gemensam front. Det är min och regeringens avsikt att på samma sätt fortsätta att verka för en så bred samverkan som möjligt i dessa frågor här i riksdagen.

På samma sätt är det min övertygelse att det finns ett brett stöd här i riksdagen för våra ansträngningar att inleda ett nytt och förtroendefullt samarbete med det Ryssland som utvecklas mot demokrati och marknadsekonomi, efter det socialistiska experimentets fasansfulla decennier.

Vårt Europa befinner sig i mycket snabb omvandling. Vi ser dagligen på TV och i tidningar de problem som detta för med sig. Men i grunden är det ju en omvandling som öppnar för stora möjligheter för samarbete, ekonomisk utveckling och fred.

Inte någonsin tidigare under detta århundrade har vi haft en sådan möjlighet att förverkliga en europeisk freds- och samarbetsordning som vi har i dag. Det är vår skyldighet, som liten aktivt engagerad nation, att stödja allt detta arbete och att ge de bidrag som vi kan.

På det rent ekonomiska området innebär detta också stora möjligheter för oss.

Just nu står vi mitt uppe i den sannolikt mörkaste fasen av den djupaste och den mest långdragna ekonomiska kris som någon av oss har varit med om. Men samtidigt öppnas nu möjligheterna för att Sverige, som Percy Barnevik konstaterade häromdagen, skall komma att tillhöra 1990-talets vinnare i den europeiska omvandlingen. Och det är viktigt att vi ser dessa möjligheter. Dagens problem, med sina rötter i gårdagens misstag, får inte innebära att vi missar morgondagens möjligheter.

Att dagens problem har sina rötter i gårdagens misstag råder det knappast några delade meningar om. I Dagens Industri skrev Kjell-Olof Feldt i förra veckan om hur "det glittrande 1980-talet" – spekulationens och konsumismens årtionde – nu fört oss in i en svår och troligen också långvarig ekonomisk kris.

Om arten av de ekonomiska problemen råder det inte heller några avgörande delade meningar:

Att vi har förlorat kraftigt i konkurrenskraft och måste återställa denna, att åtskilligt gjorts och att konkurrenskraften nu börjar bli bra.

Att den finansiella kris som har sina rötter i det sena 1980-talets kasinoekonomi kräver en skuldsanering som tar sin tid. På denna punkt görs nu insatser för att säkra stabiliteten i det finansiella systemet samtidigt som politiken inriktas på att skapa förutsättningar för fallande räntor.

Att politiker – ingen nämnd, ingen glömd – har ställt ut löften på offentliga insatser och offentliga utgifter som går utöver vad ekonomin faktiskt kan leverera. På den punkten har mycket omfattande sparprogram beslutats i denna riksdag förra året. Vi har nu lagt fram förslag till ytterligare omfattande besparingar för att skapa förutsättningar för att få bort det s.k. strukturella budgetunderskottet i statens affärer.

Att ett perverst och ruttet skattesystem i förening med för höga skattesatser länge bromsade och förvred. Men även här har de senaste åren inneburit att vi börjat att vrida politiken betydelsefullt åt rätt håll.

Vi har aldrig lovat några snabba klipp i den ekonomiska politiken. Under 1991 års valrörelse gjorde jag med all önskvärd tydlighet klart att vägen till varaktig tillväxt och till återställd full sysselsättning skulle bli både lång och svår mot bakgrund av det som hade inträffat. För detta fick jag som bekant en del kritik från de lättsinnets apologeter om förde socialdemokratins talan.

I sanningens namn skall också sägas att det sedan dess tillstött svårigheter som då var svåra att förutse. Jag tänker först och främst på den förändring i det europeiska ekonomiska klimatet som inträffade i och med den stora valuta- och räntekrisens härjningar över hela kontinenten under senare delen av förra året. Den förutsåg vi inte, och inte någon annan heller. Inte ens sierskan Saida hade veterligen speciellt mycket att bidra med på den punkten.

Den budget som regeringen lade på riksdagens bord den 11 januari är inget lättsinnets och löftespolitikens dokument. Det innebär förvisso en kärv politik i en kärv tid. Den är inte inriktad på att vinna kortsiktig popularitet, men mycket bestämt inriktad på att vinna långsiktiga resultat.

Sedan dess har oppositionspartierna haft möjlighet att redovisa sina förslag. Och vi har haft möjlighet att se vad i dessa som det kan vara värt att ta fasta på i våra ansträngningar att finna så breda lösningar som möjligt för att föra Sverige ur krisen så bra som möjligt.

Det är självklart att vi först och främst har tittat på vad Socialdemokraterna har haft att säga.

Det vore att begå kraftfullt våld på sanningen att säga att vi blivit imponerade. Jag tror inte att det bara är vi som har blivit besvikna på det som Socialdemokraterna efter mycket tal och många trumpetstötar till slut lyckades att få ihop. Bristerna i Socialdemokraternas alternativ är vid det här laget väl kända.

När det gäller det viktiga, och svåra, arbetet att spara i de statliga utgifterna finns det bara ett stort svart hål i den socialdemokratiska motionen. Man säger nej till den absoluta merparten av regeringens förslag till besparingar på ca 12 miljarder kronor, säger samtidigt att man tycker att det nog behöver sparas mycket, men förmår inte att lägga fram en enda antydan till ett konkret förslag till hur detta skall gå till.

Till denna mycket märkliga hantering av den enstaka politiskt svåraste delen i den ekonomiska politiken finns det bara två möjliga förklaringar: Antingen finns det en hemlig sparplan som man av något skäl – taktiskt eller annat – inte vill redovisa. Eller är det så att den från rosornas utdragna krig kända motsättningen mellan fundamentalister och realister nu har lett till en total handlingsförlamning? Finns det ingen hemlig sparplan är det uppenbart att Socialdemokraterna står utan trovärdighet i den ekonomiska politiken. Men finns det en hemlig sparplan kunde det vara av intresse för oss och andra att få reda på den.

Jag tror inte att det i mannaminne förekommit att ett stort oppositionsparti lagt fram ett så uppenbart ofullständigt förslag i den ekonomiska politiken som Socialdemokraterna nu gjort. Om man är ett otydligt svart hål på denna punkt, är man desto tydligare när det gäller att kräva olika höjda skatter på 15–20 miljarder kronor på helår.

Mest anmärkningsvärt är självfallet förslaget att nu höja marginalskatterna över brytpunkten med vad som skulle bli ca 5 procentenheter. Här förefaller det som om Stig Malm nu äntligen vunnit en retroaktiv men icke desto mindre betydelsefull seger i den batalj i rosornas krig som utspelades i samband med skatteöverläggningarna hösten 1989.

Ty skulle vi i skattepolitiken nu återgå till att börja höja marginalskatter, är det inget tvivel om att vi snart skulle vara tillbaka i det som var både "ruttet" och "perverst". Vi skulle förlora mycket av trovärdigheten i den långsiktiga saneringspolitiken.

Bättre blir dessa förslag självfallet inte av att man lägger fram förslag till väsentliga höjningar av skatten på företagsamhet och att man vältrar över kostnaderna på kommunerna på ett sätt som gör att man driver fram stora ökningar av kommunalskatterna. Därmed blev ju fördelningsprofilen på dessa skattehöjningar, all retorik till trots, dessutom sådan att det sannolikt blir låginkomsttagarna som drabbas hårdast av de höjda skatterna.

Jag vet att Socialdemokraterna inte tror att sänkta skatter ger fler jobb. Men att för den skull hoppa över till den motsatta slutsatsen att höjda skatter

skulle ge fler jobb är att lämna allt vad erfarenhet och expertis heter bakom sig. Det är fel. Det är en politik som leder till färre jobb.

En ekonomisk politik som direkt motarbetar näringslivets och industrins intressen har inga förutsättningar att klara arbetslösheten. Även för Socialdemokraterna måste den massiva kritik man har mött från företagsamhetens företrädare vara ett problem.

På viktiga punkter borde det dock finnas en möjlighet att i riksdagens utskott diskutera om det, detta till trots, är möjligt att nå fram till en samsyn. Det kan gälla möjligheterna att snabbt få i gång vissa infrastruktursatsningar. Här har mycket varit eftersatt under en mycket lång tid. Här vill regeringen att det expanderar snabbt, och Socialdemokraterna vill ytterligare en expansion. Låt oss se på möjligheterna.

Vad gäller utbildningsplatser finns det efter en mycket snabb utbyggnad med ca 45 000–50 000 platser kanske ytterligare möjligheter. Det är dock tveksamt. Men låt oss titta på dessa möjligheter.

Samtidigt skall sägas att det ligger ett betänkligt drag av hokuspokus över delar av den socialdemokratiska kalkylen. Man säger att man vill minska arbetslösheten med en fjärdedel till en extra kostnad av ca 2 miljarder kronor. Om det går, har jag svårt att se varför man inte skulle kunna halvera den för 4 miljarder kronor eller ta ner den till en fjärdedel med en insats på 6 miljarder kronor. Att man inte föreslår detta visar – det är ett inslag av hederlighet – att man har en viss skepsis inför denna typ av hokuspokus.

Det säger sig självt att det skulle vara en fördel om det gick att här i riksdagen få en bred uppslutning bakom den kärva men realistiska saneringspolitik som kommer att krävas, främst vad gäller de offentliga utgifterna, under många år framöver.

När stridssignalerna från socialdemokratin ljöd som allra ljudligast strax före jul sade jag från denna talarstol att regeringen trots allt vad som sades av Socialdemokraterna fortsatt var inriktad på att ständigt söka möjligheterna till en bredare samverkan. Det gäller fortfarande. Men samtidigt tvingas vi efter de senaste veckorna konstatera att den socialdemokratiska politiken har tagit en vändning bort från ekonomisk realism och bort från möjligheterna till gemensamt ansvarstagande.

Jag beklagar detta. Det kan ha sina rötter i de interna motsättningar och svårigheter som alltid finns i ett oppositionsparti. Men jag hoppas att det skall visa sig vara en temporär snarare än en permanent förskjutning av inriktningen i den socialdemokratiska politiken.

I en tid som denna är det nämligen kärvt ansvarstagande – inte lättsinnig opportunism – som Sverige behöver.
(Applåder)

Anf. 5 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Vi kan kalla honom Josef. En liten grabb, i samma ålder som min egen Jacob. Han löpte amok, sparkade och slogs. Han vägrade att tala med någon. Alla vuxna i hans omgivning kände sig helt maktlösa.

Josef kom till en psykolog. Han fick papper och penna i handen och började rita vad han såg inom sig. Hans teckningar talade ett mycket tydligt språk; barn och vuxna, hjälplösa, soldater, vapen, döda människor och blod,

överallt blod. Hans handlande speglade hans fruktan, hans rädsla, hans inre kaos.

Jag fick höra om Josef och se hans teckningar när jag häromdagen träffade några av dem som på Carlslunds flyktingsluss tar emot flyktingar från det forna Jugoslavien.

Kriget har lett till den värsta flyktingsituationen i Europa sedan andra världskriget. Den etniska utrensningen innebär att människor bokstavligen drivs från sina hem. De torteras och avrättas.

Som Gudrun Schyman påminde om våldtas kvinnor systematiskt. För att manifestera sin avsky inför denna ofattbara brutalitet bär i dag de kvinnliga medarbetarna i regeringskansliet, från statsråd till assistenter, svart klädsel. Kl. 12 kommer de att samlas utanför Rosenbad för att med en tyst minut uttrycka sin solidaritet. I våra hjärtan har vi alla anledning att delta i den manifestationen.

Att begränsa flyktingbegreppet till vad Genèvekonventionen stadgar framstår i alla lägen som helt orimligt. Men i dagens läge, med hundratusentals flyktingar i Europa, är det dessutom cyniskt.

Vi lever dess värre i en tid när det inte är möjligt att bedriva någon ordnad och välplanerad flyktingpolitik. Det kan vi göra när förhållandena är mer normala, när det kommer ett par tiotusental flyktingar varje år. Men nu är förhållandena inte normala, utan det råder kaos.

Ofta under min uppväxttid frågade jag varför vi svenskar gjorde så litet för att hjälpa judarna på 1930-talet. Och lika ofta fick jag svaret att vi ingenting visste. Jag vet inte om det stämmer eller om människor inte ville veta. Men ett är säkert: Det svaret är för oss omöjligt den dag Jacob eller Josef frågar. Vi ser varje dag vad som sker.

Om det fortfarande finns utrymme för humanitet och medmänsklighet måste vår uppgift vara att, så långt vår förmåga över huvud taget räcker, hjälpa dem av våra medmänniskor som i dag är på flykt. Att hjälpa dem som finns kvar i närområdet, men naturligtvis också dem som kommer hit.

Fru talman! I det här "jugoslaviska" perspektivet, om jag får kalla det så, framstår våra egna ekonomiska problem – hur stora och svåra vi än kan tycka att de är – som både begränsade och hanterliga. Men skall vi kunna lösa dem krävs naturligtvis både insikt och mod.

Ett tema i den socialdemokratiska agitationen under de senaste månaderna har varit att de vill ta över regeringsmakten. Frågan är på vilka meriter och med vilket program de vill göra det.

Meriterna är inte de bästa. Socialdemokraterna vill helst slippa höra talas om sin skuld till dagens ekonomiska problem, men de kommer naturligtvis inte ifrån den. Dagens problem är en konsekvens av misslyckanden i 1980-talets ekonomiska politik.

När jag läste årets ekonomisk-politiska motion från Socialdemokraterna fick jag en stark känsla av att de nu är på väg tillbaka till det övertaktiska agerande som ofta styrde dem under 1980-talet. Det mer ansvarsfulla handlande som vi har sett prov på under senare år, senast i samband med höstens krisuppgörelser, är nu som bortblåst.

Här redovisar regeringen i budgetpropositionen både ödmjukhet och öppenhet. Vi ger konkreta förslag till budgetförstärkningar för nästa budgetår.

Vi skissar på ytterligare förstärkningar för kommande budgetår. Men vi visar samtidigt att vi är beredda att diskutera med Socialdemokraterna och att pröva deras och andra alternativ.

Vad gör då Socialdemokraterna? Jo, de säger att de i princip delar regeringens bedömning av vilka krav som ställs på budgeten, men de avvisar praktiskt taget alla konkreta förslag. Deras egna förslag lyser, som Carl Bildt påvisade, med sin frånvaro. Deras principiella resonemang är ytterst oklara.

Låt mig konkretisera på denna punkt. Socialdemokraterna avvisar våra besparingsförslag för arbetslöshetsförsäkringen, arbetsskadesjukpenningen och delpensionen. Åtminstone när det gäller arbetslöshetsförsäkringen var Ingvar Carlsson mycket konkret. Men sedan säger han att man ändå inser att man måste se över socialförsäkringen och att man skall bringa ned kostnaderna. I den socialdemokratiska motionen sägs att man vill aktualisera sänkta ersättningsnivåer i socialförsäkringen. Vad som återstår – om man nu avvisar de här regeringsförslagen – är tre socialförsäkringar, nämligen sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och pensionerna. Möjligen räknas också barnbidrag och bostadsbidrag in.

Detta leder mig till en mycket konkret fråga till Ingvar Carlsson: Vilka av dessa försäkringsförmåner eller bidrag är det som ni socialdemokrater vill spara på? Skall ersättningsnivån i sjukförsäkringen sänkas under 80 %? Skall ersättningsnivån i föräldraförsäkringen sänkas eller skall folkpension och ATP sänkas? Skall barnbidragen eller bostadsbidragen minskas? Vad betyder exakt formuleringen i er motion? Vad menar Ingvar Carlsson när han från talarstolen säger att man är beredd att se över socialförsäkringarna och bringa ned kostnaderna?

Fru talman! Samtidigt tycks Socialdemokraterna nu vara beredda att överge en verklig grundbult i århundradets skattereform, nämligen principen om att alla skall kunna få minst hälften kvar vid en löneökning eller ett extraknäck.

Ingvar Carlsson vet mycket väl att just denna fråga höll på att stjälpa hela skattereformen när vi förhandlade 1989–1990. I dessa förhandlingar drev Socialdemokraterna, efter propåer från LO, kravet på ett högre marginalskattetak. Det var först när Socialdemokraterna accepterade 50-procentstaket, och vi från Folkpartiets sida accepterade vissa socialdemokratiska förslag om bl.a. förhöjt grundavdrag för vissa inkomstskikt, som man kunde nå fram till en uppgörelse.

När nu Socialdemokraterna sviktar i denna centrala del av skattereformen är det mycket illavarslande. Det är lätt att förstå de starka reaktionerna från TCO och SACO. Att nu överge denna viktiga princip vore verkligen att skjuta ett mycket rejält grundskott mot hela reformen.

Fru talman! Jag tror att Sverige behöver mer av samarbete över blockgränsen under hela 1990-talet. Jag har i regeringen varit en varm förespråkare för ett sådant samarbete, och jag har också fått stöd för det i regeringen. Jag är övertygad om att ett sådant samarbete behövs också i en framtid då Sverige till äventyrs skulle få en annan regering. Jag tror aldrig att spektakel är bra när man skall fatta viktiga politiska beslut, oavsett vem man fattar besluten med. Men om detta skall fungera är det nödvändigt att alla parter

håller fast vid grundläggande principer i de långsiktiga överenskommelser som träffas och att vi spelar med öppna kort.

Jag tillhör dem som uppskattar Ingvar Carlsson. Jag tycker att vi under årens lopp har träffat flera överenskommelser av stor betydelse för svensk ekonomi och för Sveriges framtid. De senaste var höstens krisuppgörelser där också flera av våra kolleger fanns med.

Att vi ofta har olika uppfattningar är en sak. Det ligger i sakens natur när man företräder olika partier och olika ideologier. Men jag vill gärna tro att man skall kunna lita på vad Ingvar Carlsson och Socialdemokraterna säger. Men jag måste erkänna att det finns stunder när jag inte riktigt vet vad jag skall tro. Det vore utmärkt om denna debatt kunde skingra min oro på den punkten.

En viktig förutsättning är att Socialdemokraterna håller fast vid den skatteuppgörelse som vi träffade för tre år sedan. Syftet med den var, som Carl Bildt påminde om, att komma bort från det som även av socialdemokratiska företrädare har kallats för ett perverst skattesystem och att få ett nytt och robust skattesystem som medborgarna kunde lita på. Det skulle ligga fast över lång tid. Därför måste jag rikta denna raka fråga till Ingvar Carlsson: Är ni beredda att stå fast vid skattereformen och vid att marginalskatten skall begränsas till högst ca 50 %?

Det här talet om att en rad skatteförändringar har genomförts är bara en undanflykt. Två tredjedelar av både skattehöjningar och skattesänkningar som regeringen har genomfört har Socialdemokraterna medverkat till.

En annan förutsättning, fru talman, för ett gott samarbete i framtiden är att Socialdemokraterna nu visar sina kort vad gäller de nödvändiga budgetförstärkningarna, dvs. snabbt redovisar vilka besparingar som de vill göra i stället för dem som regeringen har föreslagit. Även i detta sammanhang vill jag rikta en rak fråga till Ingvar Carlsson: Är ni beredda att redovisa dem? (Applåder)

Anf. 6 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Mänsklig förnedring, krig och kaos är dagens verklighet i det forna Jugoslavien. Fler människor än någonsin sedan andra världskriget våldtas, lemlästas och förvägras rätten till mänskligt liv. Etniska konflikter är ofta bakgrunden.

Sverige måste efter sin förmåga göra insatser för att hjälpa de människor som drabbas. Det kan tyckas att det inte är mycket som vi kan göra, men det är viktigt både att uttrycka sin avsky över brotten mot människovärdet och att hjälpa till med att ta hand om de flyktingströmmar som skapas. Mot denna bakgrund är naturligtvis våra problem av en helt annan karaktär och av betydligt lägre dignitet, hur allvarliga de än må vara.

Vi har nu kunnat lyssna till en genomgång av vad oppositionen står för. Det är svårt att få intrycket att oppositionen är samlad.

Den ärvda ekonomiska verkligheten har varit regeringens största problem mer än oppositionen. Dessutom har vi en djup lågkonjunktur att bemästra. Att påstå att det krävs draghjälp från den internationella ekonomin för att få fart på hjulen är inte särskilt djärvt. Så djup blev svackan efter spekulerandet på 1980-talet och efter nio års socialdemokratiskt styre.

Ändå fortsätter Socialdemokraterna glatt att sprida dubbla budskap. Våren 1991 – jag vill påminna om det – alltså före valet, motionerade vi i Centerpartiet om kraftigt förstärkta anslag till investeringar i vägar och järnvägar. Då var vi fortfarande ensamma om såsom parti att kräva dessa ökade satsningar. Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten i riksdagen gömde elegant huvudet i sanden, slog sig för bröstet och prisade den dåvarande regeringens lägre ambitionsnivå.

När nu fyrklöverregeringen kraftfullt satsar mångdubbelt mer på att skapa bra kommunikationer med regional balans, för att ge tiotusentals ungdomar utbildning och praktikjobb och skapa arbete, då tjuter socialdemokratin. Inte är det särskilt logiskt men tydligen socialdemokratiskt.

Socialdemokraterna talar ofta om en rättvis fördelning. Men tal är en sak och resultaten något annat. I går publicerades en rapport till långtidsutredningen om inkomstfördelningens utveckling under 1980-talet i Sverige. Där konstaterar författarna: "Efter en period med kraftig utjämning har utvecklingen tenderat att gå i motsatt riktning."

1980-talet, med socialdemokratisk regering nästan hela tiden, kännetecknades av ett trendbrott i inkomstfördelningen. Omfördelningen av förmögenheter till de mer bemedlades förmån blev övertydlig under socialdemokratiska regeringsår, låt vara i uppblåsta aktie- och fastighetsvärden.

Rapporten citerar vidare två amerikanska ekonomer vid namn Danziger och Smolensky: "Regeringar tycks ha omfattat slutsatsen att långsam tillväxt och stora underskott orsakas av omfördelningsprogram. Hur detta påstående – vars sanning inte bevisats – blev konventionell visdom kvarstår som ett mysterium."

Ja, i varje fall bevisas det inte av den svenska 1980-talsutvecklingen och tiden därefter. Ökade klyftor följdes här som bekant av allt långsammare tillväxt och allt större underskott.

Klyftorna har ökat också i andra jämförda länder under 1980-talet, t.ex. i de republikanska administrationernas USA. Möjligen uppfattas inte denna likvärdiga och identiska utveckling som en fjäder i hatten av svenska socialdemokrater.

I en tid när vi har dessa problem, är det naturligtvis också viktigt att lyfta blicken mot omvärlden och det ökade samarbetet. Medlemskapsförhandlingarna med EG har börjat. Förberedelserna har skett med öppenhet och lyhördhet. Bred enighet har etablerats. Det stärker våra möjligheter i förhandlingarna.

För Centerpartiets räkning vill jag understryka att den svenska alliansfriheten består. Militärt samarbete ingår inte i våra EG-planer. Verkligheten – mer än det skrivna ordet – kommer att avgöra hur den monetära unionen formas. Slutligt ställningstagande har inte skett.

Det är ingen tillfällighet att huvudkraven i förhandlingarna, med Centerpartiet såsom deltagande i regeringen, rör sig kring områden som miljö, regionalpolitik och jordbruk. Högsta tillämpade ambitionsnivå skall gälla på miljöområdet. God regional utveckling måste säkras. Sveriges jordbruk måste med stärkt livskraft möta ett medlemskap i EG, när och om svenska folket så bestämmer. Det är viktiga mål för förhandlingsarbetet men också före förhandlingarna. Jag är också personligen övertygad om att resultatet

på dessa områden i stor utsträckning kommer att påverka folkomröstningens utfall. Det vore bra om alla insåg detta.

Centern redovisade före valet ett miljömanifest för en ny regering: Grön start. Många av dess krav förverkligas nu:

Miljösituationen och miljövården redovisas nu av regeringen till riksdagen varje år.

Planfrågorna är en integrerad del av miljöpolitiken.

De fyra outbyggda älvarna föreslås få ett förstärkt skydd. Ett dussintal värdefulla älvsträckor skyddas från utbyggnad.

Miljöskadlig energi har belastats med tio miljarder kronor från årsskiftet, medan miljövänlig energi främjas.

Ekonomiska styrmedel används mer aktivt enligt principen att förorenaren skall betala före skattebetalande allmänhet.

Miljöklassning av bensin förbereds.

Gröna nationalräkenskaper är på gång.

Stora infrastrukturprojekt granskas ur miljösynpunkt *före* slutligt beslut, men arvet från tidigare regering är tungt.

Miljöbalksarbetet är i slutfasen.

Uppföljningen av Riokonferensen är i full gång, lokalt och internationellt.

Miljöbiståndet till Baltikum har inletts.

Återvinning, återanvändning och producentansvar blir hörnstenar i kretsloppsanpassad samhällsutveckling.

I finansplanen slår regeringen fast att miljöskulden inte får öka.

Låt mig därför till sist anknyta till vad Lester R. Brown skriver i State of the World 93 – Tillståndet i världen, även den publicerad i går här i Sverige:

"Miljöförstöringen påverkar nu direkt ekonomin såväl i enskilda länder som globalt och kan inte längre betraktas som ett perifert problem. Om ekonomins försörjningsunderlag i naturen fortsätter att förstöras, kan produktionen inte öka i samma takt som befolkningen. Då kommer medelinkomsten i världen att minska.

Den slutsats som måste dras av detta är att världen nu går in i en ny era, där fortsatt ekonomiskt framåtskridande kräver att utarmningen av miljön vänds i sin motsats."

Brown avslutar: "Vår generation måste vända utvecklingen, för våra barn kommer det inte längre att vara möjligt."

Det har funnits alltför mycket betong i den svenska politiken, en betongblandad miljöpolitik. Den situationen måste vi komma bort från. Detta är en situation som vi har ärvt. Detta är utmaningen som vi har att svara upp mot.

(Applåder)

Anf. 7 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Vi kan inte finna ord för att ge uttryck för den avsky som vi känner inför det vanvett som sker i det forna Jugoslavien. Jag är övertygad om att vi alla ansluter oss till vad som i det sammanhanget har sagts här av tidigare talare.

På sista tiden har vi också blivit upprörda över vuxnas övergrepp mot barn här i vårt land. Konstnären Claes Bäckström, nu 65 år, har berättat om den

förnedring som drabbade honom, när han såsom 8-åring blev våldtagen av en man. Den upplevelsen har legat som en skugga över hela hans liv.

Jag tror att många av oss har blivit mest upprörda över hur vuxna verkar leva i sin egen paragrafvärld. Men barnens skräck, deras utsatthet, är fjärran från de ombonade rummen där paragraferna skärskådas. Jag tror att vi hela tiden måste granska gapet mellan den juridiska bedömningen av ett brott och den allmänna rättsuppfattningen. Vi måste förstås värja oss mot att rättsskipningen blir något slags folkdomstolar. Men barn och andra utsatta brottsoffer kan öppna våra ögon så att vi ser inte bara brottet och brottslingen utan också de nakna, vidriga följderna av ett brott.

Säkerligen har vi kompetenta jurister i Sverige. Jag betvivlar inte detta. De gör sitt bästa för att döma sakligt och oväldigt. Men det som har väckt uppmärksamhet den sista tiden borde få oss att fundera över om vi inte litet till mans, kanske alla, lever i vår egen lilla vrå eller håla, som vi tror är världen. Hålans fördom, har någon av de stora filosoferna kallat det.

Det vi alla här i maktens kvarter i centrala Stockholm borde fråga oss är om inte vi som sysslar med politik också lever i en avgränsad värld. Vi talar självklart nu mycket om arbetslöshet, men vi förstår inte alltid djupet eller den hopplöshet och depression som arbetslösheten kan leda till för en människa. Samma avstånd till den enskilda människans liv blir det lätt, när vi talar om äldreomsorg, vård, utbildning, ekonomi och inte minst bistånd.

När vi nu diskuterar politikens inriktning utifrån regeringens budgetproposition och alla de motioner och förslag som har framlagts i riksdagen, hamnar vi lätt i vår egen begränsade vrå eller håla, politikens föreställningsvärld. Mycket måste självklart handla om ekonomi. Men vi får ändå inte glömma målet för det vi sysslar med här i kammaren och över huvud taget i dessa kvarter, nämligen att skapa ett samhälle som blir bättre för våra barn och barnbarn.

För oppositionen ligger det nära till hands att ha ett kortsiktigt perspektiv. Man fortsätter att berätta om "slakten på välfärden". Tyvärr är vi många i den generation som är barn av det moderna välfärds- och tekniksamhället som vill så att säga ha belöningen genast. Vi lever i nuet. Vi vill gärna skjuta upp det mödosamma arbetet till senare. Resultaten skall synas direkt och kunna mätas i kronor och materiella fördelar.

Fru talman! I debatten har det citerats ur olika tidningar. Jag skall be att få citera ur en artikel i Dagens Nyheter av Odd Engström, ordförande i den nya bankakuten och socialdemokratins egen filosof. Han säger så här:

"Ingen generation har tidigare fått så mycket och det gjorde oss till hedonister. Vi vill ha roligt med detsamma, här och nu."

Han fortsätter:

"En generations mest sunda instinkt är att fundera över hur det ska gå för barnen. Hur kan jag ge mina barn ett anständigt liv?"

Detta borde denna debatt också handla om. Se det från barnens, framtidens horisont! Vi har en ekonomisk kris, och det är klart att det är ganska enkelt att göra dessa divisioner och tala om hur mycket en familj har i skuld.

Jag såg ett TV-program där man visade ett litet nyfött barn och talade om att ett barn som föds genast har 100 000 kr i skuld.

Vi lever inte i den situationen att vi kan gå ut och lova några extravagan-

ser. Men jag tror att det också är viktigt att vi talar om de resurser som finns och de möjligheter som står oss till buds och pläderar för att det nu handlar om långsiktighet – att förvalta, vårda miljön och spara. Därmed inte alls sagt någonting annat än att vi måste bry oss om de grupper som har det särskilt bekymmersamt under denna tunga och dystra period som vi lever i och inte kan tala oss ur. Därför finns det också en del reformer för handikappade och förbättringar för de sämst ställda pensionärerna i regeringens förslag.

När vi talar om krisen och utmålar de problem som vi lever i, kan det ändå vara klokt att någon gång se på när vi senast hade samma BNP-siffror som vi nu har, och det är inte många år sedan så var fallet.

Jag vill faktiskt påstå, fru talman, att den verkligt stora krisen i Sverige och i världen är en etisk och en moralisk kris. Både under sus-och-dus-ekonomin och nu under den ekonomiska krisen, ser vi hur diverse tvivelaktiga späckhuggare och hajar försöker utnyttja den. Därför är det nödvändigt att öka insatserna mot t.ex. ekobrotten. Vi kristdemokrater skulle vilja ha en ännu kraftigare insats i detta sammanhang. Vi önskar verkligen Odd Engström och hans blivande medarbetare lycka till i deras röjningsarbete.

Om vi ser ut över världen, ser vi väl också att det är en moralisk kris som vi lever i och är ansvariga för. En triljon dollar satsas varje år på vapen för att vi skall ta kål på varandra, kunna döda varandra, medan 40 000 barn dör varje dag av svält och umbäranden.

Jag tror att den moraliska krisen delvis är en följd av att man i politik och debatt så hårt har betonat individens frihet och rättighet och ofta glömt bort ansvaret, förvaltarskapet. Då inskränker sig lätt solidariteten till att man skall betala skatt och gärna mycket skatt. När det blir tal om att värna sin medmänniska – det är ett mycket fint uttryck och i allra högsta grad mänskligt – då blir det fråga om värnskatt, alltså mer skatt för att värna medmänniskan. Sedan tror man att man har löst problemet.

Vi skall naturligtvis alltid diskutera om de ekonomiska bördorna drabbar olika människor och olika samhällsgrupper på ett rättfärdigt sätt. Det är inte tu tal om det. Men, fru talman, mitt i krisen kan vi skapa ett positivt budskap, därför att optimism verkligen behövs nu.

Om vi kan ge mod och framtidstro åt varje småföretagare i landet att våga anställa ytterligare en person, skulle arbetslösheten snabbt försvinna. Så enkelt är det naturligtvis inte, men jag påstår att det är möjligt och att vi måste börja med den typen av insatser. Fru talman, i det avseendet är jag övertygad om att regeringens politik leder längre än oppositionens.

Det är inget parti som kan väcka fullständiga partimotioner. Vi kommer alla till korta. Därför är det nödvändigt, vilket har sagts här tidigare, att vi lyssnar på varandra och lär av varandra. Det är vi faktiskt pliktiga att göra, tycker jag.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag understryka att vi skall bygga välfärden nedifrån. Det är det som med det svåra ordet kallas subsidiaritet.

Några anställda vid ett socialdistrikt här i Stockholm har nyligen varit i Berlin och studerat det sociala arbetet i ett distrikt där. Där bedrivs det sociala arbetet, kampen mot arbetslöshet och droger, mot ungdomsvåld, omsorgen om de äldre, till stor del av intresseorganisationer och ideella föreningar. Enskilda och grupper tar initiativ, och samhället ger stöd. Stock-

holmarna var häpna. Allt fungerade inte. Men de tyckte att mycket fungerade utmärkt.

Vi skall inte riva den svenska välfärden eller skrota hela den svenska modellen. Men vi måste våga tänka nytt, tänka nedifrån. Då bygger vi också upp ett samhälle där EG naturligt kommer in. EG ses ofta från fel perspektiv, tycker jag. Många problem skall vi och kan vi klara själva. Andra problem är så stora och fulla av internationellt beroende att vi måste skapa gemensamma beslut över nationsgränserna.
(Applåder)

Anf. 8 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Först ett ord till Ian Wachtmeister. Vi tycker att bland det allra viktigaste just nu är att minska våra utgifter för kontant arbetslöshetsunderstöd. I stället anser vi att det skall satsas på produktiva åtgärder, t.ex. ökning av utbildningen, satsning på infrastrukturen, ROT-programmet och stöd till de små och medelstora företagen när det gäller deras förutsättningar att klara konkurrensen ute i Europa. Det är produktiva och vettiga åtgärder.

Vi har tagit initiativ i utskotten för att tidigarelägga dessa åtgärder. Nu blir det intressant att se om det i utskotten och i kammaren går att skapa majoritet för detta. Vår erfarenhet är tyvärr att när det kommer till kritan stöder Ny demokrati den borgerliga regeringen. Ny demokrati gör det därför att det är ett borgerligt högerparti. Det visar sig också på ett annat viktigt område. När det blir konflikter, t.ex. i fråga om arbetsrätten, mellan arbetsgivare och löntagare, då ställer sig Ny demokrati konsekvent på arbetsgivarnas sida. Ny demokrati är inte ett parti som företräder löntagarna.

När jag lyssnar på regeringsledamöterna gör jag följande reflexion: Har regeringen gett upp? Regeringen talar nästan inte om sin egen politik. Den talar inte om det som människor är bekymrade över, nämligen arbetslösheten och boendekostnaderna, utan den ägnar huvuddelen åt socialdemokratins politik, mest i negativa ordalag. Det kanske säger mer än vad regeringsledamöterna själva riktigt förstår, nämligen att de har tappat greppet över situationen och utvecklingen i Sverige.

Carl Bildt frångår inte sin vana att tala om att han begrep först och bäst av alla vad som skulle komma. Han sade att han, i motsats till socialdemokratin, i valrörelsen insåg vad som var problemen. Varför, Carl Bildt, då dessa löften om sänkta skatter, om lägre hyror och om högre sysselsättning? Det är ju där som regeringens förtroendekris nu finns.

Mycket typiskt hade Carl Bildt inte ett enda ord till svar när det gäller hans löfte till Sveriges medborgare om sänkta boendekostnader, trots att han hade ganska lång tid att besvara det. Han sade däremot att han var besviken på socialdemokratin. Jag tror inte att medborgarna är det. Det verkar inte så just nu när vi visar hur vi kan få 190 000 människor, som annars skulle drabbas av arbetslöshet, att få utbildning eller sysselsättning.

Var vill socialdemokratin spara? Jag skall gärna svara på det. Det första och viktigaste är att minska utgifterna för det kontanta arbetslöshetsunderstödet. Om man inte börjar i den ändan, då blir det andra ganska så meningslöst. Vi har lagt fram konkreta förslag i detta sammanhang. Vi vill ha ett

samarbete på den punkten. Om vi får det samarbetet, är vi också beredda att gå in på andra konkreta punkter.

Carl Bildt säger att det inte går att tidigarelägga fler investeringar. I en TV-intervju för någon vecka sedan slingrade han sig genom att säga att det inte är pengabrist som bromsar, utan det är miljöprövningar och planprövningar som för närvarande bromsar. Han har desavouerats av sin egen kommunikationsminister som har sagt att det är pengar som saknas. Både Banverket och Vägverket har en rad väg- och järnvägsbyggen som är startklara och som skulle kunna ge omedelbara jobb. Jag har en lista på 22 vägar och 33 järnvägar som behöver rustas upp eller byggas ut. Det är bl.a. E4 förbi Värnamo, Lundbytunneln i Göteborg, E4 norr och söder om Gävle, spårupprustning i Luleå och vägbroar i Östergötland. Det enda hindret för att dessa jobb skall sättas i gång är regeringen.

Jag vill säga något till Bengt Westerberg. Den nya regeringen började omedelbart att tumma på för oss mycket viktiga delar av skattereformen. När det skedde kontaktade jag omedelbart Bengt Westerberg och begärde överläggningar. Jag såg det nämligen som mycket allvarligt att Folkpartiet skulle vara med och riva upp skattereformen. Då svarade Bengt Westerberg: Du förstår väl att jag inte kan resonera med er om skattereformen nu när vi sitter i en borgerlig regering.

Jag blev mycket besviken. Men det är inte bara socialdemokrater som skall hålla ingångna avtal. Det är båda parter. Nu anser jag att det är orimligt när vi lägger ytterligare bördor, både skattemässigt och på annat sätt, på vanliga medborgare att inte de högre inkomsttagarna också skall vara med och betala detta.

Jag anser emellertid fortfarande att skattereformen är viktig och att det är angeläget att de stora landvinningar som vi därigenom har gjort skall behållas, och jag kommer att fortsätta att arbeta för det. Jag har, som bekant, redan betalat ett visst politiskt pris för skattereformen.

När jag är inne på skatteområdet försöker Carl Bildt som vanligt att skrämma folk med att socialdemokratin vill höja skatterna. Vi föreslår skattehöjningar och en utebliven minskning av arbetsgivaravgifterna på sammanlagt 5 miljarder kronor. Carl Bildt höjer skatten för hushållen 1993–1994 med över 30 miljarder kronor. Vi har öppnat för att under 1993 skjuta på bensinskattehöjningen och erbjuda en lägre momsbeskattning. Det sade Carl Bildt också nej till.

Olof Johansson har sagt att han kan tänka sig att temporärt höja skatten för dem som tjänar mest. Bengt Westerberg har tagit upp de högre inkomsttagarnas insatser, och Carl Bildt fortsätter att utlova allmänna skattesänkningar. Vem skall man egentligen tro på?
(Applåder)

Anf. 9 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag delar oron och engagemanget. Jag är upprörd över nöden i världen, våldet i världen och våldet i Sverige. Jag hatar krig.

Men vi sitter här för att göra något. Svenska folket har valt oss till det. Om vi skall hjälpa andra, måste vi stå för den hjälpen själva, givetvis. Vi kan inte

begära av andra att de skall finansiera vår hjälp. Det gör vi i dag. Vi lånar och hjälper andra.

Det är därför Ny demokrati har föreslagit att vi skall göra allt för att få ned räntan och få fart på jobben. Då får vi ordning här. Då kan vi hjälpa oss själva och även andra.

Här har diskuterats mycket om vad man kan göra. ROT-sektorn har nämnts. Alla människor vet inte vad det är. Det är reparationer och ombyggnader av fastigheter som finns i dag. Där finns massvis med jobb. Det gör det faktiskt. Socialdemokraterna hade chansen så sent som i går att komma överens om en mycket konkret åtgärd. Det ville man inte i går.

Den 16 december sade den här kammaren nej till en satsning på s.k. VA-ROT – det betyder vatten och avlopp – som också behöver åtgärdas i Sverige. Detta är taktik. Det är taktiska finter från Socialdemokraterna. Nu när man har varit med ett tag i riksdagen börjar man faktiskt bli ännu mer upprörd än man var när man stod utanför.

Sedan vill jag säga till statsministern och även till vice statsministern att vi faktiskt ställer krav på en del saker. Vi tänker inte vara med om att hoppa från tuva till tuva. Vi vet inte vart ni hoppar. Om vi inte tror att ni landar på fast mark, varför skall Ny demokrati ställa upp med en liten tuva här och en liten tuva där? Sedan har ni tio andra tuvor att hoppa på tillsammans med Socialdemokraterna. Vi måste vara övertygade om att landa på fast mark. Jag skulle därför vilja höra vad statsministern säger om Ny demokratis ekonomiska politik, såsom vi har föreslagit den.

En annan sak: Vad är det som jag och ni tror att människor frågar sig? Krismedvetandet är mycket större bland allmänheten än här, vill jag påstå. De frågar sig varför det är arbetslöshet nu. Har de fått svar på den frågan? Varför talar man inte tydligt om att vi levde över våra tillgångar, att vi gav oss förmåner och löner som vi inte hade råd med och att vi nu måste få ned räntan före allting annat?

Folk frågar sig säkert: Är Sveriges ledning bra? Politiker som vi, som skall lägga oss i allting, hushållar vi verkligen med människors pengar? Eller tycker vi bara att det är att rekvirera in pengar och dela ut dem till egendomliga ändamål som vi hittar på själva?

Jag tror att människor, när de har läst om hur det går till i Invandrarverket och SIDA – och snart är det väl dags att börja titta på AMS – frågar sig: Sköter sig myndigheterna? Hur går det till? Måste vi ha 75 000 människor i flyktingläger. Då vill man inte ha svaret att det är eländigt i världen, för det vet man.

Men det har börjat bli eländigt i Sverige också. Vi har social oro, vi har kostnader. Skall människor betala dessa? 20, 30, 40, 50, 60 miljarder kronor – hur mycket skall man betala för en politik som är dålig?

Det handlar inte om främlingsattityder. Det är politiken det handlar om. Politiken är dålig. Vad gör SIDA för nytta, Alf Svensson? Det är jättesvårt att försvara det som sker. Snart måste man nog lägga ned SIDA. Vi har sagt det hela tiden, för det är uppenbart.

Man borde ha en karta här på väggen i stället för den vemodiga bonaden. Man skulle kunna ha en världskarta, så att vi såg var vi lever. Det är en ganska kul idé, som jag just kom på.

Vi har haft en föreställning om vem som är godast. Det är klart att jag inte är godast – jag är ondast här. I så fall skall ni vara hemskt glada, för jag är en mycket snäll person. Godheten talar de paralyserade personer om som har stått för vår u-hjälp och vår flyktingpolitik. Men jag säger att det är dumhet. Vi har ställt till med stora och onödiga problem i Sverige. Vi talar om att det är kaos på andra håll. Men vi håller ju på att skapa kaos själva genom att inte göra någonting, genom att stå och titta på.

Man kan fråga: Har vi rätt regering? Det är sådana saker som folk frågar sig. Då svimmar man nästan. Så får inte jag säga från talarstolen, eller hur? Det skall man mygla om i korridorerna. Men det är en ganska bra fråga.

Det man kan säga om regeringen hittills är att den har gjort för litet, gjort det för sent och varit mycket kaxig. Man kan fråga sig om statsministern koncentrerar sig på rätt uppgifter. Är det han som skall sköta u-båtar och Europa, Westerberg och Svensson som skall sköta alla de sociala problemen och Wibble och Dennis ekonomin, eller skall han koncentrera sig på någonting som verkligen är centralt? Jag tror att han skall koncentrera sig på ett annat sätt.

Då frågar man så här: Vore det bättre med Socialdemokraterna? Det är en bra fråga. Då vet vi i alla fall att vi får höjda skatter. Vi får mer politisk styrning. Vi får mer makt åt facket. Vi får höjda hyror, såvitt jag förstår. Det höjdes aldrig så många hyror som när de "höll på och körde". Fallskärmsavtal är man upprörd över. Men vilka satt i bankstyrelser, vilka skrev fallskärmsavtal? Jo, där satt de också. Vilka kom på idén med politiska utnämningar?

Nu står jag här och berättar att det här är problem som jag ser för Ny demokrati. Gemensamt har hela det här gänget, i stort sett alla, 90 %, sagt att man inte är med på att attackera u-hjälp, flyktingpolitik, organisationsstöd, partistöd, politiska utnämningar, behovsprövade barnbidrag och politikernas egna egendomliga löneförmåner. Jag menar att hela det här etablissemanget faktiskt inte lyssnar på rörelsen. Om det är fråga om någon rörelse, så är det inte samma rörelse som 1968. Det kan jag tala om.

Vi har en sjuk politisk modell. Vi måste ändra den. Det är nya tider. Den svenska modellen måste ändras. Vi måste ta hjälp. Vi måste faktiskt samarbeta. Tro mig eller inte, vi ställer upp på det samarbetet. Men då måste man tänka om. Ni som i olika faser har varit med och ställt till eländet får faktiskt också tänka om, från höger till vänster.

(Applåder)

Anf. 10 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag tror att om vi bytte ut bonaden mot en världskarta skulle vi på den kunna utmärka t.ex. var alla flyktingströmmar i världen går. Då skulle vi se att det endast är en liten, liten rännil som kommer till Sverige. Då skulle vi se att det är de fattigaste människorna i de fattigaste länderna som tar emot den största delen av flyktingströmmarna i dag. Då kanske vi skulle få slut på den konjunkturanpassade humanitet och medmänsklighet som Ian Wachtmeister och Ny demokrati förespråkar. Det är pinsamt att behöva lyssna till.

Carl Bildt citerade Percy Barnevik i sitt anförande, och jag skall också

göra det. Jag tycker att det är en mycket klok man i många avseenden. Jag skall citera honom därför att han är en förespråkare för sextimmarsdagen, vilket jag också som bekant är. Jag fick inga reaktioner på det när jag tog upp det i min inledning.

Han sade i en intervju i Svenska Dagbladet häromdagen att det är en illusion att tro att industrin kommer att kunna växa igen till gammal sysselsättningsnivå. ABB skall ta bort 5 % till av jobben, bilindustrin skall rationalisera bort 50 %. Han sade också att man måste titta på arbetstiderna och att "kortare arbetsvecka, sextimmarsdag t.ex., kan vara en kompletterande åtgärd".

Jag håller med honom om det. Det är också därför vi i Vänsterpartiet har föreslagit att arbetstiden av många goda skäl, som det faktiskt finns, ses över och att nedtrappningen av arbetstiden börjar. Målet är ändå att vi skall kunna utnyttja den moderna teknikens landvinningar till att minska lönearbetet och på det sättet öka vår livskvalitet.

Jag skulle också vilja citera en annan man. Då gäller det frågan om hyrorna, som Ingvar Carlsson tog upp i sitt anförande. Vi har heller inte fått några svar från regeringsföreträdarna om detta. Den här mannen är verkställande direktör i HSB:s Riksförbund. Han skriver så här i ett förord till en verksamhetsberättelse: "Ingen ljusning är i sikte. Våra politiker tycks handlingsförlamade. Om den här utvecklingen tillåts fortsätta, blir även Sverige det tvåtredjedelssamhälle som innebär att två tredjedelar har jobb och resten tvingas leva på bidrag.

Krisen slår nu särskilt hårt mot bygg- och bostadssektorn. Samtidigt som en utdragen lågkonjunktur drabbar oss alla, genomför nu den borgerliga regeringen det bostadspolitiska systemskifte som den förra regeringen inledde. Så litet som möjligt skall samhället lägga sig i bostadssektorn och dess finansiering.

Jag undrar ibland om politikerna är medvetna om följderna av att de vänder upp och ner på den svenska bostadspolitiken. Hur skall vanligt folk ha råd att bo i framtiden?"

Det är en mycket berättigad och bra fråga. I Vänsterpartiet har vi sagt nej till neddragningen av de bostadssubventioner som regeringen föreslår, och som tyvärr även Socialdemokraterna har gått med på. Att i nuvarande läge, med nuvarande ekonomiska kris och kris i byggsektorn, minska bostadssubventionerna med 3 miljarder kronor säger vi nej till av det skälet att vi anser att det är en social rättighet att ha en bostad. Varje människa måste kunna ha tak över huvudet till en rimlig kostnad.

Vi måste på sikt reformera systemet med bostadssubventioner. Det inser vi också. Det måste bli mer träffsäkert än det är i dag. Men vi kan inte nu omedelbart ta till den här åtgärden som vi vet förvärrar situationen för väldigt många människor.

Jag tycker att det var intressant att höra Alf Svensson tala om ett anständigt liv. Jag tycker också att det är det vi borde tala om, inte minst vi politiker. Hur ser vi till att människor får ett anständigt liv, både vi som lever nu och de som kommer sedan?

Jag tycker också att det var intressant att höra Olof Johansson tala om att

vi nu är inne i en ny era – han talade om miljön – som kräver nya lösningar och en ny politik.

Jag tror också att vi måste börja diskutera en ny politik, inte minst en ny ekonomisk politik, som sätter människor och miljö i centrum. Vi måste börja diskutera vad livskvalitet är. Det finns inte längre, som under 20-, 30-, 40- och 50-talet, enkla samband mellan en ökad materiell tillväxt och ökad livskvalitet. Vi har i dag en ökad materiell tillväxt som i sina avarter innebär en minskad livskvalitet för många av oss i form av bl.a. ökad miljöförstöring.

Alla talar om skatter och skattehöjningar. Det är inte så att ökad livskvalitet för de flesta människor innebär sänkta marginalskatter. Det sambandet finns inte. Vi är många som inte blir lyckliga över sänkta marginalskatter, men som är lyckliga över att slippa en samhällsutveckling där vi tvingas kliva över lik. Vi vill betala för det. Vi vill leva i ett jämlikt samhälle. Därför ser vi omfördelning, dvs. att ta pengarna där de finns och föra över dem dit där de inte finns, som lösningen. Det får innebära ökade skatter för människor som i dag har ett sparande som inte används i produktiva investeringar eller till inhemsk konsumtion. Det måste också innebära att vi skattevägen tar pengar från de stora exportföretag som i dag gör vinster på kronans fall och för över till de företag som behöver investera och utveckla ny teknik.

Detta innebär att man använder skattemedel produktivt i en skapande process för att öka den gemensamma livskvaliteten. Då är det inte farligt att höja skatten.
(Applåder)

Anf. 11 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag vill först i all korthet tala om bostadspolitiken.

Vad har vi gjort? Vi har kraftigt dämpat utvecklingen av hyreskostnaderna i förhållande till hur den var under Ingvar Carlssons senaste mandatperiod. Det är inget dåligt resultat. Det byggs nu väsentligt mycket billigare än vad det gjordes tidigare. Det byggs mindre, men det byggs billigare och delvis bättre. Vi inriktar nu politiken också mot att sänka räntorna, vilket accentuerar den utveckligen. Det är svaret på de ställda frågorna.

Så vill jag tala om något som är alldeles avgörande och som har stått i centrum för debatten – ett faktum som Ingvar Carlsson klagar över – nämligen socialdemokratins fallissemang när det gäller att prestera en sammanhängande ekonomisk politik. Jag förstår hans klagomål.

Det är de facto så, vilket också Bengt Westerberg sade, att Socialdemokraterna accepterar att det behöver sparas 12 miljarder kronor, men avvisar praktiskt taget alla regeringens besparingar och har inga egna förslag. Även med socialdemokratins mått mätt fallerar ni. Antingen tyder detta på att det är ett svart hål i den ekonomiska politiken, orskakat av att fundamentalisterna har tagit över, eller på att ni har hemliga sparplaner, som ni i så fall har skyldighet att redovisa. Ni har försatt er själva i ett fundamentalt politiskt dilemma. Ni skall själva på ett eller annat sätt reda ut situationen.

Ingvar Carlsson har ett sparförslag: man skall reducera ersättningar från A-kassan. Det är inget svar! Det är redan tillgodosett i andra delar av era kalkyler och påverkar inte alls de 12 miljarder kronorna. Efter veckor av öppna debatter och efter de kontakter vi haft kvarstår fortfarande detta fun-

damentala faktum: vi har inte fått ett enda konkret besked om vad Socialdemokraterna skall spara på.

Ingvar Carlsson tror kanske att det bara är jag som upplever detta som besvärande. Låt mig citera en ledare ur den socialdemokratiska tidningen Arbetet. Ingvar Carlsson citerar enskilda skribenter i Svenska Dagbladet, men i ledaren i ett av de socialdemokratiska huvudorganen skriver man så här: "Socialdemokraterna redovisar inte i dag i detalj vad som bör skäras bort. Det Socialdemokraterna vinner i taktisk effekt på den manövern kommer man dess värre att förlora i förtroende. Ett parti som gör anspråk på att vilja överta regeringsmakten omgående kan inte stå utan svar i så centrala frågor."

Som ett indirekt svar på detta hänvisar Ingvar Carlsson till Sifo-siffror och menar att folket tycker annorlunda. Jag tror uppriktigt sagt inte att Ingvar Carlsson är så lättsinnig att han tror att detta land i en kärv tid kan regeras med en politik som bara visar sig i Sifo-siffror. Om man inte kan spara i de statliga utgifterna, kan man i detta läge icke regera Sverige. Om man inte i opposition vågar redovisa vad man skall spara på, kommer man aldrig att klara det i regeringsställning. Har inte Socialdemokraterna lärt sig läxan från förra gången man var i opposition? Har man låtit lättsinnet ta över alldeles? På denna punkt är det inte bara jag som kräver svar.

Ingvar Carlsson har rätt när han säger att vi har höjt skatter. Vi har sänkt fler, men vi har höjt åtskilliga. Detta har vi till stor del gjort påhejade av socialdemokratin. En uppgörelse är en uppgörelse, och jag skall inte klaga över den saken. Det Socialdemokraterna nu gör är att lägga fram förslag om 15-20 miljarder kronor utöver detta i skattehöjningar. Det gäller inkomstskatt, skatt på företag, skatt på sparande och skatt på kapitalbildning av olika slag. Det är alldeles självklart att detta skulle ha en bromsande effekt på ekonomin och på våra möjligheter att skapa sysselsättning.

Jan O Carlsson talade i Göteborg dagen innan jag kom dit. Jag läste i Göteborgsposten att han tröstat arbetarekommunen med att den socialdemokratiska politiken skulle innebära "enorma" skattehöjningar. Det tröstar möjligtvis de allra mest fundamentalistiska i arbetarekommunen där nere, men det tröstar sannerligen inte svensk ekonomi. Den vill inte ha några rejäla skattehöjningar.

Till dess att annat bevisats finns det ett svart hål i Socialdemokraternas ekonomiska politik. Ni saknar möjlighet att styra landet så länge ni inte har rett ut denna fundamentala brist i ert alternativ.

Jag hade tänkt att säga något till Gudrun Schyman, men tiden rinner i väg. Hon har gått från Bresjnev till Barnevik när det gäller ideal, om jag förstår det rätt. Hon attackerar de s.k. konvergenskriterierna inom EG och säger att de hotar välfärden. Det är inte alls så. De överensstämmer väl med vad vi själva har anledning att sträva efter: låg inflation, låga räntor, begränsade statliga underskott, begränsad statsskuld. Allt detta är bra.

Om Gudrun Schymans alternativ är de motsatta, dvs. hög inflation, höga räntor, höga underskott och hög statsskuld – det är svårt att tolka hennes anförande på annat sätt – är det alldeles tydligt att det skulle hota välfärden. Om det är ett svart hål i den socialdemokratiska ekonomiska politiken, får

man tyvärr konstatera att det i Vänsterpartiet fortfarande råder totalt mörker.
(Applåder)

Anf. 12 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Ingvar Carlsson säger att regeringen bara talar om Socialdemokraternas politik och inte om sin egen. Detta är naturligtvis inte korrekt. Vi har redovisat vår politik i budgetpropositionen, i finansplanen och i andra dokument, och vi har också inbjudit till samarbete med i första hand Socialdemokraterna.

Det är naturligtvis intressant att se vilka dessa samarbetsmöjligheter är. Var kan vi mötas? Hur ser alternativen ut? Vilka saker skall vi väga mot varandra? Det är i dessa frågor vi inte får besked från Socialdemokraterna.

Ingvar Carlsson säger att Socialdemokraterna vill skapa 190 000 nya jobb. Det vill vi också gärna göra. Därför har vi med stort intresse granskat Socialdemokraternas förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vi finner vid vår granskning att det inte känns särskilt trovärdigt att förslagen skulle ge 190 000 jobb.

Socialdemokraterna säger t.ex. att de vill göra långa rader av infrastruktursatsningar. Vi frågar våra experter på Kommunikationsdepartemenetet om det är nya möjligheter som vi inte har sett. De svarar att de flesta förslagen också finns på regeringens lista, och återkommer i en proposition inom kort. Men självfallet är vi från regeringens sida öppna för att diskutera, om ni har upptäckt några bra infrastrukturinvesteringar som vi eller vårt fackdepartement har missat.

Socialdemokraterna vill att ytterligare 50 000 gymnasieplatser skall inrättas. Problemet är att vi i dag har fler gymnasieplatser än vad som efterfrågas. Utbudet är större än efterfrågan. Riksdagen höjde antalet platser i ett förslag från regeringen till 13 000 för innevarande år, och det är 9 000 som utnyttjas. Trots den stora arbetslösheten har vi alltså inte utnyttjat alla de platser som finns.

Om man fastställer ett mycket högre tal, är det risk för att det blir ett slag i luften. Visst kan man i och för sig diskutera ett högre tal, men tro inte att det löser några stora problem. Ändå handlar en fjärdedel av Socialdemokraternas program just om gymnasieplatserna.

Det finns en del andra förslag som jag tycker att det är värt att titta på. Det kan vara idé att se på insatser i form av ROT-program – reparation, ombyggnad och tillbyggnad – liksom också på satsningar på Komvux och folkhögskoleutbildning. Men jag tror inte att Ingvar Carlssons tal om 190 000 jobb håller. Låt oss ändå sätta oss ner och diskutera och analysera dessa förslag och se vad vi kan komma fram till.

Så till skattereformen. Jag vill först bara korrigera Ingvar Carlssons historieskrivning något. Det är sant att Ingvar Carlsson tog kontakt med mig efter valet och undrade om vi kunde ha överläggningar, men mitt svar var inte att vi inte skulle ha överläggningar. Jag sade bara att det var naturligt att skatteministern och kanske också andra personer deltog i dessa överläggningar. Det måste rimligen vara med regeringen och inte med Folkpartiet som parti som Socialdemokraterna i ett sådant läge skall diskutera.

Detta har jag skrivit i mitt svar till Ingvar Carlsson, som har publicerats som debattartikel i Aftonbladet. Det är alltså mycket lätt att kontrollera hur det faktiskt var.

Vidare säger Ingvar Carlsson att vi har gjort jättestora avsteg från skattereformen. Detta är inte sant. Det är möjligt – jag vill inte förneka det – att Ingvar Carlsson kan uppleva en eller annan justering som har gjorts som ett avsteg. Låt mig acceptera att det kanske är på det sättet, även om jag inte riktigt delar den uppfattningen. Men det stora avsteget från skattereformen var när Socialdemokraterna våren 1991 frångick den enhetliga momsen, som var en av grundbultarna i skattereformen.

Låt dock detta vara glömt. Säg att ni har gjort ett stort avsteg och att vi kanske har gjort några små. Låt oss acceptera att var och en av oss ser saken på det här sättet. Men för den skull kan man inte skjuta ett grundskott mot hela skattereformen på denna avgörande punkt, som var utslagsgivande för om det skulle bli en skattereform eller inte. Hade Socialdemokraterna hållit fast vid den linje som man nu vill gå tillbaka till, när vi förhandlade om detta på hösten 1989, hade det inte blivit någon skattereform.

Detta är naturligtvis ett oerhört mycket större och principiellt viktigare avsteg än de andra som både ni och vi till äventyrs kan ha gjort hittills. Därför måste jag än en gång fråga Ingvar Carlsson om ni är beredda att dra tillbaka detta förslag och hålla fast vid denna grundläggande och avgörande princip i den skattereform som vi har genomfört och som jag tror är viktig för Sverige.

Så till besparingarna. Ingvar Carlsson kommenterade inte den frågan. Ingvar Carlsson säger själv att det behövs omprövning och översyn och att man skall se på kostnadsutvecklingen. Ni skriver i er motion att ni skall se över ersättningsnivåer och avvisar våra konkreta förslag. Det återstår då, som jag sagt, egentligen bara tre försäkringar. Det gäller en ytterligare sänkning av sjukförsäkringen, en sänkning av ersättningsnivån i föräldraförsäkringen och en sänkning av pensioner.

Jag upprepar min konkreta fråga till Ingvar Carlsson: I vilket eller vilka av dessa tre försäkringssystem vill ni sänka ersättningsnivåerna? Vad syftar ni på i er motion? Det är mycket oklart, och det måste gå att svara konkret på denna fråga.

Efter dessa hårda ord får jag väl ändå tacka så mycket för gratulationerna med anledning av min utnämning till jämställdhetsminister. Jag tycker själv att det skall bli mycket spännande och intressant att jobba mer aktivt med de frågorna än vad jag har gjort. Jag delar i hög grad de utgångspunkter som Ingvar Carlsson gav uttryck för i sitt anförande.

Det är intressant att följa debatten för närvarande. I USA är det mycket svårt att rekrytera en kvinnlig justitieminister, eftersom många framgångsrika amerikanska kvinnor inte har haft tillgång till den goda barnomsorg som vi har i Sverige och därför har tvingats att ordna den på illegal väg. De blir då omöjliga på posten som justitieminister.

Jag såg en artikel i Svenska Dagbladet – Ingvar Carlssons hus- och livorgan – häromdagen att japanska kvinnor berättar att de numera säger nej till män. De vill satsa på karriären och tycker att de har något att tillföra på arbetsmarknaden, och de avstår därför från man och familj. Jag beklagar de

japanska kvinnor som tvingas att göra det valet. Låt oss gemensamt se till att svenska kvinnor aldrig skall hamna i den situationen igen.
(Applåder)

Anf. 13 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att gå till rätta med en del av de myter som socialdemokratin sprider omkring sig i oppositionsställning. Det är därför som jag ägnar mig en del åt vad Socialdemokraterna säger i artiklar, i debatter och i sina oppositionsalternativ.

Den 11 januari diskuterades faktiskt statsbudgeten här i riksdagen. Nu diskuterar vi helheten, men också oppositionens alternativ eller alternativlöshet. Ingen tidigare regering har någonsin i vårt land satsat så mycket resurser för att bekämpa arbetslösheten som den regering som vi har i dag. Det säger inte enbart att det är en regering som hatar arbetslösheten, utan naturligtvis också något om den situation som vi har tagit över och som landet befinner sig i.

Men det är också intressant att göra ett annat konstaterande. När vi inriktar oss på strategiska skattesänkningar för att behålla kapital i Sverige, inarbetat i det här landet av svenska löntagare och företagare, anser Socialdemokraterna att det är fel, dvs. de menar att vi skulle fortsätta att sprida vårt kapital över Europa i byggen i Docklands, i Bryssel och vad det nu kan vara. Vi skulle alltså inte attrahera kapitalet här hemma. Om detta är den kritik man har mot våra strategiska skattesänkningar, är det bra om Ingvar Carlsson talar om det.

När vi satsar på utbildning brukar vi för det mesta bli överens så småningom. Det är möjligt, som statsministern sade tidigare, att det går att göra mera, inte minst på de mindre och medelstora högskolorna. Från Centerns sida arbetar vi hårt för att maximalt utnyttja de resurser som finns i utbildningsväsendet.

Mot ungdomspraktiken fanns det från början ett socialdemokratiskt motstånd. Numera har det motståndet i varje fall tonats ned. Det är viktigt att vi satsar på att ungdomar får en möjlighet till arbete framöver och även att de medan de inte har den möjligheten får den praktik och utbildning som behövs för att klara konkurrensen framöver.

Vi har i vår regering ökat resurserna till regional utveckling av de områden som har den högsta arbetslösheten. Vi har fått in fler företag där och utökat det område i Norrlands inland som har sänkta sociala avgifter. Sådant var aldrig möjligt under tidigare regeringar. Dessutom har vi genomfört generella sänkningar av arbetsgivaravgifter, också för de mindre och medelstora hemmamarknadsföretagen, som är så viktiga för vårt land.

Det är också intressant att notera att när Socialdemokraterna skall opponera mot och kritisera regeringen vill de skjuta upp skattesänkningar för egenföretagarna inom ramen för skattereformen. Det var en av märkligheterna i krisuppgörelserna från i höstas.

När det gäller infrastrukturen vill jag bara meddela att 4 miljarder kronor har satsats på mindre vägar i vårt vägnät runt om i landet. Det är den typ av projekt som ligger färdiga och som kan startas omedelbart. Mera av den typen av insatser kommer.

Vi har nu en tre gånger högre investeringsnivå än genomsnittet för 80-talet på infrastrukturområdet. Jag förstår inte vad Socialdemokraterna har att förhäva sig över vid en jämförelse. Jag kan dessutom meddela att i går kväll ytterligare förslag om tiotals miljarder till infrastrukturinvesteringar avlämnades i regeringskansliet. Proposition härom kommer.

Självfallet är det i opposition frestande att tala för förslag utan att alltid tala om hur räkningen skall betalas – man känner då inte det omedelbara ansvaret för budgeten.

Jag tycker att Socialdemokraterna har drabbats av den sjukan, och jag beklagar det. Jag hoppas fortfarande, som regeringen tidigare har sagt, att den öppna dialog som vi har inbjudit till med finansministerns uttalande i finansplanen skall leda till konkreta resultat. Det finns både möjligheter och förutsättningar att föra dialogen från i höstas vidare.

Jag vill samtidigt påminna om en artikel som Ingvar Carlsson skrev i DN den 12 mars 1991. Där heter det: "Naturligtvis hade socialdemokratin kunnat föra en populistisk politik som på kort sikt gett opinionsmässig utdelning. – – – Att ställa sig vid sidan om svåra och ansvarskrävande beslut är förvisso enkelt. Det har ju också gett utdelning i opinionen." Där syftar Ingvar Carlsson på den tidens opposition. Det kan vara dags att fundera på det i dagens läge.

(Applåder)

Anf. 14 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! I går berättade en god vän för mig att det finns någonting som heter mästerskap i luftgitarr. Jag måste tillstå att jag inte hade kunskap om det tidigare. Det går tydligen till så att man sätter på en gammal skiva, och sedan står man och spelar gitarr utan att ha någon.

Jag tycker att det är en hel del av luftgitarrmästerskap när man här talar om besparingar utan att tala om vilka de är. Det är sällsamt. Det är 80-talsskivan som Ingvar Carlsson vill lägga på, trots att den skapade så mycket disharmoni. Vi skall tro på att besparingarna sker utan att vi får veta vilka de är och utan att vi ser dem. Det som gäller är höjda skatter för individer och företag.

Herr talman! Jag blev mycket besviken när Ingvar Carlsson tog upp detta med skolpeng och utbildning. Kostsamma experiment med skolpeng, kallar Ingvar Carlsson det när vi nu äntligen fått möjlighet för föräldrar att fritt välja en skola som bl.a. står i överensstämmelse med föräldrarnas livsåskådning.

Jag kan inte tänka mig annat än att vi alla minns den period då friskolor motarbetades och människor faktiskt fick gå till Europadomstolen för att få stöd för den rätt som finns inskriven i Europarådskonventionen om mänskliga rättigheter. Att de kommunala skolorna får mindre pengar hänger till dels samman med att elevantalet i de kommunala skolorna minskar på grund av dessa nya bestämmelser.

Det har här tidigare talats om infrastruktursatsningarna, men jag vill ändå något upprepa det som sagts. Det är naturligtvis positivt att Socialdemokraterna i sin skuggbudget, eller vad vi skall kalla den, erkänner att deras satsningar på infrastruktur var för få. Sedan gjorde man en inventering och fick

veta vilka satsningar som Vägverket och Banverket kunde tänka sig. Man tar med satsningar under alla dessa många år framöver och pläderar för att de skall göras nu.

Av dessa många förslag faller åtskilliga inom den låneram och inom de ordinarie anslag som regeringen föreslår. Socialdemokraterna redovisar ett program där investeringarna även under 1995, 1996 och 1997 finansieras genom lån på ytterligare 10 miljarder kronor. Jag har inte kunnat utröna hur man skall få fram dessa 10 miljarder kronor.

Det är lätt att ropa på nya investeringar. Det gör också Ian Wachtmeister. De två I:na sitter på tåget och visslar: Fler investeringar, fler investeringar. Ta åtminstone del av Eliassons rapport! Den torde kunna vara något hugnesam. Det finns en risk för att tåget i verkligheten överröstar alla som ropar på fler infrastrukturinvesteringar.

Ian Wachtmeisters innovationer är egentligen av den art att man skulle förvänta sig att Ian Wachtmeister drog i gång en egen bank här i Sverige. Risken vore naturligtvis att också han snart stod inför bankakuten, när man hör hur han resonerar om låntagare och pengar. Det är mycket märkligt när Ian Wachtmeister talar om vad vi lånar till. Vi lånar till den hjälp som vi ger åt andra. Har ni lagt märke till det? Vi lånar till hjälp åt andra, säger Wachtmeister. Det är kanske till JAS vi lånar. Det är kanske till delpensionen vi lånar eller kanske till bankakuten.

Herr talman! Jag funderar ganska ofta på om jag bör kalla mig för biståndsminister. Biståndsminister borde egentligen min gode vän Bo Lundgren kallas, som bistår bankerna med ofantligt mycket mer än vad vi har i biståndsbudgeten. Eller kanske borde de kallas biståndsministrar som hjälpte varven, eller kanske de som hjälpte Saab? Vad vet jag. Vi får börja mäta vår egen ombonade situation och se på våra egna projekt, misstag och missförhållanden med samma ögon som vi använder när vi ger oss på biståndspolitiken.

Jag vill slå fast att vi behöver en exekutiv biståndsorganisation. Jag vill också ha sagt offentligt att SIDA:s medarbetare i många och långa stycken gör en utomordentlig insats. Det är inte tu tal om det. Jag behöver inte stå och betygsätta. Det gör OECD:s DAC. De kommer hit och betygsätter svenskt bistånd. Var i stället, värderade ledamöter, litet stolta över svenskt bistånd, och hacka inte på det jämt och ständigt! Det lyckas. Skall vi hitta misslyckanden behöver vi inte gå så förfärligt långt utanför vårt lands gränser. Vi kan i själva verket hålla oss inom dem.

När vi talar om bistånd talar vi om länder som har administrationer och kunskaper som ligger på en helt annan nivå. Vi kommer att fortsätta att begå misstag med vårt bistånd, men vi skall likväl ge det. Solidariteten kräver det. (Applåder)

Anf. 15 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Bengt Westerberg säger att Socialdemokraterna måste föra skatteförhandlingar med den regering som sitter och att det inte går att göra det med enbart Folkpartiet. Här måste jag svara Bengt Westerberg: Håll då reda på Olof Johansson! Han var ju den förste som talade om den här värn-

skatten. Skyll inte på Socialdemokraterna! Det får vara någon ordning i den här regeringen.

Jag skulle mycket väl kunna vara beredd att diskutera en reformering av socialförsäkringssystemet med Folkpartiet. Jag tror att vi har ungefär likartade uppfattningar om standardsäkring. Jag ägnade en stor del av mitt huvudinlägg här i dag till att redovisa socialdemokratins syn på detta. Den debatten har jag inte fått mycket gensvar på här i dag. Vi kommer inte att ställa upp på något slags à la carte-matsedel där regeringen tar punktvisa besparingar från oss socialdemokrater och punktvisa besparingar från Ny demokrati. Ha det alldeles klart för er. Vi kommer inte att ställa upp på de villkoren

Jag har, Olof Johansson, ställt upp mer än någon annan oppositionsföreträdare när det gällt att hjälpa en regering i nöd. Men det finns gränser även för mig. Var alldeles klara på den punkten. Det finns konsekvenser som ni får vara beredda att ta.

Det var ett eländigt svar om hyrorna, Carl Bildt. Carl Bildt har som företrädare för Moderata samlingspartiet lovat sänkta hyror. Han har inte den förmågan att i dag erkänna misslyckandet. Det finns inspelat av Dagens Eko. En statsminister skall vara mycket försiktig när det gäller att inte hålla sig till sanningen. Carl Bildt hade chansen att säga: Jag gjorde en felbedömning. Men det gör han inte. Han försöker att dribbla bort detta faktum. Jag undrar hur de villaägare, bostadsrättsinnehavare och hyresgäster som trodde på Carl Bildt känner sig i dag, när de ser honom som statsminister argumentera som han gör.

Sedan talar Carl Bildt om socialdemokratins fallissemang. Jag skall inte åberopa opinionssiffror. Jag förstår att Carl Bildt och ni övriga inte vill tala om dem i dag. Men jag skall erinra om att ni företräder en regering som har 198 miljarder i underskott i sin budget, en arbetslöshet på 7 % och en negativ tillväxt. Jag tycker att ni skall vara litet försiktiga med att tala om socialdemokratins fallissemang.

Carl Bildt talar om oss som skattehöjare samtidigt som han har tillåtit utgifterna att stiga till 72 % av bruttonationalprodukten. Det är inte skatterna och skattenivån som är det avgörande, utan vilka utgifter som man tillåter sig. Ni är i det läget att ni inte orkar skaffa de inkomster som behövs för att täcka era utgifter. Det klarar inte en familj med ansvar att leva med, och det klarar inte ni heller. Vi föreslår vissa inkomstförstärkningar. Det står vi för. Vi låtsas inte att vi har några andra medikament. Det avgörande är om vi orkar åstadkomma en tillväxt.

Sedan klagade Carl Bildt över att jag citerade Svenska Dagbladet på nyhetsplats. Jag kan ta en ledarsida i Expressen i stället. Expressen, som ju är den största borgerliga tidningen, skrev häromveckan om den borgerliga regeringen:

"De stora orden om den enda vägen, det misslyckade försvaret av kronkursen, okänsligheten inför de mänskliga problem som följer i lågkonjunkturens spår och tendensen att låta de svagaste i samhället betala för den ekonomiska saneringen – tillsammans har dessa fenomen jagat väljarna i famnen på socialdemokraterna."

Väl bekomme, Carl Bildt!

Det var bra att Alf Svensson sade ifrån när det gäller biståndet. Det hade varit ännu bättre om Alf Svensson hade sagt ifrån tidigare i klappjakten på biståndet och de människor som gör stora insatser på det området. De som nu hejdlöst kritiserar SIDA gör det inte med omsorg om biståndet, utan för att de helst skulle önska att vi inte hade något bistånd alls och att solidariteten skulle upphöra på det området.

Till slut, herr talman, vill jag i det här sista inlägget egentligen vända mig direkt till de svenska medborgarna.

Det är många av er som har fått höra att ni är överflödiga. Du som är arbetslös behövs inte på jobbet. Kvinnor som har barn behövs inte i yrkeslivet. Ungdomar som vill utbilda sig får inte plats. T.o.m. barnen har blivit en ekonomisk belastning för vårt land, tycker en del debattörer. De föreslår t.o.m. att man skall få ha högst två barn. Men om vi människor inte är viktiga, vad är då viktigt?

Barnen är ju vår framtid. Välutbildade ungdomar är vår största tillgång. Förvärvsarbetande kvinnor bidrar på samma sätt som män till framsteg och välstånd. Du som arbetar med barn, sjuka och gamla utför ett lika värdefullt arbete som de som tillverkar stål, säljer skor eller sitter framför en dataskärm och flyttar pengar.

Vi har fortfarande stora behov som behöver tillgodoses. Industrin behöver byggas ut, energisystemen ställas om och miljön bli bättre. Med utgångspunkt i det kan vi återställa optimismen inom ekonomin. Dessutom kan vi skapa ett mänskligare samhälle och en större öppenhet mot varandra och mot omvärlden. Då måste vi ta till vara människors vilja till arbete.

Mitt budskap är därför att alla behövs.

(Applåder)

Anf. 16 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Låt mig först säga till Ingvar Carlsson att om man ville vara populist och sänka bensinskatten hade det gått mycket bra. Ni hade chansen tillsammans med oss, men det gick inte då. Det gick lika dåligt med det som med ROT-sektorn. Det går bra att tala om det, men man gör ingenting.

Alf Svensson talade om infrastrukturinvesteringar. Vi säger inte något annat. Sätt fart på dem bara! Ni pratar om dem hela tiden, men dra i gång dem nu.

Vi lånar en massa pengar, och eftersom vi gör det måste vi hushålla. Vi måste spara och prioritera. Det är vårt uppdrag här att göra det. Då, Alf Svensson, kommer SIDA att läggas ner. Så är det med den saken. Vi riskerar faktiskt nu att tvingas låna tvättade pengar från korrupta regimer som fått bistånd genom SIDA. Den rundgången kanske tilltalar församlingen här.

Jag tror att det förs intelligentare diskussioner om flyktingpolitiken, och framför allt mer realistiska, i de svenska hemmen än vad man har hört från regeringen och andra här i dag. Jag tror faktiskt det. Tänk nu efter ni som är så goda! 95 % av dem som tas hit därför att ni har ett så underbart fint samvete skickar ni tillbaks med samma samvete. 95 % av ansökningarna avslås nämligen. Under tiden skall folk sitta i läger. Sedan skall vi betala en massa pengar. Det vi sade för nio månader sedan böjar ni så smått att säga också.

Men ni ligger ju efter med 60 000 människor och 30 miljarder. Ni måste hinna i kapp.

Vi har besparingsförlag. Det är litet egendomligt att jag inte har fått något svar från Carl Bildt. Det är tydligen kris på något sätt. Vi har kommit med verkliga besparingsförslag. Vi har talat om hur man skulle kunna göra. Mot oss går det inte att rikta kritiken att vi inte har talat om hur man skulle kunna göra.

Vi har tvärtom talat om det mycket tuffare och mer ingående än vad ni själva har gjort. Vi föreslår konkreta åtgärder och prioriterar. Vi manar till samling. Men ett sådant program vill tydligen det politiska etablissemanget över huvud taget inte diskutera. Det är dumt av er allihop. Det är farligt och det är fel. Folk begriper det här den dag som media tillåter att det kommer fram till dem.

Låt mig till sist säga att den här debattstolen också används till något slags flirt mellan talarna. Det är tredje gången som Ingvar Carlsson friar till Bengt Westerberg. Det går ju inte alltid så bra. Fråga i stället Carl Bildt hur det är! Jag tror faktiskt att det inte är särskilt lätt att föra den här konstruktiva politiken om man har Bengt Westerberg i regeringen. Tänk på det, Ingvar Carlsson!

(Applåder)

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Carl Bildt frågade om jag hade gått från Bresjnev till Barnevik. Det har jag inte. Jag lyder inte några herrar blint, vare sig de heter Bresjnev, Barnevik eller Bildt. Däremot är jag som representant för Vänsterpartiet öppen för diskussioner om politiska sakfrågor. Jag tycker att Percy Barnevik hör till de personer som på ett mycket öppet och bra sätt diskuterar just politiska sakfrågor. Det var detta jag också gjorde. Det gällde sextimmarsdagen och nyttan av den.

Låt mig sedan gå över till de konvergensregler som gäller i EG. Jag har förstått att Carl Bildt är mycket förtjust över dessa regler. Jag är inte det av den anledningen att det inte finns några mänskliga och miljömässiga hänsyn inbakade i dessa regler. De är ett uttryck för den ekonomism som breder ut sig när ekonomin blir ett mål i sig och människans behov kommer i andra hand.

De är dessutom ett utmärkt uttryck för en gammaldags och förlegad ekonomisk politik som kanske var bra att ha i en högkonjunktur, men som absolut inte passar i en lågkonjunktur om man vill sätta människornas bästa i centrum. Det vill vi göra. Det finns många som instämmer i att detta inte är en ekonomi som passar i den konjunktur som vi har i dag. Många ifrågasätter dessutom hela konstruktionen, eftersom länderna i EG är så olika.

Jag redogjorde faktiskt för vårt budgetförslag i mitt anförande. Men Carl Bildt hade då ett större intresse av att diskutera med sina regeringskolleger. Det är ett öde som drabbar många av oss kvinnor när vi tar till orda. Jag vill påstå att även jag har blivit drabbad av detta i denna debatt.

I vår ekonomiska motion är den bärande tanken att pengar skall tas från individer och företag som inte använder dem till konsumtion eller investeringar och ges till dem som gör det. På så sätt blir det möjligt att minska både

arbetslösheten och budgetunderskottet samtidigt. Det krävs en samtidighet i politiken i dag. Detta är viktigt.

Vi tycker inte alls att det är bra med dessa budgetunderskott, men vi måste göra minskningen genom att också ha en stark fördelningspolitik. Det är nödvändigt inte bara av moraliska skäl, utan också för att det skall bli möjligt att genomföra de besparingar som långsiktigt är nödvändiga. Majoriteten av svenska folket kommer nämligen aldrig att acceptera att dra åt sina egna svångremmar om börsklippare och direktörer med fallskärmsavtal går fria. Det är ett faktum som även regeringen borde fundera över. Det går inte att göra en omställning av den ekonomi som behöver ställas om för att vi skall få ett mer anständigt liv både socialt och miljömässigt, om vi inte samtidigt arbetar för ett jämlikt samhälle.

Vi kan inte ha ökade klyftor och ett privilegiesamhälle och samtidigt tro att människor skall ställa upp och spara, vilket ju är nödvändigt i dag. Jämställdheten måste gå före.

Anf. 18 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det gläder mig att Gudrun Schyman och jag är överens om att Percy Barnevik är en bra man. Då kanske Gudrun Schyman också har uppmärksammat hans uttalande om att med nuvarande inriktning av politiken kommer Sverige att tillhöra vinnarna i Europa på 1990-talet. Sedan kvarstår säkert delade meningar mellan Gudrun Schyman och mig om Bresjnev, men det kan vi ta vid något annat tillfälle.

Låt mig bara notera att Gudrun Schyman uppenbarligen fortfarande hävdar att det är bättre att driva en politik inriktad på hög inflation, höga räntor, stora underskott och stor statsskuld och att detta på något sätt skulle värna välfärden. Tvärtom – det skulle rasera både sysselsättning och välfärd, och mörkret skulle bestå.

Ian Wachtmeister säger att Ny demokrati har besparingsbeslag. Det är rätt. Sedan kan man, och det bör man också göra, diskutera realismen i en del av dem. Det finns mycket påtagliga inslag av hokuspokus i den lista som jag har tagit del av.

Den största enstaka besparing som Ny demokrati föreslår är en sänkning av räntan. Jag är helt för sänkning av räntan. Regeringens politik är inriktad på att åstadkomma det. Då utfaller denna besparing också i regeringens politik. Det är ungefär samma hokuspokus-trick som Ingvar Carlsson försöker sig på med A-kasseersättningarna.

I övrigt finns det förslag som vi självfallet skall diskutera i riksdagens utskott på det sätt som jag hade hoppats att vi skulle ha möjlighet att göra också med Socialdemokratins förslag. Det är bra. Man skall ha förmågan att lägga fram en konkret politik. Sedan kan det vara mycket delade meningar om den.

Ingvar Carlsson verkade egentligen mera inriktad på att hålla någon typ av förberett TV-tal av allmänt innehåll som gick ut på att Socialdemokraterna värdesätter alla människor. Det gör vi alla. Det jag ibland tycker är litet stötande i Socialdemokraternas politik är att de tror att bara Socialdemokratin står för det goda i samhället.

Vi kämpar faktiskt för att detta samhälle skall bli bättre för alla. Efter det

att ni har kört oss in i betydande ekonomiska problem har vi fått överta denna tunga uppgift. Den kräver tuffa och kärva ekonomiska beslut och ansvarstagande. Man löser inte problemen vare sig genom att nöja sig med goda SIFO-siffror eller hålla allmänt formulerade TV-tal – svenskt mästerskap i luftgitarr, som Alf Svensson så träffande påpekade.

Ingvar Carlsson är irriterad över att jag talar om Socialdemokratins fallissemang. Han får leva med den irritationen, för fakta kvarstår så tydligt efter denna debatt. Socialdemokraterna har hållit med oss om att det behöver sparas 12 miljarder. De avvisar våra förslag, och de är knäpp tysta om vad de skall göra själva. Jag tror inte att det finns några hemliga sparplaner. Jag tror att det bara finns inre oförmåga att inse vad som faktiskt behöver göras.

Man gömmer sig ibland bakom taktik. Det skulle vara någon fantastisk taktisk krumelur av Socialdemokratin att göra på det här sättet. Ingvar Carlsson var inne litet på det och sade: Vi skall inte à la carte tillåta regeringen att diskutera det och diskutera det.

Två synpunkter på detta. Den parlamentariska demokratin bygger faktiskt på att vi i denna kammare tar ställning till det ena förslaget efter det andra förslaget. Varje förslag granskas i riksdagens utskott på sina egna meriter. Det kan Ingvar Carlsson kalla à la carte, men det är så Sveriges riksdag fungerar.

Så säger man: Ta ställning till helheten! Men det finns ju ingen helhet att ta ställning till hos Socialdemokratin. Er politik saknar just nu det svåraste och viktigaste inslaget, nämligen hur vi skall spara på de statliga utgifterna. Jag vet att detta fallissemang upplevs som mycket besvärande av många socialdemokrater själva.

Realisterna inom Socialdemokratin inser att även Socialdemokraterna, om de en dag återkommer till regeringsställning, kommer att tvingas spara och spara hårt. Har man inte haft modet att i opposition säga detta och redovisa vad man vill spara på, blir det bara en lång parad av svek – igen. Det var ju så era problem grundlades under den förra mandatperioden. Ni vägrade att se sanningen, och sedan blev det svek på svek på svek.

Så fallissemanget är stort, och det riskerar att bli större, om inte detta reds upp på ett eller annat sätt. Jag upprepar det igen: Kan man inte spara, så kan man inte regera Sverige. Och kan man inte redovisa besparingarna i opposition, kan man aldrig göra det i regeringsställning.

Om skatterna skall jag inte säga så mycket. Ingvar Carlsson förnekar inte skattehöjningarna. De är ett faktum. Det återstår att reda ut om kraftiga skattehöjningar för företagen i nuvarande läge kan förmå dessa att anställa fler medarbetare.

Det är företag som går bättre och som kan nyanställa som Sverige så innerligt väl behöver just nu. Företagen kan inte nyanställa därför att de går dåligt. Lägger man ytterligare bördor på dem, kommer de att gå sämre. De kommer att permittera fler och nyanställa färre. Därmed leder skattehöjningarna tyvärr till ökad arbetslöshet.

Regeringens politik skall återupprätta arbete, sparande och företagande. Det kommer vi att göra. Vi kommer att göra Sverige till en av vinnarna i 90-talets Europa. Det kräver kärv politik i en kärv tid och också förmågan att vara ärlig och ge även de kärva beskeden.

(Applåder)

Anf. 19 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig säga att jag känner mig ganska smickrad när Ian Wachtmeister säger att jag är ett problem, lika smickrad som jag blev när jag läste Bert Karlssons bok "Skandal" och upptäckte att det viktigaste målet för Ny demokrati var att knäcka Westerberg.

Ian Wachtmeister talar om att vi har det dåligt i Sverige och jämför med situationen i f.d. Jugoslavien. Man häpnar när man hör det! Han säger: Först skall vi lösa våra egna problem, och sedan skall vi hjälpa till att lösa andras. Men det är nu kriget pågår där nere. Det är nu människor behöver hjälp.

Ian Wachtmeister är specialist på att från talarstolar och i andra sammanhang säga att andra försöker framstå som godare människor, att man inte får tycka vad man vill i Sverige, att det förekommer något slags förtryck av människor som tycker illa om främlingar.

Det finns ingenting som jag tycker så illa om som detta försök till martyrskap från Ian Wachtmeisters sida. Kasta martyrglorian åt sidan och stå upp för de värderingar som ni i Ny demokrati företräder! Det har ni aldrig lyckats med, utan ni bara försöker spela martyrer, och det är som sagt någonting att förakta.

Sedan till Ingvar Carlsson. Skyll inte på Socialdemokraterna, för det är Olof Johanssons fel, säger han, det som står i socialdemokratiska motioner! Det är riktigt att Olof Johansson framförde tanken på värnskatt, men jag sade till honom att detta kan vi aldrig vara med på, för vi har en uppgörelse med Socialdemokraterna. Precis på samma sätt har jag många gånger sagt till Bo Lundgren, när han har kommit dragande med en del gamla moderatförslag: Nej, tyvärr, det går inte för vi har gjort en uppgörelse med Socialdemokraterna, och den står vi fast vid.

Jag hoppas att Ingvar Carlsson, när han tänkt efter och har smält intrycken från den här debatten och svalt sina egna argument ytterligare några gånger, kommer fram till att stå fast vid överenskommelsen är vad Socialdemokraterna också bör göra, om det skall bli den robusta skattereform som vi ville skapa när vi genomförde reformen för ett par år sedan.

Till sist, herr talman, detta med socialförsäkringarna. Det är ju fullständigt remarkabelt att man talar om socialförsäkringar som om vi hade flera hundra sådana och man kunde välja och vraka var man skulle göra besparingar. Sanningen är ju att vi har ungefär sex socialförsäkringssystem av någon betydelse. För tre av dem har Socialdemokraterna sagt nej till att göra några som helst ingrepp.

Då återstår faktiskt bara ytterligare sänkt ersättningsnivå i sjukförsäkringen. Vad anser Socialdemokraterna: Är det 70 %, 60 % eller 50 %, sänkt ersättningsnivå i föräldraförsäkringen – skall vi ner till 80 eller 70 % – eller sänkta pensioner? Är det folkpensionen eller ATP som skall sänkas?

På denna punkt glider Ingvar Carlsson hela tiden omkring i debatten och talar om att han inte vill erbjuda regeringen möjligheter att ägna sig åt något slags à la carte-politik. Men vi har ju sagt att vi är beredda att gå in i realförhandlingar med Socialdemokraterna, om vi får veta vad de vill. Tyvärr måste jag konstatera att det beskedet har vi inte fått i den här debatten.

(Applåder)

Förste vice talmannen anmälde att Ian Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att överenskommelse träffats om att inga repliker fick förekomma i denna partiledardebatt.

Anf. 20 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Vi fick just reda på att Socialdemokraterna bestämmer även över den nuvarande regeringens skattepolitik. Fullt så illa är det inte. Vi har också egna förslag. Å andra sidan vill jag gärna ge tidigare partiledare i Socialdemokraterna rätt. Det skall inte heller vara någon tystnadens kompromiss, även om det här är en koalitionsregering. Centerpartiet har framfört uppfattningar om hur fördelningen skall ske för att bli mer rättvis.

Det här innebär inte att skattereformen skall rivas upp, även om Centerpartiet formellt inte var fördragsslutande part. Men det innebär att vi måste se på fördelningseffekterna av de beslut som vi måste fatta när det gäller nedskärningar och hur skatter och avgifter läggs ut. Klyftorna skall inte vidgas mer för de människor som befinner sig i en svår situation med smala ekonomiska marginaler. Därför finns det all anledning att tänka på tillfälliga skattehöjningar också för höginkomsttagare.

Jag utgår från att Finansdepartementet klarar av att göra en fördelningspolitisk analys över de åtgärder som vi har vidtagit hittills och att resultatet av fördelningspolitiken skall bli bättre än under det socialdemokratiska 80-talet. Jag har noterat att Ingvar Carlsson på den punkten inte har tagit upp den kastade handsken. Det är numera vetenskapligt bevisat – som det brukar heta – att 80-talet resulterade i vidgade klyftor när det gäller inkomster och förmögenheter.

Låt mig återkomma till frågan om arbetslösheten. Arbetslinjen skall gälla. Det är självklart. Arbete skall alltid gå före arbetslöshetsunderstöd. Men om kostnaden ökar måste det ske en finansiering. Från vår sida finns det en öppenhet för att diskutera ökade satsningar för att komma till rätta med arbetslösheten. Självfallet gäller detta på byggområdet. Vi söker alla möjligheter att ge långsiktiga värdefulla arbetsuppgifter i stället för att ge människor arbetslöshetsunderstöd.

Det är självklart att vi under den andra halvan av den här valperioden kommer att arbeta vidare för ekonomisk balans, arbete, rättvis fördelning, regional utveckling och för att minska miljöskulden. Det är våra uppdrag under återstående halvan av denna valperiod. Vi tänker fullfölja dem.
(Applåder)

Anf. 21 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag vill ytterligare en gång understryka det som företrädare här har varit inne på, nämligen att ingenting skulle göra vårt land mer fattigt än om vi vände ryggen till dem som verkligen är fattiga – de som saknar mat, vatten och husrum – och om vi vänder ryggen till den mänskliga förnedringen som finns utanför vårt lands gränser.

Jag studsar inför uttryck som att vi "tar hit flyktingar". Inte behöver vi försöka locka hit människor från Husseins Irak. Inte behöver vi försöka locka eller "ta hit" människor från bombernas Sarajevo.

Två kvällar i rad har vi på Aktuellt först fått se arma människor sittande i

tågvagnar i Bosnien. I går var det stackars människor som "lockats" att ta sig till Sverige men hade hamnat i ett utslitet fängelse i Tallinn.

Herr talman! Jag skulle bli väldigt förvånad om inte vi alla känner att vi skulle vilja göra mer. Det är just det faktum att vi inte klarar av att göra så mycket som gör oss frustrerade. Men jag begriper faktiskt inte hur man kan vilja göra mindre. Samtidigt talar man om demokrati, demokratisk människosyn och människovärde.

Vi gör en del fel. Men jag kan uppmuntra alla här med att säga att det finns ingen felfri människa i den här kammaren, och det kommer aldrig att finnas någon heller. Men låt oss gemensamt försöka göra det bästa vi någonsin kan för dem som verkligen lever i kris. Det är inte vi svenskar.

Det hör till sakens natur en sådan här dag att vi alla går i jämmerdalen. Vi vandrar nästan i dödsskuggans dal. Men så är det inte. Vi måste till slut enas om att om det har gått dåligt för Sverige – vi behöver inte hänga upp det på något politiskt parti – under första halvleken, skall vi inte ställa oss och enbart bråka och skälla på varandra. I stället skall vi ta oss samman och försöka peppa upp varandra så att andra halvleken går desto bättre. Det här är för alla människors skull, inte minst för de svaga gruppernas skull. Får vi inte balans på spelet – om jag får använda den billiga klichén – under den andra halvleken, då kan vi inte hjälpa alla dem vi vill hjälpa.

Herr talman! Jag tror att vi alla har inställningen – även om det kan låta annorlunda i en tuff debatt, och debatterna skall vara tuffa – att vi skall gemensamt se till att Sverige klarar uppförsbacken och att Sverige skall vara ett av de länder som kan hjälpa de många även i fortsättningen.
(Applåder)

Sysselsättningspolitik m.m.

Anf. 22 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! I Gislaved träffade jag en av de över 330 000 öppet arbetslösa. Hon arbetade i ett företag som var beroende av att vi bygger i det här landet. Hon har nu varit arbetslös i ett år. Kaffe och tidning tar allt längre tid på morgonen – det blir ibland både för- och eftermiddag. Hon lever farligt.

Det här gäller också kvinnan som förra året hade haft ett tillfälligt arbete under ett halvår – visserligen på deltid, men ändå. Hon hade fått besked om att i vinter kunde hon inte komma tillbaka för att avlasta topparna i företaget. De hade fått två stycken ungdomspraktikanter av Arbetsförmedlingen. Hon missunnar inte dessa ungdomar deras jobb. Men själv riskerar hon att utförsäkras i april!

Herr talman! Detta är ett resultat av väntan, väntan och åter väntan, parad med en släpphänthet i sysselsättningspolitiken av sällan skådat slag. Regeringen har övergivit den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Arbetslinjen befinner sig för närvarande på avdelningen för "borttappat" i regeringskansliet!

Enligt AMS var i januari 12,5 % av arbetskraften utanför den vanliga arbetsmarknaden. Vi lever alla farligt.

Arbetslöshetens kostnader är inte bara en fråga om statsbudgetutgifter och att förlora sin egen inkomst. Det är också en fråga om att förlora tron på framtiden. De är många nu som känner att livet rinner ifrån dem.

Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund kommer att gå till historien för två saker. Han är ministern som väntat och därför alltid kom på efterkälken. Han är också den första arbetsmarknadsminister som tror att man kan prata fram en aktiv arbetsmarknadspolitik. Med sina handlingar har denna ministers regering drivit Sverige in i efterkrigstidens värsta arbetslöshetskris.

År 1991 – just när en internationell lågkonjunktur verkade som värst – klippte den borgerliga regeringen till med ett rejält åtstramningspaket i den svenska ekonomin. Massor av jobb försvann, och prognosen för arbetslöshet steg till 3,7 %.

Socialdemokraterna protesterade och varnade för följderna.

Sedan i januari 1992 har socialdemokraterna gång på gång redovisat väl genomarbetade program för att bekämpa den ökande arbetslösheten. Vi har vädjat om nationell samling.

Regeringen har sagt att man skall vänta och att det är för dyrt. Samtidigt har den redovisat nya och mera skrämmande prognoser för arbetslösheten, för var gång. Det har handlat om 4,5, 4,8 och 5,0 %.

I höstas lyckades vi övertyga regeringen om att göra insatser, men bara till en del. I budgetpropositionen säger regeringen att arbetslösheten 1993 kommer att bli 6,2 %. På ett år har arbetsmarknadsministerns egna prognoser för 1993 ändrats från 3,7 % till 6,2 %. Och så kommer AMS med dråpslaget – samtidigt som Börje Hörnlund presenterade sina siffror för 1993 – att den öppna arbetslösheten är över 7 % redan i januari.

Nu har socialdemokraterna tagit initiativ i riksdagen för att vi skall kunna behandla åtgärder mot arbetslöshet och öka sysselsättningen. Alla partier ställer upp, och det tycker vi är mycket bra.

Skälen för att lägga om politiken är många. Det allra tydligaste skälet finns i regeringens förslag om att öka upplåningen för att betala kontant arbetsmarknadsstöd. Regeringens eget förslag i tilläggsbudgeten täcker inte kostnaderna för vårens öppna arbetslöshet om AMS-prognoserna stämmer. Arbetslösheten är för stor. I budgetförslaget säger regeringen att vägen för att lösa detta är att man skall sänka ersättningarna, ta lägre betalda och därmed mindre produktiva jobb.

Regeringen vill ha ett arbetsliv med ännu större skillnader. Men detta är ett felaktigt sätt att angripa problemen. Dessutom är det en gigantisk kvinnofälla och en farlig väg för ett land som vill konkurrera med kunskap, hög teknologi och avancerad produktion.

Förslaget löser inte heller problemet. Socialdemokraternas förslag till insatser sänker kostnaderna för kontantstödet med 10 miljarder kronor.

I proposition efter proposition talar regeringen vackert om arbetslinjen. Ändå satsar regeringen mindre pengar på arbetsmarknadspolitiken nästa budgetår än innevarande budgetår. Regeringen ökar inte heller satsningarna på andra områden. Socialdemokraternas förslag betyder viktiga investeringar i riktiga jobb och i utbildning.

Nu vill jag fråga om statsrådet tycker att det är bättre att låna till kontantstöd än att låna till investeringar. Tycker statsrådet att det är bättre att låna

10 miljarder till vägar och järnvägar än att låna samma belopp utan att få någonting gjort? Kan statsrådet nu acceptera våra förslag för att bekämpa arbetslöshet? Är Börje Hörnlund nu medveten om att arbetslösheten måste förebyggas med aktiva insatser? Är det Börje Hörnlunds avsikt att nu se till att vuxna kvinnor och män i detta land åter ges rätten att försörja sig själva och sina familjer genom eget arbete?

Arbetslösheten är en katastrof, men den går att påverka. Socialdemokraterna har redovisat sin strategi: ytterligare 85 000 utbildningsplatser, 40 000 fler i arbete genom olika startklara projekt och 23 000 personer i arbete genom insatser på ROT- och bostadsförbättringar.

Herr talman! Det är bråttom, och det krävs en sammanhållen politik för att genomföra strategin. Den har socialdemokraterna redovisat.

Anf. 23 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Den sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik som regeringen i dag bedriver är inget annat än en avancerad form av självbedrägeri.

När Ny demokrati påpekade regeringens inkompetens att hantera flyktingfrågan – då var vi rasister och skulle inte yttra oss i frågan. Detta varade ända tills en kvällstidning under mer än en veckas tid vidimerade allt vad vi inom Ny demokrati framfört. Då plötsligt börjar etablissemanget röra på sig. Trots detta har ännu inga revolutionerade ändringar gjorts. Miljarder skattekronor slängs bort. Inför ämbetsmannaansvar!

När Ny demokrati påpekade inkompetensen hos SIDA var vi populister och snedseglare. Detta varade ända tills en annan kvällstidning under en veckas tid vidimerat allt vad vi inom Ny demokrati fört fram. Miljarder skattekronor slängs bort. Inför ämbetsmannaansvar.

På detta sätt kan vi nu efter ett och ett halvt år på punkt efter punkt se facit. Ny demokrati har haft rätt.

Vi har nu under drygt ett års tid, i utskott, i motioner och här i denna kammare påpekat att inkompetensen, slöseriet och effektivitetsproblemen i Arbetsmarknadsverket är av gigantiska mått – alltså hos AMS, AMU, LAN, AF och AMI, där miljarder skattekronor inte utnyttjas effektivt. Allt vad vi sagt har negligerats.

Vi påtalade, att när LAN bokar och med skattebetalarnas pengar köper dyra kurser hos AMU som ej kan besättas av arbetslösa på grund av att arbetsförmedlingarnas utbildningsbidrag tagit slut, då reagerar inte regeringen med den handlingskraft man kan vänta sig.

Nu skall AMU bolagiseras. Som vanligt tillsätter väl regeringen mer eller mindre misslyckade politiker i ledarställningar. Det har ju hänt förr. Politiker först – kompetens sedan.

Vår motion om att åtgärda AMI avslogs i vanlig ordning – trots att inte ett enda sakskäl kunde föreläggas oss för dess fortsatta existens. Finns inget ämbetsmannaansvar? Regeringen kör huvudet i sanden.

Arbetsmarknadsverkets svindlande affärer blir förmodligen pressens nästa stora scoop, när hela denna koloss på lerfötter kritiskt granskas. Varför är pressen kompetentare än ansvariga politiker?

En av de åtgärder vi inom Ny demokrati föreslagit är följande: I december röstade ni alla i denna kammare bort ett förslag om att renovera vatten- och

avloppssystemen i Sverige. Förslaget var förfärligt. Det kom ju från Ny demokrati. "Tryck ner det!" Vad var det för något ni tryckte ner? Jo, 30 000 jobb ute i verkligheten! I stället måste 30 000 personer få arbetslöshetsunderstöd, och de kostar därmed lika mycket för samhället som om de hade arbetat! Det är sådant sanslöst politiskt agerande som måste ta slut.

Kommuner runt om i landet håller nu på att planera projekt inom ramen för arbetslivsutveckling. Kommunansvariga förväntar sig att få ALU-pengar. Ingen har tydligen talat om, att det inte finns några ALU-pengar. ALU-pengar är inget annat än A-kasseersättning.

Arbetsmarknadsfonden som betalar ut A-kassa och KAS m.m. kommer per den 30 juni 1993 att ha ett underskott på 13,1 miljarder kronor plus räntekostnader. En rörlig kredit om 10 miljarder beslutades våren 1992 och togs i anspråk i slutet av oktober 1992. Dessa pengar är slut i början av mars 1993.

Nu föreslås i tilläggsbudgeten att man skall höja den rörliga krediten till 15 miljarder. Problemet är, att det inte heller kommer att räcka utan måste höjas. Nettoutgiften varje månad är 1,5 miljarder. Om arbetslösheten fortsätter med nuvarande omfattning kommer fonden 1995 att ha ett underskott på sanslösa 120 miljarder. Detta redovisas inte i budgeten utan står som kredit hos riksgälden!

Vi har nu kommit till vägs ände! Vi kan inte fortsätta att låna till arbetslöshetsunderstöd. Vi måste låna till projekt. Det inser hela svenska folket.

Avståndet mellan politiker och väljare har aldrig varit större än det är i dag.

Vi i Ny demokrati kommer tyvärr återigen att få rätt. Hela den svenska arbetsmarknadspolitiken kännetecknas av oansvariga politikers lek med skattebetalarnas pengar.

Ny demokrati har under ett års tid exponerat problemen, föreslagit åtgärder för att sätta landet på fötter och rädda Sverige och svenskarnas ekonomi. Det enda den sittande regeringen gjort är att köra huvudet allt djupare i sanden.

(Applåder)

Anf. 24 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Det är något mardrömslikt över dessa debatter. Det här är den tredje debatten i detta ämne på några månader – oktober, december, februari. Det är bara det att allt har blivit värre. De hemska siffrorna från oktober är nu ännu värre. Ingela Thalén nämnde några siffror. Det är också mardrömslikt att höra företrädare för regeringen säga att arbetslinjen ligger fast. Allt fler blir arbetslösa, allt fler ungdomar står utan jobb och antalet långtidsarbetslösa ökar.

Det här är genomsnittssiffror. I skogslänen – jag kommer från Kopparbergs län – är det hela mycket värre. Och det ser ut att bli värre 1993.

Det är mardrömslikt också därför att kammaren den 16 december avslog våra förslag om att öka arbetsmarknadspolitiska insatser med 3 miljarder. Några dagar efteråt sade AMS styrelse att det krävdes minst 2 1/2 miljarder för att över huvud taget upprätthålla arbetsmarknadsutbildning och sätta ungdomar i praktik. Regeringen tog i början på året beslut om 2 miljarder. Det är något orealistiskt över många diskussioner.

Mardrömslikt är det också att läsa pressmeddelandet från Arbetsmarknadsdepartementet i samband med att budgeten lades. Arbetslinjen ligger fast. Hur är det möjligt att säga det i nuvarande situation? Hela Sverige skall leva. Hur är det möjligt att säga i detta nuvarande situation? Det som är typiskt är ju att stora delar av Sverige inte orkar leva och drabbas av avflyttning och oerhört hög arbetslöshet och social utslagning. Arbetslivets förnyelse drivs vidare. Hur är det möjligt att säga det när man ligger så lågt när det gäller småföretagarprogram och underleverantörsprogram, när många av NUTEK:s insatser inte har fått sin finansiering, när det inte finns någon kompetensutveckling i arbetslivet som kompetensutredningen föreslog, och när anslagen för regionalpolitiken ligger still? Jag tycker faktiskt att det är cyniskt. I Arbetsmarknadsdepartementets pressmeddelande säger man också: För att få bukt med det snabbt växande underskottet i finansieringssystemen för de kontanta understöden – alltså Arbetsmarknadsfonden – föreslås försämringarna som drabbar de arbetslösa med hjälp av arbetslöshetsförsäkringen, KAS och annat. Det är ju en bluff och det är en cynism utan like för den som känner till finansieringssvårigheterna för dessa fonder. Det handlar om att sätta Sverige i arbete, det handlar om att investera, det handlar om att öka löneunderlaget för dessa avgifter.

Det är precis det som har varit Vänsterpartiets politik utan att vi har höjt budgetunderskottet i förhållande till regeringens politik. Det handlar om stora investeringar i infrastruktur: vägar, järnvägar, underhåll av vägar, energisystem, telekommunikation. Det handlar om ROT-program för bostäder men också för kommunala fastigheter såsom skolor, vårdhem m.m. Det handlar om offentlig upphandling. Vi hade ett sådant fall i oktober när vi diskuterade snabbtågen. Det går att göra på många andra håll där affärsverken tilldelas medel för att stå för räntekostnader och tidigareläggning av investeringar. Det är det bästa sättet att bibehålla vettiga arbeten. Man kan förstärka exportkreditstödet och ha en vettig näringspolitik som kan ge ett stöd, inte minst åt småföretagen, för att höja deras teknikniva och ge dem kompetenskraft och konkurrenskraft för att klara den ökade internationaliseringen. Kompetensutveckling är helt nödvändig om man skall komma till rätta med konkurrenskraften och om man skall komma till rätta med en förnyad arbetsorganisation och höja teknikniván i företagen. Utbildning på alla nivåer, arbetsmarknadsutbildning, Komvux, gymnasium, högskola, folkhögskola osv., är viktig.

Vad skall hända inom den kommunala sektorn? Vi har föreslagit att man skall inrätta en kommunakut så att man kan styra pengar dit där de allra mest behövs, dels för att upprätthålla välfärden dels för att upprätthålla sysselsättningsbasen, inte minst för kvinnorna.

Herr talman! Några frågor är kanske viktigare än andra. Ungdomssatsning krävs. Vi har föreslagit 2 miljarder kronor utöver regeringens anslag att direkt riktas mot att hjälpa ungdomar till arbete i olika former. Det gäller inte bara ungdomspraktiken, utan man kan tänka sig andra lösningar. Det är oansvarigt av politiker och makthavare att ställa ungdomar utanför samhällslivet och arbetslivet och låta dem gå från skolan rakt ut i arbetslösheten. Vad förväntar man sig av dessa ungdomar framöver?

Vi har satsat på lönebidrag. Vi har försökt att i vårt budgetförslag ge ut-

rymme för arbetshandikappade med funktionshinder. Det är oerhört viktigt, om än svårt i lågkonjunkturer. Det måste därför till anslag. Vi har följt AMS propå i det fallet.

Regionala projekt – att utvidga de decentraliserade sysselsättningsprojekten i länsstyrelsernas regi – tror vi är oerhört viktiga för att få ett kraftfullt nätverk för att stärka småföretag, folkrörelser och inte minst kvinnorna. När det gäller kvinnorna kommer vi in på den stora frågan som handlar om den kommunala sektorn. Om man inte kan upprätthålla den kommunala sektorn är det väck med både välfärd och kvinnors sysselsättning. Det är en första rangens uppgift.

När man talar om kvinnor talar man också om arbetstidens användning och användning av tid för arbete. Sextimmarsdagen är en viktig fråga som inte får glömmas bort i år. Man har bagatelliserat frågan när vi gång på gång har tagit upp den här i kammaren.

Arbetslösheten är ett gissel. Arbetslösheten kan aldrig accepteras. Det finns en vrede i landet, och den vreden är berättigad. Jag och Vänsterpartiet upplever att regeringespartierna icke tar anvar. Det är bara en läpparnas bekännelse till arbetslinjen.

Anf. 25 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Efter att ha hört Ingela Thalén skall jag börja litet annorlunda än jag hade tänkt. Jag vill ställa ett antal frågor till Ingela Thalén: Vet Ingela Thalén vilka som regerade under 1980-talets inflations- och spekulationsekonomi? Vet Ingela Thalén vilka som regerade när Sverige prissatte sig ur världsmarknaden med noll i produktivitetstillväxt och tvåsiffriga löneökningstal? Vet Ingela Thalén vilka som regerade när fastighetsspekulationerna slog alla rekord och vilka som regerade när byggbranschen 1989 köpte över folk från exportindustrin för att bygga kontor, hotell och massor av lägenheter som nu står tomma? Vet Ingela Thalén vilka som då satt i regeringen? Vet Ingela Thalén när förlustaffärerna i Nordbanken uppstod? Det rör sig om i runda tal 60 miljarder som denna regering nu får gå in och täcka på olika sätt. Hittar Ingela Thalén en enda affär bakom de förlusterna som har skett efter regeringsskiftet? Vet Ingela Thalén vem som politiskt höll i Nordbanken? Jag skulle kunna fortsätta med sådana här frågor hur länge som helst, men jag vill avsluta med att säga att den internationella lågkonjunkturen är tung att bära, men arvet efter 1980-talet och socialdemokratins regeringstid är tyngre att bära. Nu skyller jag inte detta bara på socialdemokratin, utan det var en mängd aktörer. Men det var faktiskt Socialdemokraterna som regerade, och vi får ta hand om notan från den tiden och den är tung att bära.

Slutsatsen av det här är att dagens arbetslöshet inte är hastigt påkommen. Därför är den inte heller snabbt avklarad. Jag vill med det här säga att jag tycker att det största oppositionspartiet har stor anledning att försöka hjälpa till på ett sakligt sätt med tanke på hur bekymren har uppkommit. Ingen av oss kan göra något åt eller rår för den internationella lågkonjunkturen, men 1980-talet var inte bra.

För att tala om något positivt sker nu en snabb produktivitetsförbättring. Det är nödvändigt för att det skall gå bra framöver, för att vi skall få behålla

jobben i Sverige. Det är också en kraftigt minskad frånvaro på arbetsplatserna. Närvaron är väsentligt bättre. Det är också bra när vi skall börja producera för fullt framöver.

Spekulationsekonomin får nu vika för arbete och sparande som sätts i centrum. Det är bara så som vi bygger ett bättre samhälle framöver. Man ser också spirande ljuspunkter i konjunkturen, men där bör vi fortsätta att vara litet osäkra. Man ser ju att de signaler som kommer trots allt är olika. Vändpunkten, som var så omtalad i den förra valrörelsen, visade sig vara loket i tunneln och inte en vändpunkt.

Vi har fått ett klart förbättrat kostnadsläge för exportindustrin genom produktivitetsförbättringar och genom den nya kronkursen.

På hemmaplan, utan internationell draghjälp, börjar det nu att röra på sig. Vi har också fått en rimligare realränta. Här måste det vårdas på ett sådant sätt att räntan blir lägre framöver.

Det är också min förhoppning att vi får mycket ansvarsfulla avtal för 1993 och 1994. En sådan signal i hygglig tid skulle betyda 2–3 % mindre arbetslöshet. Det är den viktigaste enskilda frågan när det gäller att få fram ordinarie jobb i vårt land.

Sedan något om Socialdemokraternas partimotion. Denna är analyserad inom departementet av mina tjänstemän. För netto 1,6 miljarder kronor håller Socialdemokraterna, säger de, 190 000 personer i jobb eller utbildning under nästa budgetår. Det innebär ungefär 8 000 kr. per jobb.

Men vore det så enkelt skulle arbetslösheten inte vara något problem i vårt land och inte heller i något annat land.

Man kan också räkna på ett annat sätt, som vi gjorde i höstens gemensamma paket – höstens överenskommelse. Räknat på det sättet blir sysselsättningseffekten överskattad med ca 70 % och kostnaderna starkt underskattade. Dessutom har man inte räknat med den situation som kommunerna råkar i när de går in och täcker. Och då kan det gälla ganska stora saker. Det råder inget tvivel om att kommunerna får nya svårigheter.

Ingela Thalén talade här i talarstolen om vissa åtstramningar. Men då vill jag påminna om att den verkligt *stora* åtstramningen kom i samband med höstens överenskommelse mellan Socialdemokraterna och regeringen. Då var det fråga om mycket stora åtstramningar.

Socialdemokraterna säger: Vi tänker spara en massa miljarder framöver, men vi talar inte om var.

Jag har som riksdagsledamot suttit med i denna kammare i 15 år och har hört Socialdemokraterna gissla dåtida vpk och Miljöpartiet. Det sades då att dessa inte hade en riktigt ansvarsfull finansiering. Men de här partierna uppträdde under den aktuella tiden aldrig på det sättet att man sade: Vi sparar 11 miljarder, men var talar vi inte om.

Det här är alldeles fantastiskt. Socialdemokraterna måste konkretisera nämnda besparingar för att det de säger skall kunna omsättas i praktisk handling. Det här är något nytt. Jag trodde aldrig att ett så stort parti som Socialdemokraterna skulle lägga fram en statsbudget med sådant innehåll. Även om tonen är si eller så emellanåt är jag övertygad om att alla partier i denna kammare så snart som möjligt vill ha en återgång till en fullgod ordi-

narie arbetsmarknad. Under tiden fram till dess vill man hålla i gång så ordentligt som det går.

Under den korta tid som jag haft ansvaret för Arbetsmarknadsdepartementet har åtgärdernas omfång vuxit väldigt snabbt. Jag räknar med att vi framåt våren har ca 6 % av arbetskraften i olika åtgärder. Det kan jämföras med vad Göte Bernhardsson sade i samband med regeringsskiftet. 3 % var vad han ansåg lämpligt för Arbetsmarknadsverket att bära.

Sedan högkonjunkturen har de ekonomiska resurserna till arbetsmarknadspolitiken fyrdubblats, och antalet människor som berörs av åtgärder har femdubblats. Detta är det korta perspektivet.

I det långa perspektivet måste vi komma tillbaka till en situation med ordinarie jobb. Då är småföretagsamheten, nya entreprenörer, A och O. Det är där som det måste växa. Därför vill jag säga att det på alla politikområden finns en enda fråga som måste ställas vid bedömningen av olika förslag: Hur slår detta mot våra små företag, mot deras framtidstro och deras möjligheter att börja anställa och att växa? Det är egentligen den avgörande och viktiga frågan när det gäller att få en vändning.

Det finns ett område – jag skall helt kort beröra det – där en diskussion bör komma i gång. Det handlar om frågan: Vad mera kan göras inom det ordinarie utbildningsväsendet? I det avseendet hoppas jag på ett bra utbyte. Över huvud taget hoppas jag att vi konstruktivt och i gott samförstånd kan diskutera – det gäller då arbetsmarknadens parter och även mellan samtliga politiska partier.

Anf. 26 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Jag ställde tre mycket konkreta frågor till Börje Hörnlund:

Är Börje Hörnlund beredd att acceptera att nu öka och snabba på insatserna för att bekämpa arbetslösheten?

Är Börje Hörnlund beredd att tala om att det krävs ytterligare aktiva insatser för att pressa ner arbetslösheten?

Är Börje Hörnlund beredd att, i stället för att låna till kontantstöd, låna till investeringar?

Börje Hörnlund undvek mycket nogsamt mina frågor.

Jag skall så ta upp ett par av de saker som Börje Hörnlund berörde. Han säger: Socialdemokraterna vill inte redovisa sina besparingar utan mörkar på den punkten.

Ja, Börje Hörnlund, det är inte så lätt att redovisa politik inför den borgerliga propositionen när det gäller arbetsmarknadspolitiken. På var och varannan sida skriver nämligen Börje Hörnlund själv att han har för avsikt att återkomma i kompletteringspropositionen. Detta har vållat inte minst arbetsmarknadsutskottet utomordentligt stora bekymmer. Vi har ju nu bestämt oss för att ge behandlingen av just de här frågorna förtur.

Det handlar alltså kanske om att på ömse håll komma med en redovisning. Vi har sagt att vi är beredda att diskutera besparingar för att finansiera de insatser som vi gör. Men, Börje Hörnlund, vi måste veta vilka insatser regeringen är beredd att göra.

Är Börje Hörnlund beredd att svara ja på mina frågor, kan jag säga: Väl-

kommen i gänget, Börje Hörnlund! I denna riksdag finns det nämligen ett stort antal ledamöter som är beredda att öka insatserna för att pressa ner arbetslösheten. På den punkten bör vi kunna ta itu med frågan omedelbart.

Vidare säger Börje Hörnlund att våra beräkningar inte är riktigt hållbara. Men om man, som Börje Hörnlund och regeringen gör, kommer med ett förslag om en ytterligare ökad upplåning – Laila Strid-Jansson sade tidigare här att den upplåning som föreslås i tilläggsbudgeten inte räcker till, därför att pengarna tar slut redan i mars, och att man måste öka på ytterligare under våren – måste jag fråga: Vilken väg väljer regeringen? Väljer regeringen att öka upplåningen för att betala kontant arbetsmarknadsstöd, eller väljer regeringen att nu slå in på en väg som innebär investeringar i fråga om utbildning, infrastruktur, reparation, ombyggnad och tillbyggnad? Det är det vägvalet som måste göras, och det skall vi göra nu!

Anf. 27 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag ser väldigt gärna att fler vägar byggs, och jag ser väldigt gärna att det investeras för framtiden. Men arbetslöshetsproblemet löses inte med de storprojekt som Socialdemokraterna räknar upp. Det är saker som man för framtiden genomgående bedömer vara infrastrukturfrågor. Vi kan inte genom kringvägar som går runt Stockholm, genom tunnlar osv. sysselsätta någon större andel av arbetskraften.

Dessutom finns beträffande de här projekten tendensen att de inte kommer i gång den 1 juli, något som Socialdemokraterna tydligen räknar med.

Däremot finns det massor av befintliga vägar som behöver rätas, stärkas, förbättras, och där ekonomin är god. Dagsverket för dessa vägar kostar bara tredjedelen av vad storobjekten kostar, därför att maskininsatserna inte är riktigt lika våldsamma. Även här behövs en mer nyanserad diskussion, än den som redovisas i den socialdemokratiska motionen.

Så går jag över till Arbetsmarknadsfonden. Ingen är gladare än jag den dag den går med plus minus noll. Socialdemokratin lade fram ett förslag när det gäller Arbetsmarknadsfonden, vilket innebar att de pengar som fanns skulle ges bort till fackliga organisationer, och vid brist på kapitaltillgångar skulle i runda tal en öppen arbetslöshet på 2 % tålas. Det är grundfelet med fonden. Socialdemokraterna har dessutom finansierat utbildningsbidragen och utbildningsvikariaten med medel från fonden. Tillsammans, har vi finansierat den nya arbetslivsutvecklingen med medel från fonden.

Det här innebär att debatten måste bli bred. Egeninsatser, försäkringen, står nästa år för ungefär 3 % av utgifterna, medan arbetsgivarnas andel räcker till 27 % av utgifterna. Vi måste faktiskt lösa det här problemet i god tid, så att utgifterna inte växer till de otäcka summor som Laila Strid-Jansson var inne på. Socialdemokraterna har lagt fram olika förslag, som kostar pengar, att ställa mot regeringens förslag. Våra förslag har ingenting att göra med att Socialdemokraterna inte redovisar sina besparingar.

De är helt fristående i budgetarbetet. Socialdemokratin har tagit upp ett plus till ett värde av 11 miljarder kronor, som skall sparas, men har inte talat om vad det är för pengar. Skyll inte på att någon i regeringen har gjort något som gör att Socialdemokraterna inte kan precisera sina besparingar!

Anf. 28 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! På en punkt håller jag med Börje Hörnlund. Det finns ingen som helst anledning att skylla den här regeringen för att vilja göra något. Vi kan vara helt överens om det.

Vill Börje Hörnlund påstå att finansieringsformen för Arbetsmarknadsfonden är det grundläggande problemet? Vill Börje Hörnlund påstå att det grundläggande problemet ligger i balansen mellan arbetsmarknadsavgift och egenavgift?

Jag hävdar att det grundläggande felet är att vi har en arbetslöshet som är över 7 % och att vi har människor i s.k. åtgärder som är över 4 %. Vi har alltså 12,5 % människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Detta är grundproblemet, och det har vi Socialdemokrater och även talare från andra partier i denna riksdag sagt att vi vill komma åt.

Börje Hörnlund, tänker regeringen växla väg från att låna pengar till kontantstöd och i stället investera dem i olika åtgärder? Det handlar då inte om storprojektvägar, Börje Hörnlund. Försök inte att smita undan den konkreta frågeställningen. Det finns en lång rad redovisade förslag inom en mängd samhällsområden, från utbildning på högskola och Komvux till gymnasieskola från reparation och ombyggnad när det gäller små och medelstora projekt – där en del kan vara ganska små och som kan sättas i gång i övermorgon – till stora, medelstora och ganska små vägprojekt. Fältet är öppet, men det gäller att välja väg. Och vi socialdemokrater menar att det nu handlar om att välja att i stället för att låna till kontantstöd använda resurserna till olika former av investeringar.

Herr talman, avslutningsvis vill jag även säga något om det som Börje Hörnlund inledde med, nämligen 80-talet.

Till skillnad, Börje Hörnlund, från den här regeringen, hade Socialdemokraterna inte en opposition som man kunde förhandla med. Dessutom är det så att Socialdemokraterna, trots detta, kunde vända inflationen, från ett höginflationssamhälle till ett låginflationssamhälle. Vi kunde vända utvecklingen på arbetsmarknaden så, att den bidrog till ett avtal som var bättre anpassat till situationen än tidigare.

Socialdemokraterna kunde även, efter att ha tagit över denna jättelika ryggsäck, som innehöll hög arbetslöshet och i övrigt urusel ekonomi, från den dåvarande borgerliga regeringen 1982, vända situationen. Den nuvarande borgerliga regeringen hade helt andra förutsättningar när den tog vid, vilka man snabbt spolierade.

Anf. 29 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Ingela Thalén påstår att 80-talet var ett låginflationsårtionde. Det var precis tvärtom. Läs tidigare analyser! Ta del av Feldts artiklar!

Ingela Thalén nämner antalet 190 000 ytterligare människor i sysselsättning. Om vi finansierar på samma sätt som Socialdemokraterna och regeringen gjorde under hösten, då sjunker antalet människor i arbete ihop med 70 %. Lägg därtill det faktum att Socialdemokraterna inte visar var de skall ta de besparingar som skall finansiera de åtgärder som de föreslår. I stället har man en hemlig låda. Det är inte rätt utgångspunkt för en diskussion.

Sedan, Ingela Thalén, kan vi göra om höstens övningar så till vida att vi sätter oss ned och diskuterar vad saker och ting kostar, vad vi får ut därav, och vad som just nu är lämpligt att satsa på. Då kommer ett visst förtroende att skapas.

Socialdemokraternas budgetalternativ saknar tyvärr det förtroende som man väldigt gärna vill ha när det gäller förslag som skall leda till riksdagsbeslut.

Mycket starkt vill jag betona att allt måste göras för att få tillbaka de ordinarie jobben. Under tiden skall allt också göras för att så många som möjligt hålls i gång i arbete med hjälp av olika åtgärder, exempelvis utbildning, praktik, arbetslivsutveckling, beredskapsarbeten och andra åtgärder, som vi jobbar med.

Jag vill i det här sammanhanget påpeka: att på drygt ett år arbeta upp en volym från tre procentenheter av arbetskraft i åtgärder till sex procentenheter – som torde nås inom kort – är en ganska stor sak. Det är kanske inte önskvärt att den här åtgärdsvolymen går mycket högre, utan att ordinarie utbildningsväsende och vägbyggen utnyttjas i större utsträckning.

Förste vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 30 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag instämmer i synpunkterna som gäller 80-talet. Jag tänker inte inveckla mig i någon diskussion, men det var en spekulationsekonomi som ledde till ökade sociala klyftor, som vi i Vänsterpartiet med all kraft ständigt motarbetade.

Nu försöker vi i någon mån, när viktiga offentliga utgifter behöver finansieras, ta tillbaka något av det som felallokerades när det gäller de ekonomiska resurserna. Det brukar bli ett väldigt liv när vi föreslår skattehöjningar för dem som verkligen har något att beskatta.

Visst är det sant att vi har en internationell lågkonjunktur, men den kris som vi i Sverige har är till mycket stor del hemmatillverkad. Den handlar i hög grad om brist på efterfrågan och den offentliga sektorns minskade volym.

Börje Hörnlund har rätt i att den stora åtstramningen som gjordes av regeringen och Socialdemokratin gemensamt i och med höstens krispaket, för att försvara den kronkurs som därefter blåste all världens väg när man tvingades låta kronan flyta fritt, åstadkom den devalvering som Börje Hörnlund nu tar äran av genom att säga att exportindustrins konkurrenskraft har förbättrats.

Viktigare är kanske det här med att alla *vill*. Det har funnits ett visst samförstånd, åtminstone i denna kammare. Det har visats ganska mycket god vilja. Man har hoppats på att regeringen verkligen *vill*. LO kallade sitt sysselsättningsprogram: Om bara viljan fanns. Men man har väl tvingats inse att viljan verkligen inte finns.

Jag vill därför ställa några frågor. Varför har ROT-programmen inte kommit i gång? Gång på gång har Vänsterpartiet, Socialdemokratin och andra föreslagit det.

Varför har inte system för kompetensutveckling i arbetslivet kommit i

gång? En serie förslag från Kompetensutredningen har nu legat still över ett år. Det allra bästa är att behålla folk i produktionssystemet på arbetsplatserna, för att inte tappa kompetens.

Varför har man inte nu lagt fram ett förslag om industribeställningar, dvs. att AMS kan få disponera ett belopp för tidigareläggning av affärsverkens industribeställningar? Det skulle göra stor nytta för att ha kvar den industrikapacitet vi har. Och varför lyssnar inte regeringen på kravet om ett förslag om arbetstidsförkortning, som är nödvändig?

Anf. 31 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Det vore önskvärt med en högre efterfrågan. 200 miljarder kronor i budgetunderskott, som man lånar till och betalar ut, är en avsevärd summa. Det är en svår balansgång när det gäller att ha en hög ränta eller en låg ränta framöver. Ingenting är viktigare för att skapa framtidstro, såväl från den enskildes som från företagens synpunkt, än att vi kan arbeta med en framtida låg ränta.

Vi kommer att diskutera Arbetsmarknadsfonden under våren, och alla måste förstå vad det är fråga om. Om arbetslösheten blir den beräknade, innebär det att man ur fonden tar en summa som är så stor att 10 000–12 000 kan plockas in i arbete för att få det att gå jämnt ut. Nu gör man inte det, då dagens låga efterfrågan inte tål så stor inplockning.

Problemen är sådana att det inte hjälper med slagordslösningar, utan det är ett segt och tungt arbete att få tillbaka en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Vad man än gör, kom inte med förslag som förstör den spirande framtidstron, som börjar komma hos de små och medelstora företagen! Då klarar vi inte återgången till en fullgod ordinarie arbetsmarknad.

Anf. 32 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det var verkligen inte mycket till svar. När det gäller efterfrågan och de förslag som vi har framställt, där vi säger nej till att dra in på transfereringssystemets pengar till de arbetslösa, innebär detta att man direkt spär på köpkraften. När vi drar in skattepengar till staten från dem som har mycket höga inkomster, är det bara det privata sparandet som minskar. Det är alltså ett direkt förslag, med avsikten att vara expansivt i ekonomin.

Arbetsmarknadsfonden lider av ett utomordentligt svårt problem, som Ingela Thalén sade tidigare. Det är inte bara en teknisk fråga om procentsatser och hur man får avgifter för att få det att gå runt, utan det handlar om att människor inte skall vara arbetslösa och vara beroende av bidrag. Det handlar om att öka lönesumman, så att inströmningen blir större, med befintliga procentsatser. Det är inga slagord, när hela politiken går ut på att med hjälp av produktiva projekt – infrastruktur, industristöd, ROT-program, utbildning m.m. som vi har föreslagit – få in människor i aktiva insatser så att de inte är direkt beroende av Arbetsmarknadsfondens resurser.

Det som arbetsmarknadsministern sade sist, dvs. att man inte skulle förstöra framtidstron hos näringslivet, kan jag över huvud taget inte förstå. Det riktas till en företrädare för ett parti som i sina motioner enbart lägger fram förslag för att sätta folk i verksamhet, i aktivitet, i utbildning, för att höja

kompetensen och för att ge en ökad efterfrågan, inte minst på de små företagens produkter.

Då vill jag säga att jag har varit runt på många håll, och jag har inte bara pratat med människor i fackföreningsrörelsen utan med många småföretagare, och jag har märkt mycken klagan på bristen på sammanhållen politik och program för att höja nivån teknologiskt och utbildningsmässigt. Vad hände med underleverantörsprogrammet, som var så viktigt för alla de företag som är beroende av de stora bjässarna? Bjässarna klarar sig nog, men hur går det med de små företagen?

Återigen: När kommer initiativ på ROT-området? När kommer initiativ när det gäller kompetensutveckling i arbetslivet? När kommer ytterligare initiativ när det gäller tidigareläggning av industriinvesteringar? Det är ju det som det handlar om.

Anf. 33 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Det fanns en tid i det här samhället då man sjöng nolltillväxtens välsignelse och lov. Även i den här kammaren fanns det en och annan som prisade det evangeliet – uppfattade det som ett evangelium. Tack och lov var majoriteten något kallsinnig till detta.

Socialdemokraterna tillhörde inte den gruppen – det länder dem till heder. Men mot den bakgrunden är det ganska anmärkningsvärt att se vilket misslyckande när det gäller att få tillväxt som de kunde redovisa under 80-talet. Man hade uppenbarligen syftet att ha en god tillväxt, men jämfört med OECD- och EG-staterna uppvisade Sverige en tillväxt som var ungefär hälften så stor. Hade Sverige haft samma tillväxt som OECD och EG, hade vi haft 100–150 miljarder kronor större bruttonationalprodukt i dag. Det hade varit skönt, herr talman, att ha de pengarna att arbeta med.

Det är mot den bakgrunden som man kan avfärda resonemanget om den s.k. nolltillväxten. Den är någonting som bör förpassas dit där den hör hemma. Den skapar inte utveckling, trygghet, välfärd och sysselsättning.

Därför är det otroligt viktigt – det inser regeringen – att all politik inriktas på de tillväxtbefrämjande insatserna. Det är dags att sätta innovatörer, entreprenörer, industrialister och företagare i centrum och låta tillväxten verkligen komma i fokus. För det krävs en god livsluft och goda betingelser. Det krävs, herr talman, riskkapital för alla dessa grupper, riskkapital som på rimliga villkor skall vara tillgängligt för den här verksamheten, för att människors initiativ skall kunna blomma ut i arbete, sysselsättning och välfärd.

Socialdemokraterna döljer på något sätt sin tomhet, bristen på en vettig ekonomisk politik, i ett antal förslag i sin arbetsmarknadspolitiska motion. Där finns en del förslag som det finns anledning att ta fasta på till vidare diskussion, men det finns också en del förslag som mycket liknar luftslott och tomma luftberäkningar.

För att ytterligare maskera tomheten när det gäller den ekonomiska politiken presenterar man ett måhända mer massmedialt jippo; man tillskriver samtliga utskott och talar om att tempot nu måste öka. Jag kan tänka mig att en och annan kanslichef i utskotten tycker att tempot är ganska högt redan nu.

Om jag uppfattade Ingela Thalén rätt, sade hon att vi har fattat beslut i

arbetsmarknadsutskottet om att tidigarelägga behandlingen av de här frågorna. Detta är inte sanning. Vi har behandlat skrivelsen, och vi har bordlagt den, men samtidigt konstaterar utskottet att vi normalt sett brukar få fram ett betänkande när det gäller arbetsmarknadspolitiken som bör kunna debatteras här i kammaren i mitten av mars.

Det finns anledning, herr talman, när arbetsmarknadspolitiken har en sådan omfattning, att titta litet på effektiviteten, den inre och den yttre. Jag skall ta ett par exempel på detta.

Det finns en kultur inom Arbetsmarknadsverket som präglas av att det nog kommer mera pengar sedan, så det är bara att köra på – budgetar är inte så viktiga, utan det kommer alltid mer pengar och fyller upp de eventuella underskotten. Jag tror att det finns all anledning för oss att nu, när man decentraliserar inom Arbetsmarknadsverket – och det är bra – försöka förse verket med ordentliga planerings-, uppföljnings- och styrsystem. Sådana fattas i dag, och de efterfrågas ute på fältet. De är en förutsättning för att man skall kunna följa upp, mäta resultat, styra och prioritera.

Ett annat område som bör diskuteras mer är den yttre effektiviteten av arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadspolitiken bör rimligtvis hjälpa till med att omstrukturera olika branscher. Jag kan ta ett exempel, nämligen byggbranschen.

Det har funnits en överdimensionerad byggbransch. Den är på väg att bantas. Frågan är då på vilket sätt arbetsmarknadspolitiken, genom exempelvis olika ROT-program, kan bidra till en sund omstrukturering och bantning av denna bransch, så att de entreprenörer som finns kvar kan få en rimlig säkerhet inför framtiden.

Herr talman! I vår iver att hjälpa de människor som i dag är utanför byggsektorn – det är i och för sig en god ambition – slår vi undan fötterna på de byggmästare som än så länge är kvar på marknaden.

Det finns runt omkring i landet otaliga exempel på att man, genom att gå in med olika ROT-projekt för att i ett gott uppsåt stödja människor som är arbetslösa, försätter företagare, som än så länge försöker jobba på hederliga villkor, i en fullständigt omöjlig sits. Att hjälpa den ena gruppen leder till att man stjälper den andra.

En stor del av de resurser som vi i dag satsar på arbetsmarknadspolitiken går till utbildning – kompetenshöjning. Det är bra, men omfattningen är nu så stor att man kan fråga sig om vi inte bör fundera på att föra över någon del av pengarna från arbetsmarknadspolitikens utbildningsinsatser till det ordinarie utbildningsväsendet. Det finns anledning att fundera närmare över detta i framtiden. Jag tror att arbetsmarknadspolitiska utbildningsinsatser har blivit alltför stora.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att vårt utskott, arbetsmarknadsutskottet, normalt har ett högt tempo när det gäller att behandla arbetsmarknadspolitiken. Vi kommer alltså att kunna presentera ett betänkande i mitten av mars. Det finns intressanta förslag hos oppositionen. Det finns en ambition att konstruktivt granska och diskutera detta, i akt och mening att lägga fram ett förslag om en bra arbetsmarknadspolitik, som får vara en överbryggning under tiden fram till dess att de tillväxtskapande åtgärderna har avsatt konkreta resultat.

Anf. 34 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Jag skall ge Anders G Högmark alldeles rätt i frågan om tempo och den socialdemokratiska skrivelsen.

Nu har ju Socialdemokraterna tagit initiativ i en lång rad av utskott i syfte att samordna de olika insatser som krävs för att pressa ned arbetslösheten och få upp sysselsättningen.

När det gäller arbetsmarknadsutskottet är det kanske inte oviktigt att presidiet, som jag kan kalla det, har haft ett visst inflytande redan från början på arbetsordningen. Därför är det riktigt, som Anders Högmark säger, att vi för vår del ligger bra till tidsmässigt. Men det handlar naturligtvis också om vad det är för sakfrågor som kommer att behandlas inom ramen för den här tiden.

I den socialdemokratiska motionen pekar vi på att en arbetslöshet av den här karaktären måste pressas ned ifrån två håll. På det ena hållet handlar det om att få upp utbildningsvolymerna också i den reguljära utbildningen. På det andra hållet handlar det om att gå in med olika former av aktiva insatser. Vi har pekat på det som i olika sammanhang tidigare har nämnts här.

Detta är, i akt och mening, att avlasta arbetsmarknadspolitiken undan för undan. Jag är nämligen övertygad om att det, om man spränger arbetsmarknadspolitiken, inte blir någon god kvalitet på det som skall göras.

Det är samma myndigheter, arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnder, som skall syssla med en arbetslöshet på 3 %, som skall handha en arbetslöshet på 6 %.

Detta är ingen kritik mot personerna. Det handlar om ett system som vi inte får spräcka. Det är därför som vi pekar på att vi skall använda andra politikområden. Det handlar om att investera i framtiden.

Vi talar nu om att det finns en öppenhet och en beredskap för att göra någonting konkret med den här tidigareläggningen och att man skall se till att lasta av arbetsmarknadspolitiken. Då vill jag fråga Ander G Högmark om det finns ett intresse hos de borgerliga partierna, och hos Moderata samlingspartiet, att föra en seriös diskussion om frågan om kontantstödet och det som nu kommer att ske i anslutning till tilläggsbudgeten.

Jag är oerhört orolig över det som har redovisats i utskottet, och delvis nämnts här i kammaren, nämligen att vi står inför en mycket kraftigt ökad upplåning för att betala KAS, och att detta samtidigt innebär hinder för att låna pengar till investeringar.

Anf. 35 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Om Ingela Thalén och jag är överens om att utskottet normalt sett hanterar arbetsmarknadspolitiken så att det presenterar ett betänkande i slutet, eller mitten, av mars, och att det tempot kommer att hållas även i år, kan vi ta bort det missförståndet att utskottet skulle ha fattat beslut om att med förtur behandla betänkande nr 11 – det behandlar vi alltid med förtur.

Om vi är överens om detta kan jag, på samma sätt som jag sade i mitt inledande anförande, säga att från mitt parti – och jag utgår från att det gäller även de andra regeringspartierna, som kan vittna om detta senare – är vi beredda att granska förslag och att såväl föra diskussioner i konstruktiv anda

om de förslag som kan gagna arbetsmarknadspolitiken som diskutera avvägningar mellan arbetsmarknadspolitik och andra politikområden. Jag nämnde ett – utbildningens område.

Vi är överens om att det gäller att ha hög kvalitet på detta. Det bör vara en ledstjärna när vi diskuterar om det skall höra till arbetsmarknadspolitiken eller till det ordinarie skolsystemet.

Jag delar också Ingela Thaléns farhågor för den ökade upplåningen i Arbetsmarknadsfonden. Det är en inbyggd bomb som kommer att brisera förr eller senare. Den måste stoppas på något sätt.

Den avgörande frågan är ju att vi sänker arbetslöshetstalet. Men för det krävs tillväxt. Det krävs öppenhet för nya inslag i tillväxtfrämjande politik, bl.a. inom arbetsrättens område.

Låt oss gärna ha förtroendefulla överläggningar på den kanten. Låt gärna Arbetsrättskommittén jobba, men var inte blockerad på varje punkt på det området. Det måste till litet nya saker för att tillväxten skall öka. Utan tillväxt, utan att industrisektorn – med småföretagsamheten – ökar är det en dröm, en illusion, att tro att välfärd och sysselsättning kommer tillbaka i detta land.

Det gäller att sätta innovatörer, uppfinnare och industrialister i högsätet i Sverige under 90-talet. Eljest är välfärdsstaten Sverige någonting som vi kan minnas.

Anf. 36 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte vara för petig, men Anders G Högmark sade att vi alltid brukar behandla betänkande 11 med förtur.

Förra året var det inte så, beroende på att ett antal propositioner "regnade" i oordning. Det betydde att vi hanterade frågan på ett annorlunda sätt då. Av det skälet fanns det anledning att också i arbetsmarknadsutskottet vara noga med att behandla just dessa anslag tidigt.

Jag vill inte påstå att alla förslag som från olika håll läggs fram om arbetsrätten och arbetslivets utveckling har en helhet. Men det finns en viktig förutsättning för de här diskussionerna. Det handlar om på vilket sätt man ser på människan och på vilket sätt man betraktar löntagaren.

Om man ser en människa som enbart två händer, får man två händer. Men om man ser människan som en hel människa, får man en hel människa. Om den oerhört maktorienterade arbetsrättsutredning som nu sitter – i den mening maktorienterad att den är helt styrd av arbetsgivarintressen – skall gälla på arbetsrättens område, är jag rädd, Anders G Högmark, att det inte är frågan om några tillväxtfrämjande förslag. Det resonemang som kommer fram där, tillsammans med nedskärningarna i arbetslöshetsförsäkringen, leder ju Sverige över till ett låglöneproletariat, ett lågproducerande samhälle. Och då kommer vi inte att kunna konkurrera med det som vi vill konkurrera med: högteknologi, god kunskap, god produktion och bra arbetsorganisation.

Stirra er inte blinda på arbetsgivarintressena. Se till helheten, och se till människan.

Anf. 37 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vägrar att acceptera synsättet att man, om man pläderar för tillväxt, skall företräda någon sämre, mer enkelspårig, människosyn. Om Ingela Thalén människosyn är bättre än min får hon avgöra själv. Det står inte jag till doms över.

Jag är övertygad om att det går att kombinera en sund människosyn, respekt för mänskliga kvaliteter, med god tillväxt. Jag är helt övertygad om att det finns många inslag i den nuvarande arbetsrätten som går att förändra – kombinerat med en positiv människosyn, med respekt för och tilltro till människans vilja och förmåga att ta ansvar och initiativ.

Det finns många exempel där just dessa ganska snäva bestämmelser inom arbetsrätten, i en tid som denna, kolliderar med strävan att trygga långsiktig utveckling och tillväxt i många företag. Det är inget utslag av s.k. sämre arbetsgivarmentalitet. Det är ett kallt konstaterande av ett faktum. Det finns många exempel på hur goda arbeten, arbeten som skulle kunna utvecklas, går till spillo på grund av en rigid inställning, många gånger i rena formfrågor. Men den diskussionen kan vi föra vid ett senare tillfälle i samband med att vi diskuterar arbetsrättsfrågorna.

Som sagt: Jag vet inte om Ingela Thalén anser sig ha en bättre människosyn än jag. Det må andra döma och bedöma.

Anf. 38 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det finns i dag en allvarlig obalans i såväl ekonomi som arbetsmarknad. Arbetslösheten är den högsta i modern tid med 6–7 % öppen arbetslöshet. Att våra nordiska grannländer ligger högre – Norge, Danmark och Finland med sin nu nära 19 % arbetslöshet – är för oss föga tröst. Men det visar på den styrka som den internationella konjunkturnedgången har haft och har.

På hösten 1990 inleddes en kraftig uppgång i arbetslöshet, det blev färre lediga platser och ett ökat antal varsel. Detta har fortsatt i snabb takt. Trots betydande insatser i form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder har den öppna arbetslösheten nått betydligt högre nivåer än tidigare.

1980-talet blev i allt väsentligt ett förlorat årtionde. En exceptionell högkonjunktur hindrade inte den svåra situation vi i dag upplever. Missgreppen i den ekonomiska politiken var huvudorsaken. För detta har den tidigare socialdemokratiska regeringen ett stort ansvar.

Herr talman! Det övergripande målet för den ekonomiska politiken måste nu vara att återupprätta tillväxt och pressa ned arbetslöshet, en tillväxt som ger goda resultat såväl ekonomiskt som ekologiskt. Därför måste marknadsekonomin ha sociala styrinstrument, och naturens eget kretslopp måste beaktas. Stora ansträngningar måste göras för att alla som önskar ett eget förvärvsarbete skall kunna ges detta. På det viset kan också produktionsresurser på rätt sätt i hela landet tas till vara. De ekonomiska iakttagelserna pekar på att lågkonjunkturen kommer att dominera under detta år. Totalproduktionen kommer förmodligen att ytterligare falla, och sysselsättningen kommer att vara fortsatt svag.

Uppgiften att skapa tillväxt och att pressa ned arbetslöshet är ingen lätt

uppgift. Det är ett mödosamt och tidskrävande arbete. Några genvägar finns inte!

Nu gäller det att ta krafttag för att vända krisläget till både tillväxt och näringslivets förnyelse. Den ekonomiska politiken måste inriktas på en fortsatt sanering av de offentliga finanserna bl.a. genom förändringar i de offentliga utgiftssystemen. Långsiktiga förutsättningar måste skapas genom att underlätta för nya företag att växa sig starka. Vårt lands framtid som välfärdsstat beror i hög grad på vilka resurser som satsas på forskning och utbildning. Det är därför av mycket stor betydelse att vi forskar, utbildar, utvecklar och bygger ut infrastrukturen.

Arbetsmarknadsutskottet hade för ett par veckor sedan ett offentligt seminarium om framtidens arbetsplatser. Forskare som deltog i seminariet betonade vikten av att hela utbildningssystemet, från grundskola upp mot forskarutbildning, håller en god allmän nivå.

Näringslivet har i dag en snabb förändringstakt, vilket förutsätter förändringsbenägna människor. Här kan de nya arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, som ungdomspraktik och arbetslivsutveckling, hjälpa till. Vårt land, med en utvecklad demokrati och prövad medbestämmanderätt, har klara fördelar i detta hänseende jämfört med många andra länder. Förmågan till flexibilitet och omställning är måhända vår främsta konkurrensfördel.

Även mindre företag bör se över sin utvecklingspotential. Nyföretagande, småföretagande och entreprenörskap har stor betydelse för förnyelse av ekonomi och arbetsliv. Tillväxt i unga företag kräver också omfattande satsningar på kompetensutveckling på olika nivåer, t.ex. företagsledning, produktionsteknik och marknadsföring. Ändå tror jag, herr talman, att det kan bli så paradoxalt att den största bristvara vi har om några år är just arbetskraft.

Det råder nu allvarliga brister och obalanser i finansieringen. Därför är det angeläget att starkare markera sambanden mellan avgifter och förmåner, och det bör framträda tydligare. Justering av t.ex. egenavgifter och arbetsgivaravgifter för Arbetsmarknadsfonden måste göras. Hela grunden för arbetslöshetskassorna är nu för bräcklig.

Utskottets ordförande hänvisade i sitt tal till det socialdemokratiska programmet. Låt oss se vad det står på de tomma raderna i den socialdemokratiska motionen. Min fråga är om Ingela Thalén är beredd att i arbetsmarknadsutskottet eller här nu redovisa var Socialdemokraterna står när det gäller helheten för att rätta till ekonomin på ett sätt som främjar långsiktig sysselsättning.

Vidare är det angeläget att beakta regelsystemet på arbetsrättens område. Men det är viktigt att betona att det gäller att söka den balanspunkt där större smidighet för framför allt småföretagen kan uppnås i tillämpningen av arbetsrättsliga regler, men också att arbetstagarens trygghet på små arbetsplatser säkras. De spänningar som har funnits i dessa frågor måste beaktas av både regeringsföreträdare och opposition. Krisuppgörelsens ord om "förtroendefullt samarbete" förpliktar. Detta sagt med anledning av det senaste replikskiftet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till arbetsmarknadsministern. Under vintern

har problemen för småföretagare och deras familjer när det gäller A-kassa aktualiserats. Jag skulle vilja ge följande bild.

I familjeföretag, där fler än en familjemedlem deltar i verksamheten, betraktas alla familjemedlemmar som deltar som företagare. Om någon av dessa inte längre kan sysselsättas i företaget är grunden för att betraktas som arbetslös densamma som för egna företagare. Med andra ord: hela verksamheten måste ha upphört. Litet tillspetsat kan man säga att detta innebär i praktiken att arbetslösa företagare och deras familjemedlemmar som är sysselsatta i rörelsen i stort sett står utan försäkringsskydd. Avser arbetsmarknadsministern att se över de problem som jag nämnt, och är regeringen beredd att föreslå förändringar som ger större rättvisa vid arbetslöshet för småföretagare och deras familjemedlemmar?

Min taletid är slut, men jag vill avsluta med en sammanfattande mening: Målet måste vara att hitta en kombination av åtgärder som leder till både ökad tillväxt och varaktiga jobb.

Anf. 39 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Hade vi här i kammaren haft tillgång till en overheadapparat, kunde alla ha fått se den redovisning som arbetsmarknadsutskottet fick vid sitt senaste sammanträde av hur det ser ut i Arbetsmarknadsfonden och vilken betydelse olika beslut har för utvecklingen av fonden. Det förslag som regeringen har lagt fram om sänkta ersättningar från fonden för den enskilde, dagpenningersättningar, är av utomordentligt marginell betydelse. Även relativt kraftiga ökningar av egenavgiften betyder ganska litet i förhållande till det faktum att antalet arbetande, arbetstillfällen och personer har så avgörande betydelse för hur intäkterna och kostnaderna i fonden kommer att utveckla sig. Det är det här, Elver Jonsson, som jag menar är den springande punkten i hela vårt resonemang.

Vi har visat på – jag har gång på gång påpekat detta i mina inlägg och i replikskiften – att de insatser som bör göras är insatser som långvarigt och på ett avgörande sätt minskar kostnaderna för kontantstödet. Det är bl.a. investeringar i utbildning osv. Det är där man får de stora volymerna, inte genom det övriga som föreslagits.

Sedan vill jag hänvisa till det jag sade tidigare om att ge sig på ersättningssystemet på det sätt som regeringen föreslår – det leder till låg produktivitet och ett låglönesamhälle. Det är inget samhälle som jag tycker att vi skall acceptera.

Jag har sagt i arbetsmarknadsutskottet, till Elver Jonsson och Anders G Högmark, att vi är beredda att diskutera olika inslag när det gäller besparingar och att vi är beredda att redovisa det. Självfallet skall vi också göra det. Vi har kommit fram till samma volymer som regeringen. Vi delar regeringens prognos när det gäller behov av besparingar. Men för oss är det helheten som gäller. Vi kan inte fortsätta att enbart skära. Vi måste veta vad vi skall använda pengarna till. Det är helheten. Satsa på utvecklingen för framtiden!

Anf. 40 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande sade att man är beredd att diskutera, men man vill diskutera helheten. Problemet är att hon bara redovisade en

del av vad Socialdemokraterna står för när det gäller helheten. Men det Ingela Thalén sade om att man är beredd att återkomma tar jag som ett löfte.

Vi har alla i utskottet kunnat konstatera den bedövande dramatik som nu utspelar sig i och med Arbetsmarknadsfondens förändring. Jag sade i mitt inledningsanförande att grunden är för bräcklig för hela fonden. Grunden måste göras om. Men då säger Ingela Thalén: Det räcker inte med sänkta ersättningar eller högre egenavgifter.

Det är helt riktigt. Men det är inget tvivel om att det har samband. Dessa ersättningar och avgifter har naturligtvis också samband med hur parterna medverkar i lönerörelserna. Det är därför som det är viktigt att inte tappa bort den delen.

På en punkt är vi helt överens, nämligen att det behövs en bredare lönebas. Den kan inte erhållas genom nya eller fiktiva löneökningar utan genom att fler människor kommer i arbete. Där är vi alltså helt ense. Det är, herr talman, ingen dålig utgångspunkt.

Anf. 41 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets behandling av hela det stora anslag som rör arbetsmarknadspolitiken har samtliga företrädare i utskottet det handikappet att regeringens proposition inte ger någon anvisning om på vilket sätt regeringen anser att man bör fördela resurserna. I förslaget på arbetsmarknadspolitikens område säger man på område efter område att man tänker återkomma i kompletteringspropositionen. Jag tror ändå att vi i utskottet kommer att kunna hantera detta bra, eftersom ledamöterna i utskottet har en så lång erfarenhet. Därför vet vi i alla fall ungefär hur detta kan komma att hanteras, även om inte regeringen visar på vägen. Jag är också övertygad om att vi skall komma fram till någonting konkret.

När det gäller Arbetsmarknadsfonden, Elver Jonsson, vill jag säga: Tro inte att parterna, vare sig arbetsgivare eller arbetstagare, låter sig skrämmas av att regeringen försöker trixa med ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen! Parterna har, var och en på sitt håll, så pass goda kunskaper om situationen på avtalsmarknaden att de inte behöver den här typen av slag i huvudet för att agera sunt och förnuftigt. Jag är helt övertygad om att löntagarorganisationerna – och förhoppningsvis också arbetsgivarnas företrädare – är beredda att teckna avtal som är anpassade till den situation vi har utan att man för den skull från regeringens sida, som man nu har gjort, ingriper när det gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Detta förslag om dagpenningersättningarna, Elver Jonsson, leder Sverige över till ett lågproduktivitetssamhälle. Vad regeringen säger är ju att de arbetslösa skall få ett incitament till att söka ett arbete med lägre lön. Det innebär en spiral nedåt. Detta är inte Sveriges utveckling betjänt av. Vårt land har aldrig vunnit något på att konkurrera med låglöneländer, utan vinner enbart på att konkurrera med kunskap, kompetens och investeringar.

Anf. 42 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Vad det handlar om är ingenting annat än en rimlig anpassning. När Ingela Thalén talar om en spiral nedåt så är det verkligen att ta i, därför att det handlar om en förändring som är mycket måttlig. Omvänt kan

man säga att den spiral som drar uppåt däremot har varit förödande. Det har gällt fler transfereringssystem än arbetslöshetsersättningen.

Min avsikt är naturligtvis inte att skrämma. Det krävs betydligt mer för att ge arbetsmarknadens parter skrämselhicka. Men det kan inte vara fel att påstå att det är rimligt att ha insikt. Jag tror att arbetsmarknadens parter har insikter, men ibland kan det också för dem vara tungt att leva upp till detta civilkurage för att också styra en lönerörelse som kan anses ansvarsfull. Det kan inte heller vara fel att vi i parlamentet påtalar vikten av ansvarsfulla avtal.

Anf. 43 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag får ganska många brev i den fråga som Elver Jonsson tog upp. Frågan ingår i utredningsdirektiven till utredningsmannen, och den grupp som han har till sitt förfogande, att se över egenföretagarnas situation och självfallet också anhöriga som är anställda i företagen.

Det känns inte bra när en företagare, som upplever att han så småningom kan komma i gång med sitt företag, skall tvingas avregistrera företaget för att komma i åtnjutande av den arbetslöshetsersättning som han har betalat avgift för.

Samma sak gäller för anställda. Jag har fått brev från familjeföretagare där det sägs att man förutom egenavgiften också har betalat arbetsgivaravgiftsdelen. Nu när företagaren måste gå ihop med en annan anställd tycker vi att de bör behandlas på ett likvärdigt sätt.

Jag skall inte gå in på hur detta skall lösas, men jag förutsätter att jag får väl genomarbetade förslag när utredningen presenteras i månadsskiftet mars-april.

Anf. 44 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag får tacka för svaret att frågan är under beredning. Vi har tidigare här talat om vikten av snabbhet och tempohöjning, och det är väl vad som skulle kunna skickas med. Jag uppfattar beskeden från arbetsmarknadsministern som löften både när det gäller inriktningen och att resultat skyndsamt skall uppnås.

Anf. 45 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Arbetslinjen ligger fast. På samma sätt som i debatten här i riksdagen i oktober förra året har denna sanning återigen slagits fast av de flesta debattörer i dag liksom den också hävdas i budgetpropositionen.

När detta är sagt reses frågan hur det skall gå till att skapa hundratusentals nya jobb när botten har gått ur marknaden, dvs. när efterfrågan är mycket svag? Frågan låter sig inte enkelt besvaras, och jag har lika litet som någon annan något enkelt patentsvar att ge.

I debatten här i riksdagen den 16 december förra året reagerade jag på att Ingela Thalén talade om att vi skall ordna jobb. Men vem skall köpa? Det är ju köpkraft det handlar om. Min erfarenhet är att det inte är så svårt att producera. Men kanske Socialdemokraterna ändå har ett svar att ge på den ställda frågan om hur man skall skapa jobb. Låt oss se. De påstår i sin ekonomiska motion att de med sina förslag kommer att åstadkomma en tillväxt i

svensk ekonomi som blir ca 1,6 procentenheter högre än regeringens prognos för 1993/94 – en tillväxt som man säger kommer att bli jämnt fördelad mellan privat och offentlig konsumtion och investeringar.

Investeringarna bygger på förslaget om ökade infrastrukturinvesteringar med 17 miljarder kronor samt ett ROT-program för 8,5 miljarder kronor.

Infrastrukturinvesteringarna avser tidigareläggning av projekt som listats av Banverket och Vägverket. Men enligt Kommunikationsdepartementet har merparten av dessa projekt redan räknats in i och kommer att finansieras av den låneram på 20 miljarder kronor som regeringen föreslår i sin proposition.

Det här innebär alltså att Socialdemokraterna antingen måste beskriva helt andra och nya projekt för sina 17 miljarder kronor eller att man är överens med regeringen om de nya projekt som ingår i låneramen. Om det första alternativet gäller tillåter jag mig att konstatera att det inte är genomförbart att tidigarelägga projekt för 17 miljarder kronor utöver dem som regeringen redan har tidigarelagt. Det finns helt enkelt inte så många färdiga projekt. Är projektet detsamma som regeringen och Socialdemokraterna talar om är det ju som förra året. Regeringen har redan tagit tag i det hela, och Socialdemokraterna står tomhänta.

Jag börjar undra om inte Socialdemokraterna måste akta sig för en slags mytomani, dvs. att upphöja de ideliga påståendena om infrastrukturinvesteringar som den enda sanningen och att sätta tro till dem.

Regeringen satsar verkligen på infrastrukturinvesteringar i väg- och järnvägsbyggen. Man satsar tre gånger mer per år än vad Socialdemokraterna gjorde under slutet av det glada 80-talet.

Socialdemokraterna säger: Visst har beslut fattats om projekt, men när får vi se en igångsättning? Det händer ju ingenting!

Låt mig citera vad landshövding Ingemar Eliasson säger på sid. 5 i sin, som han kallar den, "Kartläggning av pågående infrastrukturprojekt": "Det finns en stor diskrepans mellan de förväntningar som byggts upp i den allmänna debatten och den volym av infrastrukturprojekt som håller på att genomföras."

Ja, vilka är det som har byggt upp denna förväntan om inte Socialdemokraterna med sitt ideliga tal – för att inte säga sin kampanj – om försenade igångsättningar av stora projekt. De påstår att det är Kommunikationsdepartementet med Mats Odell i spetsen som är orsaken till förseningarna.

Landshövding Eliasson fortsätter: "Mellan de planer som besluten grundats på vid varje tillfälle och den faktiska igångsättningen är däremot skillnaderna förhållandevis små." Så var det alltså med dessa 17 miljarder för projekt.

Vidare en fråga till arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund: Är det omöjligt att tänka sig att finslipa reglerna så att man kan dela på arbete genom att ett heltidsjobb blir två halvtidsjobb genom en överenskommelse mellan företaget, den anställde och en arbetslös som anvisas av arbetsförmedlingen?

Bakom min fråga ligger samma tanke som ALU ger uttryck för, nämligen att det är en dålig lösning när en människa blir utan arbete och därför inte mår bra. Bättre vore om två personer efter frivillig överenskommelse kunde

få halvtidsjobb och stämpla den andra halvtiden. Jag är medveten om problemen med detta och att det blir två deltidsarbeten. Det är därför jag frågar om det inte är möjligt att finslipa reglerna på något sätt.

Herr talman! Jag skall avsluta med några ord om utredningen om de arbetsrättsliga lagarna. Som ledamot i kommittén är jag irriterad över det ofta förekommande läckaget till massmedierna om utredningens arbete. Det vi kan utläsa av dessa läckage är att utredningens icke-socialistiska majoritet skall "avväpna facket" eller att "fackets makt skall strypas" osv.

Jag skall nu inte gå i fällan genom att gå i svaromål om de felaktigheter som på detta sätt sprids om utredningens arbete. Jag kan bara konstatera att det är kutym att ledamöterna i en utredning tiger om utredningens arbete till dess att ett betänkande presenteras. De som läcker lever alltså inte upp till denna etiska regel och visar därmed prov på dålig moral. Eftersom det är första gången som jag deltar i en statlig utredning hade jag faktiskt inte väntat mig något sådant och känner mig därför fri att på detta sätt få avge en reaktion.

Anf. 46 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Det var roligt att Harald Bergström upplever den socialdemokratiska agitationen såsom en kampanj för arbete och igångsättning. Det var dock tråkigt att han påstår att det är en kampanj mot kommunikationsministern. Kommunikationsministern är såsom person inte särskilt intressant. Han är företrädare för en regering, som består av ett stort antal personer, och det är den politik som denna regering för som är intressant. Jag är övertygad om att kommunikationsministern är en utomordentligt trevlig och idog person, men jag är inte närmare bekant med honom.

I går träffade hela trafikutskottet Banverket, och dess generaldirektör meddelade hela trafikutskottet att han, om han hade haft 3 miljarder till i vår, hade kunnat sätta i gång ett stort antal mindre röjningsarbeten och liknande projekt redan detta första halvår.

Ingvar Carlsson visade i partiledardebatten tidigare i dag på en alldeles nygenomgången och alldeles ny och färsk sammanställning av Vägverkets större projekt från förbifarten vid Värnamo över Ljungskile och Torp och ända fram till riksväg 41 vid Berghem och Kinna. Det är projekt som man kan sätta i gång senast under halvåret 1993.

Jag begär inte att Harald Bergström skall vara intresserad av allt detta. Men jag vill med mitt inlägg säga: Kom inte och påstå att denna regering har ansträngt sig till det yttersta för att utnyttja de möjligheter som myndigheter och verk har pekat på, för detta är absolut inte korrekt.

Jag vill erinra om en debatt som tidigare har förekommit i denna kammare om regeringens nyttjande av den s.k. låneramen. Jag är inte i detalj insatt i denna s.k. låneram, men jag minns debatten mycket väl. Det faktum att man använder samma 4 miljarder kronor gång efter gång efter gång påminner mer om galten Särimner än om ett regelrätt budgetarbete.

Anf. 47 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Det är i så fall märkligt att olika utredare och undersökare kommer till skilda resultat. Landshövding Eliasson visade på att det är mycket liten skillnad mellan igångsatta och beslutade projekt.

Jag har själv undersökt ett antal projekt, som jag har fått mig förelagda av bl.a. ett fackförbund i Kronobergs län. De flesta av de projekten var t.o.m. invigda, fast de av fackförbundet sades vara inte ens igångsatta.

Jag tror att jag vågar tala om en kampanj. Det spelar inte så stor roll ur Socialdemokraternas synvinkel vilken av koalitionsparterna som skulle fallera bara regeringen faller. Men då hade vi kanske fått se ett annat resultat när det gäller infrastruktursatsningar. Då hade ju sanningen kommit fram från den andra sidan.

Anf. 48 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag hör väldigt mycket om olika speciallösningar som kommer via arbetslöshetskassorna. Man säger upp människor, återanställer dem på halvtid och låter dem stämpla halvtid. Det föreslås t.o.m. från fackligt håll att de som har valt halvtid skall anmäla den andra halvtiden så att de får stämpla 300 dagar framåt. De kommer på det sättet upp i full lön.

Problemet med sådana här saker är att man, om man skall kunna klara den typen av tryck, måste ha en väldigt robust A-kassa, och det har ju inte Sverige för närvarande. Frågan aktualiserar med full kraft hur viktigt det är att komma tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Om vi börjar lösa problemen i stor utsträckning via arbetslöshetskassorna, blir det jobbigt. Jag har mött exemplet att en 58-åring sägs upp. Man säger åt honom: Du får stämpla 450 dagar. Sedan får du jobba hos oss i tre månader, och sedan får du stämpla 450 dagar till. Vi betalar ITP under tiden, så att pensionen klaras av.

Om vi får många sådana stretande system, klarar vi inte saker och ting på ett bra sätt.

Jag vill inte kommentera frågan, för det finns mycket som talar för praktiska lösningar då och då. Men den typen av stöd kräver en förfärligt stark A-kassa. Alternativet att lägga ner all kraft på att gå tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad torde vara klart bättre.

Anf. 49 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Det råder ingen oenighet om fördelen med att komma tillbaka till en fullgod arbetsmarknad. I det fallet är arbetsmarknadsministern och jag helt överens. Men det är ju en väg dit. Ett sådant här förslag är, såvitt jag förstår, någorlunda, för att inte säga helt, neutralt för just Arbetsmarknadsfonden. Det finns i sammanhanget arbetsrättsliga problem; det är jag medveten om. Vad jag efterlyste var en finslipning av reglerna för att kunna klara sådana här saker. Hur det än är tycks ändå det sämsta vara att gå ut i arbetslöshet med allt vad det betyder av frestelser och faror för en kanske inte helt stabil person. Det finns i dag alltför många vittnesbörd om detta. Det är alltså fråga om ALU-projektet. Det är bättre att två jobbar halvtid än att en inte jobbar alls utan har bekymmer.

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga, som jag sade till Elver Jonsson, att jag vid månadsskiftet mars-april får förslag. Sedan skall det gå ut på remiss, så att man får höra olika parters och andra intressens åsikter om försla-

get. Därefter kommer jag att bestämma vilket förslag som jag vill förelägga regeringen.

Anf. 51 GUNNAR THOLLANDER (s):

Herr talman! Jag tänkte i detta block om sysselsättningen beröra läget i Uppsala län. Jag vet inte om arbetsmarknadsministern avser att lämna kammaren. Annars tänkte jag berömma honom för att han har deltagit i debatten så att budskapen går direkt till ort och ställe. Det tar inte många minuter.

Under december månad var totalt 22 447 arbetssökande i kontakt med länets arbetsförmedlingar. Det är faktiskt 7 469 fler än under december året före. Sedan dess har läget förvärrats ytterligare. Älvkarleby kommun ligger i toppen – eller i botten – i vårt län med 10 % arbetslöshet. Tierps kommun har 8 % arbetslöshet. Det finns givetvis bekymmer i hela länet, och jag återkommer till den södra delen om en liten stund.

Det finns naturligtvis län i Sverige som har det värre. Men det är ingen tröst – tvärtom. Ändå kommer förslag duggande över oss som inte precis går vår väg. Man föreslår sålunda nedläggning av tingsrätten i Tierp och Rättsmedicinska institutet i Uppsala samt omorganisation av kronofogdemyndigheterna, där regional huvudort enligt förslaget skall bli Västerås. Detta utgör påbröd ovanpå de kända kommunala uppsägningarna i Uppsala kommun samt industrins alla bekymmer med uppsägningar, liggande varsel och förtidspensioneringar.

Vad gör vi då som är ansvariga och bor i detta län? Jag kan skämtsamt säga – om jag törs skämta i detta sammanhang – att inte sitter vi med armarna i kors som damerna i kyrkliga syföreningen. Vi socialdemokratiska ledamöter i länet har i samarbete med landstinget, länsstyrelsen och länsarbetsnämnden väckt en motion, där vi radar upp förslag till åtgärder som har arbetats fram och är färdiga att startas direkt nu eller under 1993 och 1994. Där finns en lång rad av tidigarelagda investeringar i länets infrastruktur. Det gäller offentliga byggnader samt renoveringar och satsningar på kulturvård. Länsarbetsnämnden och länsstyrelsen uppvaktade berörda myndigheter under hösten 1992 för att få fram ytterligare medel till länet för att kunna bekämpa arbetslösheten. Det ledde inte till någon framgång. I vår motion nu i januari hemställer vi att dessa medel nu skall komma Uppsala län till del.

Jag vill understryka detta i mitt anförande.

När det gäller nedläggning av tingsrätten och Rättsmedicinska institutet har vi i motioner talat om varför detta inte skall ske.

Senast i går debatterade jag kronofogdemyndigheten med statsrådet Bo Lundgren här i kammaren.

Jag har också med mig en hälsning från Arbetsförmedlingsnämnden i Tierp, där vi vid ett möte för någon vecka sedan diskuterade bl.a. pengar till utbildningsbidrag. Eftersom medlen tryter för länsarbetsnämnden, får arbetslösa avbryta redan påbörjad utbildning. I stället får de pengar från A-kassan. Vi anser inte att det skall vara så vattentäta skott nu när det gäller att använda statliga pengar. Vi anser det åtminstone i den situation som är för handen i dag. I detta sammanhang går det att arbeta mer praktiskt än vad som görs nu.

Precis när jag skulle gå upp i talarstolen fick jag ett nödrop genom Enkö-

pings-Posten. Man har från tidningen varit på arbetsförmedlingen i Enköping, där man säger att pengarna är slut när det fortfarande återstår fem månader av budgetåret. Man hade från början en prognos som innefattade 200 ungdomar som behövde bli föremål för åtgärder. Det har blivit 400. Det går naturligtvis inte ihop. Arbetsförmedlingen behöver självfallet nya pengar före den 1 juli, annars spricker detta.

Det sägs i artikeln från arbetsförmedlingens chef: Vår förhoppning är att riksdag och regering skall kunna tillföra mer pengar till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Vid vår arbetsförmedlingsnämnd i Tierp diskuterade vi vid vårt möte för någon vecka sedan även ALU, dvs. arbetslivsutveckling, som en resurs i kampen mot arbetslösheten. Vi anser att ALU borde få ett större användningsområde än reglerna i dag tillåter. I dag står tyvärr alla utförsäkrade utanför ALU.

Vi anser att det är fel att möjligheten att vara med i något ALU-projekt försvinner redan från den första dagen som man är utförsäkrad.

Herr talman! Jag har i detta inlägg pekat på de bekymmer som finns, och jag har pekat speciellt på Uppsala län. Men jag har också pekat på de möjligheter som finns till både stora och mindre beslut och också en del regeländringar för att skapa möjligheter för att bekämpa arbetslösheten.

Anf. 52 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag har lyssnat till och skall tänka över det förslag som nämndes i talarstolen.

Anf. 53 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Arbetslösheten är det allt överskuggande bekymret i dag. Jag vill bara understryka vad som har sagts tidigare om att förutsättningarna för att klara arbetslösheten är att få ordning på Sveriges ekonomi, skapa framtidstro, sänka räntorna, åstadkomma prisstabilitet, skapa tillväxt i ekonomin, skapa industriell stimulans, ge småföretagen lättnader och åstadkomma investeringar i vägar och järnvägar. Allt detta är sådant som har diskuterats här tidigare. På flera områden finns det också positiva signaler. Produktiviteten och konkurrenskraften har ökat, och antalet konkurser och antalet varsel minskade något under januari. Räntan har sänkts något.

Arbetsmarknadspolitiken kan inte lösa problemet med arbetslösheten, utan den innebär egentligen att man springer efter och lappar och lagar det som har misslyckats i dessa avseenden under hela 80-talet och det som dagens djupa lågkonjunktur har skapat.

I dagens läge är arbetsmarknadspolitiken och vår förmåga att så långt som det är möjligt upprätthålla arbetslinjen av avgörande betydelse för människors självkänsla och för att hindra hopplöshet och permanent utslagning från arbetsmarknaden, något som har skett i andra länder. Den är också av avgörande betydelse för att bygga upp kompetens och för att förbereda oss för konjunkturuppgången. Då kommer det att ställas större krav på utbildade och kunniga människor. Då måste vi vara beredda.

Den hearing om framtidens arbetsliv som arbetsmarknadsutskottet anord-

nade för ett par veckor sedan, förstärkte vissheten att ökad kompetens kommer att vara A och O i framtidens arbetsliv.

Det är riktigt att prioritera långtidsarbetslösa, ungdomar och handikappade. Det är de som riskerar att slås ut för gott från arbetsmarknaden, och det är de som far mest illa. Men det är också oerhört angeläget med en kraftig satsning på utbildning, kanske mer än vad som nu är fallet. Framför allt gäller det att satsa rätt, att veta vad som verkligen behövs. Den generella utbildningsnivån måste höjas. Inte minst i mitt län, Älvsborgs län, där vi har en av Sveriges lägsta utbildningsnivåer, känner vi av det.

Jag har en stark känsla av att alltför mycket i dag satsas på korta orienteringskurser och liknande, vilket ofta är dyra kurser, för att lösa de akuta problemen och för att man inte har kraft och förmåga till långsiktig kompetensuppbyggnad. Fler behöver gymnasiekompetens. Fler arbetslösa bör ges möjlighet till detta genom t.ex. komvux.

Än så länge är det männen som har drabbats hårdast av arbetslösheten. Det är industrin och byggandet som har drabbats hårdast. Mer än 200 000 industrijobb har försvunnit. En del har gjorts för att stimulera industrin. Men det räcker ändå inte.

De små företagen lider av en orimlig överbeskattning på ungefär 2 miljarder. Det måste förändras snabbt, och jag vet att regeringen förbereder sådana förslag. Av outgrundlig anledning vill Socialdemokraterna skjuta upp detta och dessutom öka företagens skattebelastning. Det ger inte några fler jobb.

Det är också nödvändigt att förändra arbetsrätten, så att den anpassas till förhållandena i de små företagen. Jag är alldeles övertygad om att man i dessa företag ser människor som människor och inte som två händer.

Jag hoppas också att regeringen snarast lägger fram ett förslag som kan lindra arbetslösheten inom byggbranschen. ROT-stöd, byggande av skolor i kommunerna, avdragsrätt för reparationer är några alternativ som vi i Centern ser som möjliga. Det som skall göras på det området måste ju vara sådant som verkligen behövs. Man kan inte bygga lägenheter som sedan får stå tomma.

Även om männen har drabbats hårdast av arbetslösheten, får man inte glömma bort kvinnorna. Hoten mot kvinnornas arbeten ökar. När nu liggande och aviserade varsel inom den offentliga sektorn och inom bank- och försäkringsväsendet träder i kraft drabbas kvinnorna hårt. Många traditionella kvinnojobb rationaliseras bort både av besparingsskäl och på grund av teknisk utveckling som gör att dessa jobb inte behövs. I detta sammanhang behövs kompetensuppbyggnad och särskilda åtgärder just för kvinnor.

Vi anser att ett särskilt arbetsmarknadspolitiskt kvinnoprogram skall utarbetas för att möta denna växande kvinnoarbetslöshet. Utbildningsvikariat och kompetenshöjande utbildning är några sätt. Det finns många fler. Vi har en hel del idéer.

Även könsuppdelningen i arbetslivet måste brytas. Det är bra både för män och för kvinnor. Inom teknik och naturvetenskap finns den största begåvningsreserven hos kvinnor, och den måste faktiskt tas till vara.

Jag tycker också att det är angeläget att här nämna att ingen tidigare regering så klart som denna regering har markerat att ansträngningarna att ge

handikappade arbete måste ha hög prioritet, detta trots det mycket svåra arbetsmarknadsläget. Insatser för unga handikappade är ett särskilt projekt vid länsarbetsnämnderna för att förhindra förtidspensioneringar. Enorma ansträngningar görs för att främja övergången från Samhall till den ordinarie arbetsmarknaden. Ett betydande resultat har också uppnåtts, även om man inte har nått målet 5 % fullt ut överallt. Det är inte förvånansvärt i dessa svåra tider, men man gör en mycket god insats.

Ingen annan regering har heller satsat så mycket på arbetsmarknadspolitiken som denna, trots allt som tidigare har sagts.

Ungdomspraktiken har blivit en succé. Den nya åtgärden ALU ser ut att bli mycket intressant. Det finns stor fantasi och kreativitet ute i landet för att arbetslösa skall ha kontakt med arbetslivet och kunna göra en insats.

Det är mycket angeläget att de resurser som finns används på ett flexibelt sätt. Så individuella bedömningar och åtgärder som möjligt är nödvändiga.

När arbetsmarknadspolitiken nu når denna nivå, finns det naturligtvis en baksida. Risk finns för att marknaden störs och att konkurrensen snedvrids. Det är oerhört angeläget att minimera denna risk så mycket som möjligt. Men ju längre tid som den höga arbetslösheten varar, desto större blir problemen.

Detta är ytterligare ett skäl till att föra en politik som leder till ekonomisk stabilitet, tillväxt, produktivitet och därmed långsiktiga jobb.

Anf. 54 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! I det här blocket, som handlar om sysselsättningspolitik, vill jag ta upp den tanke som i viss mån kanske kan bidra till färre varsel och mindre utslagning av arbetskraft.

Naturligtvis är den väsentliga politiska frågan hur vi skall få näringslivet på fötter igen och därigenom öka sysselsättningen. Men i mitt inlägg vill jag koncentrera mig på ett fenomen som enligt min uppfattning innebär att en onödig utslagning sker av rent byråkratiska och arbetsrättsliga orsaker.

Jag tänker på svårigheterna att använda permitteringar för att försöka fördela arbetslöshetens plågor något mer rättvist.

Arbetslöshet är naturligtvis ett gissel. Och vad som gör den speciellt orättfärdig är att den slår mot vissa enskilda personer och vissa grupper. Några har tur, andra har otur. För dem som ställs utanför den ordinarie arbetsmarknaden uppstår både ekonomiskt och socialt kännbara följder.

Att använda sig av permittering för att tillfälligt dra ned på ett företags kostnader när sysselsättningsbrist föreligger är i dag så gott som omöjligt. Orsaken till detta är en krånglig lagstiftning som föreskriver regler för hur permitteringssystemet skall tillämpas, hur långa perioderna får vara, vilka grupper som kan utsättas, men framför allt att lagen föreskriver att full lön även vid permittering skall utgå.

Det finns vissa försäkringssystem. Men de är så pass urholkade att företagen i alla fall har kvar ca 60 % av lönekostnaderna för personal som inte befinner sig på arbetsplatsen.

Permittering är således ingen realistisk utväg för arbetsgivaren för att försöka sänka sina kostnader och kanske den vägen rädda företaget och sysselsättningen över huvud taget.

När man nu hör ordet permittering och tänker på hur begreppet fordom kanske tillämpats, kan man vara glad över den oerhörda restriktivitet som vidlåder åtgärden. Till synes kan det inte vara rätt att ett företag använder sina anställda som ett ekonomiskt dragspel och på deras bekostnad temporärt skär ned sina kostnader.

Det här resonemanget kan låta bestickande, och restriktiviteten kanske känns human. Men, herr talman, om man tänker efter en stund kan man finna att vi genom permitteringssystemet kan minska det som är ännu värre, nämligen definitiva uppsägningar och arbetslöshet. Det heter ju att av två onda ting skall man välja det minst onda.

Friare permitteringsregler skulle kunna få mycket positiva följdverkningar, först och främst därför att trycket på arbetsgivaren att behöva verkställa definitiva friställningar lättar. I dag är det förvisso så att uppsägningsmodellen tillämpas mer frekvent än som skulle vara nödvändigt. På grund av långa varseltider och det osäkra läget tvingas företagen ta i mer än vad nöden kanske kräver.

Detta innebär att det kan bli rent absurda friställningar. Trots att företagen kan ha jobb för en viss yrkesgrupp, ryker denna med genom en alltför formalistisk tillämpning av turordningen vid uppsägningar. Det är också skillnad på olika företags möjligheter att producera mot lager och att därigenom utjämna orderingångsvariationer. Ett konsultföretag eller ett hantverksföretag kan inte gärna ha färdiga produkter på lagerhyllan.

Jag tror att det här är en fråga som framför allt de fackliga organisationerna borde tänka igenom. Kan det vara på det sättet att antalet varsel och uppsägningar har blivit fler än nödvändigt? Skulle vi genom en öppnare attityd inför permitteringsmöjligheten kunna tillämpa en annan och mindre brutal metod vid sysselsättningsbrist?

Den metod jag talar om är förvisso mindre brutal. Den tar mer sociala hänsyn och fördelar konsekvenserna av arbetsbrist mer solidariskt mellan de berörda.

I stället för att vissa personer skall drabbas definitivt kan permittering t.ex. innebära korttidsvecka för en berörd personalgrupp. Det kan också vara fråga om en tillfällig stängning av en arbetsplats. Tillfällig, men lika för alla.

En annan form kan vara en rullande permittering, där de anställda turas om att vara temporärt friställda så länge som arbetsbristen kvarstår.

Ett kännetecken för den här metoden är att samtliga berörda solidariskt får dela på arbetsbristen och att de gemensamt kan bära förhoppningen att sysselsättningsläget snart skall förbättras.

Herr talman! Jag menar inte att permitteringssystemet är något som vi skall eftersträva. Men om det används klokt skulle det kunna vara ett bättre alternativ än friställningar och nedläggningar. Arbetsgivarna har naturligtvis inget att vinna på obefogade permitteringar. Det är ändock på sysselsättningen i företagen som omsättning och vinst baseras.

Givetvis måste det finnas försäkringssystem som kompenserar inkomstbortfall och lagar som reglerar permitteringens former. Men dagens regelverk är inte tillräckligt flexibelt och kreativt. Både för företagen och för de

Allmänpolitisk debatt

Sysselsättningspolitik m.m.

anställda vore det befogat att arbetsrätten i det här avseendet moderniserades.

Anf. 55 Andre vice talman CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag träffade häromdagen en företagare som är delägare i och VD för ett av våra kvarvarande varv på västkusten. Han berättade att det gick ganska bra. Utvecklingen hade varit positiv, och han såg egentligen ingen anledning till att den inte skulle fortsätta så.

Jo, en risk fanns det – att näringen skulle få ett återfall i den misslyckade politiken med statliga subventioner.

Det han syftade på var Cityvarvets rekonstruktion i Göteborg. Planerna går ut på att verksamheten skall kunna fortsätta med hjälp av bl.a. statliga arbetsmarknadsinsatser. Enligt ett brev till regeringen vill kommunstyrelsen i Göteborg att man, som man skriver, tar andra hänsyn än strikt företagsekonomiska.

Det här har vållat oro bland konkurrenterna. Eftersom man delvis arbetar med samma kundkrets, innebär ett statligt stöd nästan med nödvändighet att konkurrensen snedvrids.

Det är delvis ett generellt problem. Det är svårt att klara konkurrensneutraliteten med dagens omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser. Störst blir naturligtvis risken när särskilda stöd riktas direkt till ett enskilt företag.

Det är bra om det går att få till stånd en fortsatt verksamhet vid Cityvarvet. Men det måste ske på företagsekonomiska grunder, så att man inte med hjälp av statligt stöd konkurrerar ut andra varv och bara flyttar arbetslösheten.

Det företag jag besökte ligger i Halland. Det är ett län som under många år med rätta ansetts vara expansivt. Nu är bilden en annan, och vi har en arbetslöshet som under 1992 ökade minst lika dramatiskt som i övriga Sverige. I länets största kommun, Halmstad, var den t.o.m. större än riksgenomsnittet.

Tyvärr har den tidigare så positiva utvecklingen gjort att Halland inte under 70- och 80-talen fått sin rättmätiga del av statliga satsningar när det gäller bl.a. kommunikationer och utbildning.

Kapacitetsbristen på Västkustbanan har t.ex. länge varit ett problem. Nu pågår arbetet med dubbelspår på ett par delsträckor, och planeringsläget för övriga delar av banan är sådant att utbyggnaden skulle kunna komma i gång redan i år.

Våren 1992 beslutade också regeringen att vissa sträckor skulle tidigareläggas, och man anvisade 532 miljoner kronor. Men samtidigt krävde man en regional medverkan i finansieringen, något som man möjligen kan acceptera för vissa sidoinvesteringar. Men eftersom Västkustbanan är en nationell angelägenhet skall utbyggnaden i allt väsentligt betalas med statliga medel.

Nu måste förhandlingarna äntligen ge resultat. Det går inte att acceptera att en utbyggnad som är beslutad, och som av alla intressenter anses mycket angelägen, inte kommer till stånd på grund av något som närmast kan betraktas som prestigeskäl.

Just nu är det ett annat kommunikationsproblem som står på dagordningen, SAS funderingar på att lägga ned linjen till Halmstad. Även om det

här är ett beslut som fattas av företagsledningen, finns det anledning till några reflexioner.

Jag är övertygad om att förutsättningarna för svenskt inrikesflyg hade varit bättre om sammanslagningen SAS–Linjeflyg inte hade kommit till stånd. I stället för att applådera den affären borde regeringen ha försökt hitta en annan lösning. Väl medveten om Linjeflygs ekonomiska svårigheter tror jag ändå att det hade varit möjligt.

Det är anmärkningsvärt att talet om nedläggning av Halmstadlinjen kommer efter bara en månad med det nya SAS/Linjeflyg-bolaget och att det dessutom tycks grunda sig på passagerarsiffrorna i en extrem lågkonjunktur. Jag utgår ifrån att SAS före beslutet samråder med regionala intressenter. Finns det t.ex. något som kan göras från regionens sida för att förbättra förutsättningarna för fortsatt trafik?

Jag vill understryka att det som kan göras – det kan t.ex. röra sig om kostnaderna för flygplatsen – måste utformas så att inte SAS gynnas ensidigt. Det bolag som nu flyger Halmstad–Bromma skall i så fall ges samma möjligheter.

Slutligen ytterligare en viktig fråga för länet och, framför allt, för försvaret: flyttningen av LV6 och LV4 till Halmstad. Ett tag kunde man möjligen befara att en omprövning skulle leda till ett annat resultat, men efter att ha läst dels motionerna, dels den utredning om LV4 som presenterades i förra veckan, kan man omöjligt komma till någon annan slutsats än alternativet Halmstad.

Utredaren slår fast, i samförstånd med samtliga militärbefälhavare, att en flyttning till Halmstad bäst tillgodoser möjligheterna att utveckla luftvärnsförbandens förmåga. Han konstaterar att det medför minst avgångar av yrkesofficerare, att fastighetsbeståndet i Halmstad har god kvalitet och att det finns en mycket god tillgång på skjutfält.

Till detta skall läggas att arbetet med förberedelser för flyttning av LV6 – efter riksdagsbeslutet i juni förra året – nu har kommit så långt att det skulle innebära mycket stora problem om det inte fullföljdes.

Anf. 56 BRITT BOHLIN (s):

Herr talman! Praktiskt taget varenda dalslänning som jag har talat med blir alltmer fast övertygad om att höga vederbörande, som mestadels finns i Stockholm och kan vara regering, riksdag, statliga verk eller myndigheter, på pin kiv gör sitt allra bästa för att förstöra och sabotera, i stället för att mildra och lindra, i en situation som för oss är svår eller, om man vill komma närmare sanningen, katastrofal.

Det finns i dag ingen arbetsmarknadspolitik värd namnet. Det finns ingen näringspolitik. Det finns ingen vilja eller förmåga att över huvud taget ta i de problem som vi står mitt uppe i. Exemplet Hela folkets järnväg, vårt kära SJ, kommer mitt i denna sysselsättningskris med ett ljuvligt besked till oss. Vi borde fundera på att lägga ned persontrafiken mellan Göteborg och Karlstad.

Alla dessa besked har nu samlat sig på hög. Det man borde göra nu är förstås att samla ihop alla goda krafter för att komma till rätta med den katastrofala situation som landskapet Dalsland just nu befinner sig i.

Då skulle jag vilja säga något till alla er i detta hus som for från det ena

lilla Dalslandssamhället till det andra och överglänste varandra i fråga om hur den ljusnande framtid skulle te sig, om vi bara fick en ny regering. Alla ni borde komma tillbaka nu och se hur det ser ut. Ni borde prata med människorna och förklara varför ni har lagt denna börda på deras axlar.

Jag skall inte trötta kammaren med statistik och arbetslöshetssiffror – det lär vi få gott om innan denna debatt är över. Ingenstans i landet är man så beroende av bilindustrin och dess underleverantörer som vi är i denna region. När nu denna bransch skakar i grundvalarna och för en väldigt tuff kamp för överlevnad är hela vår industrisektor hotad. En tillvaro utan bilbranschen är, åtminstone på några års sikt, ett omöjligt beting för ett annars ganska tåligt och förändringsbenäget landskap.

Det senaste dråpslaget är Telis nedläggning. Den kan ännu förhindras. Låt inte denna nedläggning bli verklighet! Sätt politisk kraft bakom denna önskan!

Anser arbetsmarknadsministern att det är en börda vi orkar bära i regionen, ovanpå allt annat? Om inte – agera, arbetsmarknadsministern!

Till denna dystra bild skall läggas det faktum att vi i princip inte har någon tjänstesektor. När nu statens indragning av bidrag till kommunerna slår igenom fullt ut rasar också kvinnornas arbetsmarknad ihop. I detta läge diskuterar regeringen försämringar i arbetsrätten för arbetstagarna.

Kds representant kunde tidigare i dag visa sin upprördhet, inte över försämringarna för arbetstagarna, utan över att utredningen drabbats av läckage. Detta ansåg han vara en svår moralisk fråga.

Kds borde se vems intressen det är som moralen egentligen skulle användas till att värna. Slå inte på dem som ligger! Försämra inte arbetsrätten för dem som bäst behöver den!

I de fem Dalslandskommunerna finns det i dag 18 lediga arbeten. Det finns 18 jobb för 3 409 arbetslösa personer. Då har jag ändå inte räknat med de deltidsarbetslösa. Någon här borde åka ut och förklara för t.ex. de arbetslösa tjejerna i Kommunalarbetareförbundet varför det är bra att staten drar in en massa pengar från kommuner och landsting så att dessa tvingas säga upp vårdpersonalen, och så att vårdpersonalen sedan tvingas gå till Arbetsförmedlingen eller socialbyrån och få sin försörjning från något annat håll.

Den enda effekten av en sådan rundgång är att de som är kvar på ålderdomshem, på sjukhem och i barnstugor får slita ännu mycket hårdare. Det finns all anledning för någon att förklara vitsen med detta för dessa tjejer. Jag har inte lyckats, men jag har å andra sidan inte haft den ambitionen.

Det finns förslag som skulle kunna förändra denna katastrofala situation. Läs den socialdemokratiska sysselsättningsmotionen på allvar och översätt den till förhållandena i Dalsland! Sätt i gång Norge–Vänerlänken-projektet! Bygg Erikstadsvängen nu! Det kan vi göra.

Många har talat om hur omöjligt det skulle vara att ta fram projekt, sådana som inte redan är i gång, och sätta i gång dem med kort varsel. Det här är ett sådant projekt. Det är inte i gång, men det kan sättas i gång inom en väldigt snar framtid. Erikstadsvängen är ett bra bilprojekt, och byggandet av etappen Trollhättan–Öxnered är ett annat bra projekt att sätta i gång.

Vi kan göra mycket för att vara beredda den dagen konjunkturerna vänder och vi behöver sätta i gång med alla krafter igen. Ett annat sådant pro-

jekt är att rusta upp riksväg 45, som är bedrövlig. Samma sak gäller alla småvägarna i Dalsland.

Det finns människor som man ibland blir imponerad av. Ett gäng bor längs Röshult–Sivikavägen. Det är en väldigt liten väg. De allra flesta av oss har aldrig någonsin åkt där och kommer aldrig att göra det heller. För dem som bor där, och måste åka där varenda dag för att komma till och från sina arbeten, är det en livsnödvändighet att vägen är farbar även på vintern. De slåss stenhårt för det. Varför skall vi inte ge dem litet råg i ryggen?

Man skulle kunna plocka fram oändligt många förslag. De finns i den socialdemokratiska sysselsättningsmotionen. Min fråga till de borgerliga kamraterna, i första hand på vår egen länsbänk, gäller vilket besked jag kan ta med mig hem till de 3 409 arbetslösa. Ställer ni upp på de arbetslösa dalslänningarna och röstar igenom våra sysselsättningsförslag här i riksdagen?

I detta anförande instämde Lahja Exner, Lena Klevenås, Rune Evensson och Ingvar Johnsson (alla s).

Anf. 57 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Eftersom Britt Bohlin ställde en så rak fråga, kräver den ett svar.

Britt Bohlin undrar retoriskt om vi ställer upp för de arbetslösa i Dalsland. Jag tror inte att den typen av ordlek ger så mycket, därför att ingen i denna kammare kommer att ge ett nekande svar. Problemet är ju att varken Britt Bohlin eller det socialdemokratiska partiet, med all sin goda vilja, har redovisat varifrån de vill ta de pengar de säger att de är överens med regeringen måste sparas. Det rör sig om 12–14 miljarder kronor.

När vi inte har det svaret är det svårt att kontra då Britt Bohlin räknar upp besparingar som regeringen har föreslagit.

Herr talman! Det blir patetiskt, ja, nästan rörande, när Britt Bohlin talar om en liten byväg som om den byggts efter september 1991. Den har faktiskt funnits under hela den socialdemokratiska regeringsperioden. Också då var det vintrar med snö – kanske rent av litet mer än vad vi har nu. Då var det inte någon särskild brådska med att ta tag i dessa arbeten.

SJ:s brister när det gäller att hantera sin situation är ett arv vi lever med. Jag kan dela en del av den kritik Britt Bohlin ger. Vi behöver ha ett betydligt mer alert företag som driver kollektivtrafiken på spår. Det problemet är ju inte heller nytt.

Låt oss ställa upp med gemensamma krafttag, där alla goda krafter bör hjälpa till! Det blir slutsatsen. På den punkten är vi överens. I det arbetet hälsar jag också Britt Bohlin välkommen.

Anf. 58 BRITT BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Många vackra ord sägs i denna kammare om och för de arbetslösa. Nu har vi fått höra några till.

Jag måste ändå betona det allvar som finns bakom mitt ibland kanske yviga sätt att uttrycka mig. Det är inte bara de man träffar t.ex. i Konsum och på sjukhuset som känner denna desperation. För en tid sedan träffade jag kommunalpolitiker av alla de kulörer, samlade till något slags desperat

krismöte. Vad gör vi? Hur klarar vi oss ur denna kris? Detta är ett allvarligt menat budskap, som jag inte vill skall mötas med ord och bara ord.

Vi har haft många olika tillfällen att debattera pengar. Senaste gången debatterade jag med en centerpartistisk kollega. Han menade att det inte går att betala ut pengar för de arbetslösa så att de i stället kan få utbildning eller sättas i åtgärd, därför att det är pengar från olika konton. Det är väl precis det det handlar om.

Slutligen vill jag uppmana Elver Jonsson att inte kalla Sivikavägen för byväg. Det kan gå dig illa när du kommer till Sivika nästa gång! Det är med Sivikavägen som med alla andra vägar – de slits. På den socialdemokratiska regeringens tid var den säkert ganska dålig. Nu är den urusel. Skillnaden är att vi nu har alla möjligheter att rusta upp den vägen och alla andra vägar som är i behov av det, i form av en stor mängd arbetskraft som gärna skulle bidra.

Anf. 59 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag uppfattade att Britt Bohlin var djupt allvarlig när hon sade att vi behöver grubbla igenom hur vi löser denna mycket svåra situation. Jag instämmer i detta. På den punkten finns ingen differens i våra uppfattningar.

Jag hade kanske inte sagt något om inte Britt Bohlin direkt hade uppmanat mig eller någon annan att gå i svaromål. Jag reagerade dock på det faktum att lösningen i ett inlägg presenteras vara så enkel som att byta ut en regering. Man ser i grunden likartat på problemen, och lösningarna ligger inte särskilt långt ifrån varandra. Då blir det litet patetiskt att hänvisa till att problemen skulle lösas om vi bara får en ny regering. De är betydligt svårare än så.

Jag använde ordet byväg. Det kan bero på att det inte är så hemskt långt till Norge, och där betyder ju by någonting annat.

Anf. 60 BRITT BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer i föregående talares åsikt i frågan om det är så enkelt som att byta regering. Jag tycker av många skäl att det vore bra om man kunde göra det, men det är egentligen inte huvudpoängen i det som jag vill säga.

Det viktiga är vad regeringen gör och inte gör. På den punkten är jag ytterligt kritisk. Jag tror faktiskt att man kunde betrakta våra förslag med litet god vilja och större öppenhjärtighet och se till att de blir verklighet. Det bör också ske ganska kvickt. Det är helt nödvändigt i nuvarande läge.

Anf. 61 BJÖRN ERICSON (s):

Herr talman! Antalet arbetslösa i Stockholms län närmar sig nu 75 000. Ökningstakten är högre än i det övriga landet. Anita Johansson kommer senare i debatten att närmare gå in på det direkta sysselsättningsläget. Jag tänker mera uppehålla mig vid bakgrunden till att det ser ut som det gör.

I Stockholmsregionen har strukturförändringarna i näringslivet varit kraftigare än på de allra flesta håll i Sverige. Genom variationen och bredden i sysselsättningen har emellertid strukturförändringarna inte uppmärksam-

mats i den allmänna debatten på samma sätt som i regioner med mer ensidigt näringsliv. Den stockholmska konsumtionsvaruindustrin som på 1800-talet var ledande i landet har i stort försvunnit. Detsamma gäller de verkstadsindustrier, elektrisk industri m.m., som vid sekelskiftet kom att bidra till genombrottet för modern teknisk industri. Den byggde på ett samspel med den tekniska forskningen och gav många impulser till den industriella utvecklingen också i det övriga landet.

Under de senaste decennierna har i stället dataindustri, elektronikindustri och företag med stort tjänsteinnehåll etablerat sig i Stockholm, framför allt i den norra delen av länet. Den tunga industrin med bas främst i den södra delen av länet har kraftigt minskat sin sysselsättning. Även många av de mest moderna industrierna har emellertid utvecklats svagt de senaste åren. Stockholm står inför risken att upphöra att vara en industristad i framtiden.

En sådan utveckling skulle enligt min mening vara utomordentligt allvarlig, inte bara för Stockholmsregionen utan för hela landet.

Ett Stockholm utan industri skulle bli ett Stockholm med skarp social segregation, där lågt betalda anställda i servicenäringar gör tjänster åt högt betalda tjänstemän i förvaltning, forskning, företagsledning, etc. Med sådana arbetsmarknader, helt skilda från varandra, skulle sociala motsättningar, ojämlikhet och utslagning prägla Stockholmsregionen. Det finns många sådana storstäder i vår omvärld som ger otäcka exempel på hur rå egoism, fientlighet och brutalitet genomsyrar samhället. Den segregerade storstadens destruktiva värderingar sprids efter hand också till andra delar av landet.

I en storstad med en varierad arbetsmarknad, med såväl industri som tjänsteverksamhet, ökar däremot människors möjlighet till individuell utveckling. Det sociala kontaktnätet förtätas.

Huvudstadsregionen Stockholm är också den viktigaste kontaktpunkten mellan vårt nationella ekonomiska system och den internationella marknaden. Med en levande industri där forskning och teknisk utveckling främjas kan också en större andel av den internationella produktionen komma till Sverige.

Alternativet kan på längre sikt bli att Sverige förvandlas till en filial för multinationella enheter som har sin forskning och utveckling förlagd till kontinenten eller andra delar av världen. En god ekonomisk utveckling i Stockholmsregionen är sålunda också viktig för andra delar av vårt land.

Från Stockholm utgår efterfrågan och utvecklingsstimulans som når långt ut till både stora och små företag i Sverige. Stockholmsregionen konkurrerar inte med mer missgynnade delar av Sverige; konkurrensen sker i stället med utländska storstäder.

Det är därför viktigt att regering och riksdag nu noga följer utvecklingen i Stockholmsregionen och i konstruktiv anda söker lösningar på problemen, som också är Sveriges nationella problem.

Herr talman! Fram till för några år sedan var stadens och regionens styrka obestridliga och problemen överkomliga. Näringslivet och skattekraften var starka, befolkningen relativt ung och välutbildad, utrikes handel och kommunikationer välutvecklade. Så positivt kan vi tyvärr inte längre beskriva den här regionen. Strömmarna går från Stockholm, inte till Stockholm. Fö-

retagsnedläggningar och flyttningar – ofta med statligt stöd – också under den socialdemokratiska regeringsperioden har på få år nästan lett till total avveckling av vår industriella bas. Och det gäller både sådana framtidsindustrier som länge varit karakteristiska för Stockholm som ledande teknikstad och sådana som är naturliga på en stor konsumtionsmarknad. Man kan här nämna Ericssons Älvsjöfabrik, Atlas Copco, ABB, Arla, Saltsjöqvarn, Vin & Sprit, Finnboda Varf, m.fl.

Många av dagens problem beror på den samhällsekonomiska krisen och är gemensamma för Stockholm och det övriga landet. Vi vet alla att konjunkturerna kommer att vända, men att allt som skadats då inte går att reparera. Stora delar av vår industri har slagits ut för gott, arbetslösheten kan komma att permanentas och de offentliga finanserna att förbli i olag.

Till sist, herr talman, vill jag säga att det enligt vår uppfattning nu också är dags att sätta punkt för statliga utflyttningar av pågående verksamheter i storstadsregionerna. Arbetsplatsdräneringen måste få ett slut. Utlokaliseringar från regionen till följd av statliga åtgärder måste därför avvisas.

Anf. 62 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Örebro län har ett mycket besvärligt arbetsmarknadsläge. Den öppna arbetslösheten är hög, för närvarande 7 %, och därutöver är många människor sysselsatta i olika slag av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Av allt att döma har vi inte sett kulmen på detta ännu. Många privata industri- och tjänsteföretag har en mycket låg orderingång, och till detta kommer väntade personalminskningar inom den offentliga sektorn.

Näringslivet i länet har såväl kortsiktiga konjunkturproblem som långsiktiga strukturproblem. I basnäringarna har det rationaliserats, mekaniserats och datoriserats hårt under senare år.

Det har varit nödvändigt och kommer att vara fortsatt nödvändigt för att klara den internationella konkurrensen. Det betyder fortsatt minskning av industrisysselsättningen om vi inte klarar att utveckla de befintliga företagen och etablera nya.

Regeringens indragning av pengar från kommuner och landsting får nu omedelbara effekter i form av uppsägningar runt om i länet. Ungefär 2 000 människor kommer att mista sina jobb på grund av dessa indragningar. Människor tvingas gå ut i arbetslöshet med åtföljande bekymmer. Det leder till oro och otrygghet, till att barn far illa och till att familjebanden slits.

De minskade statsbidragen till kommunsektorn får till följd att utgifterna för arbetslöshetsersättning och socialbidrag ökar kraftigt.

Det här är en rundgång med pengar där det enbart finns förlorare. Samhället förlorar, de som blir arbetslösa förlorar, kvaliteten sjunker i vården, omsorgerna, utbildningen och annan offentlig verksamhet.

Herr talman! Det som nu krävs i Örebro län är insatser på såväl lång som kort sikt. Det krävs mer av utbildning men också insatser i form av beredskapsarbeten, ROT-projekt, osv. Vi måste få möjlighet att bättre ta till vara de resurser som länet har på olika kompetensområden – miljöteknik, högteknologiföretag med internationell inriktning, hälsoprofilen med gymnastik- och idrottshögskolan, regionsjukhuset, yrkesmedicin och samhällsmedicin, Loka Brunn och Nyhyttan.

Örebro län har stora möjligheter om de rätta förutsättningarna skapas.

Och de rätta förutsättningarna handlar i väldigt stor utsträckning om infrastruktursatsningar. Mälarbanan och Svealandsbanan är för länet viktiga järnvägsprojekt. Men vi måste också gå vidare och knyta ihop Örebro med Oslo, Stockholm och Göteborg på ett bättre sätt än i dag.

Men det räcker inte med järnvägar. Vi måste också ha bra vägförbindelser för att kunna nå de aktuella marknaderna och ge den injektion som Bergslagen behöver för att utvecklas. Bergslagsdiagonalen/Askersundsleden är ett sådant vägprojekt som skulle vara livgivande för länet i dess helhet och i särskild grad för Bergslagen.

En rad studier visar på flera starka argument för att denna led skall ingå i stamvägnätet. Länstyrelserna i Kopparbergs län, Örebro och Östergötlands län, vilka är de län som mest berörs, ställer sig bakom detta. Samma uppfattning har transportföretagen och åkeriföreningarna i området.

En högklassig vägförbindelse med sträckning över de områden som i dag har stora bekymmer med sysselsättning och utveckling ger reella incitament för nya företagsetableringar. Bergslagsdiagonalen/ Askersundsleden är viktig för Örebro län, för hela Bergslagen och också för andra delar av landet, exempelvis Norrlandskusten.

Samhällsekonomiska och transportekonomiska beräkningar visar att Bergslagsdiagonalen/Askersundsleden är lönsam ur alla aspekter.

Vid en analys av godsflöden, transporter och terminaler som gjorts framkommer många intressanta fakta. Vid en jämförelse med andra alternativ visas att leden kommer att ha 30 % mer av eget gods, en större branschspridning, mer av snabbhets- och kapacitetskrävande gods samt fler godsterminaler.

Om vi jämför med andra alternativ kan vi konstatera att om Örebros index sätts till 100 ur bilgodssynpunkt får Västerås ca 40, Borlänge ca 70 och Jönköping ca 100. Av dessa kommer de tre starkaste bilknutpunkterna Borlänge, Örebro och Jönköping att betjänas av en Bergslagsdiagonal/Askersundsled.

Denna väg gör det möjligt att åstadkomma industriell förnyelse och tillväxt i inlandet, vilket är av avgörande betydelse för att nå någon form av regional balans.

Leden löser flera tätortskonflikter och ger stora miljö- och trafiksäkerhetsvinster. Samordnings- och miljövinster skapas också genom att ge vägen en sådan sträckning att SJ:s största godsterminaler i Borlänge och Hallsberg ansluter.

Ett argument mot vägsatsningen har varit att det blir för kostsamt. Men då bortser man från att utbyggnaden skall ske i etapper, vilket från arbetsmarknadssynpunkt är mycket bra. Man bortser också från det faktum att vissa delar av vägsträckningen ändå måste byggas för att få bort trafikfällor och flaskhalsar i trafikflödet.

Herr talman! Örebro län behöver Bergslagsdiagonalen/Askersundsleden för att kunna utvecklas och för att kunna ge förutsättningar för arbete och tillväxt åt människorna i länet. Vägen behövs som en länk i det framtida transportnätet och för att ta tillvara länets placering mitt i Sverige. Vägen

Allmänpolitisk debatt

Sysselsättningspolitik m.m.

behövs också för att minska miljöstörningarna och samordna biltrafiken med järnvägen.

I detta anförande instämde Leo Persson (s).

Anf. 63 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Värmland blöder. Med dessa ord inleds texten i vår Värmlandsmotion. Tyvärr är det sanningen och ingenting annat som vi beskriver i vår motion.

Länsarbetsnämnden beskriver läget enligt följande i sin januarirapport: 12 000 öppet arbetslösa, 7 500 sysselsatta i arbetmarknadsutbildning. Sammanlagt står inte mindre än närmare 20 000 värmlänningar utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Läget är med andra ord förtvivlat. Hela samhällen är på väg att utraderas. Hårt och skoningslöst drabbas sysselsättningen i orter som Koppom och Töcksfors inom Eda och Årjängs kommuner. Ett annat aktuellt exempel är Björneborgs Jernverk AB som har hamnat i en akut likvidationskris där samhällets stödinsatser behövs om orten skall kunna överleva. Hitintills har näringsministern ställt sig kallsinnig och avvisande till föreslagna lösningar.

Karlstadregionen har drabbats av en rad problem. I och med att Zakrisdalsverken har fått nådastöten har vi fått ytterligare ett problem på halsen. Karolinen håller samtidigt på att tömmas på hyresgäster och personal på grund av regeringens klantigt skötta och brådstörtade handlande i den delen. Det är nyliberalismen som lyser fram och styr utvecklingen även här.

De senaste dagarnas spekulationer om att vi från länsgruppen skulle ha ändrat oss när det gäller Värmlandsbrigadens lokalisering till Kristinehamn är inte sanna. Vi tycker att det finns övervägande skäl som talar för att fusionen mellan I 2 och A 9 fullföljs.

Skogen och boardindustrin möter stora problem. Även bönderna hemma i Värmland kräver att den tidtabell som råder för omställning inom jordbruket skall tas upp till förnyad diskussion. Då är steget inte långt till att minnas den hotbild som bonderörelsens organisation LRF utmålade i sin kampanj. Mörkret skulle lägga sig över nejderna och bygderna. Dystra och mörka granskogar skulle plötsligt växa upp som svampar på åkrarna.

Herr talman! Tyvärr kan spådomarna komma att infrias, men med den skillnaden att det i dag är en borgerlig riksdagsmajoritet som håller på att infria LRF:s skräckpropaganda. Fabian Månssons mångomtalade uttryck – Vet hut, vet sjufalt hut – är nära att ta till i det här sammanhanget.

Byggbranschen har oöverstigliga hinder på grund av att regeringen fullständigt har missbedömt marknadens reaktion. Regeringen har haft och har alltjämt en närmast avvisande hållning till en rad konstruktiva förslag för att rädda jobben. Våra krav på tidigareläggande av infrastruktursatsningar och satsning på ROT-program med drygt 25 miljarder stöds helhjärtat av byggarna. Jag hoppas att alla på Värmlandsbänken också stöder detta, att man inte misstänkliggör den objektsportfölj som finns, att krav på insatser kommer från alla partiföreträdare på bänken och att vi drar åt samma håll.

När regeringen nu skall ta ställning till infrastruktursatsningar: Glöm inte

Värmland och skogslänen när besluten förr eller senare måste fattas om tidigareläggning av angelägna infrastruktursatsningar.

Vid Hagfors järnverk har en studie med titeln Uppsagd från järnverket nyligen presenterats. Studien visar att oron för familjen och för ortens framtid är det allt överskuggande. Samtidigt som rapporten publiceras lägger Carl Bildt och hans regering fram och arbetar med förslag som går stick i stäv mot denna studie. Regeringen slår dövörat till och tutar och kör som om ingenting hänt med en enda last och med den enda vägens politik. Glatt och villigt följer Centern, Folkpartiet och Kds med som stödtrupp för att täcka den moderatstyrda kärrans vilda framfart.

Herr talman! Den bild jag har gett är att Värmland blöder. När någon blir sjuk brukar man gå till doktorn. Tusen och åter tusen värmlänningar har sökt konsultation. Husdoktorn svarar inte. Bengt Westerberg finns inte inne. Näringsministern, statsministern och arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund finns inte hemma. Ingen har jour. Den medicin, de doser och de huskurer som Calle Bildt och hans gelikar har gett gör att patienterna nu börjar tveka att över huvud taget ringa rådgivningscentralen. De har gett upp hoppet.

De enda som har det bra i dag är Kronofogdemyndigheten och konkursförvaltarna. I lokalpressen kan vi sida upp och sida ner följa annonser om konkurser, försäljningar, auktioner av egnahem och fritidshus osv. Annonserna är ett bra tillskott för lokalpressen. Men glöm inte, herr talman, att bakom alla dessa husknutar och fasader döljer sig mycken oro och sorg. Tidigare visioner och drömmar om ett eget hem har på kort tid slagits i spillror. För många av de drabbade har det inneburit brustna illusioner.

Hoppet är det sista man överger. Nu hoppas vi och tror att om inte regeringen tar sig tid att lyssna till klagolåten bör väl ändå mina riksdagskolleger på Värmlandsbänken trots allt lyssna. Det är förvånansvärt tyst från mina riksdagskolleger på Värmlandsbänken. Förr var det annat ljud i skällan, när vi socialdemokrater satt i regeringsställning. Trots att vi då hade helt andra arbetslöshetssiffror att redovisa var inte Kjell Ericsson och de andra särskilt lågmälda. Man var inte speciellt nådig i sin kritik av den då förda regeringspolitiken. Var står Kjell Ericsson i dag? Har kritiken fastnat i halsen, eller vad är det som har hänt? Sjung ut och tala om var ni borgerliga står när det gäller jobben hemma i exempelvis Årjäng, Karlstad, Kristinehamn och i övriga Värmland

Herr talman! Vi på Värmlandsbänken borde kunna mötas och hitta gemensamma mediciner som vi kan bota Värmland med. Men vi måste göra det i tid. Vi måste göra det nu. Med stor förväntan skall jag lyssna till vad Kjell Ericsson och andra kommer att säga i den här debatten.

Anf. 64 LEO PERSSON (s):

Herr talman! En väl fungerande infrastruktur med telekommunikationer, post, service, transporter, energiförsörjning m.m. måste finnas för att samhället skall fungera. Monopol, konkurrens, statligt och privat ägande, egen regi och entreprenad är några nyckelord som förekommer i debatten.

Många av de förändringar som diskuteras bygger huvudsakligen på ideologisk övertygelse och till en mindre del på en genomtänkt analys av vilka konsekvenser förändringarna leder till.

Vid en genombläddring av den senaste årgången av tidningen Statsanställd får man en bild som beskriver stora omvälvande förändringar. Inget av affärsverken i vårt land tycks gå fritt från personalnedskärningar, avknoppningar, bolagiseringar, nya arbetsorganisationer och nya ledningsformer. Bilden tyder inte på en tillfällig rationaliseringsövning utan på ett strukturbrott. Vi går från ett historiskt skede in i ett annat.

Förändringarna slår hårdast på de orter ute i landet som var regionala stödjepunkter och som i det nya kommunikationseffektivare Sverige blivit onödiga mellanstationer.

En gång var Falun–Borlänge en av knutpunkterna för de statliga verken. Nu håller knuten på att lösas upp. Televerket har lokaliserat sitt regionkontor till Karlstad, vilket även Postverket gjort. Vägverket har valt att förlägga sitt regionkontor till Härnösand och Östersund. Vägverket och Trafiksäkerhetsverket har slagits samman. Detta betyder att 500 arbetsplatser försvinner från Dalarna. Tar man med ytterligare regionaliseringseffekter inom Skolverket, bankväsendet m.fl. försvinner ytterligare något hundratal arbetsplatser från Dalarna.

Herr talman! Inom industri- och småföretagarsektorn är läget lika prekärt, om inte värre. Räntorna hos bankerna är fortfarande höga. Värdena för företagens och bankernas fastigheter har i bokslut fallit så mycket att boksluten för många visar negativa resultat. Man kanske kunde tillämpa någon form av nedskrivningsnyckel så att inte banker och kreditinstitut drabbas fullt ut. Genom en sådan syn skulle man också kunna dämpa behovet av insatser från Bankakuten till bankerna.

Bankerna borde i stället tvingas att i nuläget träffa uppgörelser som innebär att de får sina lån betalda utifrån avkastningen på möjlig produktion i företagen. Det får inte vara så att ett högt ränteläge skall tvinga företagen till konkurs.

Inom industrin och i småföretagarkollektivet finns ofta produktionsteknik som är avancerad. Dessa kan leverera produkter till låga kostnader bara de får hjälp med investeringar i verktyg och maskiner som ger produktionsfördelar ur såväl lönsamhets- som miljöaspekter.

Här har Arbetslivsfonden alltjämt en roll. Den kan hjälpa till att lösa konkurrensproblem mellan låglöneländer och vår arbetsmiljöanpassade produktion. Nu försvinner den tyvärr. Det kommer naturligtvis att ge ytterligare ökad arbetslöshet. Som exempel kan nämnas ett litet företag i Mora som mist en order på grund av för höga verktygs- och maskinkostnader. Ordern gick till ett företag i öst med mycket dålig arbetsmiljö.

Det finns ytterligare saker att peka på som gör att företagen inte är villiga att medverka till ökad sysselsättning. Riskkapitalbolagen blev inte vad företagarna hoppades på. Räntor på 20 % är inte ovanliga. Man undrar vart riskvilligheten tog vägen.

Kreditgarantier är en annan viktig faktor för många företag, kanske framför allt de små företagen. Det finns en stor utvecklingspotential mot bl.a. Österuropa. Regeringen måste ta rejäla initiativ till att ge de små företagen, och även i vissa fall de stora företagen, tillgång till en politik som innehåller räntesänkningar, riskkapital som är verkliga riskkapital och ett kreditgaran-

tisystem som även ger de små företagen möjligheter att utveckla ett affärsutbyte.

Herr talman! Jag har gott stöd från Dalarnas företagare i detta, liksom i att det nu är hög tid att ge stimulans i form av särskilda sysselsättningsåtgärder. Det som jag nu nämnt skulle starkt medverka till en ökad sysselsättning. I Dalarna är arbetslösheten nu uppe i 7,5 % med Vansbro kommun i topp med 11,45 % och Rättvik på 9,88 %. Det betyder att 13 043 är arbetslösa i Dalarna i dag.

På byggsidan skulle ett ROT-program komma hela landet till del. Jag kan nämna ett exempel. I Smedjebacken finns ett ombyggnadsobjekt på bostadssidan på ca 180 lägenheter för ca 60 miljoner. Men banker och bolåneinstituten släpper inte till några lån, trots att Smedjebackens kommun beslutat om kommunal borgen. Här tycker jag att den borgerliga regeringen aktivt, genom sin förda politik, hjälpt till att misstänkliggöra kommuner och allmännytta så att de uppfattas som mindre kreditvärdiga.

Regeringen vill bl.a. ha kvar det kommunala skattestoppet. Om man upphäver det, ökar naturligtvis kreditvärdigheten när kommunerna själva kan bestämma om sin framtid.

Kommunerna bör också stimuleras att bygga om skolor. Det finns i varje kommun ett antal skolobjekt som kan sättas i gång bara man ordnar en ROT-finansiering med låg ränta.

Det finns också ett antal vägobjekt. Riksväg 60 förbi Ludvika och Grängesberg samt brobyggen efter riksväg 70 är t.ex. färdigprojekterade.

På järnvägsområdet kan man se till att ytterligare rusta upp järnvägen Ludvika–Smedjebacken–Västerås så att Bergslagspendeln blir av.

Det är viktigt att sysselsättningen åter blir ledmotivet i vårt land. Genom att sätta folk i arbete får vi också skatteintäkter som ger kommuner och landsting större möjligheter att hålla en hög servicenivå, vilket stimulerar kvinnornas arbetsmarknad. Då kan man använda de passiva kontantstöden på ett mycket bättre sätt.

I detta anförande instämde Hans Karlsson (s).

Anf. 65 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Västmanland är fortfarande ett av landets mest industrialiserade län. Stålindustri, metallbearbetande industri, maskin- och elektroteknisk industri dominerar. Dessa industrigrenar har alltsedan mitten av 1970-talet arbetat i en hård internationell konkurrens. Många industrier har tvingats till kraftiga neddragningar eller helt lagts ned, vilket drabbat många bruksorter som dominerats av en eller ett fåtal industrier.

Den långvariga lågkonjunkturen slår hårt mot industrisysselsättningen i länet. Varslen och uppsägningarna har varit många och omfattande. Arbetslösheten är hög i länet. Särskilt ungdomar har drabbats mycket hårt, men länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingarna har lyckats väl med att finna ungdomspraktikplatser. För närvarande sysselsätts ca 2 300 ungdomar på detta sätt. Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning och i beredskapsarbeten är också högt. Trots dessa insatser är den öppna arbetslösheten över 9 500.

Det är nödvändigt med bättre kommunikationer i Bergslagen och i Mälarområdet. På järnvägsområdet har en hel del hänt under senare år. Ombyggnaden och moderniseringen av Bergslagspendeln är i stort sett klar. Den är mycket värdefull för många orter i Bergslagen.

Byggandet av Mälarbanan är i gång. När projektet så småningom är helt klart kommer sträckan Stockholm–Västerås–Örebro att trafikeras med höghastighetståg, vilket mycket påtagligt kommer att förkorta restiden.

Det är också mycket betydelsefullt för en region att ha ett väl fungerande vägnät. De senaste årens medelstilldelning har ej medgivit att angelägna projekt kunnat genomföras i den takt som varit nödvändig för regionens utveckling. Flera vägprojekt är mycket angelägna att genomföra. Jag nöjer mig med att nämna två stycken.

E 18 rustas upp i Uppsala, Örebro och Värmlands län, men det återstår mycket innan E 18 får en jämn och hög standard. Det är viktigt att rusta upp vägsträckan Köping–Arboga i Västmanlands län. Om detta projekt snabbt kan komma i gång, kommer många viktiga arbetstillfällen att skapas.

En annan väg som jag särskilt vill omnämna är Räta linjen, en vägsträckning Norrköping–Katrineholm–Västerås–Sala–Gävle. Räta linjen är den naturliga förbindelsen mellan Norrlandskusten och södra–sydöstra Sverige genom anknytningen till E 4 och E 22 i Norrköping.

Vissa vägsträckor längs Räta linjen har i dag en acceptabel standard, men för att Räta linjen skall fungera helt tillfredsställande som transportled krävs att förbättringar och ombyggnader snabbt kan genomföras på vissa vägavsnitt. Upprustningen kan ofta ske i anslutning till befintlig vägsträckning och med måttliga investeringar. Terrängen är mycket lättforcerad och flack, och upprustningskostnaden kommer att ligga långt under övriga diskuterade investeringsalternativ i nord-sydlig riktning. Bergslagsdiagonalen, som nämnts tidigare här i dag, är ett mycket dyrare alternativ.

Den högre utbildningen är viktig för ett län. Högskolan Eskilstuna/Västerås är gemensam för två län. Vi i Västmanlands län anser att högskolan Eskilstuna/Västerås ej fått den utbildningsvolym som behövs. Många västmanländska ungdomar måste välja en högre utbildning på annat håll. Kontakterna med hemlänet tunnas ut. Ungdomarna bygger upp kontakter på den nya studieorten och stannar kvar där efter färdiga studier.

Vi behöver våra högutbildade ungdomar i länet. Därför har jag vid upprepade tillfällen motionerat om ökade satsningar på högskolan Eskilstuna/Västerås. För Västmanlands del måste den högre utbildningen både breddas och fördjupas. De västmanländska ungdomarna måste få tillgång till ett ökat antal högre utbildningar i hemlänet.

Fördjupningen bör i första hand ske inom den tekniska sektorn. Länet är ju starkt industrialiserat. Fullständig civilingenjörsutbildning bör förläggas till Västerås. För närvarande kan de två första åren läsas i Västerås, men därefter måste de studerande fortsätta vid Tekniska högskolan.

När det gäller byggsysselsättningen är läget mycket allvarligt i Västmanland. Ca 31 % av byggnadsarbetarna saknar sysselsättning. Det gäller för stat, landsting och kommun att tidigarelägga olika byggprojekt och öka reparations- och underhållsarbeten för att undvika den kraftiga utslagning av byggkompetens som annars kommer att ske i länet.

Herr talman! Länsborna är starkt medvetna om länets problem. Det arbetas intensivt på olika nivåer för en positiv utveckling av länet. Jag ser goda möjligheter till att komma till rätta med länets problem. Men det är nödvändigt med insatser från regering och riksdag. Satsningar på högskolan, satsningar på kommunikationer, satsningar på tjänstesektorn, satsningar på högteknologiska industrier och satsningar inom byggsektorn kan ge Västmanlands län en långsiktigt positiv utveckling.

Anf. 66 JAN ERIK ÅGREN (kds):

Herr talman! I en gemensam Plattform Norr från Kristdemokraterna i de fyra nordligaste länen, Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland, talas om "Väl utbyggda kommunikationer – Nyckeln till Norrlands framtid".

De långa avstånden inom Norrland och ut till de stora marknaderna utgör ett allvarligt handikapp för hela regionen. Väl uppbyggda kommunikationer är därför, tillsammans med utbildning, de viktigaste regionalpolitiska frågorna för Norrlandslänen.

I ett EG-perspektiv är kommunikationerna ännu viktigare, eftersom rörlighet, handel och mänskliga kontakter underlättas ytterligare. Infrastrukturens betydelse kommer att öka alltmer. Det svenska transportsystemet måste därför utvecklas så att det bidrar till regional balans. Men förutom ökade satsningar på vägar och järnvägar krävs också stora investeringar i telekommunikationer, för att förutsättningarna skall förbättras för eftersatta regioner.

Under de senaste åren har infrastruktursatsningarna ökat kraftigt. Det är både nödvändigt och glädjande. 90-talet kommer att bli infrastruktursatsningarnas årtionde i Sverige, om de planer som nu finns kan fullföljas.

Herr talman! Både de direkta och de indirekta sysselsättningseffekterna av infrastrukturinvesteringar är viktiga, inte minst i lågkonjunktur. Ett exempel på det är de extra medel som i olika vägpaket beslutats under 1991 och 1992. För de sex nordligaste länen handlar det om drygt 4 miljarder. Genom att de är fördelade på ett stort antal projekt över de olika länen har de också kommit att betyda ett värdefullt tillskott av sysselsättningstillfällen i dessa län. Enbart i Region Mitt är i dag 115 vägprojekt i gång för ca 2,2 miljarder, och det ger drygt 2 000 arbetstillfällen.

Till detta kommer extra medel till järnvägar för samma tidsperiod i de nordligaste länen på drygt 1,1 miljard kronor. Av de sammanlagt 18 145 miljoner som beslutats för vägar och järnvägar under 1991 och 1992 har 35 % gått till Norrlandslänen plus Kopparbergs län.

Men, herr talman, det behövs fortsatta kraftfulla satsningar i Norrlandslänen. Ett av de mest angelägna projekten att nu gå vidare med är en satsning på Botniabanan. En förprojektering av Botniabanan och Ådalsbanan behöver snarast komma till stånd. Botniabanan handlar om en förlängning av Ostkustbanan från Sundsvall till Umeå/Vännäs men är också planerad för framtida förlängning norrut.

Banverkets kalkyler för Botniabanan visar att persontrafiken ger mycket stora samhällsekonomiska vinster. Ja, enbart persontrafikvinsterna ger sam-

hällsekonomisk lönsamhet för projektet. Men också godstrafiken ger betydelsefulla vinster.

När det gäller de större vägarna är, förutom de fortsatta satsningarna på E 4, inlandsvägen riksväg 45 viktig. Den bör bli klassad som Europaväg och upprustas som en inlandspulsåder.

De signaler som ges från riksdag och regering när det gäller satsningar i norr är viktiga också inför den kommande folkomröstningen om Sveriges inträde i EG. Fortsatta, kraftfulla infrastruktursatsningar i norr, däribland på Botniabanan, är positiva signaler också till dem som är tveksamma inför EG. Vi satsar för att skapa goda förutsättningar för näringsliv och enskilda också efter ett EG-inträde.

Nettoexportvärdet per anställd i norra Sverige är högre än riksgenomsnittet. De förädlings- och exportvärden som den norra landsdelen svarar för är av stor betydelse för hela landets ekonomi. Men för att ha kvar denna betydelse är en god infrastruktur nödvändig. Där kommer projektet Botniabanan in. Det är av betydelse inte bara för Norrlandslänens ekonomi utan för landets samlade ekonomi.

Herr talman! I ett framtidsperspektiv är det betydelsefullt att landet ses som ett samverkande system. Både storstadsregioner och övriga regioner i landet behöver ges möjlighet att fungera på ett tillfredsställande sätt och så kunna uppfylla sina viktiga roller i detta system. En viktig förutsättning för god funktion är effektiva transportsystem också för Norrlandsregionen.

Anf. 67 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Den långa och djupa lågkonjunktur vi upplever nu har många aspekter. Jag vill för min del stanna inför problemen sådana de upplevs i Jämtlands län.

Det karakteristiska för Jämtlands län är att vi under tidigare lågkonjunkturer aldrig har drabbats så hårt sysselsättningsmässigt som nu. Vi har fått en känsligare näringsstruktur under det senaste decenniet. Jordbruket har relativt sett gått tillbaka. Till detta har i hög grad 80-talets jordbrukspolitik bidragit. Vi har fått ett ökat inslag av tillverknings- och serviceföretag, som känner av konjunkturväxlingarna omedelbart, för att inte säga brutalt.

Mest anmärkningsvärt är nog ändå det som händer inom skogsbruket i Norrlands inland. Massa- och pappersindustrin vid kusten har stora problem, men för en jämtlänning, som följer spelet utifrån, verkar det som om man kortsiktigt vältrar över problemen på inlandets skogsbruk. Köpen av massaved från inlandet har begränsats. Importen av virkesråvara ökar, och dessutom har ett nytt prissystem införts. Det gamla systemet med utjämning av transportkostnaderna har avskaffats, något som ytterligare drabbar inlandets skogsbruk.

Tidigare talade man om 0-zoner, dvs. regioner i inlandet där allt lönsamt skogsbruk var uteslutet. Nu är vi där igen, och dessutom mer påtagligt än någonsin tidigare.

Det finns ett antal sågverk i inlandet, vanligen små lokala företag, som tar hand om en viss råvarukvantitet. Hälften av den råvaran är emellertid flis, som måste avsättas vid kustens massaindustrier för att sågverksdriften över

huvud taget skall vara möjlig. Som en följd av denna utveckling har arbetslösheten i Jämtlands län ökat och är nu över riksgenomsnittet.

Detta är den aktuella situationen. Långsiktigt kan de nya problem som landets skogsbruk möter leda till allvarlig skada och en förändrad regional balans. Skogsbruket spelar nämligen en så avgörande roll för det norrländska inlandet att den nya avsättningssituationen hämmar utvecklingen i stort i dessa skogsbygder.

Vad kan man då göra för att hjälpa upp situationen? Regeringen har gjort en del. Sänkta arbetsgivaravgifter har stor betydelse. Jag har själv väckt motioner om åtgärder som t.ex. skulle medverka till sänkta transportkostnader för skogsråvara. Det finns mer att göra på det området.

De bygder som främst drabbas av skogsbrukets nya situation kan kompenseras t.ex. genom del i vinsterna från vattenkraftverken, som till stor del ligger i Norrlands inland. Detta är ett gammalt centerkrav som nu verkar få brett stöd, dvs. ett öre per producerad kilowattimme till kommuner och län där el produeras. Om detta har jag också väckt motioner i år. Nu väntar vi på ett regeringsförslag.

Skogsråvara som inte behövs för sågverken och massaindustrin borde i ökad utsträckning kunna användas som bränsle och för produktion av metanol. Det har talats så mycket och så länge om detta att det nu snart måste hända något. Flis som massaindustrin inte vill ha borde kunna användas som bränsle i kraftvärmeverk. Ett sådant projekt utreds ju för närvarande i Jämtland.

Herr talman! Som bekant upplever vi för närvarande en finans- och bankkris. När jag ser hur krisen har slagit i Jämtlands län blir jag bestört. Vad var det som startade den spekulationsvåg som ledde till de enorma bankförlusterna? Ja, inte var det utvecklingen i Jämtlands län! I stället var det koncentrationen av investeringarna i byggnader och anläggningar till vissa storstadsregioner – som om vi härifrån skulle administrera hela Europa! De osannolika fastighetspriserna i Stockholmsregionen, som var en följd av koncentrationen, spred sig ut över landet – även till oss i Jämtlands län.

Konsekvensen har nu blivit att företagare och privatpersoner i Jämtlands län har lika svårt som andra att få låna pengar av bankerna, trots att det egentligen inte är deras region och näringsliv som har förorsakat finans- och bankkrisen.

Vad säger oss detta? Jo, när man som den förutvarande regeringen gjorde under 80-talet, under en exceptionell högkonjunktur, struntar totalt i den regionala balansen, skapar man ett sårbart samhälle. Det straffar sig att glömma den regionala balansen. Den nuvarande arbetsmarknadsministern gör det inte. Han har t.ex. utlokaliserat ERU, dvs. expertgruppen för forskning om regional utveckling, till Östersund. Vi tar det som en aktiv viljeyttring.

Herr talman! Den regionala utvecklingen behöver stödjas av forskning på bred front eftersom den har så stor betydelse för samhällets utveckling.

Anf. 68 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Till de tyngsta frågorna i dag hör de arbetsmarknadspolitiska frågorna. I dag skiljer sig inte regionerna lika mycket från varandra som de

gjorde tidigare. De flesta regioner har problem. Våra problem i Bergslagsregionen är dock av äldre datum. Vårt största handikapp är att man i vår region – jag talar främst om Västmanland – inte har hunnit hämta sig efter de stora industrirationaliseringarna inom gruv-, stål- och verkstadsindustrin innan denna djupa nedgång kom. Läget var för Västmanland redan i ingångsläget prekärt. Nedläggningarna har redan genomförts, och utflyttningarna av både industri och människor har genomförts. Jag återkommer till en del av dessa problem.

Jag vill hänvisa till Birger Anderssons anförande. Han tog nyss upp en stor del av de problem som finns i Västmanland i dag. Jag instämmer helt i hans uppfattning. Jag vill särskilt poängtera vikten av att man ser över Räta linjen. Det är den väg som mycket snabbt kan rustas upp, och kostnaderna är ringa jämfört med andra alternativ. Riksväg 68 ingår som en central del i det vägsystem som förenar regionens industrigrupper med Gävle i öster och Örebro och Göteborg i väster. Riksväg 68 är därigenom en mycket viktig sammanhållande interregional väg. Den har mycket stor betydelse för närings- och samhällsliv, för kultur och för en alltmer ökande turism. Vi hälsar med tillförsikt att turistmomsen så småningom skall sänkas.

Den här vägen gör mer än någon annan väg, verkligt eller tänkt, skäl för namnet Bergslagsdiagonalen. Det är därför vi anser att det är den linjen man i första hand skall rusta upp.

Ett allmängiltigt problem – som direkt berör arbetsmarknadsministerns område – är de regler som får mycket inte bara negativa utan direkt skadliga effekter i dagens läge med den arbetsmarknadssituation som vi nu har. Jag har i dag hört flera talare klaga på stela regelsystem.

I våras ställde jag en interpellation till arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund och påtalade ett par av de skadliga regleringarna. Tyvärr har inget gjorts för att underlätta den svåra situation som framför allt kvinnor hamnar i allt oftare. De arbetar oftast inom tjänstesektorer där det inrättats massor av deltidstjänster. Här känner jag en djup besvikelse. Det borde vara ganska enkelt att temporärt ändra reglerna så att man får fyllnadsstämpla längre tid utan att det kostar mera. Jag skall ge ett exempel.

En kvinna som har studerat juridik får en plats på en advokatbyrå. Dels klarar hon jobbet bra, dels trivs hon bra och känner att hon får möjlighet att utvecklas i sitt yrke. Men så behöver företaget göra indragningar. Först sänks anställningens omfattning till 75 %. Hon får då fyllnadsstämpla ett tag. Men så går den relativt korta tidsfristen ut, och det diskuteras en sänkning till en 60-procentig anställning. Men okey – man försöker med 75 % ett tag till. Men osäkert är det. Vad som händer är att hon kan inte stanna i det här arbetet. Hon trivs bra, och det är det som hon har utbildat sig för. Hon klarar sig inte ekonomiskt – inte ens om hon försöker bibehålla den 75-procentiga anställningen. Men hon klarar sig om hon då i stället tar emot en uppsägning. Då får hon stämpla fullt ett år. En annan kvinna anställs i stället. Det blir dyrt för firman som skall skola in en ny medarbetare. Dessutom blir det för en kort tid, eftersom inte heller den nya medarbetaren kan leva på 60–75 % anställning.

Herr talman! Det här är ett av många exempel som jag har kommit i kontakt med. Det visar tydligt hur ett alltför stelt regelsystem kan stjälpa i stället

för hjälpa. Jag är medveten om att skärpningen infördes, eftersom systemet här, som så många gånger annars, hade missbrukats. Det behövde ske en åtstramning. Jag hoppas att arbetsmarknadsminister Hörnlund lyssnar eller läser protokollet och att han i ett läge som är så radikalt annorlunda ändå försöker att temporärt ändra förhållandena. Det går att kontrollera med hjälp av intyg från arbetsgivare eller arbetsförmedling.

Jag vill återkomma till de speciella problem som vi upplever i dag i Västmanland. Som jag tidigare nämnt har vi inte bara nytillkomna problem i Västmanland. Den stora, tunga, ensidiga industristrukturen har slagits sönder. I stället har man försökt satsa på småetableringar bl.a. inom viss tjänstesektor. Det blev en viss hjälp när Hallstahammar äntligen placerades inom stödområdet.

För att vi skall kunna skapa ytterligare arbetsplatser och för att medelstora företag skall kunna utvecklas är det i dag nödvändigt att vi t.ex. med förtur får det moderna AXE-växelsystemet. Jag vet att detta finns med i planerna. Jag vill bara poängtera hur viktigt det är att frågan inte skjuts upp utan att utbyggnaden kommer nu. Det skulle nämligen vara av största betydelse för företagsetableringar. De flesta nya företag är mycket små och brottas med tunga kostnader i initialskedet innan de kommer i gång.

En annan för oss mycket viktig fråga gäller lokaliseringen av den framtida skogsmästarutbildningen. Den framtida skogliga utbildningen har varit föremål för utredningar, och förändringar har föreslagits. Man reser krav på förändringar i det förslag som antogs 1992. Jag är medveten om att den högre skogliga utbildningen inte kommer att ha en sådan dimension att den kan splittras på för många orter. Men jag menar att södra Bergslagen har en naturlig traditionell förankring i skogsbruk och skoglig utbildning. Det genererar många arbeten i det så hårt drabbade Bergslagen.

Anf. 69 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Min replik skall bli mycket kort. Jag vill bara säga till Birgit Henriksson att det till arbetsutskottet under den allmänna motionstiden har kommit ett stort antal motioner som rör 150-dagarsregeln, dvs. deltidsarbetslöshetsregeln. Även socialdemokraterna – den socialdemokratiska gruppen – har skrivit en motion om att man skall upphäva denna regel. Det krävs inget riksdagsbeslut för att justera detta, utan det räcker med ett regeringsställningstagande. Jag hoppas att Birgit Henrikssons partikamrater i arbetsmarknadsutskottet lyssnar på Birgit Henriksson och att vi ganska snabbt skall kunna komma fram till en överenskommelse.

Det är precis som det beskrivs – denna regel som var bra i en högkonjunktur har fått motsatt verkan i en lågkonjunktur. Man kan säga att den har blivit kontraproduktiv. Därför är det viktigt att man ändrar på denna regel så fort som möjligt.

Anf. 70 BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tackar för den upplysningen. Jag har själv drivit dessa frågor under många år. Som jag sade i mitt anförande hör nämligen Västmanland till de län som mycket länge har varit drabbade. För oss har det inte varit fråga om en plötslig konjunkturförändring, så som har varit fallit i stora

delar av Sverige. Vi har tidigt haft stora företagsnedläggningar. Gruv-, stål- och verkstadsindustri har lagts ner. Många av våra järnbruk är också borta. Därför har jag länge ansett att just denna regel har drabbat kvinnor hårt och behöver ändras.

Jag är glad för all draghjälp. Jag tror att man måste vara flexibel inom alla regelsystem och justera dem i förhållande till konjunkturerna.

Anf. 71 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är helt överens. Jag vill bara göra Birgit Henriksson uppmärksam på en sak. Ett par händelser har inträffat under hösten. Jag tror att Arbetsmarknadsstyrelsen håller på att se över detta. På en arbetsplats – i det här fallet en mycket stor arbetsplats – har man t.ex. träffat överenskommelser om att införa halvtid för i stort sett hela arbetsstyrkan. Därigenom utnyttjar man arbetslöshetsförsäkringen för ett slags medveten planering. Det är naturligtvis inte bra.

Jag vet inte vilken slutsats man kommer till i undersökningen, men under alla omständigheter är det min uppfattning att man trots detta behöver förändra 150-dagarsregeln just nu. Vad som behöver göras på litet längre sikt är det för tidigt att säga. Men under den här konjunkturen är det viktigt att man tar bort den här regeln.

Anf. 72 LARS SVENSK (kds):

Herr talman! Infrastruktursatsningarna har kommit i blickpunkten på ett speciellt sätt under de senaste åren. Som jag ser det finns det två förklaringar till detta. För det första befinner vi oss i en betydande investeringsfas, vilket är ovanligt nu när det skärs och spars på alla andra områden. För det andra engagerar kommunikationsfrågorna svenska folket på ett speciellt sätt.

Inom kort får vi ta del av två propositioner. Den ena handlar om trafiksäkerhet och den andra om investeringar i trafikens infrastruktur. Det är således två mycket viktiga propositioner.

När det gäller den långsiktiga inriktningen menar jag att vi nu kan hålla isär politikerrollen och tjänstemannarollen. Vi skall som politiker lägga fast de långsiktiga målen, se till att den övergripande verksamheten fungerar, bestämma investeringsvolymen och fördelningen mellan olika infrastrukturslag och prioritera mellan miljö, säkerhet och framkomlighet – för att nämna några exempel. Verken – såsom Banverket och Vägverket – skall sköta detaljerna utifrån den kompetens som där finns. Det gäller prioriteringsordningen, dvs. hur och i vilken ordning man skall bygga för att maximalt kunna nyttja de investeringsmedel som kommer fram.

Riksdagen har hos regeringen begärt en presentation av den långsiktiga inriktningen av infrastruktursatsningarna. Man kan förmoda att det som nu läggs fram kommer att kännas ovant för många politiker att hantera. Det gäller särskilt för dem som under de senaste årens svekdebatter har gjort sig till hjältar i lokalpressen genom att i tid och otid ha ondgjort sig över att det inte satsas tillräckligt på vägen eller järnvägen utanför den egna husknuten eller därför att spaden inte har satts i marken tillräckligt fort hemmavid.

En långsiktig, övergripande plan omfattar stora pengar och sträcker sig över flera år. Det betyder också att vi politiker måste släppa detaljerna och

i stället börja syssla med helheten. Förstår vi inte detta, ja då förstår vi nog inte heller vad vi egentligen har begärt från regeringen.

Det har från visst håll svävat ut över landet som en politisk myt att ingenting görs och att byggena inte kommer i gång. Men låt oss ändå slå fast att sedan besluten 1991 har så gott som alla stora projekt kommit i gång. När det gäller de sysselsättningsorienterade paketen på drygt ett tusen projekt har en tredjedel redan avslutats, en tredjedel pågår och en tredjedel påbörjas inom kort. Visst förekommer förseningar, men som regeringens utredningsman nyligen slog fast: Det mesta går trots allt enligt tidsplan, och förseningarna är ganska små.

I det här sammanhanget måste vi också vara realistiska och veta att infrastrukturens betydelse som sysselsättningsinstrument har fått helt orimliga proportioner. Det skulle krävas närmast astronomiska investeringsbelopp för att det märkbart skulle sätta spår i arbetslöshetsstatistiken. Vi måste vara observanta så att inte "dammsugaren" som söker sysselsättningsobjekt hackar sönder vettiga helhetslösningar när det gäller den framtida infrastrukturen. Vi satsar i och för sig på sysselsättningsfrämjande objekt, men det är objekt som inte alltid är rätt vare sig i tid eller i plats.

Herr talman! Jag vill till sist nämna några ord om avregleringen.

Syftet med avregleringen är att nå upp till de övergripande trafikpolitiska målen, nämligen att kunna erbjuda landets alla medborgare en tillfredsställande, säker och miljövänlig transportförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnad. Det är inte detsamma som att ord som regler, tillstånd och koncessioner försvinner ur terminologin. I själva verket betyder avregleringen också att man måste stifta nödvändiga lagar för att den skall lyckas.

Jag tycker att avregleringen av taxinäringen är ett exempel som med all tydlighet visar på en avreglering som inte tog till vara konsumenternas och de seriöst arbetande taxiföretagens intressen. Regeringen tvingades därför i höstas att i tre olika propositioner lägga fram förslag till lösningar inom näringen. Det handlar inte om att återgå till en reglerad marknad, men en aktiv och uthållig eftervård har också sin plats i avregleringens spår.

Anf. 73 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Varje vardag blir 462 människor arbetslösa. Det innebär att drygt 10 000 har mist sitt arbete bara sedan den 11 januari, då regeringen presenterade sin finansplan och budget. Vi har en regering som ingenting gör och som ingenting har förstått och ingenting lärt av andra länder som tillåtit arbetslösheten att stiga. Det vi nu upplever på arbetsmarknaden är ingenting annat än en stor tragedi för Sverige som nation men framför allt för tusentals svenska kvinnor och män.

Arbetslösheten är i dag en realitet i alla regioner. Denna gång är inte storstäderna förskonade från arbetslöshet. Med våldsam kraft drabbas t.ex. Stockholms län av arbetslösheten. I januari var närmare 75 000 personer arbetslösa och av dem var drygt 17 % ungdomar under 24 år. Ingen fråga är viktigare än arbetslösheten. Inga åtgärder är viktigare än sådana som kan bromsa arbetslöshetens utbredning. Ingenting är viktigare än att vi i denna kammare över partigränserna kan samlas kring de förslag som ligger på riks-

dagens bord och som omedelbart skulle kunna få stopp på arbetslöshetens ökningar.

Herr talman! Alltför sällan diskuterar vi de grundläggande levnadsvillkoren i de regioner som vi representerar. Många människor känner inte igen sig i den politiska retoriken. Verkligheten är inte bara svart och vit. Det gäller inte minst levnadsvillkoren i Stockholms län. Här bor 1,9 miljoner människor, eller ca 20 % av Sveriges befolkning. Stockholms län är den mest tätbefolkade regionen, samtidigt som tiotusentals människor bor i vad som kan liknas vid en glesbygd.

Här finns de rikaste och resursstarkaste människorna, men även de fattigaste och sköraste. Här finns de mest slitna bostadsområdena, men även de bästa boendemiljöerna. Här finns en mångfald människor från olika delar av världen, men också en växande främlingsrädsla och gryende rasism. Här finns de allra mest utsatta människorna i vårt land. Här bor de HIV-smittade, missbrukarna och de hemlösa. Men här finns även de allra mest resursstarka personerna i Sverige.

Så är det i Stockholms län. Här finns bra och dåliga levnadsvillkor, möjligheter och problem sida vid sida. Storstockholm är onekligen kontrasternas och ojämlikheternas region. Denna smältdegel av människor i Stockholms län innebär naturligtvis en enorm utvecklingspotential inför framtiden. Möjligheterna överstiger vida de problem som finns i regionen, än så länge. Jag, liksom tusentals andra invånare i den här regionen, är djupt oroad över den politik som nu bedrivs av den borgerliga majoriteten här i riksdagen, i landstinget och i många kommuner.

Flera kommuner i Stockholms län är nyliberalernas experimentverkstad – låt mig säga det. Moderatpolitiken tar sig bl.a. uttryck i skattesänkningar, sämre kvalitet på den kommunala servicen, privatiseringar av offentlig sektor och en urholkad lokal demokrati.

Häromdagen kunde vi höra att företaget Fritidsbokningar i Stockholm AB meddelat att man inlämnat sin konkursansökan. Att bokningar av samlingslokaler och idrottsanläggningar i Stockholm nu är en enda röra kan de flesta förmodligen leva med, även om det ställer till en del trassel, men vad händer den dag husläkarföretaget, det privata dagiset och friskolorna börjar ställa in sina betalningar? Det är frågan.

Runt om i Stockholmsregionen växer oron och vreden över den här politiken. Människor demonstrerar och protesterar mot den borgerliga politiken. En folkrörelse mot nyliberalismen håller på att växa fram. Nu krävs det en ny politik, även för Stockholms län. Den måste utformas i riksdagen och följas upp i kommuner och landsting.

Vi socialdemokrater i stad och län har i en motion talat om alla de projekt som kan komma till stånd för att lösa arbetslöshetsproblemen. Vi säger också att vi inte kan begära mer statsbidrag samtidigt som vi har låga kommunala skatter. Därför måste det kommunala skattestoppet bort – och det måste bort nu. För att hela Sverige skall kunna leva måste Stockholmsregionen utvecklas. Det i sin tur kräver samarbete och förståelse från olika regioner med olika problem. För Stockholms del innebär det att slå vakt om storstadens dynamiska roll i nationell utveckling och samtidigt förbättra välfär-

miska roll i nationell utveckling och samtidigt förbättra välfärden, tryggheten och rättvisorna för de många vanliga medborgare som bor i det här länet.

Näringspolitik

Anf. 74 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Näringsministern lyser med sin frånvaro. Det är inte första gången vi inleder en debatt inom detta viktiga sakområde utan att han finns i kammaren. Det är trist.

Vi har ju all anledning att tala om näringspolitik. Sverige befinner sig i en djup kris. Det är i första hand en industrikris. 200 000 människor har förlorat sina arbeten, 15 % av produktionen har slagits ut. En näringspolitik som skall kunna vända på detta måste ta en bred ansats, engagera flera politikområden och få fart på statliga insatser som ger förutsättning för företagare och anställda i såväl industri som offentlig sektor att medverka till den tillväxt som är nödvändig för att Sverige skall ta sig ur krisen.

Vi socialdemokrater har lagt fram ett omfattande program för att stimulera en sådan utveckling. Det har tidigare redovisats av Ingvar Carlsson och Ingela Thalén. Jag kan för min del göra en kort resumé genom att säga att vi lägger tyngdpunkterna vid forskning, teknisk utbildning, satsning på infrastruktur och en rejäl satsning på byggandet i form av underhåll, reparation och ombyggnad. Inte bara för arbetslösa byggnadsarbetares skull, inte bara för att möta stora behov inom det samhälle vi alla lever i, utan också för att se till att vi klarar den del av industrin som i så hög grad är kopplad till byggnadsverksamheten.

Vi har bakom oss en intensiv politisk höst som rymde en historisk uppgörelse över blockgränserna. Den uppgörelsen var en förutsättning för att vi skulle få tilltro till det politiska systemet. Förhandlingarna innehöll många svåra beslut. Det gavs och togs. Vi socialdemokrater medverkade därför att vi, som största parti, kände ett ansvar för landet. De uppgörelser som då ingicks skall hållas. Skulle de ensidigt brytas innebär det att de diskussioner som har förts här på förmiddagen, med partiledarna i spetsen, blir meningslösa i de delar som handlar om samverkan över blockgränserna.

Det finns också anledning att säga att ett bekymmer, som jag ser när jag är ute i landet och möter dem som arbetar i näringslivet, är den bristande tilltro som där finns till Näringsdepartementet och dess ledning. Det är få som i dag har en tilltro till de överdrivet ideologiska lösningarna i politiken. Det är pragmatism och samarbete som gäller. De två älsklingsprojekt som har omhuldats så varmt av Näringsdepartementet har mötts av kallsinne bland människor i näringslivets vardag. Det finns riskkapitalbolag som nu har urartat så till den milda grad att man dessutom börjar tala om insiderbrott i samband med att de som har pengar tänker sig att via marknaden skifta ut ett pensionskapital där man för rena kronor betalar, inte en krona för en krona, utan 70 öre. Det var det som Ny demokrati åstadkom tillsammans med Per Westerberg i den här kammaren. Detta nydemokratiska Babels torn kommer snart att falla samman.

Vad som gör det hela än mer obehagligt, utöver det sakliga, utöver schack-

randet med pensionspengarna, är att det nu också börjar talas om handlingar som är i strid med gällande lag. Jag förutsätter att näringsministern som har direkt insyn i bolagen tar sådana initiativ att han klarlägger att inga insiderbrott har begåtts.

Det andra stora projekt som har bedrivits av Näringsdepartementet har gällt privatiseringskampanjen. Där har verkligheten satt käppar i hjulet. Vi har fått en situation där vi saknar kapital i landet. Vi ser små livsdugliga företag, som vill in på börsen, säga att de inte kan gå till Stockholmsbörsen längre eftersom det inte finns något riskkapital. De går utomlands. I det läget driver staten en kampanj för att tränga sig före i kön. Det innebär att etablerade statliga företag som fungerar, därför att det är ideologiskt riktigt för sittande regering och dess näringsminister, tränger sig före i kön och vill ha de få riskkapitalkronor som finns. Det har handlat om SSAB; vi får se var det slutar. Nu kommer det, enligt pressuppgifter, tydligen snart att handla om Celsius. Det är allvarligt, eftersom detta gör att svenskt näringsliv kommer att fungera sämre. Detta gör att vi inte får utrymme för nysatsningar i de företag som så väl behöver riskkapitalförsörjning.

I båda dessa fall handlar det om ideologiska projekt som uppenbarligen saknar förankring i den vardag som våra företagare lever i.

Jag vill, herr talman, som sammanfattning säga att vad Sverige nu behöver är en politik som syftar till samarbete mellan samhället, staten och näringslivet – en politik där vi lägger de ideologiska övertonerna åt sidan. Vi har inte längre råd att göra fel. Vi måste göra rätt. Så hårt trängda är vi, och då har vi inte råd med de nyliberala experiment som dagens näringspolitik är ett uttryck för.

Anf. 75 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Att näringslivet är navet i den svenska ekonomin och att tillväxten i produktionen är förutsättningar för de olika trygghetssystemen i samhället är i dag alla partier överens om. Däremot inte om hur detta mål skall uppnås.

Regeringen hade ursprungligen målsättningen att det i första hand gällde att förbättra förutsättningarna för landets 400 000 småföretagare. Tyvärr har samarbetet med Socialdemokraterna förhindrat eller bromsat beslut om exempelvis ett antal skattelättnader. Kvittningsrätten mellan inkomst av tjänst och underskott i förvärvsskälla, skattefria avsättningar till periodiseringsfonder, uppskov med beskattning av lagerreserver, utjämning av valutaförluster, som vi i Ny demokrati nu motionerar om, är åtgärder som redan borde ha varit genomförda för att stimluera till expansion och nyföretagande.

Samtidigt måste vi genomföra åtgärder som stoppar den negativa utvecklingen, exempelvis bromsa den katastrofala konkursutvecklingen. 1991 hade vi 17 500 konkurser, 25 000 år 1992, vilka resulterade i 5,7 resp. förfärande 25 miljarder i leverantörsförluster. En lavinartad ökning med åtföljande kapitalförstöring och ökad arbetslöshet. Av de 25 miljarderna ligger ungefär 15 miljarder på småföretagen.

Ny demokrati motionerar nu om alternativa snabba lösningar för att eliminera de katastrofala verkningarna av konkurserna, antingen genom en ändrad prioriteringsordning av leverantörsfordringar, en maximeringsersättning

på 75 % till bankerna, eller genom statliga, skattefria tvåårslån till drabbade leverantörer. Det vore märkligt om inte riksdagen redan i vår kan fatta ett beslut i denna för landet så viktiga ekonomiska fråga.

Med den tidsbegränsning som gäller, vill jag nu, herr talman, ägna resten av mitt anförande till att kommentera och fästa näringsministerns och ärade ledamöters uppmärksamhet på det strypmord på uppfinnare som regeringen är på väg att fullfölja.

Den nya satsningen på riskkapitalbolagen ATLE och BURE tillgodoser delvis de expansiva företagens behov av exempelvis ett utökat aktiekapital. Genom omstruktureringen av Industrifonden till Industri- och nyetableringsfonden erbjuds riskkapital för nya projekt i redan etablerade små och medelstora företag, och lån till nya företag som aktie- eller rörelsekapital.

Genom NUTEK kanaliseras bidrag ut till landets teknikbyar, som oftast arbetar med direkt anknytning till universitet och högskolor. Fram till den 1 juli 1992 disponerade NUTEK dessutom 75 miljoner för s.k. närings- och innovationsbidrag, som oftast genom utvecklingsfonderna kom de enskilda uppfinnarna och idéverksamheten i småföretagen till del. De är alltså indragna fr.o.m. den 1 juli.

I nuläget, när vi med alla medel måste söka främja tillväxten inom industrin och få fram nya idéer och produkter stryper regeringen och NUTEK anslagen till landets alla enskilda uppfinnare och innovatörer. Är det en klok besparing, herr statsråd?

Tyvärr räcker det inte med detta. För att starta och utveckla en idé kan en uppfinnare i dag ta kontakt med Svenska uppfinnarföreningens lokala representant – man har byggt upp ett nätverk på 22 personer över landet. Där har den potentiella uppfinnaren ett bollplank på gräsrotsnivå som kan biträda vid en första utvärdering av idéerna. Redan i dag samarbetar en del av dessa rådgivare med de lokala utvecklingsfonderna. Verksamheten baseras till stor del på ett anslag från NUTEK på 6 miljoner. Enligt ett styrelsebeslut som NUTEK tog för en vecka sedan kommer man att halvera det här anslaget. Man anser att det centrala kansliet bör kunna finansieras på annat sätt.

Vi i Ny demokrati är som bekant inte mycket för statliga stöd till organisationer och intresseföreningar. Men om det är någon organisation som skulle behöva det här stödet så är det Svenska uppfinnarföreningen.

Att i en tid då vi verkligen behöver främja innovationsklimatet strypa dessa nålpengar – som man kan betrakta dem som – till Svenska uppfinnarföreningen kan väl inte vara ett rimligt beslut?

Jag förväntar mig och hoppas att näringsministern kan medverka till att NUTEK ändrar beslutet om denna neddragning.

Avslutningsvis vill jag understryka behovet av att komplettera de beslutade satsningarna på riskkapitalbolagen med en innovationsfond på 100 miljoner som fyller det tomrum vi i dag har för enskilda uppfinnare och små innovationsföretag. Fonden skulle administreras genom nyetablerade produktråd i utvecklingsfonderna. Produktråden skulle sammansättas av sakkunniga från näringslivet och Svenska uppfinnarföreningens lokala rådgivare; allt enligt vår aktuella motion i frågan. Vi behöver en offensiv näringspolitik och inga strypmord på uppfinnare för att främja tillväxten här i landet, herr statsråd.

Anf. 76 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Detta är en sorts summering i halvtid av vad regeringen har åstadkommit på näringspolitikens område. Omdömet är inte nådigt. Tyvärr har regeringspartierna valt att lägga ansvaret för denna viktiga del av politiken hos de ideologiskt mest belastade nyliberalerna i regeringskretsen. Därför ligger ett tungt ansvar på samtliga regeringspartier.

Vi har haft ingående debatter här i kammaren i flera år om riskkapitalförsörjningen för små och medelstora företag, framför allt har det gällt satsningar på ny teknik och nya teknikbaserade produkter. Behovet att utveckla de uppfinningar som görs på svenska tekniska högskolor i anslutning till detta är uppenbart. Det finns massor av exempel på hur utvecklingsbara idéer har exporterats och exploaterats utomlands. Mest uppmärksammade är väl de svenska upptäckterna av vätskekristaller som försvann i japanska Canon och som sedan har förfinats och utvecklats till platta bildskärmar.

Dét finns nya exempel på hur svårt det är att få pengar, till blygsamma summor, för att satsa på den här typen av näringspolitiska framtidsinsatser. Små behov, under 10 miljoner kronor, går det inte att via det ordinarie kreditväsendet, via riskbolag eller via andra kanaler få fram medel till.

Det är absurt att det samtidigt finns en riskbenägenhet hos svenska folket att sätta över 150 miljoner kronor i veckan på spel hos Tipstjänst. Jag tror att svenska folket också är berett att satsa dessa pengar på framtidssatsningar. Detta är vardagen under moderat näringspolitisk ledning.

Regeringen har ansvaret för att kreditmarknaden fungerar. Men regeringen tar inte detta ansvar. Det är till stor skada för svensk ekonomi, för svenskt företagande och för svenska löntagare. Bankerna lever inte upp till rollen som kreditgivare. De har blivit skotträdda i debatten efter den stora bankkraschen.

Staten är i dag ägare av banker, och genom Bankstödsnämnden har staten ett avgörande inflytande över hela banksektorn. Regeringens uppgift är att se till att utlåning sker på rimliga villkor och till sunda projekt.

Riskkapitalbolagen har nämnts. Vi vet i dag att de stora bolagen har fått använda en halv miljard kronor av löntagarnas pengar för att stoppa en attack från finanshajarna i Proventus. Dessutom har man fått använda sin energi och tid, som i stället skulle ha använts till att lägga upp strategier och att placera pengar i riskprojekt.

Regeringen har ett kollektivt ansvar för att det blivit så här, som beror på att man, tillsammans med Ny demokrati drivit igenom att privatisera löntagarnas fondpengar, samtidigt som riskkapitalbolag skulle skapas.

Vad säger ni folkpartister och centerpartister, som värnar om små och medelstora företag, om detta?

Vi kan konstatera att efter halva mandatperioden står Sverige utan fungerande riskkapitalförsörjning. Vad vi har fått är ett namnbyte på Industrifonden. Utvecklingsfondernas medel har minskats. NUTEX roll har nedvärderats. Vi har även fått EKH-lån för frisörer, för att citera en lundensisk riskkapitalförsörjare och eldsjäl på området.

Miljön är framtiden för de svenska företagen. Det finns en uppenbar risk, när vi nu vill försöka få hjulen inom industrin att rulla igen, att man låter miljöhänsyn stå tillbaka. Man satsar på det som är mest påträngande och

reagerar kortsiktigt. Det får inte bli så att vi uppskjuter eller mildrar kraven på de miljöstörande företagen eller på den energikrävande produktionen.

Vi måste även nu agera långsiktigt och ta till vara den dynamik som finns i en nödvändig skärpning av miljökraven. Det leder till bättre konkurrensförmåga, tekniska förbättringar och innovationer. Givetvis är det så Sverige, som industrination, skall möta framtiden. Ett rätt sätt att möta framtiden på är med högt teknikinnehåll och med energisnål och råvarusnål produktion.

Internationella marknader växer. Behoven i våra närområden är stora. Behoven i hela Österuropa är gigantiska.

På vissa områden ligger vi bra till. Våra företag är väl rustade, för andra är situationen sämre.

Utvecklingen av alternativ energiproduktion håller för lågt tempo. Enligt energi- och jordbruksuppgörelsen skulle det vara ett prioriterat område. World Watch Institute sade detta i går om alternativ energiproduktion.

Svensk bilindustri har på ett skandalöst sätt försummat sin miljöprofil. Man behöver bara jämföra Volvos och Saabs lansering med Toyotas och med tysk bilindustris lansering. Svensk bilindustri ligger långt efter. Vänsterpartiet vill satsa på miljöteknik och program för bioteknik, för att möta framtiden.

Anf. 77 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Konjunkturförloppet, som det nu ser ut runt om i världen, avviker i mycket stor utsträckning från vad vi har sett i tidigare omgångar. Vi har kunnat se en mycket stark ekonomisk återhämtning i USA, med en tillväxt de senaste sju månaderna på plus 3,7 procentenheter. Samtidigt fortsätter Västeuropa nedåt i konjunkturdalen, och Japan har en helt annan typ av konjunkturkris i förhållande till Västeuropa. Vi kan samtidigt se en mycket snabb ekonomisk expansion i Sydostasien, södra Kina och även Vietnam. Konjunkturerna i världen går ej längre i takt, utan fungerar olika i olika världsdelar.

Vi kan också se betydande strukturella förändringar i vad som sker runt om i världen. Vi kan se att olika branscher har olika konjunkturförlopp i förhållande till vad som var vanligt tidigare. Vi kan också se hur det har skett förändringar i arbetsfördelningen mellan olika nationer och mellan olika företag.

I Sverige har vi kunnat se att de svenska företag som varit utsatta för internationell konkurrens har varit utomordentligt konkurrenskraftiga och dessutom haft en prisnivå som i många fall har legat lägre än i omvärlden. Vi har samtidigt kunnat notera att den del av näringslivet som endast haft inhemsk konkurrens haft en prisnivå som har legat klart högre än i omvärlden, och de som har arbetat närmast under monopolliknande former har legat mycket över vad som har varit vanligt i övriga Västeuropa.

Det har lett till att vi har haft delvis felaktiga strukturer i svenskt näringsliv och svensk offentlig sektor. De senaste 20 åren har präglats av ett mycket snabbt stigande skattetryck, samtidigt som den offentliga sektorn har expanderat och därmed har den konkurrensutsatta sektorn minskat i relativ betydelse.

Det är inte bara där den avtagande ekonomiska tillväxten kan spåras i Sve-

rige. Den kan också spåras i den industriella utvecklingen i Sverige, där vi av tradition har varit mycket beroende av bruksföretag, som gjort allt från ax till limpa inom samma företag och därmed haft litet av egenregiverksamhet kvar. Det är den stora förändringen vi nu ser, inte minst inom underleverantörsleden, där de stora företagen, exempelvis bilföretagen, nu går ut på en internationell marknad, där det är full konkurrens mellan olika underleverantörer. Nu matchas underleverantörerna i Sverige mot all världens underleverantörer, i stället för att de var närmast unika i sina leveranser till de svenska företagen. Samtidigt får de via svenska bilföretag möjligheter att konkurrera med underleverantörer till andra bilindustriföretag i andra världsdelar och därmed större marknader. Det skapar produktbyten, långa serier och arbetsfördelning, på ett sätt som vi kanske inte har sett på många år i Sverige.

Vi ser också en förändring inom näringslivet, där man börjar försöka ta till vara de små företagens organisation även i de stora företagen. ABB använder ett system, som har olika namn i olika företag, där man försöker göra små verkstäder av stora, där arbetskraften ges bättre drivkraft, bättre förtroende att sköta både inköp, distribution och produktionsplanering och därmed blir något av självstyrande grupper, med mycket kraftiga produktivitetsförbättringar som resultat.

Den här stora strukturella förändringen har kommit relativt sent i många delar inom svenskt näringsliv, och den kommer ännu senare i delar av offentlig sektor, men jag tror att den är nödvändig för att förstärka vår internationella konkurrenskraft och för ett effektivare utnyttjande av våra samlade resurser.

I en sådan situation som Sverige befann sig i hösten 1991, med sjunkande, närmast negativ tillväxt, ökande arbetslöshet och ett mycket snabbt ökande budgetunderskott, finns det egentligen bara en sak som en regering kan satsa på, nämligen att snabbt öka tillväxten i ekonomin och produktiviteten i näringslivet. Det är det som denna regering har satsat på.

Strukturomvandlingen i näringslivet måste därmed gå snabbt. Strukturomvandlingen i offentlig sektor måste gå snabbt. Vi måste hantera finanskrisen och 80-talets kasinoekonomis resultat. Det är därför vi för en politik för en stram budget – inte för att det strama i budgeten i sig är det centrala. Genom att hålla tillbaka statens lånebehov skapar vi förutsättningar och utrymme för att sänka räntorna och därmed för ett konkurrenskraftigare näringsliv.

Vi har nu under ett och ett halvt år fattat beslut i denna kammare om totala nedskärningar i statsutgifter som belöper sig till 70 miljarder. Av dessa hamnar 40 miljarder på sänkta belastningar för det svenska näringslivet. Det är en utomordentligt stark konkurrensförbättring.

I dag kan vi nog tala om konkurrensförbättringar i svenskt näringsliv på mellan 15 och 20 %, som är bland de största vi har fått i modern tid och som vi nu måste förvalta genom låg ränta och låg inflation, så att vi inte upprepar 80-talets misstag i den s.k. kasinoekonomin.

Vi har därutöver gjort mycket stora satsningar – större än vad som har gjorts i modern tid i Västeuropa – på mindre och medelstora företag, med en ansvarsfull riskkapitalförsörjning, där systemen har visat sig fungera väl

och börjar jobba väl, för att steg för steg förbättra försörjningen av riskkapital till de mindre företagen.

Vi förändrar incitamenten för småföretagen, förändrar arbetsrätten och avreglerar för att stärka deras situation. Vi påbörjar arbetet med förändringen av offentlig sektor, för att släppa loss utvecklingskraften och förmågan att ta initiativ. Precis som man gör i verkstäderna i ABB eller i andra företag, behöver man ta till vara initiativkraften hos de anställda i stora delar av offentlig sektor.

Vi har genomfört en ny konkurrenslag, en upphandlingslag, som kommer att få stora effekter i bättre prisnivåer och bättre fungerande konkurrens i landet. Vi har på ett år tredubblat investeringarna i s.k. infrastruktur, och vi har släppt loss nya, mycket stora ramar för ökade satsningar på utbyggnad av vägar, järnvägar, telekommunikationer och flygplatser, som stärker svenskt näringsliv.

Inom några veckor kommer vi därutöver tillbaka till denna kammare med en av vår tids största satsningar i Sverige på expansion inom industrirelevant forskning, som skall stärka kunskapsöverföringen till det svenska näringslivet och göra att vi bättre kan ta till vara vad som kommer fram i universitet och högskolor, i nya produkter, nya företag och nya arbetstillfällen.

Vi fortsätter även arbetet med privatiseringen av statliga företag, men vi gör det inte av hysteriskt ideologiska skäl. Vi har sagt att vi skall gå till marknaden med Celsius Industrier i vår, beroende på att det fattades ett beslut redan under den gamla regeringens tid om att göra det, plus att det är nödvändigt för företaget, om man skall kunna delta i strukturarbetet inom försvarsindustrin i såväl Sverige som övriga Europa. Kan man inte vara med och betala struktureringen med egna aktier, har man inte möjligheter att utvecklas och ta till vara resurserna. Vi vill att våra spelare, våra företag, skall vara ute på plan och agera i stället för att sitta i omklädningsrummet och tjura.

Det är inte genom höjda skatter, arbetsgivaravgifter och energiskatter på produktionen som vi får nya arbetstillfällen i näringslivet, utan det är genom att vi ser till att förbättra förnyelsen och förnyelsekraften. Det är därför vi gör satsningar på nyföretagande, små och medelstora företag, även på uppfinnare och på deras möjligheter, vilket vi bl.a. kommer tillbaka till i forskningspropositionen.

Vi har alltså fått de största konkurrenskraftsförbättringarna i modern tid för svenskt näringsliv under ett och ett halvt år, de största satsningarna på småföretagens riskkapitalförsörjning och avregleringarna på mycket länge, en ny konkurrenslag samt en mycket kraftig satsning på infrastruktur, på såväl vägar och järnvägar som utbildning. Vi kan redan se delar av förändringarna.

Ericsson kom i går med ett mycket bra resultat, som visar på en ganska snabb förändring i konkurrenskraften. Ett av de största svenska industriföretagen rapporterade i förra veckan att man hade tillverkande enheter i 25 länder och att de mest kostnadseffektiva nu låg i Sverige. Det finns anledning till gryende optimism.

Anf. 78 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! I näringsministerns anförande fick vi höra mycket om hur problemen med riskkapitalförsörjningen skall lösas. Hur skall man komma ur detta hav, där finanshajarna jagar billiga pengar och skaffar sig riskkapitalförsörjning, och i stället få pengarna att gå till företag som har långsiktiga projekt med osäker framtid? Det är ju vad vi behöver.

Per Westerberg talade om underleverantörerna och deras problem. De svenska underleverantörerna har möjligtvis arbetat i skyddad verksamhet under de stora bilföretagens vingar, men kraven har skärpts, och inte hjälper man underleverantörerna genom att – som regeringen har gjort – skrota underleverantörsprogram i förtid, just när de håller på och breddar sitt sortiment och plockar fram bra alternativa produkter. Det är alltså helt fel att i det läget lägga ned VT-delegationen, vars verksamhet riktar sig just till underleverantörer.

Jag tycker att Ericsson är ett bra exempel på ett svenskt företag som har vuxit upp och utvecklat sina produkter i intensiv samverkan med den offentliga sektorn, med Televerket. Den typen av politik behöver vi mer av – samverkan mellan samhället som beställare av nyttiga produkter och svenska företag, försörjda med duktiga ingenjörer via den offentliga sektorn.

Jag tror att Per Westerberg är ganska ensam om uppfattningen att nya avgifter och krav inte ger nya jobb. Det är just vad de gör! Det ser man världen över. I de stora länderna, som Japan och Tyskland, ser man att skärpta krav på miljöområdet – på resurssnål, cyklisk, energisnål produktion – åstadkommer nya produkter för en växande marknad och för angelägna behov.

De statliga företagen, Per Westerberg, behöver inte säljas ut. Det är kanske t.o.m. så att staten bör vara mer aktiv och agera och omstrukturera företag som inte klarar det av egen kraft. Det var inte så illa att man under förra lågkonjunkturen hjälpte upp stålindustrin och gruvorna med statliga satsningar. Resultatet blev rätt bra. SSAB och Procordia blev inte så dåliga. Varvssatsningen var kanske misslyckad; den byggde på en felaktig analys. Jag tror att det behövs en mer aktiv samhällelig och statlig politik för att komma ur krisen.

Anf. 79 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Riksdagen fattade beslut om att de delar av löntagarfonderna som skulle användas till riskkapital till småföretagen skulle återbetalas till de företag som hade betalat in pengar till löntagarfonderna. Vi har försökt skapa ett system med konkurrens mellan flera olika bolag. Det garanterar bäst att man verkligen anstränger sig att åstadkomma bra resultat.

Det som hände i förra veckan var det mycket naturliga att man såg till att det fanns ett antal företag som ville köpa aktier när många företag vill sälja sina aktier. När man i riskkapitalbolagen får 16 000 ägare av vilka kanske 15 000 inte vill vara ägare får man ett stort säljtryck, och då är det naturligt att de s.k. portföljbolagen Atle och Bure går in och agerar market maker, dvs. köper upp aktier och sedan placerar ut dem hos andra ägare som vill ha ett mer långsiktigt innehav. Detta gör man för att hålla priserna på rimlig nivå och för att få en fungerande marknad under en ganska tumultartad period, som det med nödvändighet måste bli.

Jag tror att vi, om vi ser tillbaka på detta om ett antal veckor, kommer att finna att konstruktionen väl fyller sin funktion och att den verkligen kommer att se till att riskkapital kommer dit det skall, nämligen till dem som i dag har akut brist på det – mindre och medelstora företag.

Låt mig sedan om VT-delegationen och underleverantörer säga att jag kan ha respekt för att man intresserar sig för småföretagen genom att sätta in pengar i dem, men jag tror ändå mer på det som nu sker i exempelvis det företag som jag tidigare jobbade i, Saab GM, där man nu matchar svenska underleverantörer mot utländska när det gäller svenska Saabar, men man matchar också svenska underleverantörer för exempelvis Opelbilar eller Pontiacbilar runt om i världen. Då marknadsför man svenska underleverantörers kompetens och lyfter ut deras konkurrenskraft i världen. Jag tror att den typen av lösningar är mycket viktigare än olika statliga bidrag. Jag tror att vi i stället skall se till att vi får ett starkt och konkurrenskraftigt näringsklimat med lägre kostnadsnivå än vad som är vanligt i de flesta konkurrentländer.

Så till statliga företag. Jag är fullständigt övertygad om att man inom Svenskt stål i dag är mycket lycklig över att företaget inte är statsägt, om man så får uttrycka det, eftersom de flesta stålföretag i dag drabbas av strafftullar i USA. Risken hade varit stor att Svenskt stål, som ett antal andra stålföretag ute i Europa, hade råkat ut för mycket större strafftullar om företaget hade varit statsägt, eftersom man alltid misstänker att ett statsföretag har fått större statssubventioner än motsvarande privata företag.

När vi går till marknaden med ett företag gör vi det därför att det stärker det enskilda företaget. Det gör vi därför med Celsius i dag.

Anf. 80 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att delar av de statliga företagen kan säljas ut när så är lämpligt. Jag tror inte att en djup lågkonjunktur, när det är ont om riskvilligt kapital, är rätt tillfälle. Man kan vänta in lämpliga tillfällen för att göra byten i statens portfölj och göra statliga satsningar på områden där det långsiktigt kan vara mer angeläget med sådana än att behålla just de företag som staten nu har och som staten inte har skaffat sig på något planmässigt sätt; de har snarare hamnat där genom räddningsåtgärder när det gällt att strukturera om en bransch.

Men jag tror inte, som Per Westerberg, att det statliga ägandet är avgörande när USA lägger strafftullar på utländskt stål. Det handlar mer om en allmän inställning till handelspolitiken – om USA utvecklas i protektionistisk riktning eller främjar frihandel. Jag menar att den svenska regeringen bör vara aktiv – det vet jag att Per Westerberg också tycker – för att driva på i frihandelsvänlig riktning i alla sammanhang där det är möjligt, framför allt i GATT men också vid alla internationella kontakter.

Det är viktigt att uppmuntra och stimulera svenska företag att ändra sin arbetsorganisation. Jag ser inte den motsättning som Per Westerberg ser mellan offentliga verksamheter och privatindustri. Det är inte så att den offentliga sektorn ligger efter när det gäller att utveckla arbetsorganisationen jämfört med den privata svenska industrin eller de privata svenska företagen. Det är snarare så att man – om man inte vårdar den defactodevalvering

som vi har haft riskerar att svenska företag inte bryr sig så mycket om att satsa på ökad kompetens, att man inte har de rätta incitamenten att organisera om arbetet, öka kompetensen hos de anställda och möta framtiden med nya produkter med ett högre kunskapsinnehåll.

Anf. 81 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag är glad över att Rolf Nilson här klart deklarerar att han är beredd att acceptera förändringar i det statliga ägandet – både köp och försäljning. Det tycker jag är något mycket positivt. Vi försöker göra sådana värderingar. Vi har inställningen att vi skall göra det som är bäst för SSAB. Jag vågar här säga att jag är helt ense med ledningen i SSAB, som i dag är mycket glad att man icke bedriver sin verksamhet inom statligt hägn – man får därmed en bättre situation i diskussionerna med USA när det gäller tullar.

Jag vill dock bestrida att det råder en kapitalbrist på den här typen av riskkapitalmarknad. Riskkapitalmarknaden – som de små företagen inte har tillgång till – blir internationell. Det finns både hög- och lågkonjunktur i olika delar av världen.

Därmed är det inte så entydigt när det är bra eller dåliga tider att sälja. Man måste gå efter vad som är en bra tidpunkt för resp. företag. Man får föra en dialog med,företaget resp. departementet om vad som är bäst för företaget. Det är det som vi försöker ta till vara i varje enskilt fall.

Jag tror faktiskt att delar av den offentliga sektorn ligger litet efter. Om Rolf L Nilson lyssnade på mig i mitt inledningsanförande skulle han ha hört att jag inte sade att det bara gäller den offentliga sektorn.

Jag tror att en av orsakerna till att vi har haft problem under de senaste 20 åren är att även industrin har varit långsam i förändringarna. Att få in småföretagstraditioner i de stora verkstadsföretagen är viktigt. Det är viktigt att få snabbare produktcykler. Men det är också, som här påpekas, mycket viktigt att vi nu vårdar den konkurrenskraftsförbättring som har kommit, så att vi inte upprepar 80-talets misslyckanden. Då fick vi ett nedåtgående plan. Konkurrenskraften blev sämre och sämre för varje år. Det blev inga satsningar på kompetensutveckling och nya produkter, utan man stannade vid en ganska arbetskraftsintensiv och råvarubaserad produktion.

Signalerna om att vi tänker bibehålla den här konkurrenskraften är de närmaste månaderna och åren oerhört viktiga. Vi måste skapa utrymme för låg inflation och låg ränta. Annars kommer vi att få ett mycket besvärligt läge i ekonomin framöver.

Anf. 82 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! När jag hör näringsministern får jag ett intryck av att det mesta i svenskt näringsliv är på väg åt rätt håll.

Jag har hört det där talet några gånger nu. Jag blir alltid lika förvånad över den brist på verklighetsanknytning som Per Westerberg ger uttryck för.

Om man lyssnar på honom låter det som om det är strålande tider. Allt som skall göras, har gjorts. Man drar ju då den slutsatsen att det mesta av produktionen i det här landet kommer att läggas ned om han får fortsätta så här ett tag till.

Verkligheten är ju den rakt motsatta. Vi är inne i den djupaste kris som vi har sett i detta land sedan 30-talet.

Jag tror att de som jobbar i den här krisen, företagare och anställda, skulle ha mer glädje av ett resonemang med beslutsfattare som inte utstrålar en ifrån deras vardag totalt skild verklighetssyn, som Per Westerberg gör. Det är en bunkermentalitet som kommer till uttryck i hans anförande.

Jag ställde två konkreta frågor i mitt tal. Den första rörde det som han nu säger om Celsius. I höstas träffade vi en uppgörelse mellan regeringen och Socialdemokraterna. Då var vi på sakliga grunder, inte ideologiska, överens om ett moratorium för utförsäljning av statliga företag.

Vi skulle kunna göra undantag från detta när det gällde strukturaffärer. Dem skulle vi diskutera gemensamt.

Vi har inte haft någon överläggning om privatisering av Celsius. Vi har diskuterat en strukturaffär som har gällt Ceslius förvärv av ett annat företag. Det förvärvet har vi inte haft någonting emot. Däremot har vi hållit fast vid vår grundläggande inställning att det är fel att nu gå ut och suga upp det riskkapital som finns, att suga upp det för statens företag. Det är fel av staten att tränga sig före i kön. Den grundläggande kritiken ligger fast, och detta har vi också meddelat regeringen, åtminstone Näringsdepartementet.

Nu blir jag litet förvånad. Jag har ju vant mig vid att ständigt höra Per Westerberg trumpeta om dessa privatiseringar, trots att moratoriet har gällt.

Jag vill klart och tydligt av Per Westerberg veta om det är regeringens politik som han står och talar för. Har regeringen fattat ett beslut om att gå till börsen, ut på marknaden, med Celsius? I så fall är det ett anmärkningsvärt besked, men det bör lämnas i klartext och inte av moderata utspel.

Detta var den första frågan jag ställde.

Den andra var: Är Per Westerberg beredd att ge klarhet i de påstådda insideraffärerna i Atle? Hans egen statssekreterare sitter ju i detta bolags styrelse. Ni är insyltade upp över öronen i dessa affärer. Är ni beredda att lägga korten på bordet, framför allt köpnotorna, så att vi ser vad som har hänt?

Anf. 83 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Som Göran Persson utomordentligt säkert vet är det Finansinspektionens uppgift att utreda om någon insideraffär har förekommit. Jag har stort förtroende för att den kommer att fullfölja det på ett klanderfritt sätt.

Inför det läge som uppstått i den svenska ekonomin tycker jag faktiskt att det vore klädsamt om även Göran Persson kunde framträda i en litet ödmjukare roll. Det går inte att vända en ekonomisk utveckling på 16 månader när näringsklimatet steg för steg eroderats under 25 års tid. Vi har gjort utomordentligt stora förändringar, kanske agerat väldigt snabbt och ibland kritiserats för detta, men jag tror att vi gjort det med all rätt i det läge som vi befunnit oss i.

Vi säger inte att läget nu är bra, men vi har fått mycket stora konkurrenskraftsförbättringar, som är helt ovedersägliga. Vi har genomfört stora skattesänkningar för företagen för att därmed stärka deras expansionskraft. Vi har reformerat konkurrenslagen, förbättrat satsningarna på infrastrukturen

och gjort mycket omfattande förbättringar för småföretagarna, något som ett antal socialdemokrater noterat att de själva försummat under många år.

Till sist något om privatiseringar. Vi fullföljer ett beslut taget av Celsius styrelse i augusti 1991 med närvaro av en f.d. socialdemokratisk statssekreterare där man ville gå till marknaden. Vi har samrått då både Göran Persson och jag varit närvarande om strukturaffärer med krav på marknadsnotering för att de skulle vara möjliga att genomföra. Göran Persson och hans parti har sagt ja till strukturaffärer men nej till marknadsnotering vilket i sig gör det hela omöjligt. Vi har från regeringens sida sagt oss i det läget att vi är beredda att fullfölja eventuella strukturaffärer som kommer att leda till marknadsnotering, därför att det är det enda sättet att ge utvecklingskraft åt Celsius och icke ha vår spelare i omklädningsrummet i stället för att vara ute och agera på plan.

Anf. 84 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har också förtroende för Finansinspektionen. Det är ganska betecknande att det just är Finansinspektionen som blir den första som intresserar sig för Per Westerbergs riskkapitalbolag. Däri ligger egentligen en beskrivning av fiaskot i verksamheten.

Annars var inte frågan alldeles felriktad därför att Per Westerbergs egen statssekreterare sitter i styrelsen. Per Westerberg har gjort ett stort nummer av att man skall skilja ut politikerna från den direkta verksamheten. I Celsius styrelse sitter Lars Tobisson. I Atles styrelse sitter Karlander. Som ansvarig företrädare för ägaren, staten, agerar nu Per Westerberg när han har avskaffat Fortia. Tala om att blanda den politiska makten i företagen! Ni sitter upp över öronen insyltade. Det måste naturligtvis också vara angeläget för Per Westerberg att få till stånd offensiv klarläggande verksamhet, eftersom ni nu beskylls, med Per Westerbergs egen statssekreterare i spetsen, för att syssla med insideraffärer, som på folkligt språk uttryckt faktiskt är en form av kriminalitet. Varför inte själva ta initiativ så att man kan undanröja den typen av beskyllningar?

Sedan till beskrivningen av Celsius. Det Per Westerberg säger är utomordentligt allvarligt. Vi har en överenskommelse om ett moratorium. I överenskommelsen ingår en större politisk uppgörelse av stort slag. Den uppgörelsen bygger på att den fullföljs i alla delar. Det finns ingen rätt för någon av parterna att ensidigt göra avsteg. Det Per Westerberg nu säger är politiskt utomordentligt allvarligt, att regeringen trots att vi har haft invändningar och sagt nej ändock fullföljer affären. Det klingar oerhört falskt gentemot de inviter om samarbete som gjordes på förmiddagen.

Det skall också sägas att det Per Westerberg nu öppnar för är naturligtvis ett helt nytt politiskt läge. Förstår Per Westerberg egentligen vad det han säger betyder och vad det är han har försatt folkpartister, centerpartister och kristdemokrater i för en situation i och med att han ensidigt anser sig ha rätt att bryta mot en gemensam överenskommelse som träffats mellan regeringen och den socialdemokratiska oppositionen?

Anf. 85 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag förstår att Göran Persson gärna vill göra politiska utredningar i stället för de utredningar som Finansinspektionen gör. Sådant tycker

jag vi skall överlåta åt Finansinspektionen, som har den största kompetensen på området.

Jag förstår att Göran Persson och hans partivänner kan vara litet besvikna över att vi lyft ut ett mycket stort antal socialdemokratiska politiker ur styrelserna och nu i stället försöker styra dessa bolag steg för steg fram till någon form av mer marknadsmässigt beteende. Vi har gjort det på olika sätt, men vi har framför allt tagit bort de politiska maktinstrument som Fortia tenderade att bli, att närmast öka den statliga inblandningen i företagen, som knappast har någon historiskt bra bakgrund att falla tillbaka på.

Vi skall självfallet fullfölja det som beslutats enligt protokollet i höstas och det som Göran Persson säkert är väl medveten om, att man skulle föregå beslut med samråd. Men det finns olika typer av samråd. Beslut i samråd var det i vissa fall, exempelvis när det gäller finanskrisen. Det var förtroendefulla samråd, exempelvis i arbetsrättsfrågan, och enbart samråd, exempelvis i fråga om privatiseringar.

Vi lyssnar väldigt gärna på kloka synpunkter, men vi är inte beredda att offra Celsius industrier och dess framtid för ett mycket dogmatiskt nej om det allvarligt hotar strukturaffärer som kan vara nödvändiga för strukturering en av denna industri, nämligen försvarsindustrin.

Vi kommer att fullfölja överenskommelsen till punkt och pricka. Det vet Göran Persson. Vi följer ingångna avtal till sista stavelsen i alla enskilda fall.

Sedan noterar jag bara att det socialdemokratiska alternativet kvarstår: nej-yrkande till insatser på småföretagsamhet, ja-yrkande till skattehöjningar, avgiftshöjningar och nya regleringar för företagande, något som knappast har mottagits med några större ovationer av dem som man förväntar sig skall skapa de nya jobben.

Andre vice talmannen anmälde att Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 86 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är ett bra initiativ att satsa på riskkapitalbolagen. Självfallet tycker jag det eftersom vi är delaktiga i beslutet om detta. Detsamma gäller den industriellt inriktade forskningen och de satsningar som är utlovade i den kommande propositionen. Jag tror att Göran Persson är alldeles för tidigt ute när han talar om riskkapitalbolagen som ett fiasko. Jag tror att det finns anledning att se tiden an, innan man framför sådana synpunkter.

Statsrådets resonemang i dessa frågor är ju storskaliga. Jag kommer in litet grand från gräsrotsnivå och vill fråga näringsministern om han är beredd att medverka till att säkra exempelvis Svenska uppfinnarföreningens mycket värdefulla organisation och insatser genom att kanske med sitt inflytande på NUTEK få det att ompröva beslutet om en halvering av det blygsamma anslaget på 6 miljoner kronor, en halvering som skulle resultera i att den mycket effektiva organisationen inte skulle kunna fungera som ett enda känselspröt gentemot marknaden då det gäller de enskilda uppfinnarna. Vi behöver verkligen den organisationen för att främja innovationsklimatet på gräsrotsnivå.

Anf. 87 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag delar Bengt Dalströms uppfattning, nämligen att riskkapitalbolagen har mycket goda förutsättningar att bli en bra lösning. Men jag tycker att det negativa utfallet är något beklämmande. Det kommer ju innan man ens hunnit börja arbeta. Det som man nu gör är vad man måste göra – vara någon form av "the market makes it" när det gäller det stora säljtryck som konstruktionen enligt riksdagsbeslutet gav upphov till. Jag tror att man kommer att fullfölja detta på ett ansvarsfullt sätt.

Vidare har vi själva haft en icke oväsentlig dialog med företrädare för Svenska uppfinnarföreningen. Till delar av det som berör Svenska uppfinnarföreningen återkommer vi i forskningspropositionen. Det gäller en del åtgärder där som kommer att ha bäring gentemot uppfinnarna.

När det gäller de direkta anslagen till Svenska uppfinnarföreningen framgår det, som Bengt Dalström påpekat, att pengarna kommer från NUTEK. Det är där som besluten fattas. Jag kan dock inte gå in och säga att NUTEK skall använda pengarna på ett visst sätt utan att därmed begå ministerstyre.

Däremot kan riksdagen självfallet, om näringsutskottets ledamöter så önskar, göra sådana formuleringar beträffande NUTEK:s budget att önskemålen tillgodoses.

Anf. 88 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar för den hjälpen.

Anf. 89 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! I dag ser vi de tragiska följderna av att det svenska näringslivet har halkat efter, medan våra konkurrenter har klarat sig bättre.

Sedan 1989 har vår industriproduktion sjunkit dramatiskt. Men inom EG har industriproduktionen fortsatt att öka.

Under 80-talet hade industrin goda förutsättningar till följd av delvalveringarna. Men effekterna åts upp av ekonomiskt lättsinne. Inflation, löneökningar, skattehöjningar och ökade offentliga åtaganden urholkade svensk ekonomi och försvagade näringslivet i stället för tvärtom.

Dagens situation liknar i mångt och mycket den som rådde 1982. Dock är situationen i dag egentligen betydligt svårare jämfört med hur det var för tio år sedan genom att ekonomin nu är i sämre skick än den var då. Nu ankommer det på oss i denna kammare, och på regeringen, att förhindra att misstag som gjordes under 80-talet upprepas, ty inflationsrisken är återigen mycket stor.

Nu när den svenska kronan fallit i värde innebär det bl.a. att importen blir dyrare. När importen blir dyrare, ökar priserna – först på dessa produkter, och snart följer andra produkter med i fråga om prisökningarna, och inflationen är då ett faktum.

Kronans fall betyder också att exportföretagens vinster ökar. Dessa vinstökningssiffror glimmar snart begärligt i löneförhandlingarna och driver upp lönerna. Då är den onda karusellen i full gång igen.

Låt oss hjälpas åt med att förhindra att vi får samma utveckling som den vi hade på 80-talet. Brända som vi svenskar är av besparingar och nedskärningar, efter att ha levt över våra tillgångar, kanske vi är mogna för att våga

ifrågasätta vissa traditioner. Ett exempel på en sådan tradition är den svenska löneavtalsmodellen.

Personligen tror jag att tiden är mogen att förutsättningslöst diskutera om den s.k. svenska modellen fortfarande är användbar när det gäller möjligheterna för ekonomin att bli sund igen. Vi åstadkommer löneavtal, som vi *i efterhand* skall försöka täcka in genom effektiviseringar eller prishöjningar, utan att veta om det lyckas.

Den svenska modellen passade in under den expansiva tiden, särskilt under 50- och 60-talen. Under 70-talet fick vi dock en del mycket besvärliga löneavtal, och under 80-talet tillsattes Rehnbergkommissionen för att lägga band på avtalsförhandlingarna.

Nu på 90-talet – i en situation med en arbetslöshet som känns helt oacceptabel, med en kraftig utslagning av företag genom konkurser och med inte bara nolltillväxt utan också t.o.m. en sjunkande BNP – borde det vara dags att lagvägen se till att löneutvecklingen inte överstiger den ekonomiska utvecklingen.

Vi måste sluta förhandla om pengar som *skall* tjänas in och övergå till att förhandla om pengar som *har* intjänats. Den fria förhandlingsrätten med olika prioriteringar skall alltså bestå, men inom en ram som anges av den ekonomiska utvecklingen. Detta är, som sagt, mina egna tankar som jag framför i en motion till riksdagen. Jag tror nämligen att läget kräver nya modeller som på sikt ger en bättre reallöneutveckling.

Herr talman! Regeringen har sett det som en av de allra viktigaste uppgifterna att förbättra villkoren för företagen, så att dessa förstärks. Näringslivet måste öka både i omfång och i styrka för att orka bära de offentliga utgifterna och för att kunna åstadkomma nya jobb.

Att göra tvärtom, som Socialdemokraterna föreslår i sin motion – dvs. öka skatterna och åter höja kostnadsläget för företagen – får direkt motsatt effekt. Företagen har en så svår situation att varje ny skatt, arbetsgivaravgift eller annan pålaga försätter ytterligare ett antal människor i arbetslöshet. Det är alltså dåliga förslag från ett parti som självt anser sig vara sysselsättningens fanbärare.

Det är industrin som är Sveriges ryggrad. Och det är främst de små och medelstora företagen som skall stimuleras, för det är där de nya jobben kan skapas. Men deras ekonomiska situation är utomordentligt svår i dag. De har stora svårigheter att få låna pengar i bankerna, och jag vet att irritationen ute bland företagarna är stor över bristen på riskkapital.

Riksdagens beslut under hösten om riskkapitalbolag, nyföretagarlån – som nyss har diskuterats här – och andra stödformer är bra. Men jag anser att det ankommer på oss att också följa upp detta och se till att stödgivningen fungerar. Det är avgörande för många klämda företag att stöd snabbt finns tillgängligt. Det utspelas tragedier bland företagare som ser sitt livsverk gå omkull och anställda bli utan arbete.

Vi från regeringspartiernas sida måste vara lyhörda för signaler som visar på en dålig effekt av fattade beslut eller som rent av visar att direktiv och regelverk ute hos stödgivande myndigheter inte fungerar så som det var tänkt.

Mycket tyder på att lågkonjunkturen ändå börjar tappa greppet. Jag tror att vi börjar närma oss den punkten nu.

Låt oss tänka som den skolklass som jag häromdagen frågade varför man trodde att en lågkonjunktur uppstår. Svaret blev: För att det skall kunna bli högkonjunktur.

Anf. 90 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Vi har under de senaste åren haft en besvärande situation i vårt näringsliv, och det av många olika orsaker. Dels upplever vi en internationell lågkonjunktur, dels lider vi av sviterna från 1980-talets spekulations- och inflationsekonomi.

Vi producerade och konsumerade utan en tanke på vad som skulle komma att behövas i framtiden. Vi samlade inte i ladorna under de sju goda åren för att spara till de sju magra åren. Vi investerade alltså inte tillräckligt i framtidsinriktade verksamheter.

Det var mer lönsamt att spekulera i fastigheter och kortsiktiga verksamheter än att investera i en framtidsinriktad produktion. Därigenom har vi fått en del av dagens problem med en stagnerande ekonomi och utslagning av ca 200 000 industriarbetstillfällen sedan 1989.

Den borgerliga regeringen har lagt ner ett stort arbete på att skapa bättre förutsättningar för vårt näringsliv. Bl.a. har regeringen sett till:

- att tillväxthämmande skatter tagits bort och att avgifter sänkts eller tagits bort – t.ex. energiskatter, skogsvårdsavgift och arbetsgivaravgifter,
- att nya riskkapitalbolag har bildats,
- att industri- och nyföretagarlån har införts,
- att stora satsningar på infrastrukturen gjorts,
- att det blir satsningar på forskning och utveckling och
- att villkoren för småföretagen blir bättre och att t.ex. olika regler ses över.

När det gäller riskkapitalbolagen, som också diskuterats här, måste jag säga att jag blev bekymrad förra veckan, då Proventus lade bud på tre av bolagen. Det skulle ha varit djupt olyckligt om man hade lyckats komma över bolagen på ett sådant sätt. Det har varit mycket av spekulationer under det gångna decenniet. Vi har också sett vilket elände dessa spekulationer har medfört. Nu måste detta få ett slut. Framdeles måste det bli mer prioriterat och intressant att investera i producerande företag i stället för att syssla med spekulation.

Riskkapitalbolagen är nu under igångsättning och det är viktigt att dessa verkligen kan gå in och ge riskkapital till små och medelstora företag. Det är också viktigt att dessa bolag inte bara till namnet har med riskfinansieringen att göra, utan att bolagen verkligen engagerar sig i företagens finansieringsfrågor.

Det nya industri- och nyföretagarlånet, som riksdagen beslutade om strax före jul, kommer nu också att inleda sin verksamhet. Detta lån kan bli en bra tillgång, inte bara för nyföretagande, utan också för befintliga små och medelstora företag. Det gäller både för projekt och för marknadssatsningar.

Trots att det har gjorts mycket när det gäller finansieringsfrågorna finns

det fortfarande – och speciellt i dagens läge – ett vakuum där någon form av mjuka lån behövs. På grund av den för närvarande extrema lågkonjunkturen slås även många bra företag med bra produkter ut. Detta är allvarligt och får inte negligeras.

Utslagningen av företag kostar statskassan enorma summor. För att förhindra onödiga utslagningar av företag borde man i förebyggande syfte, kanske med arbetsmarknadsmedel, kunna sätta in åtgärder före konkurs och friställning.

I stället för utslagning av företag med bra produkter och goda utvecklingsmöjligheter skulle staten kunna ge någon form av överlevnads- eller konstruktionslån och på så sätt hjälpa till så att aktuella företag fick nödvändig finansiering. Många arbetstillfällen skulle kunna räddas på ett sådant sätt.

Dessa lån skall självfallet ha typen av villkorslån och de skall återbetalas när företaget har återfått normal betalningsförmåga. I exempelvis våra grannländer Finland, Norge och Danmark har man infört liknande lån.

En annan fråga som också har diskuterats ganska mycket under senare år här i kammaren är utvecklingsfondernas finansieringsmöjligheter. Jag har tidigare hävdat, och jag gör det fortfarande, att så länge vi inte har fått något som är bättre så skall utvecklingsfonderna ha kvar möjligheten att medverka vid finansiering i företag. Förvisso pågår nu en utredning om fonderna, vilket är bra. Det går säkert att se över och förbättra både organisation och annat. Men det är viktigt att se till att vi även framdeles har ett regionalt organ som företagen kan vända sig till.

Herr talman! Det behövs mycket i en aktiv näringspolitik. Jag har nämnt några områden där det behövs fler insatser. Men jag vill också än en gång understryka vikten av att småföretagen får rimligare villkor både vad det gäller de sociala trygghetssystemen och när det gäller skatteområdet.

De minsta företagen har i dag en helt orimlig överbeskattning på över två miljarder. Det är bra om regeringen snarast lägger fram förslag som sänker skatter och avgifter för de minsta företagen till en nivå som övriga företag har.

Vi hade senast i går en uppvaktning i näringsutskottet från byggindustrin. Det finns mycket att säga om den verksamheten. Men ett sätt att stimulera byggverksamheten vore att införa avdrag för reparationer av bostadshus. Detta skulle ge en snabb stimulans, som också väl skulle finansiera sig genom ökade momsintäkter, arbetsgivaravgifter och minskade arbetslöshetsersättningar. Därför vore det bra om regeringen även här så fort som möjligt kom med ett förslag.

Bengt Dalström var inne på frågan om fler innovatörer. Jag tycker att det är viktigt att vi har innovatörer som kan fungera och som kan ta fram nya uppfinningar samt också har mer finansiärer från uppfinningen till dess att man kan få en kommersiell tillverkning. Näringsministerns uppdrag är att se över fördelningen av pengar. Det skall vi väl begrunda i det kommande arbetet.

Herr talman! Det har varit en svår period och det finns också många problem kvar att lösa, men man ser trots allt ljuset i tunneln. Produktiviteten har ökat och konkurrenskraften har också genom olika åtgärder ökat ganska

kraftigt. Det gör att Sverige har en möjlighet att också i framtiden hävda sig som en ledande industrination.

Anf. 91 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Kjell Ericsson sade att han såg ljuset i tunneln. Det finns ett gammalt skämt om detta som säger att det ju kan vara tåget som kommer. För den verksamheten svarar ju Odell. Mot den bakgrunden är det nog ingen större risk att det går som på räls. Vi får då hoppas att det finns någonting som så småningom ger oss litet bättre tider.

Jag vill fråga Kjell Ericsson om hans mer principiella syn på riskkapitalförsörjningen, eftersom han i sitt anförande uppehåller sig vid dessa frågor. Det tycker jag är bra, därför att riskkapitalfrågorna är stora.

Både Kjell Ericsson och jag har kommit i kontakt med åtskilliga små företag som skulle kunna utvecklas, utvidgas och kunna ge mer sysselsättning, men som ändå inte gör det, därför att de inte har någon kapitalförsörjning. En del knäcks dessutom av banksystemets krav, och det är också friska företag som går under. Ser Kjell Ericsson någon samhällelig medverkan i riskkapitalförsörjningen i framtiden? Har staten eller landstingen någon roll i sammanhanget? Detta är en viktig fråga, därför att det har förekommit resonemang om att utvecklingsfonderna också skulle gå en utveckling mot privatisering till mötes. Var står Centerpartiet i den frågan? Även om frågan utreds, misstänker jag att ni ändå har en principiell uppfattning. Det skulle vara intressant att få höra den.

Anf. 92 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag uppehåller mig mycket vid riskkapitalfrågorna, därför att frågorna är besvärliga, vilket ingen heller förnekar. Jag har dagligen kontakt med företag som har problem med detta.

Bankerna har problem av orsaker som vi väl känner till, så dessa behöver jag inte gå in på här. Jag vill inte generellt säga att bankerna missbrukar det här på något vis. Många banker ställer upp så långt det över huvud taget går och gör också stora insatser.

Det finns i dag, som jag sade, ett vakuum innan de nya verksamheterna kommer i gång. Nyföretagarlånet har inte startat upp och riskkapitalbolagen har heller knappt kommit i gång, vilket gör att det finns ett stort tomrum på den här marknaden. Därför hävdar jag att statens medverkan under ett övergångsskede behövs. Det är därför viktigt att utvecklingsfonderna har möjlighet att medverka med sina kapital.

Jag har under den senaste veckan sett tre företag, som jag själv har varit engagerad i, rekonstrueras med utvecklingsfondens pengar. Jag tror att det i framtiden – åtminstone under de närmaste åren – kommer att finnas behov av mer sådana medel. Det var därför jag tog upp förslaget med någon form av överlevnadslån, mjuka lån, som kan hjälpa företag över den här svåra svackan.

Vi vet att antalet konkurser i fjol var 22 000. En hel del av konkurserna gjordes av bra företag med bra produkter. Det är sådana företag som skulle behöva få hjälp med någon form av mjuka lån under den svåra period som vi nu har framför oss.

Anf. 93 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tackar för synpunkterna. Men de gav kanske inte riktigt svar på den fråga jag ställde. Jag efterlyste Kjell Ericssons och Centerpartiets principiella syn på utvecklingsfonderna och landstingens roll i det sammanhanget samt statens roll för riskkapitalförsörjningen.

Både Kjell Ericsson och jag är egentligen personer som har en huvudsaklig erfarenhet från kommunalt arbete och arbete med små och medelstora företag. Där har man ofta sett vilken oerhört positiv roll som utvecklingsfonderna har kunnat spela.

Det upplevs från deras sida sida så, att deras verkamhet är satt i fråga, vilket man alltid kan diskutera. Men det vore nog bra för dem som jobbar i den verksamheten att till Socialdemokraternas uppfattning även kunna lägga Centerpartiets definitiva ställningstagande för utvecklingfonderna och för den typ av engagemang som samhället har i dessa.

Eftersom Kjell Ericsson lade så stor tyngdpunkt vid riskkapitalfrågorna trodde jag att Kjell Ericsson hade tänkt igenom frågan och att Centerpartiet skulle ha en principiell uppfattning i den. Det var den jag efterlyste.

Anf. 94 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har här i kammaren många gånger talat om vad jag tycker om utvecklingsfonderna. Min uppfattning stämmer också med Centerpartiets principiella syn på utvecklingsfonderna. Vi behöver ett regionalt organ, som en folkbank, dit små och medelstora företag kan vända sig för att få hjälp med olika saker. De har under årens lopp gjort stor nytta och gör det även i dag.

Att man skall ha en översyn av fonderna har vi varit överens om, därför att ingenting är statiskt. Allting går att göra bättre, vilket vi skall försöka göra nu också genom att kanske försöka få fler parter inblandade.

Frågan om landstingen skall vara med eller inte är en diskussion som vi får ta under utredningens gång. Den vill jag inte gå in på i dag. Men det är viktigt att vi har kvar ett regionalt organ i länet som företagen och även kommunerna kan vända sig till.

Jag, liksom Göran Persson, har själv varit kommunalråd. Jag hade då, liksom fortfarande, många kontakter med fonderna. Man gör där ett gott arbete. Hur fonderna exakt skall se ut tycker jag skall utredas, men min principiella syn är att utvecklingsfonderna behövs om man där gör ett bra arbete och att vi skall ha dem i framtiden.

Anf. 95 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Den svenska krisen hör naturligtvis samman med den lågkonjunktur som har påverkat hela världen. Men vi vet alla mycket väl att vår svenska kris är betydligt djupare än så. Vi lider också av de hemmagjorda underliggande strukturella problemen i den svenska ekonomin, problem som under 80-talet faktiskt har sopats under mattan och nu likt en tidsinställd bomb exploderar. Kjell-Olof Feldts uppriktiga beskrivning av rosornas krig och valrörelserna är ett tidsdokument att hämta viktiga lärdomar ur. Den ena stenen lades på den andra och ökade bördan av det strukturella underskottet.

Det är beklämmande att de socialdemokratiska ledamöterna nu berömmer sig av en uppfinningsrikedom, som är så stor att de har i stort sett alla lösningar som behövs för att klara den kris som de själva har huvudansvaret för.

Magnus Persson apostroferaden frånvarande här för ett par timmar sedan och talade om att Värmland blöder. Ja, det är många som hyser samma oro för Värmland. Men låt oss inte glömma att inkubationstiden för den blödarsjuka som har drabbat Värmland och även Sverige är betydligt längre än de 16 månader som har passerat sedan Socialdemokraterna fick lämna ifrån sig regeringsmakten, för att inte nämna de knappa sju månader som fyrpartiregeringens första budget har varit i kraft. Själva bakterien bakom denna sjuka fanns gömd i det socialdemokratiska valfläsket.

Nu har vi den här situationen. Den drevs fram till sin kulmen trots vissa varningar. Att vi måste effektivisera och vitalisera den offentliga sektorn torde det inte råda någon oenighet om. Men därtill måste vi också skapa klimat och förutsättningar för en expansion av industri- och tjänstesektorn, själva motorn i ekonomin.

Att främja uppkomsten av många fler småföretag är utan tvivel en av de viktigaste bitarna i den rekonstruktion av näringslivet som måste ske. Här räcker det inte med vackra ord om hur viktigt det är att satsa på småföretagen och på nya företag. Här behövs en klar och målmedveten strategi med uthållighet och långsiktighet.

Regeringen har gjort en hel del för att förbättra situationen, inte minst på skatteområdet. Mycket återstår trots detta fortfarande att göra. Det gäller bl.a. företagarmiljön, kapitalförsörjningen och arbetsrättslagstiftningen. Ett positivt företagarklimat med betoning på småföretagen är en vinst för hela samhället.

Den verkligt stora vinsten för samhället är en gynnsam småföretagarmiljö med etiska förtecken. Här finns fördelar med genomslag i ekonomin, som vi kanske inte ens anar vidden av och som är svåra att beräkna. Det kan ge effekter som mycket väl kan kallas dynamiska effekter. Jag kommer strax till konkreta förslag, som kan bidra till en sådan miljö.

Jag har en övertygelse om att etik och moral står högt i kurs hos de flesta småföretagare. Etik och moral är för många framför allt en fråga om långsiktighet, ansvarstagande och gammaldags hederlighet. Den förtroendekris som har drabbat bank- och finansväsendet har i viss mån drabbat även andra parter.

De brottsliga inslagen i bankkrisen kastar en obehaglig skugga även över de många hederliga, ansvarskännande och hårt arbetande företagarna. Det är viktigt att visa att vi tror på företagandet och att ingen möda lämnas ospard för att utreda brottsliga inslag. Men detta får inte hindra oss att aktivt och målmedvetet skapa bra villkor för tillväxtföretag. Det är att bejaka ett för alla välbehövligt lyft av den etiska dimensionen i den ekonomiska verksamheten.

Den som driver ett företag måste ta hänsyn till många faktorer. Framför allt är han beroende av sina kunders och leverantörers förtroende. Ett sådant förtroende byggs upp under många år och bevaras genom ett seriöst och ansvarsfullt agerande.

En tragisk omständighet för många företagare i dag är att just uthålligheten och den goda affärsmoralen blir deras fall. Ambitionen att inte bryta långvariga affärsrelationer trots kärva tider leder inte sällan fram till tråkiga, meningslösa och för alla parter förlustbringande följdkonkurser.

Jag vill litet otåligt peka på ett konkret förslag, som jag vet att det arbetas på och som behöver komma fram snarast möjligt, nämligen en ändring av prioriteringsordningen vid konkurser. En sådan ändring måste snarast genomföras. Staten kan inte gå in och ta pengar före oskyldiga underleverantörer. Jag tror att vi måste ta ett större ansvar för att se till att onödiga följdkonkurser undviks.

Det är viktigt att stimulera ny- och småföretagandet. Jag vill också peka på ytterligare ett initiativ, nämligen tillsättandet av en småföretagarminister. I nuvarande läge anser jag det befogat. Småföretagens ställning måste stärkas ytterligare, trots att en hel del redan har gjorts i det avseendet.

Frågor som berör små och medelstora företag behandlas i dag i flera olika departement. Precis som på bostadsområdet anser jag att det finns behov av en ansvarig samordnare av dessa frågor. Det borde vara lämpligt att ge denne ansvarige och samordnande person för små och medelstora företag ministers ställning. Detta framför jag såsom ett konstruktivt förslag i offensiv anda och inte såsom en kritik av näringsministern.

Jag vill också peka på att det finns behov av att tillsätta en kreditmarknadsnämnd, som skulle kunna ge styrka åt småföretagen i deras kontakter med bankerna, en nämnd som skulle kunna ha till uppgift att bevaka och pröva bankernas agerande i olika situationer.

Anf. 96 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först en stilla reflexion. Förslaget om en småföretagarminister måste naturligtvis, även om motsatsen hävdas, rimligen uppfattas som en om inte förstucken så ändå rätt tydlig kritik av nuvarande politik. Jag tror att Roland Lében gör en riktig bedömning. Det finns behov av en upprycknning för att de småföretag som i dag är oerhört trängda av den allmänna ekonomiska utvecklingen, regeringens åtstramningspolitik och bankernas problem tillsammans med de skyhöga räntorna får ett samlat stöd. Det borde rimligen vara näringsministerns bord. Men Roland Lében och jag torde vara överens om att han inte räcker riktigt till. Han når inte ända fram.

Bortsett från detta vore det intressant att höra en utläggning från Roland Lében, eftersom han tar upp de etiska frågorna, med en betraktelse från kds utifrån ett etiskt perspektiv på vad vi har upplevt under den senaste tiden omkring riskkapitalbolaget Atle. Vari finns det etiska i den hanteringen? Vari finns det etiska när man nu handlar med de pensionspengar som man satte av en gång i tiden för att långsiktigt säkra ålderdomens försörjning? Man handlar nu med dem på marknaden, där varje krona plötsligt är värd bara 70 öre. Hur ser Roland Lében från sitt etiska perspektiv på den typen av riskkapitalförsörjning?

Anf. 97 ROLAND LÉBEN (kds) replik:

Herr talman! Först detta med en småföretagarminister. Jag sade ärligt och uppriktigt att det var ett offensivt menat förslag. Jag känner stor respekt för

det som har gjorts. Socialdemokraterna lämnade ett stort träsk efter sig att ta itu med. Därför är det ett offensivt förslag och inte någon kritik.

Vari ligger det etiska perspektivet? Ja, jag frågar mig vari etiken ligger i att den socialdemokratiska ledamoten står här och vill föregripa alla kvalificerade utredningar av eller inblickar i ett visst ärende, som vi bara har fragmentarisk kunskap om i dag. Det tänker jag inte nedlåta mig till att göra.

Anf. 98 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har inte bett Roland Lében att uttala sig om någon juridisk granskning. Det kan Finansinspektionen göra eller den som äger tillgång till handlingarna. Det kan styrelseledamöterna själva kasta ljus över. Vad jag begärde var att kds, som i alla sammanhang ger sig ut för att företräda etik och moral, skulle ha någon uppfattning om det faktum att man nu handlar med pensionspengar, där pensionskronan plötsligt devalveras till 70 öre. Finns det ingenting stötande i detta? Är det en verklighet som kds vill förbigå med tystnad? Har ni ingen uppfattning om den saken? Det var detta jag efterlyste.

Beträffande en småföretagarminister, vill jag säga följande. Det är klart att det kan uppfattas som ett regeringspartis brist på utrymme att göra politik att komma dragande med krav på ytterligare en minister. Det är väl så man välvilligt kan tolka detta. Men nog är väl udden ändå riktad mot bristfälliga insatser från ett av de partier som ingår i den regeringskoalition som Roland Lében faktiskt själv är en del av. På något annat sätt kan det rimligen inte tolkas.

Anf. 99 ROLAND LÉBEN (kds) replik:

Herr talman! Jag var på sammanträden under hela gårdagen och under hela gårdagskvällen. Jag arbetade i natt och började igen kl. 7 i morse, och jag har varit på sammanträden hela dagen. Jag kan ärligt säga att jag faktiskt inte har tagit del av några som helst detaljer i det som Göran Persson refererar till. Jag har bara i denna debatt hört ryktesvis litet grand om detta. Därför tänker jag inte ge mig in i detta.

Jag kan naturligtvis fråga vari det etiska låg i att under 80-talet ta 15 miljarder av försäkringspengarna från pensionsspararna, vilket Göran Perssons parti gjorde. Vari ligger det etiska och det moraliska i att ta pengar ur arbetsmarknadsfonderna för att bygga ut den offentliga sektorn och hjälpa till att skapa de problem som vi i dag har? Man skall nog inte kasta sten i glashuset.

Om denna diskussion kan jag bara säga att jag inte går in i en diskussion om det ärende som nu är aktuellt och som jag inte har tagit del av.

Andre vice talmannen anmälde att Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 100 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det moderatledda Näringsdepartementet har marknaden som sin ledstjärna. Denna obeskrivliga marknad skall lösa alla problem. Marknaden skall skapa nya företag, produkter och innovationer. Marknaden skall enligt icke-minister Per Westerberg och de borgerliga ledamöterna

i denna riksdag också lösa finansieringsfrågorna för de små och medelstora företagen.

Vi socialdemokrater har inte denna övertro på marknaden. Vi menar att det, för att få i gång en väl fungerande näringspolitik, behövs många olika komponenter.

Vi socialdemokrater har anvisat vägar genom de motioner som vi har väckt i samband med den allmänna motionstiden.

För att åstadkomma en positiv näringsutveckling i Sverige måste åtgärder vidtas på en bred front. Insatserna måste vara av såväl generell som selektiv art och ske både på kort och på lång sikt.

Generella insatser görs genom satsningar på infrastruktur, teknisk forskning och utveckling samt kompetensutveckling.

Därutöver krävs andra åtgärder för att skapa gynnsamma betingelser för att stödja och utveckla de små och medelstora företagen.

Vi socialdemokrater kräver att det snarast utarbetas ett samlat näringspolitiskt program riktat till små och medelstora företag. Programmet skall utformas med ett Europaperspektiv.

Vi menar att en samordning måste ske med EG:s näringspolitik. Inom EG, till skillnad från Sverige, bedrivs en aktiv näringspolitik, som bl.a. innehåller satsningar på olika branschprogram.

Det näringspolitiska program som vi anser skall utarbetas bör innehålla konkreta och handfasta stöd till de små och medelstora företagen för att de skall kunna komma ut på Europamarknaden. Det handlar om kunskapsstöd av olika slag, t.ex. i form av marknadsföring, utbildning för förbättrade språkkunskaper och ökad förståelse för kulturella skillnader. Ett annat viktigt inslag i programmet skall vara att småföretagen informeras om de möjligheter som ett kommande EES-avtal innebär.

För att fullfölja uppgifterna på detta området behövs en kompetent och kraftfull aktör – en statlig sådan. Vi menar att NUTEK är den statliga myndighet som kan dessa frågor. Men då gäller det att upprusta i stället för att nedrusta denna myndighet. NUTEK är den myndighet som bäst kan föra ut dessa uppgifter.

Under det senaste året, och även under denna debatt, har riskfinansieringsfrågor diskuterats. Det är många som har synpunkter på detta område. Bland småföretagare finns det en mycket stor oro för produktionen och för de anställda på grund av svårigheter med finansieringen.

Under höstriksdagen fattade vi beslut om flera förändringar till nya organisationer inom riskfinansieringsområdet. Vi socialdemokrater har inte, som den borgerliga regeringen brukar hävda, sagt nej till alla dessa förslag. Vi är beredda att ge den nybildade Industri- och nyföretagarfonden en chans. Vi menar att det inte är enbart de nystartade företagen som behöver stöd. Det är de redan befintliga företagen som i dag är i behov av mycket stort stöd för att komma över den nedgång i konjunkturen som vi nu upplever.

Utvecklingsfonderna är ett regionalt organ som har kompetens att bedöma företagen ute i sina resp. län. Närheten och kompetensen är viktig, och vi vet att den finns hos utvecklingsfonderna.

Riskkapitalmarknaden är ett område där det är nödvändigt med ett samspel mellan offentliga och privata aktörer. Från Näringsdepartementet måste

det finnas en större förståelse för de villkor som småföretag verkar under. Småföretagen måste veta att det finns ett riskkapitalsystem med aktörer som visar mod, uthållighet och tålamod. Därför vädjar jag till denna regerings ledamöter att ta på sig glasögon, så att de ser verkligheten.

Anf. 101 Näringsminister PER WESTERBERG:

Herr talman! Jag tror att vi ser verkligheten tydligt. Jag vill rekommendera Birgitta Johansson att kliva ut i verkligheten för att se vad som har hänt. Det råder inget tvivel om att marknadsproblemen är en av de allvarligaste svårigheterna för många små och medelstora företag att lyckas.

Vi vill satsa på infrastruktur, kompetenshöjning, forskning och utveckling som stärker de mindre och medelstora företagens förutsättningar att arbeta.

Jag måste ställa mig frågande till vad det egentligen är som Socialdemokraterna vill med tanke på den tredubbling av resurser som vi anslår till infrastrukturen. I forskningspropositionen aviseras kraftiga satsningar på forskning och utveckling. Inte kan höjningar av energiskatterna för företagen, höjningar av arbetsgivaravgifterna eller satsningar på mer prospektering, som är några av slagnumren i det socialdemokratiska förslaget, ge något?

Jag måste säga att jag delar Odd Engströms, er gamle vice statsministers, bedömning att ni verkligen hade glömt bort de små företagen under de senaste 20 åren.

Vi har påbörjat genomförandet av nästan hela Småföretagarnas riksförbunds handlingsprogram. Vi stärker småföretagens konkurrenskraft. Vi förbättrar skatteförhållandena. Vi stärker infrastrukturen, kompetensutvecklingen, forskningen och utvecklingen och framför allt riskkapitalförsörjningen. Ni har röstat nej till den största satsningen i Västeuropa på nytt riskkapital.

Till sist vill jag säga något om bankerna och finanskrisen. Det vore klädsamt om kammarens socialdemokrater var litet ödmjuka på den punkten. Finanskrisen i Sverige är värre än i något annat land i Västeuropa. Den har till stor del uppkommit genom en felaktig avreglering, där man först släppte loss kreditavregleringen. Sedan, när man drev upp priserna på snart sagt allting i Sverige genom ökad kreditkonsumtion, släppte man på valutaregleringen. Då var allt jättebilligt utomlands, och därmed fick vi ett stort kapitalutflöde. Sedan kom räntekänsligheten, och då punkterades hela denna bubbla. Det har skadat svenska mindre och medelstora företag mer än någonting annat.

Anf. 102 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag peka på att den forskningspolitiska propositionen inte har kommit ännu. Men om det är som statsrådet säger, att det kommer en hel del om branschprogram och annat, tar vi den debatten den dag propositionen kommer. Då granskar vi också de motioner som har lagts fram.

Jag vill på precis samma sätt som Per Westerberg, med en papegojas envishet, upprepa det vi har sagt. Ett näringspolitiskt program anser vi måste utarbetas, och det bör innehålla konkret och handfast stöd och stimulans till de små och medelstora företagen, så att de kan komma ut på Europamarkna-

den. Det handlar om kunskapsstöd, det handlar om hjälp med marknadsföring. Detta tycker vi att det är rimligt att den borgerliga regeringen snarast lägger fram ett samlat initiativ till, så att vi kan stötta de små och medelstora företag som finns i Sverige.

Vid valutans avreglering har jag inget minne av att någon borgerlig politiker i denna kammare sade: Nehej, vi skall inte avreglera nu. Där tror jag att vi har ett gemensamt ansvar, om den frågan skulle behöva diskuteras i detta sammanhang.

Anf. 103 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! För den misslyckade avregleringen under 80-talet tror jag att det finns ett stort ansvar hos socialdemokratin. Jag delar i och för sig uppfattningen att ingen helt kan svära sig fri. Så till vida ger jag Birgitta Johansson rätt.

Vi har inte varit emot avreglering, däremot har vi vänt oss mot ordningsföljden. Vi borde ha fått räntekänsligheten genom en tidig marginalskattereform, sedan valutaavregleringen och sedan kreditavregleringen. Då hade det kommit i rätt ordning. Då hade vi förmodligen inte fått en värre finanskris än i jämförbara länder, och de har det allvarligt nog.

Jag är i och för sig smickrad över att den socialdemokratiska oppositionen vill att det skall vara den borgerliga regeringen som utarbetar det näringspolitiska programmet för de små och medelstora företagen. Det är ett erkännande i sig.

Genomförandet av småföretagarnas program, som är ett mycket omfattande näringspolitiskt program, skall göra Sveriges småföretagare till Europas kanske mest konkurrenskraftiga. Vi genomför satsningar på ett informationscenter i Sverige för hela Europa. Där kan man föra samman olika små och medelstora företag och deras produkter för att på det sättet hjälpa dem ut i Europa. Vi reformerar hela exportorganisationen för att på det sättet ytterligare stärka vår konkurrenskraft. Vi förändrar skatteförhållandena för småföretagen, eftersom de har gjort att vi har färre småföretag i Sverige än i andra jämförbara länder.

Herr talman! Jag tycker att det vi gör och det vi har aviserat är utomordentligt omfattande. Men det socialdemokratiska bidraget till de här reformerna är höjda energiskatter, höjda arbetsgivaravgifter, beskattning på arbetande kapital och en rad olika åtgärder som knappast kan mötas av några större ovationer från den här kategorin av företag.

Anf. 104 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Marginalskattereformer och i vilken ordning valutans avreglering kom tycker jag att den dåvarande moderata oppositionen kunde ha medverkat litet annorlunda i, eftersom Moderaterna inte ville vara med i några skatteuppgörelser i början av 80-talet, utan valde att i stället kliva av det borgerliga regeringssamarbetet, just på grund av skattefrågorna. Det finns mycket historia som vi kan prata om när det gäller de här frågorna.

När det gäller omfördelningar och upprustningar som behöver göras har vi socialdemokrater ingen annan väg att gå än att be den borgerliga regeringen förstå våra motioner och lägga fram de konkreta förslagen. Vi kan inte be

någon annan just nu i varje fall. Vi har naturligtvis en ambition att själva, så snabbt som möjligt, dock senast efter valet 1994, kunna lägga fast ett samlat program som ger små och medelstora företag en möjlighet att överleva, kunna utveckla nya produkter och vara med och slåss på Europamarknaden med de allra bästa förutsättningar.

Men det räcker inte med enbart de förslag som den borgerliga regeringen redan har lagt fram och snabbt tänker lägga fram. Ett samlat program är vad småföretagarna själva vill ha. Det räcker inte för det moderatledda Näringsdepartementet att enbart lägga fram vad företagarnas riksorganisationer har begärt, för som enskilda företagare står de inte bakom sin huvudorganisation.

Anf. 105 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag noterar att Socialdemokraterna inte anser att småföretagarna har samma åsikt som deras organisationer, vilket är nog så anmärkningsvärt. Jag tycker inte heller att den "track record" som Socialdemokraterna har på det här området precis imponerar.

Vi gör skattesänkningar, vi gör förändringar för riskkapital, vi gör förändringar i arbetsrätt och avregleringar. Menar Birgitta Johansson allvar med förbättringar för små och medelstora företag, vilket jag hoppas att hon gör, hoppas jag också att vi skall få se en konstruktiv och positiv debatt om arbetsrätten. Det är kanske den viktigaste frågan för många små och medelstora företag, vilket märks om man går runt och lyssnar på dem och om man följer de enkätundersökningar som har gjorts.

Anf. 106 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Herr talman! Jag hade litet tur. Jag trodde nämligen att mitt ärende skulle hamna under övriga frågor på fredag. Det hamnade faktiskt under rubriken Näringspolitik, men kunde även ha hamnat under Miljöpolitik. Det är ju ärendet efter detta, så det hade inte varit så farligt.

Herr talman! Dagens politiker måste ta anvar för den politik som gårdagens politiker fört vad gäller folkets inställning till bilism och bilindustrin. Vi har i dag 3,6 miljoner personbilar och 5,1 miljoner körkortsinnehavare.

Vi inser till fullo att bilen har kommit för att stanna. Vi vill att bilen även i framtiden skall vara en huvudtransportör för svenska folket. 80 % av allt resande sker i dag med personbil. Kombinerat med snabbtåg, buss och flygförbindelser på de längre avstånden kommer bilen att vara ett oslagbart transportmedel för svensken.

Vi inser också att det är vår plikt som dagens politiker att värna om miljön i innerstäderna, för hela landet och för övrigt för hela världen.

I en rapport som finns nämnd i näringsutskottets betänkande 1990/91:NU3 påpekas mycket riktigt att en ändring av teknikutvecklingen och inte en ändring av transportstrukturen måste till för att minska utsläppen radikalt eller t.o.m. ned till noll.

Sveriges välstånd bygger till stor del på den svenska bilindustrins framgångar. 14 % av Sveriges totala export 1990 producerades av bilindustrin. Vi har en duktig bilindustri i Sverige, och vi nydemokrater kommer, förhoppningsvis tillsammans med många andra politiker, att värna om denna indu-

stri. Trots att bilindustrin är starkt exportberoende, 85 % 1991, behöver svensk bilindustri en stark hemmamarknad.

Ibland räcker inte marknadskrafterna till. Här hopppades jag att ministern skulle haja till litet grand, eftersom han tillhör Moderaterna. Då måste marknaden styras av våra värderingar och våra mål. Ny demokrati vill genom en politisk process påverka spelreglerna för marknaden. Vi föreslår därför att Sverige inför en lag som harmoniserar med de regler som kommer att gälla i flera amerikanska delstater fr.o.m. 1998, och som många övriga länder faktiskt diskuterar att följa.

För att stimulera det svenska näringslivet, med fordonsindustrin i spetsen, vill vi adoptera en modernisering av den kaliforniska luftvårdsplanen för vägtrafik. Som en fortsättning föreslår vi att Sverige siktar på en lagstiftning om att endast nollemissionsfordon får brukas i städer som har mer än 45 000 invånare.

I framtiden finns det flera lösningar till nollemissionsfordon. Elfordon är i dag den enda kända lösningen, men forskningen pekar mot att även andra lösningar kommer att finnas inom ett antal år. Vi vill som ett led i att införa nollemissionsfordon stimulera och därmed stödja forskning och utveckling av inhemskt producerade bränslen, som är ickefossila och som kan användas i vägfordon.

Denna påverkan av marknaden bör bli en injektion för svenskt näringsliv, t.ex. fordons-, data-, elektronik-, batteri-, flyg- och försvarsindustrin. Dessutom fås en konstruktiv samverkan, ett växelspel, mellan samhällets aktörer – ett sådant växelspel som gjort Japan till en av världens starkaste nationer.

Vi vet att denna utveckling kommer förr eller senare. Med utgångspunkt i att få trovärdighet måste vi i Sverige våga visa på nya vägar att lösa problem.

Ny demokrati vill med ett krafttag förbättra miljön och ge den svenska industrin en nytändning. Sverige måste markera transportområdets betydelse för miljön, och vi måste genom att vara tydliga och konkreta visa att vi tar ett ansvar. Genom ett förhoppningsvis brett politiskt samförstånd visar vi den övriga världen hur Sverige politiskt och praktiskt börjar genomföra systemförändringar.

Vi svenskar är mer eller mindre tvingade till att föregå med gott exempel för det övriga Europa, om vi skall kunna komma till rätta med våra miljöproblem. För att få EG inkl. England att minska sina utsläpp från t.ex. fordon måste vi visa att det går att genomföra. Det är nämligen från det övriga Europa som de stora utsläppen kommer. Det är bara en bråkdel som produceras i Sverige.

I Dagens Nyheter den 11 januari 1993 kan man läsa om att ekologisk kollaps hotar skogen och att "minskade utsläpp i EG-staterna, Polen och Baltikum kan hindra att den svenska skogen dör". Vi har också kunnat läsa ett TT-meddelande som berättade om att en liten vit ballong som hittades på Hisingen i Göteborg hade uppsänts från ett barnhem i Frankrike. Det är ett typiskt belägg för hur vi från kontinenten kan få in sådant som där släpps ut, som t.ex. miljöförstörande utsläpp från bilar.

Vi nydemokrater kommer därför att föreslå att regeringen snarast skall tillsätta en utredning för att utarbeta ett lagförslag om stegvis skarpare regler

för miljözoner med målet att enbart ha nollemissionsfordon i städer större än 45 000 innevånare senast den 1 januari år 2007.

Detta, ärade ledamöter, är ett perfekt exempel på näringspolitik och miljöpolitik i samklang. För den händelse att jag inte har talat tillräckligt tydligt här i dag vill jag också hänvisa till Ny demokratis motion nr 93. Jag kommer personligen att sända över den till näringsministern.

Anf. 107 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! En av regeringens och riksdagens viktigaste uppgifter är att återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation. Näringslivet försvagades, småföretagen glömdes bort och näringslivsklimatet blev illa skadat genom Socialdemokraternas framfart under årens lopp. När villkoren i Sverige upplevdes som mindre förmånliga röstade arbetskraft, kapital, företagare och företag med fötterna och sökte sig till regioner där förhållandena upplevdes som mer rimliga. Investeringarna försvann ut ur Sverige i oroande omfattning i slutet på 80-talet.

Kurvan över industrisysselsättningen vände brant neråt i slutet av 1989. Från den tidpunkten och fram till valet 1991 försvann ungefär 10 % av alla industrijobb. Nedgångstakten efter valet är densamma som före valet.

Varaktigt trygga arbeten kan åstadkommas bara genom att väl fungerande företag kan och vill etablera sig i Sverige. Det gäller därför att återskapa goda förutsättningar för produktivt arbete i Sverige.

Näringsministern har redovisat de olika satsningar som görs på småföretag och tillväxtföretag, teknologisk och annan infrastruktur, teknisk forskning och utveckling samt den sänkning av näringslivets kostnader med 40 miljarder som genomförts. Skatter som förstör och bromsar företagande har sänkts eller tagits bort, osv.

Inte minst viktigt är det att regeringspolitiken skapar optimism och framtidstro hos företagen. Regeringen har därför alltifrån starten gett tydliga signaler till företagen, signaler som innebär en vändpunkt för företagsklimatet i Sverige. Detta har, trots att den nuvarande situationen är så svår och besvärlig, enligt en undersökning gjord av NUTEK också resulterat i att företagen gett uttryck för optimism och framtidstro.

Samma optimism vad avser vårt lands framtidsmöjligheter gav för några dagar sedan också Percy Barnevik uttryck för. Att företagen själva, trots den nuvarande situationen, har en tro på framtiden bådar gott för vad som komma skall efter lågkonjunkturen.

Herr talman! På ett område som berör företagens villkor är jag kritisk mot den politik som förts av regeringen. I dagens svåra läge på arbetsmarknaden borde varje tillfälle att underlätta för de svenska företagen tas till vara. Mot denna bakgrund för Sverige enligt min mening en oförsvarlig och olycklig politik i fråga om Sydafrika.

Att Sverige håller fast vid sanktionerna mot Sydafrika när hela världen öppnat upp för handel och investeringar i landet har ingen annan effekt i praktiken än att svenska företag missgynnas.

Det är inte rimligt att vi har kvar sanktioner som innebär att svenska företag riskerar att hamna helt på efterkälken när tyska, franska, japanska och

andra länders konkurrentföretag i godan ro kan etablera sig och ta marknadsandelarna.

Nu beviljar regeringen visserligen dispenser, och det är ju väl. Men det finns många företag i vårt land, både små och stora, vars tillväxtmöjligheter bromsas genom sanktionerna.

Sydafrikamarknaden är viktig, eftersom den ofta utgör en inkörsport för verksamhet i hela södra Afrika. Betydelsen på sikt av ett upphävande av sanktionerna är naturligtvis svår att uppskatta. Men klart är att vi redan i dag genom sanktionspolitiken hindrar att nya arbetstillfällen kommer till stånd i Sverige.

Vi här i kammaren och vår regering borde uppmuntra vartenda nytt arbete som kan skapas i våra svenska företag. Sanktionerna hindrar och bromsar och borde avskaffas omedelbart. Alla ledamöter i denna kammare och alla i vår regering som anser att det är viktigt att få fram nya arbetstillfällen borde stödja mitt förslag att sanktionerna mot Sydafrika omedelbart skall hävas.

Anf. 108 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att jag till 100 % stödjer Karin Falkmer när det gäller önskvärdheten av att avskaffa sanktionerna mot Sydafrika. Det var i den delen ett mycket bra tal.

Anf. 109 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Göran Persson sade i inledningen av denna näringspolitiska debatt att den ekonomiska kris som råder i mångt och mycket är en industrikris. Hela det svenska näringslivet, i synnerhet industrisektorn, befinner sig i en mycket allvarlig situation. Jag instämmer helt i de inledningsorden.

Men till detta kommer den ekonomiska brottslighetens skadeverkningar, som är omfattande och i hög grad drabbar såväl anställda som näringsidkare och samhällsmedborgare i övrigt.

Ekobrottsligheten kräver kraftfulla motåtgärder, och många vägar måste prövas för att bekämpa den. Vi vet att ekobrotten kostar skattebetalarna miljarder kronor årligen. Därför är det märkligt att regeringen inte visar något större engagemang i denna fråga.

Den ekonomiska brottsligheten snedvrider dessutom konkurrensen så att skötsamma, seriösa företag slås ut eller tvingas bli oseriösa för att överleva. Denna utveckling har gått mycket långt i vissa branscher. De arbetsgivare som gör rätt för sig i samhället kan inte konkurrera på likartade villkor som dem som t.ex. inte betalar sina skatter eller inte betalar sina anställda avtalsenliga löner.

Frågan om en begränsning av företags fria etableringsrätt har aktualiserats vid åtskilliga tillfällen, inte minst på kongresser inom fackföreningsrörelsen. Kraven på någon form av näringstillstånd/körkort har trots detta ännu inte lett till något resultat.

Sverige har vid en internationell jämförelse en närmast unik frihet för företagsetablering, trots att etableringsfriheten inom flera näringssektorer är begränsad genom olika former av kontroll. Dit hör auktorisation, licensförfarande, allmänna behörighetskrav, m.m. Det kan därför knappast hävdas att en kompetens- och vandelsprövning skulle inskränka näringsfriheten.

Missbruk av den fria etableringsrätten är ett grundläggande hot mot näringsfriheten och den sunda konkurrensen. Det är vår skyldighet att värna näringsfriheten, de anställda och de seriösa företagen. Här är kontroll, prövning samt riktade åtgärder mot ekonomisk brottslighet och oseriösa näringsidkare a och o.

Under 1992 redovisade Brottsförebyggande rådet sin studie av ekonomisk brottslighet. Den visar att det förekom misstanke om ekonomisk brottslighet i hälften av de studerade företagen. I sanningens namn skall det dock påpekas att det inte enbart rörde sig om skattebrott. Arbetsmiljöbrott, svart arbetskraft osv. måste nämnas för att göra bilden komplett. Anlitande av svart arbetskraft har på senare tid ökat oroväckande i omfattning, och det döljs heller inte längre. I lågkonjunkturens kölvatten ökar både svart arbetskraft och ekonomisk brottslighet ytterligare, vilket är förödande för samhällsutvecklingen.

De seriösa arbetsgivarna måste kunna känna förtroende för och veta att de har stöd från samhället i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Det stödet – vill jag påstå – har inte de seriösa arbetsgivarna och näringsidkarna i dag. Visa förtroende för de seriösa företagen. Bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det är en viktig del för att nå vägen till vändning i den bekymmersamma situation som vi i dag befinner oss i och för att åter få fart på hjulen.

Sverige har för sin framtid och för sin sysselsättning ett mycket stort behov av ett starkt småföretagande. En aktiv näringspolitik kräver att staten förfogar över såväl kompetens som resursstarka aktörer. Regeringen har knappast visat några framfötter på dessa områden.

Jag sade i inledningen av mitt anförande att de ekonomiska skadeverkningarna drabbar oss alla. Detta gäller inte minst de felaktiga fastighetsspekulationer som ägt rum i många banker och företag. Tyvärr får alla, inte minst de lågavlönade och de arbetslösa, vara med att betala notan. Det drabbar hårt och mycket orättvist.

Jag förutsätter att den ekonomiska brottsligheten kommer att belysas ytterligare under den allmänpolitiska debatten. Det är nödvändigt för att få dessa frågor i fokus. Ändå kunde jag inte låta bli att ta upp dessa frågor även nu när vi behandlar näringspolitiken, eftersom sund konkurrens, stöd till seriösa företag och åtgärder för att komma åt ekobrott i allra högsta grad hör hemma i den näringspolitiska debatten.

Anf. 110 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas. Men det gäller att göra det på ett förnuftigt och bra sätt. Etableringskontroll i största allmänhet är inte ett sådant bra sätt.

Vi har i dag ett nyföretagande i Sverige som ligger på en alldeles för låg nivå. Många av spärrarna för att komma i gång med egetföretagande är för höga. Vi vet exempelvis av erfarenheterna från systemet med näringsförbud att de tenderar att drabba fel personer. Det är inte så att näringsförbudet utfärdas felaktigt. Det finns ett stort behov av att se till att systemet efterlevs, men ändå kringgås det. Det får inte bli ett system som stänger ute dem som

verkligen behöver det från företagande och som ändå släpper de stora fiskarna genom nätet.

Herr talman! Vi har ingen olikhet när det gäller viljan att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Den ekonomiska brottsligheten är osund. Den snedvrider konkurrensen och måste bekämpas. Men det skall inte ske på näringsfrihetens bekostnad. Det måste ske med bibehållen låg etableringströskel och en god näringsfrihet. Sedan skall vi självfallet se till att vi så gott det går klarar av den ekonomiska brottsligheten på bästa sätt med övriga återstående medel.

Anf. 111 SYLVIA LINDGREN (s) replik:

Herr talman! Det jag sade i mitt anförande var att man knappast kan hävda att en kompetens- och vandelsprövning skulle inskränka näringsfriheten. Jag anser liksom statsrådet att det är viktigt att slå vakt om den fria etableringsrätten. Men när det alltmer visar sig att det sker missbruk av densamma måste man vara beredd på att vidta åtgärder.

Ett exempel på detta är taxinäringen. Det har t.ex. varit ett elände med att få en samordning av dataregistren vid prövning av tillstånd. Datainspektionen sade nej, och det tog åtskilliga månader för regeringen att fatta ett beslut i denna fråga. Efter många månaders väntan kom ett beslut från regeringen, den enda instans som kan ändra Datainspektionens beslut. Detta tillstånd gäller på prov i sex månader. Sedan får man se över frågan på nytt, eftersom man vill slå vakt om den personliga integriteten.

Jag anser att regeringen ger felaktiga signaler i sådana frågor. Det gäller att handla så att de seriösa företagen och taxiåkarna prioriteras. Det är därför som det är så viktigt att komma till rätta med dessa frågor. Här är vi inte överens. Vi socialdemokrater anser att regeringen ger fel signaler både i denna fråga och när det gäller den ekonomiska brottsligheten i stort.

Anf. 112 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! När man föreslår åtgärder måste man vara övertygad om att de verkligen leder till rätt resultat och inte träffar fel personer. Det är vad vi menar med bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Det har talats mycket om ekonomisk brottslighet, inte minst i samband med finanskrisen. Det har där figurerat enorma belopp. Detta kommer man knappast åt med någon form av kompetens- eller vandelsprövning. Det jag har sett när jag har granskat den typen av åtgärder är att de träffar alldeles fel personer. Det tenderar dessutom att bli ytterligare en byråkratisk process. Ändå släpper systemet igenom dem som vill komma igenom och som verkligen har någonting att dölja.

Vi är fortsatt mycket öppna för konstruktiva förslag om hur man skall komma åt den ekonomiska brottsligheten. Men det får inte innebära att vi stryper näringsfriheten eller minskar nyföretagandet – det sunda, riktiga och positiva nyföretagandet.

Anf. 113 SYLVIA LINDGREN (s) replik:

Herr talman! Jag håller med statsrådet om att det är viktigt att vidta åtgärder som leder till någonting. Men att inte göra någonting alls innebär att vi

står kvar vid status quo, dvs. där vi är i dag. Det leder till att fel personer drabbas. Det är i dag de seriösa företagarna som drabbas av detta dilemma. Det är därför, Per Westerberg, som det är så viktigt att göra något.

Anf. 114 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Regeringen gör något. Så sent som i dag har vi aviserat åtgärder mot den gatuhandel som undandrar sig skatt. Vi går nu in i finansmarknaden för att där försöka spåra ekonomisk brottslighet. Man måste vara mycket försiktig med att avgöra vilken typ av åtgärder som skall vidtas så att man verkligen träffar rätt grupp.

Anf. 115 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Tillväxt är inte bara riskkapital och konkurrens. Inte ens det räcker när konkurrensutveckling och forskning har halkat efter som den har gjort i vårt land. Jag är djupt oroad. Svensk industri bygger med några få undantag, varav Astra är ett, på uppfinningar från förra sekelskiftet. Bilar, telefoner, kullager, kylskåp, pappersmassa och maskiner är alla produkter som har sin framtid bakom sig. Varven, läderfabrikerna och klädindustrin har till största delen redan fallit.

De produkter vi producerar finns i den priskonkurrerande sektorn. Det innebär att vi konkurrerar med låga priser och därigenom låga löner, och detta är ett elände. Vi borde vara i den produktkonkurrerande sektorn. Där ger nya patent hutlöst betalt, goda vinster och höga löner. Vi borde vara med i elitdivisionen.

Varje produktområde har en enda cykel. Den sjätte Kondratieffvågen, där framtiden finns, bedöms allmänt vara inom datakommunikation – inte datorer, men väl kommunikation – optik, gen- och bioteknik, solar- och miljöteknik. Där borde vi vara starka, men just där är vi extremt svaga och t.o.m. ängsliga.

Socialdemokraterna har ett stort ansvar både för att deras näringspolitik har lett till detta och för att utbildningen har halkat efter. Dessa skador kommer att leva kvar länge.

Vi har hälften så många akademiker som man har i USA och färre än våra tunga konkurrentländer. Dessutom är andelen civilingenjörer bland akademikerna lägre i Sverige än bland våra konkurrentländer. Civilingenjör blir man i Sverige på fyra år och i konkurrentländerna på sex–åtta år. Jag tror inte att en högre begåvning i Sverige skulle kunna kompensera denna skillnad i utbildning.

Civilekonomutbildningen har dåliga resurser i Sverige, möjligen frånsett Handelshögskolan i Stockholm. Forskningen i landet plottrar vi bort med små statussymboler i varje residensstad i stället för att som våra konkurrenter bygga upp stora kreativa centra vid universiteten. Skolan satsar inte på utveckling av kreativitet, träning och inhämtande av ny kunskap. Den satsar inte på språk, matematik, fysik och kemi, utan i stället håller man på att gnälla om hemkunskapen.

Till råga på allt detta ropar företagen nu främst på devalvering och mellaningenjörer så att de skall kunna undvika den nödvändiga omstruktureringen. Det är en stupid aningslöshet. Denna onda cirkel måste brytas. Det är dyrt,

och det tar tid. Det är omtumlande, och det gör ont särskilt när det skall göras mitt i lågkonjunktur och kris. Men skall vi inte falla ännu längre ned på OECD-listans nedre halva måste vi satsa på kompetens, kreativitet och utveckling. Det finns inga genvägar. Inte heller för företagen.

Vi behöver återerövra högteknologin. Regeringen är på gång, men vägen tillbaka till toppen, herr talman, är både lång och mödosam.

Miljöpolitik

Anf. 116 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Tillståndet i världen kan studeras i World Watch Institutes årliga miljörapport som presenterades i går. Där konstateras att Sverige halkat ner betänkligt på världsrankinglistan över länder med bäst miljöpolitik. Bl.a. återfinns nu Danmark och Holland bland de länder som gått om oss. Det är allvarligt.

Centern klarar uppenbarligen inte av att höja tempot i den borgerliga miljöpolitiken. Nu går arbetet knappt med styrfart.

Förra sommaren sade miljöministern i en intervju i Svenska Dagbladet: "Jag har luntan här, full av nya propositioner: Kretsloppspropositionen redan i höst, en om miljöfarligt avfall, strängare miljölagar, miljöskadeförsäkring, handlingsplan mot buller, kväveoxider, miljöforskning, bioteknik etc."

Ett exempel var alltså kretsloppspropositionen, Centerns flaggskepp som skall ta ett helt nytt grepp på miljöpolitiken. Nu är den åter försenad.

Vi undrar hur det skall gå med de andra stora miljöfrågorna. Skall de också dras i långbänk? Det gör att vi försämrar vår miljöpolitik ännu mer. Vad tänker regeringen egentligen göra på miljöområdet?

Vi vet från vår tid i regeringsställning att miljöfrågorna är svåra. Riksdagens miljöarbete försvåras också av att miljöfrågorna ligger på så många olika utskott. Kemikaliefrågorna ligger t.ex. på försvarsutskottet och avfallsfrågorna på bostadsutskottet. Ett miljöutskott i riksdagen är nödvändigt för att få fart på miljöarbetet.

I oppositionsställning, och även i den förut nämnda intervjun, talade Centern och de övriga borgerliga partierna mycket om ekonomiska styrmedel. I regeringsställning finns inget av detta kvar. Vi socialdemokrater har gått den motsatta vägen och alltmer insett vikten av att komplettera miljölagstiftningen med rejäla ekonomiska incitament för att styra utvecklingen i rätt riktning. Det är därför som vi har protesterat mot borttagna avgifter på bekämpningsmedel och konstgödsel. De tidigare avgifterna fungerade bra som ekonomiska styrmedel. De ledde bl.a. till en snabb halvering av bekämpningsmedelsanvändningen.

Det allvarliga arbetsmarknadsläget skulle kunna användas i produktivt miljöarbete. Det borde egentligen vara en principfråga för Centern. Vi tycker t.ex att Naturvårdsverket skall få 25 miljoner för att anställa 100 skogsarbetare att sköta den fjällnära skogen. Det skulle vara en god insats i dessa trakter.

Det finns även andra angelägna naturvårdande arbetsuppgifter, t.ex. att hålla slåtterängar öppna, stängsla betesmark och röja skogsbryn.

Kemikalieinspektionen skulle ha användning för ett tiotal arbetslösa akademiker för att bättre än nu kunna informera kommunerna om hur kemikaliefrågorna skall hanteras.

Genom att ställa krav på ackumulatorer på enskilda villapannor skulle många rörmokare få arbete, samtidigt som utsläppen av kolväten skulle sänkas ungefär tio gånger.

Det finns massor med viktiga och angelägna arbetsuppgifter inom miljövårdens område. Vi tycker att regeringen skall passa på att satsa på dem nu i sysselsättningsskapande syfte. Samtidigt kan det ge oss en god framförhållning när konjunkturen vänder.

Vi är alla medvetna om att många miljöproblem är internationella. Samtliga länder i Östeuropa har gigantiska miljöproblem som också påverkar oss. Energisystemen är t.ex. uppbyggda på ett ineffektivt och slösaktigt sätt. Tätorternas hälsoproblem blir stora, liksom utsläppen av de mer långväga luftföroreningar som direkt och indirekt påverkar vår egen miljö.

I vår miljömotion, som lämnats in under årets allmänna motionstid, har vi pekat på möjligheten att pröva ett system med utsläppsrättigheter som knyts till i första hand energiföretag i Sverige, Polen och de baltiska staterna. Därmed skulle svenska företags incitament att dela med sig av teknik och teknikkunnande till länder på andra sidan Östersjön öka. Miljöministern kan få detta som ett tips inför klimatpropositionen.

Låt mig ta ett annat exempel. Miljökatastrofen på Kolahalvön har blivit alltmer uppenbar under senare år i takt med att tidigare sekretessbelagd information blivit tillgänglig. Forskarna kallar det en tickande miljöbomb, och vi vet alla att Ryssland inte klarar av att lösa problemen på egen hand. Problemen har global räckvidd. Vi kan direkt se miljöskador i Torne träsk och i fjällvärden i övrigt. Forskarna vid Esrange har kunnat följa miljöskadorna i skogarna runt omkring i fjällvärlden. Regeringen bör inom biståndsramarna se till att pengar avsätts så att Sverige kan delta i det för framtiden så viktiga miljösamarbetet i regionen.

Herr talman! Låt mig slutligen säga att om Miljödepartementet är intresserade av att få upp farten på miljöarbetet igen och slippa skämmas inför den internationella opinionen, är vi beredda att hjälpa till. Kom igen med alla de propositioner i Olof Johanssons lunta som var färdiga förra sommaren! I långbänken gör de absolut ingen nytta.

Anf. 117 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Ledamöter i denna sal, TV-tittande ledamöter, övriga åhörare och tittare! Utan att investera i stora dyrbara projekt, undersökningar och utredningar har människan gratis förärats världens säkraste och billigaste instrument för indikering av hur långt vi kan gå i vår förorening av världsaltet, nämligen vår natur och våra vilda djur.

Där föreligger en 100-procentig kompetens som klart och tydligt talar om den aktuella miljöförstöringen på olika platser runt om på vår jord.

Det sorgliga är bara att människans kompetens tydligen ligger på ljusårs avstånd från att tyda alla de varningssignaler samt rop på hjälp som naturen sänder ut för att påkalla vår uppmärksamhet. För att dessutom hjälpa oss människor att förstå nödläget ges dessa signaler till en början ganska tyst och

försynt för att sedan eskalera genom den ekologiska kedjan och till slut köra in på andra, för oss mer märkbara, vägar.

Ett typexempel på hur naturen ger anmärkningsvärt klara och entydiga varningssignaler och ropar på hjälp är den s.k. Älvsborgssjukan som har drabbat älgstammen.

Numera klarare linjer pekar på att älgdöden verkligen är en indikator på tillståndet i våra marker. De kraftiga miljöförändringarna har påverkat älgarna så att de blir känsliga för sjukdomsalstrare som tidigare tagits om hand av djurets eget immunförsvar.

Redan på ett tidigt stadium konstaterades att det inom berörda områden förekom att älgar ofta betade gran. Gran tillhör inte älgens normala diet. Inom dessa områden var markerna kraftigt försurade. Detta har man kommit på nu efteråt!

Hela detta komplex med försurningen, kalkningen, substitut för kalk etc. kommer jag inte att beröra i det här anförandet, då det kräver en separat behandling. Jag kan emellertid informera om att vi har motionerat i ärendet.

Älgarna dör numera inte bara i landets södra delar där naturens sirener först började ljuda, utan över hela landet. Mer än 800 älgar har sedan 1985 setts döda eller sjuka i en tidigare okänd sjukdom. Antalet rapporterade fall ökar. Hur många procent de återfunna djuren representerar av faktiskt antal sjuka och döda är okänt. Båda könen drabbas. Allvarligast är att kor i sin produktivaste ålder syns vara särskilt utsatta.

Trots att naturens eget alarmsystem klingat högt och ljudligt sedan 1985 har inga större resurser ställts till förfogande för att reda ut orsaken till det oerhörda som nu sker.

Summerar man upp det, framgår det att all forskning om älgdöden hittills i huvudsak har finansierats av landets jägare.

Med knapphändiga resurser har fastställts att sjuka och avlivade djur inom de försurade områdena har för låga halter av för kroppen nödvändiga mineraler och att ett tidigare okänt retrovirus, i samverkan med för djuren otjänliga miljöfaktorer, eventuellt orsakar sjukdomen. Retrovirus är immunförsvarsnedsättande – HIV – och cancerframkallande.

Läget är allvarligt, inte bara för vår natur och våra frilevande viltpopulationer utan även för vår boskap och i sista hand för oss själva. Ett snabbt klarläggande av sjukdomens orsaker och vilka motåtgärder som kan vidtagas är en riksangelägenhet.

Vi inom Ny demokrati ser mycket allvarligt på den nonchalans som rikets ansvariga uppvisar inför naturens varningssignaler och dess rop på hjälp.

Vi hävdar att med tanke på ärendets art samt den utveckling sjukdomen i framtiden kan få på tamboskap och eventuellt även människor skall ett riktat anslag om 5 miljoner kronor för intensiv forskning, klarläggande samt åtgärdsförslag omedelbart ställas till förfogande för Statens Veterinärmedicinska Anstalt. Detta borde ha gjorts långt tidigare!

Herr talman! Det jag nu framfört har vi även påtalat i en motion som vi hoppas kommer att behandlas med prioritet i utskottet. Vi är nämligen alla, oavsett partitillhörighet, beroende av vår natur. Tyvärr saknar vi tydligen insikten om beroendegraden. Inom Ny demokrati ser vi med stort allvar på det som nu sker och agerar därför.

Tack för ordet!

Anf. 118 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Målet för miljöpolitiken är att skapa en långsiktigt hållbar utveckling. Vi har inte rätt att föröda för de generationer som kommer efter oss. Då krävs det ett samhälle där kretsloppen är slutna, där återvinning och återanvändning är regel och där det miljöfarliga avfallet tas om hand på ett säkert sätt.

Det första steget mot kretsloppssamhället tas i den proposition som regeringen lägger fram inom kort. Grundtanken i propositionen är att lägga *hela* ansvaret för en vara på producenterna, alltså även efter det att varan har tjänat ut. Regeringen anser att det är det bästa sättet att minska avfallsmängderna och att från början ge producenterna motiv till att anpassa varorna för att ingå i ett kretslopp.

För att få ett effektivt miljöarbete krävs det rätta styrmedel – det har Inga-Britt Johansson alldeles rätt i. Viktiga styrmedel är miljöavgifter, miljöskatter, regleringar, fysisk planering och information. Vi skall sätta upp tydliga mål för miljöarbetet och en tidtabell för när målen skall vara uppfyllda.

Det är dock viktigt att inte ta till starkare styrmedel än som behövs. Historiska och internationella erfarenheter visar att det är i ett samhälle med marknadsekonomi, decentraliserat beslutsfattande och skydd för mänskliga fri- och rättigheter som miljöskyddet kan bli mest effektivt.

Miljö- och naturresursdepartementet utvärderar för närvarande de ekonomiska styrmedlen på miljöområdet. Utvärderingen blir en grund för regeringens fortsatta arbete med ekonomiska styrmedel. Ett viktigt område är frågan om internationellt samarbete kring miljöavgifter och miljöskatter. Principen att "förorenaren skall betala" har i årets budget lett till förslaget att kalkningsprogrammet på 200 miljoner kronor per år skall betalas av motsvarande avgifter på kväveoxidutsläpp, alternativt energiskatt. Jag trodde att Inga-Britt Johansson hade observerat detta, bl.a.

De lagar som gäller på miljöområdet är dock i dag svåra att överblicka. Dessutom är många av lagarna svaga. De är för svaga, och regeringen planerar därför att samla alla olika lagar som berör miljön i en miljöbalk. Det arbetet har pågått under en tid, och utredningen kommer med sitt förslag under våren 1993.

Ett bra resultat på miljöområdet kräver att samhället är planerat för att hushålla med naturresurser som mark och vatten. Planering var ingenting som Socialdemokraterna tänkte särskilt mycket på. Genom en miljöinriktad samhällsplanering kan vi se till att skydda den värdefulla natur som Arne Jansson pratade om, samtidigt som det finns mark för t.ex. bostäder, kontor och vägar.

Samhällsplaneringen måste alltid ske med hänsyn till kretsloppen i naturen. Bostäderna skall t.ex. vara inriktade på källsortering och återvinning. Energisystemen skall bygga på energihushållning och förnyelsebara energikällor.

Samhällsplaneringen måste bygga på principen "tänk efter före", vilket innebär att man så tidigt som möjligt låter många olika intressen komma till tals. Det slutliga förslaget blir då bättre, och hela processen går snabbare.

En utredning ser nu över plan- och bygglagen. Den skall föreslå åtgärder för att tillgodose kraven på större miljöhänsyn och ökat medborgarinfly-

tande i miljöfrågor. Syftet med översynen är också att förenkla i lagen, alltså att förenkla med tanke på medborgarna.

Att många av de beslut som fattas i riksdag, landsting och kommuner kommer att påverka miljön är alldeles klart. Målet för regeringen är därför att miljökonsekvenserna måste redovisas *före* varje beslut som kan ge en större miljöpåverkan.

Herr talman! Den viktigaste händelsen i det internationella miljöarbetet de senaste åren är den FN-konferens om miljö och utveckling, även kallad UNCED, som hölls i Rio de Janeiro i Brasilien i juni 1992.

Sverige deltar aktivt i uppföljningen av konferensen inom FN-systemet. Sverige är drivande i förhandlingarna om en kommande FN-konvention för att hejda effekterna av ökenspridning. Den svenske miljöambassadören har utsetts till ordförande i den internationella förhandlingskommittén för konventionen.

Nationellt pågår en rad aktiviteter för att följa upp konferensen. Så t.ex. lägger regeringen fram en proposition i klimatfrågan under våren 1993. Propositionen kommer att behandla svenska åtgärder mot klimatförändringar liksom förslag till godkännande av klimatkonventionen. I propositionen kommer regeringen att föreslå åtgärder för att gynna övergången till bioenergi. Där finns också åtgärder för att gynna el- och hybridbilar.

Viktiga inslag i klimatpolitiken är höjningen av koldioxidskatten våren 1992 och bensinskattehöjningen, som också var bortglömda i Inga-Britt Johanssons anförande. Sverige ligger här i täten internationellt sett.

Under 1992 har regeringen beslutat om ytterligare åtgärder för att minska utsläppen av ozonnedbrytande ämnen.

De skärpningar av Montrealprotokollet som beslöts i Köpenhamn i höstas kommer att föreläggas riksdagen i vår. Regeringen kommer under 1993 också att lägga fram en proposition om biologisk mångfald.

Riokonferensens handlingsprogram, Agenda 21 – med tanke på nästa århundrade –, kommer inom kort att skickas på remiss till vissa kommuner och andra viktiga aktörer. Samtidigt tillställs samtliga kommuner en gemensam skrivelse från miljöministrarna och Kommunförbundet med en uppmaning att omsätta Agenda 21 i lokal handling. Kommunerna har en central roll i genomförandet av våra åtaganden från Rio.

Resultatet av remissen blir en grund för den fortsatta uppföljningen. Jag är en varm förespråkare för att få ett brett deltagande i uppföljningen av Riokonferensen, och det har vi satt i gång. En livaktig process är bättre än en nationell konvention, kära socialdemokrater.

Miljöområdet är viktigt i det nordiska samarbetet. Syftet är att öka Nordens internationella genomslagskraft, främst i förhållande till EG och EES. De områden som prioriteras är luft- och havsföroreningar, renare teknik och avfall, kemikalier, naturvård och miljöövervakning.

De baltiska ländernas miljöproblem är ett prioritetat område för Sverige i det nordiska miljösamarbetet. Vi deltar även i arbetet som rör Barentsregionen, där Kolahalvön ingår.

En av huvuduppgifterna inom Sveriges internationella miljöarbete är att återställa Östersjöområdets miljö.

Som ett första steg har Sveriges riksdag beslutat att avsätta 250 miljoner

kronor för miljöinriktade stödinsatser i Baltikum och Östeuropa. Av detta går 45 miljoner kronor till miljöanpassade energisystem, 43 miljoner kronor till kärnsäkerhets- och strålskyddsarbete och 142 miljoner kronor till åtgärdsprogrammet för Östersjön.

På svenskt initiativ hölls en konferens i Karlskrona i augusti 1992, där de deltagande ministrarna från staterna runt Östersjön enades om att gemensamt utarbeta ett dokument – Visioner och strategier för Östersjöregionen år 2010. Syftet med samarbetet är att arbeta fram ett gemensamt planeringsunderlag för utnyttjandet av naturresurserna i området runt Östersjön.

Miljön i tätorterna behöver förbättras. Bullerproblemen och halten av luftföroreningar i städerna bör minskas. Miljön i de tre storstadsområdena är särskilt hårt belastad. Samtidigt krävs åtgärder för att se till att städerna har tillräckligt med gröna ytor och en stimulerande kulturmiljö.

Att skydda fler älvar och älvsträckor mot vattenkraftsutbyggnad är ett viktigt led i arbetet att slå vakt om den biologiska mångfalden och den genetiska variationen. Därför lade regeringen fram en proposition under 1992 om skydd av 13 älvar och älvsträckor. Dessutom har regeringen markerat skyddet av de fyra stora älvarna genom att ge dem benämningen nationalälvar.

Regeringen har lagt fram en proposition om att reglera användningen av vattenskotrar. Vi tycker att vattenskotrar bara skall användas i områden där de inte kan störa boende, friluftsliv eller skada naturvärden.

Det här är en del av de aktiviteter som vi bedriver i miljöfrågor. Uppräkningen skulle kunna göras mycket längre. Jag rekommenderar läsning av årets budgetbilaga från Miljö- och naturresursdepartementet. Riksdagsledamöterna kan för första gången få en överblick över vilka mål som ställts upp och hur de uppfylls.

Socialdemokraterna försöker häckla oss för att vi inte är tillräckligt aktiva. Jag upplever deras miljöpolitiska motion som en desperat kamp för att slå in dörrar. Men dessa är dess bättre redan öppnade av Centern och fyrklöverregeringen. Vi samarbetar väldigt gärna för att åstadkomma en gemensam god miljö.

Anf. 119 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Den första förutsättningen för att vi skall kunna diskutera dessa åtgärder är att propositionerna läggs fram. Det spelar ingen roll hur vackra tal Görel Thurdin håller i denna kammare om inte propositionerna läggs fram. Regeringen har sedan i höstas sagt att kretsloppspropositionen skall komma inom kort. Nu sägs det igen att den skall komma inom kort. Kan Görel Thurdin vara snäll och tala om exakt vilket datum den läggs fram? Det skulle vara intressant att få veta.

Jag kan passa på och tacka för propositionen om vattenskotrarna. Det är alldeles utmärkt att den har lagts fram. Men det är egentligen det enda vi hittills har sett.

Vidare har vi frågan om miljöavgifterna. Olof Johansson intervjuades i Svenska Dagbladet förra sommaren. Journalisten frågar honom i artikeln varför inte regeringsförklaringen har följts upp i fråga om miljöavgifterna. Då svarar Olof Johansson att anledningen är mycket enkel. Finansen kräver utredningar först. Men nu finns utredningarna, och avgifter skall införas.

Det här var förra försommaren som Olof Johansson sade detta. Samma sak gäller alla de förslag som sägs skall komma.

Men första förutsättningen för att vi skall kunna ta ställning till förslagen är att propositionerna läggs på riksdagens bord. Då skall vi göra vårt bästa för att se till att besluten blir så bra som möjligt.

Jag antar att man inte är särskilt glad på Miljödepartementet över att Sverige har halkat ner i World Watch Institute's lista. Sverige har ju legat i topp länge. Mest anmärkningsvärt är att institutet särskilt pekar på en av Centerns tidigare stora frågor, nämligen det faktum att en av anledningarna till att Sverige har halkat ner på listan är att de andra länderna har klarat ut satsningarna på förnyelsebar energi på ett bra sätt.

Görel Thurdin nämnde energiskatten. Inte är det väl särskilt miljövänligt att sänka energiskatterna för hela industrin? Vi har sagt att det räcker med att sänka skatterna för den mest energikrävande industrin. Det kan vara acceptabelt för miljön – men inte som beslutet har blivit nu.

Anf. 120 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Inga-Britt Johansson fortsätter att påstå att det inte har kommit några förslag från den nuvarande regeringen. Jag försökte räkna upp en del saker som vi faktiskt har åstadkommit. Jag kan ta fram flera listor och visa på viktiga strategiska beslut som den nuvarande regeringen har fattat.

När det gäller samarbete kan jag börja med att nämna budgetpropositionen. De övriga propositionerna skall komma, och de kommer att ha mycket hög kvalitet när de läggs på riksdagens bord.

Regeringen har faktiskt haft kontakt med journalisten på World Watch Institute. Han avser inte miljöpolitiken generellt sett utan själva energihushållningen. Vi får titta på detta i procentuella tal. Om ett land har avancerat långt redan tidigare, blir det en lägre procentsiffra när landet fortsätter att avancera jämfört med de länder som inte har gjort något tidigare. Det är framför allt den jämförelsen som har gjorts från institutets sida.

Det finns många frågor att lyfta fram. Jag skulle vilja ställa en fråga till Inga-Britt Johansson. Den bebyggda miljön är en av anledningarna till att naturen förstörs. Det är den miljön som åstadkommer behov av transporter osv. Vi skall nu hantera stora infrastrukturpaket och stora satsningar på vägar. Öresundsförbindelsen är ett exempel. Jag kan då konstatera att den förra regeringen över huvud taget inte hade någon ambition att göra riktiga miljöutredningar och ta reda på konsekvenserna innan beslut fattades.

I fråga om samhällsplaneringen försöker jag nu att föra över tyngdpunkten på miljöfrågorna. Det är inte så lätt, då Socialdemokraterna under väldigt lång tid byggde in helt andra strukturer och arbetsmetoder i samhället. Är ni i Socialdemokraterna beredda att ändra er politik på detta område så att miljöprövningar görs innan viktiga miljöpåverkande beslut fattas?

Anf. 121 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Den förändringen av vår politik gjorde vi för länge sedan, och det vet väl Görel Thurdin redan. Nu är det inte den politik som bedrevs under Socialdemokraternas regeringstid som skall diskuteras utan den politik som under en kort tid har bedrivits av den nuvarande regeringen.

Görel Thurdin tog upp frågan om storstadsproblemen. Men det är inte Görel Thurdins departement som berörs när det gäller storstäder och miljöförbättringar. Men det är ett faktum att det tog förfärligt lång tid innan vi i Göteborg fick ut de pengar som vi hade fått löfte om för att förbättra kollektivtrafiken. Även där har den nuvarande regeringen förhalat de möjligheter och planer som fanns för att genomföra förbättringar.

Jag fick inget svar på när kretsloppspropositionen skall komma. Jag kan då lägga till propositionen om biologisk mångfald. Görel Thurdin sade att den kommer i år. I propositionsförteckningen står det att den kommer i vår. Jag hoppas att det var en felsägning. Eller är den propositionen redan nu försenad och kommer först till hösten eller nästa vår? Jag vore tacksam om jag kunde få svar på de två frågorna.

Anf. 122 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag kan förstå att det finns en viss otålighet. Spänningen är naturligtvis stor om vad det kommer att stå i så viktiga propositioner som rör just kretsloppet. Det gäller även propositionerna om klimat och biologisk mångfald.

Inga-Britt Johansson och Socialdemokraterna får hålla sig till tåls. Det är inte tu tal om att dessa propositioner kommer att läggas fram. Det är oerhört viktigt att frågorna är genomarbetade så att kvaliteten är god på de förslag som läggs fram och att det har byggts upp en riktig struktur. Det är även väsentligt att när så viktiga beslut har fattas i riksdagen de sedan på ett effektivt sätt kan föras ut i samhället.

Tidigare har vi ibland upplevt att förslag har lagts fram, beslut har fattats och sedan har det inte hänt något. Det har inte skett något förberedelsearbete. Samhället har varit oförberett för att ta emot besluten. Om vi inte ser till att få respekt och förståelse för de beslut vi fattar, och dessutom ser till att det finns en beredskap för att sätta besluten i verket, på både regional och lokal nivå, spelar det inte så stor roll vilka beslut vi fattar i regeringen och riksdagen. Jag har upplevt att detta har utgjort en stor brist i den förutvarande politiken. Jag tycker att det är viktigt att påpeka vad Socialdemokraterna har åstadkommit tidigare. Det utgör grunden för det arbete vi bedriver i dag. Det kan inte Inga-Britt Johansson komma ifrån.

Jag har upptäckt att man inte har brytt sig om att se över samarbetet mellan olika nivåer för att se efter om den centrala politiken hänger ihop med den övriga politiken och om det blir full effekt av fattade beslut. Vi lägger ner ett oerhört arbete på förberedelser för att kunna sätta det viktiga dokumentet Agenda 21 i verket och för att över huvud taget kunna leva upp till de olika nationella miljömål som vi gemensamt har beslutat om. När propositionerna läggs fram kommer vi att ha en enorm beredskap ute i det svenska samhället för att kunna agera effektivt. Jag tycker att det är viktigare att påpeka detta än att diskutera datum och huruvida en vecka eller månad kan ha någon betydelse i detta oerhörda långsiktiga miljöarbete.

Andre vice talmannen anmälde att Inga-Britt Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 123 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Sverige har många stora utmaningar framför sig. Den kanske största utmaningen av alla är, som jag ser det, hur vi skall förvalta den jord vi ärvt och hur vi skall hushålla med jordens resurser.

Vitala problemområden som växthuseffekt, försurning, ozonlagrets nedbrytning, förbrukning av ändliga resurser och energiförsörjning måste få en lösning. Vi måste lära oss värdera olika miljöhot för att kunna prioritera rätt. De mål vi nu sätter upp för att åstadkomma en effektiv resurshushållning måste vara väl formulerade och väl förankrade i samhället.

Att ohejdat konsumera icke förnyelsebara resurser är naturligtvis inte försvarbart, lika litet som att inte utnyttja möjligheten till att återanvända förnyelsebara resurser. Slutna materialflöden – den s.k. kretsloppsprincipen – är ett medel att åstadkomma en bättre resurshushållning.

Det är viktigt att kretsloppsprincipen inte blir ett mål i sig. Lagstiftningen bör i första hand koncentrera sig på resultaten – dvs. god resurshushållning – och ge de enskilda aktörerna möjlighet att uveckla metoderna att nå dit.

Kretsloppsprincipen bygger på återvinning och återanvändning. Jag ser inget skäl till rangordning dessa metoder emellan, utan varje enskilt fall skall styras av optimal resursanvändning.

När jag använder begreppet återvinning så innefattar det för mig både återvinnandet av material och utvinnandet av energi.

Ur miljösynpunkt är det inte alltid materialåtervinning som är det optimala. Många produkter kan både utnyttjas för att ersätta ändliga energiresurser och för att materialåtervinnas. Oljan som använts till plastframställning kan t.ex. ersätta ny olja vid plasttillverkning genom återanvändning av plasten, men den kan även nyttjas till att ersätta olja för energiproduktion genom energiutvinning av plasten. Samma argumentation kan gälla pappersprodukter. Det är vad som i olika fall passar bäst ur miljö- och marknadssynpunkt, som skall styra den optimala användningen av resurserna.

Det övergripande målet är att uppnå en god resurshushållning.

I många fall är miljövinsterna med retursystem uppenbara, som t.ex. insamling av aluminiumburkar, och uppväger gott och väl ökade insatser i form av bl.a. mer transporter. Men i andra fall görs inga miljövinster, t.ex. när det gäller att transportera returpapper långa avstånd för återvinning av fibrer. Särskilt diskutabelt är detta i ett land som Sverige med en skogstillväxt som överstiger utnyttjandet. Sverige har goda förutsättningar att tillgodose omvärlden med råfibrer för papperstillverkning. Det returpapper som svensk industri behöver kan skapas på en fri marknad. Förbränning av förbrukat papper kan ersätta fossila bränslen och ger på det viset inget nettotillskott av koldioxid till atmosfären.

Motstånd mot energiutvinning genom avfallsförbränning finns inte bara på kontinenten utan till viss del även i Sverige. Påvisandet av dioxinutsläpp och andra skadliga utsläpp har inneburit oro för avfallsförbränning, men har även fört med sig att ny teknologi har utvecklats, vilket har inneburit att förbränningen nu kan ske under kontrollerade former. Med vårt klimat finns det ytterligare utrymme för att utnyttja energi i avfallet till värmeproduktion. Detta är en ur miljösynpunkt tilltalande metod då den minimerar be-

lastningen på begränsade deponiresurser, samtidigt som användande av en ändlig tillgång som olja minskas.

Hur resurserna bäst skall användas och hur industrin skall anpassa sig till ett resurssnålt samhälle, måste överlåtas till det naturliga samspelet mellan ekologi och ekonomi som finns i en marknadsekonomi. En avvägning måste ske mellan vad som är miljömässigt önskvärt, tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.

Det krävs en fri marknad utan onödiga regleringar för att rätt miljöval skall kunna ske.

Livscykelanalyser är ett hjälpinstrument som bör användas på företagsnivå. Livscykelanalyser är inte något fullkomligt medel, därtill är det alltför komplext, men det kan ge en god fingervisning vid val av olika material.

Att få en optimal resursanpassad hushållning kommer att ställa stora krav inte bara på industri och enskilda människor utan även på den politiska ledningen. Den måste ske med både en varsam och en fast hand.

Det gäller att förstärka den stora miljömedvetenhet som finns hos enskilda människor och industri och inte åstadkomma motstånd mot att ta hänsyn till miljön. Det gäller att arbeta med näringslivet och individerna, inte mot.

Genom information och positiv miljömärkning går det t.ex. att uppmärksamma människor på bra miljöval.

Industrin är anpassningsbar till en efterfrågestyrd miljöriktig produktion. Konsumtionen styrs på den fria marknaden mot miljöanpassade produkter. Det är lätt att konstatera att ett samhälle som bygger på fria marknadskrafter och tillväxt är överlägset ett samhälle som styrs genom planhushållning. För miljöns skull måste vi inse detta och inte begå samma misstag som öststaterna har gjort.

Styrkan i en dynamisk marknad ligger i kontinuerlig anpassning till nya förutsättningar. Kompetensen, viljan, och det ekonomiska incitamentet hos industri och handel gör att en överambitiös politisk styrning kan förstöra mer än den gör nytta för miljön. Det är därför viktigt att samspelet mellan industri, handel och myndigheter får politikernas förtroende innan nya styrinstrument tas i anspråk. Exempel på detta är införande av pantsystem som kan vara både administrativt betungande och inbjuda till oönskade sidoeffekter.

Att producenten skall ha ansvar för sina produkter och för restprodukterna finns det stor enighet om mellan politiker, industri och handel. Procentuella mål att återvinna eller återanvända är politisk avvägning.

Risken med lagstadgade procentmål är att dessa kan bli orealistiska och inte fyller kraven på vad som, enligt tidigare resonemang, är miljömässigt önskvärt, tekniskt möjligt eller ekonomiskt rimligt. Det är därför bättre med procentsatser som anvisar den politiska ambitionen och ger tydliga signaler till producenterna om miljömålet.

Söker man inte finna branschanpassade lösningar på miljömålen finns stor risk att det långsiktiga miljöarbetet försinkas i stället för att på konstruktivt sätt utvecklas.

Herr talman! Jag upplever det miljöarbete som utförs i Sverige som mycket ambitiöst. Industri, handel och enskilda människor har en mycket

hög miljömedvetenhet. Denna vilja att åstadkomma en långsiktigt uthållig utveckling bygger på ökad kunskap om miljöproblem och samspelet mellan ekologi, teknik och ekonomi i en fri marknadsekonomi.

Anf. 124 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på vad Patrik Norinder anförde. Jag vill skriva under på mycket av det han sade. Det gäller främst det samarbete som vi behöver ha för att komma fram till den goda miljön. Det går inte att bara jobba i stora kommissioner på central nivå och tro att det är där man kan åstadkomma allt det fina arbetet. Man kan stimulera, stötta och ge förutsättningar. Men det är lokalt – i företag, bland enskilda individer, i hushåll, i olika organisationer och även kommunalt – som man kan åstadkomma resultat så att vi kan få en god livsmiljö.

Jag tycker att det pågår mycket bra arbete, och det var också Patrik Norinder inne på. Jag vill passa på tillfället att visa på ett par exempel. I Göteborg har vi ett mycket fint miljöarbete. För uppemot tjugo år sedan började man där jobba i ett slags miljönav, där man samlade olika aktörer i samhället. Det var forskare, företagledare, organisationer, politiker m.fl. Nu, tjugo år efteråt, har man skapat en acceptans för strategiska beslut på miljöområdet som gör att man snabbt och effektivt kan nå resultat.

I Malmö jobbar man t.ex. med avfallshantering på ett mycket speciellt sätt. Man ser över hushållen. I förrgår var jag nere och tittade på källsortering och kompostering i större skala, där hushåll agerar tillsammans och individer blir engagerade i miljöarbetet.

Man måste börja någonstans. Man kan diskutera mycket huruvida kompostering är det enda rätta att hålla på med. Men vi måste alla lära oss källsortering. Det är det enda sättet att börja hantera materialåtervinning och se till att vi utvinner energi på det effektivaste sättet ur vårt avfall.

När man stimulerar källsortering lär man människor att tänka miljömedvetet. Man lär människor att fundera över hur det biologiska kretsloppet fungerar så att de känner att de som individer kan påverka. Och då vill de också vara med i det här arbetet. Det är det enda sättet. Så småningom tänker man också i vidare banor på hur man hanterar vår gemensamma miljö på andra områden.

Jag vill ändock markera att det inte går att bara lämna marknadsekonomin helt fri. Vi har ett nationellt ansvar för miljön och för hälsa och säkerhet som bl.a. är inskrivet i plan- och bygglagen. Men vi skall se till att man så mycket som möjligt kan arbeta med det lokalt. Man skall kombinera ett decentraliserat beslutsfattande med marknadsekonomi och skydd för mänskliga fri- och rättigheter så att vi får ett gott miljöskydd.

Anf. 125 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Marknadskrafterna löser inte de stora miljöproblemen. Lokala nätverk som löser komposteringsproblemen i Malmö i all ära, men de stora övergripande problemen löses enbart genom att berörda regeringar tar sitt ansvar och ser till att sätta upp de normer och gränser som behövs för att nå de mål man vill ha. Detta kan ske exempelvis via skatter och miljöavgifter.

Inget företag som riskerar att konkurrera ut sig självt genom att gå före tar den risken. Man väntar tills reglerna blir sådana att de flesta företag får göra motsvarande insatser. Det har vi sett många exempel på.

Det enda exempel jag kan påminna mig där marknadskrafter och kundefterfrågan har påverkat situationen är när det gäller hushållspapper, toalettpapper och pappersprodukter över huvud taget. Där blev konsumenttrycket alltför stort. I de flesta fall är ju svårigheterna för stora för att konsumenterna i slutänden skall kunna påverka situationen. Patrik Norinders övertro på marknadskrafterna hoppas jag att moderaterna är ensamma om i den här församlingen.

Anf. 126 PATRIK NORINDER (m) replik:

Herr talman! Jag har ingen övertro på marknadskrafterna, men marknadskrafterna har visat sig vara det instrument som bäst klarar miljöproblemen. Inga-Britt Johansson är väl inte helt omedveten om de miljöproblem som har funnits i öststaterna, och vad den typ av politisk styrning som man har där har åstadkommit för miljön.

Det Inga-Britt Johansson har att komma med är de vanliga socialdemokratiska recepten: högre skatter, miljöavgifter, mer planering, mer regler. De metoderna är inte bra. De skall finnas i bakgrunden och kunna användas, men de skall inte vara allenarådande. Det bästa är om man kan använda samspelet i marknaden mellan industri, handel och människor så att man får fram det bästa ur människorna och en vilja till en bra miljöpolitik. Vi vet båda att den viljan finns.

Jag respekterar Inga-Britt Johanssons åsikt. Hon företräder ju en annan politik än vad jag gör. Vi tror på olika system att styra ett land. Det skall vara regleringar och höga skatter, tycker Inga-Britt Johansson. Det är inte det samhället jag vill ha. I det samhälle jag vill ha finns en samverkan. Jag tror att det är det bästa för miljön.

Anf. 127 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! De länder som har den sämsta miljön är mycket riktigt de med de rena planekonomierna och med de rena marknadsekonomierna. De länder som har den bästa miljön är de länder som, liksom Sverige, har en marknadsekonomi där man sätter in styrmedel och planer för att nå de mål som man vill åstadkomma. Vi kan se det på flera områden i Sverige och Europa. Vi kommer ihåg diskussionerna om katalysatorer, blyfri bensin, freoner i kylskåp. Det är inte länge sedan Electroluxchefen hånflinande i TV och talade om att svenska konsumenter inte ville ha den typen av produkter. Men nu är vi där.

När det gäller marknadsekonomin i den frågan fungerar det så att vi i Sverige har regler som säger att man skall ta hand om freonet. Samtidigt köper enskilda företagare upp alla gamla kylskåp i Sverige. De har fått exporttillstånd, och kylskåpen kommer snart att finnas på andra sidan Östersjön. Vi skickar inte med någon anläggning för återvinning av freonet, så det kommer fortfarande att bidra till att förstöra ozonskiktet. I de länderna är ju marknadskrafterna i dag verkligen fria.

Om vi studerar exempel kan vi alltså se att marknadsekonomierna behöver styras.

Anf. 128 PATRIK NORINDER (m) replik:

Herr talman! Att marknadskrafterna behöver styras är inte det första man tänker på. Det är inte så marknadskrafterna skall fungera. Inga-Britt Johansson vet mycket väl att miljömedvetenheten är enorm i våra företag i dag. Inga-Britt Johansson har också varit ute på företagen och vet att man lyssnar på de miljömål som vi politiker sätter upp. Det är självklart att man blir utslagen om man inte följer marknadens signaler. Att driva en bra miljöpolitik är en ren självbevarelsedrift för företagen.

Förste vice talmannen anmälde att Inga-Britt Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 129 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Människan lever i och av naturen, som fungerar med en rad komplicerade kretslopp. Ytterst är människans existens beroende av att hon handlar så att naturen inte belastas mer än den tål. Vi måste var och en ta ansvar för den natur vi fått att förvalta. Vi måste lämna den efter oss så fruktbar och oförstörd att även kommande generationer kan leva ett tryggt och meningsfullt liv.

Så kan man beskriva förvaltarskapstanken, som utgör en grund för den liberala miljöpolitiken. Förvaltarskapstanken belyses ibland med följande uttryck: Vi har inte ärvt jorden av våra förfäder, utan vi har lånat den av våra barn.

Den tekniska utvecklingen har dock orsakat alltmer omfattande miljöeffekter, som faktiskt är globala till sin karaktär. Jag tänker bl.a. på utsläpp av koldioxid och andra luftföroreningar med klimatförändringar som följd. Dessutom bör det så komplicerade fenomenet med ozonhål på hög höjd över polartrakterna nämnas. Tyvärr kan vi vara ganska förvissade om att nya globala problem, som vi i dag inte känner till, kommer att göra sig påminda i framtiden.

Det är lätt att räkna pengar, men när det gäller fenomen som inte kan kvantifieras i jämförbara storheter blir det mycket svårare. Vi vet att naturen försuras och att våra sjöar blir övergödda, men hur stora uppoffringar är vi beredda att göra för att stabilisera läget? Hur skall man kunna sprida sådana uppoffringar rättvist mellan olika individer och olika länder?

Jag är övertygad om att bästa sättet att nå målet med bibehållen valfrihet för individen är att staten går in och beslutar om olika ekonomiska styrmedel, bl.a. miljöavgifter och miljöskatter. Detta har Folkpartiet liberalerna förespråkat i flera decennier.

Eftersom sådana skatter och avgifter påverkar den internationella konkurrensen vid handel med varor är det av betydelse att man gör likartade bedömningar i olika länder. För Sverige är det av största vikt att våra västeuropeiska grannar kan förmås att också införa miljöavgifter. Bästa möjligheten att påverka detta skulle vi få som medlemmar i EG. För att kunna

bibehålla och utvidga den för vår välfärd så värdefulla frihandeln krävs ett omfattande internationellt samarbete.

Vi liberaler är övertygade om att ett svenskt medlemskap i EG på många sätt skulle vara till gagn för vår miljö.

Felutnyttjandet av vår natur är dock redan i dag ett så allvarligt problem att vi inte får vänta med att utnyttja den möjlighet vi har att nationellt börja införa lämpliga miljöavgifter.

För att minska blytillförseln till naturen bör bensinskatten för blyad bensin höjas ytterligare och en miljöskatt bör införas på blyet i ammunition som används på skjutbanor och vid jakt. Både för bensin och ammunition finns dyrare alternativ som vi behöver hjälpa fram med miljöskatter.

Även för att underlätta återvinning av papper bör miljöavgifter övervägas, exempelvis på fönsterkuvert med plastfönster, på vissa självhäftande kuvert och på vissa färger och lack.

Vi måste också vara beredda att pröva nya ekonomiska styrmedel. Det är nu dags att i liten skala tillämpa överlåtbara utsläppsrätter, s.k. bubblor, – en intressant idé som Folkpartiet under lång tid förespråkat.

Energisparande måste stimuleras, bl.a. genom elpriser som motsvarar kostnaden för nybyggda kraftverk, dvs. prissättningen skall göras efter den långsiktiga marginalkostnaden.

Dagens trafiksystem ger stor rörelsefrihet åt människorna i den rika världen. Emellertid är det uppenbart att trafikens totala miljöpåverkan kraftigt överskrider vad naturen tål. Järnvägstrafik måste stimuleras på bekostnad av vägtrafik och flygtrafik.

Det är klokt att öka investeringarna i infrastruktur, men det betyder ju inte att man skall slösa genom att bygga ut till större kapacitet än nödvändigt. Jag tänker på Öresundsbron, där man i varje fall måste ifrågasätta om vägförbindelsen skall ha fyra körfält. Det skulle gå att flytta några miljarder till andra projekt om man nöjer sig med två körfält för biltrafiken.

Eftersom statsrådet Thurdin deltar i debatten vore det intressant att höra om regeringen är beredd att kontakta Danmark för att modifiera avtalet om bron.

För att sanera Östersjön från gamla problem krävs ett omfattande internationellt samarbete, som numera tycks vara möjligt sedan de kommunistiska regimerna försvunnit.

Jag vill också betona naturvårdens roll i miljöpolitiken. Folkpartiet liberalerna har under årens lopp fört en hård kamp för att bevara våra unika naturvärden. För att värna om det öppna landskapet med unika ängar och hagmarker driver vi på för att införa ett system med arealersättning. Det är med glädje vi tar del av Svenska naturskyddsföreningens arbete på detta område.

Våra älvar är en unik tillgång som hotas av exploateringsintressen. Vår generation har faktiskt inte rätt att föröda oersättliga naturvärden för att lösa kortsiktiga energi- och sysselsättningsproblem. Vi gläds åt regeringens älvproposition, som är en stor framgång för våra idéer, men konstaterar samtidigt att arbetet med ytterligare älvskydd måste fortsätta.

Med förvaltarskapstanken som ledstjärna och med ett förnuftigt användande av olika typer av ekonomiska styrmedel på en fri marknad har vi möjlighet att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle.

Anf. 130 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till Lennart Fremling och tidigare Patrik Norinder kan man konstatera att vi här tydligt fått svaret på frågan varför det är så svårt att få fram några förslag från regeringen. Åsikterna när det gäller de viktiga frågorna om styrmedel går ju precis på tvärs. Jag ser emellertid fram emot arbetet i utskottet. Vi har många frågor som vi bör kunna komma överens om med Folkpartiet, dvs. få majoritet för i utskottet.

När det exempelvis gäller frågan om bly i bensinen ser jag fram emot att Folkpartiet röstar på vårt förslag om att få fram en plan över när den blyade bensinen skall totalförbjudas, eftersom det nu finns blyfria alternativ. Jag tänker även på andra styrmedel som är aktuella i vår miljömotion.

Tyvärr har jag inte tidigare sett denna beredskap. I Folkpartiet var man exempelvis inte villig att gå oss till mötes när det gällde frågan om miljöavgifter på handelsgödsel som innehåller kadmium. I det fallet tyckte man att det inte behövdes några styrmedel. Det här stämmer inte riktigt med handlingen.

Anf. 131 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! I mitt anförande underströk jag att de ekonomiska styrmedlen skall verka på en fri marknad. I så måtto tror jag att vi i de fyra regeringspartierna har en samsyn.

Inga-Britt Johansson talar om en plan för att få bort den blyade bensinen. Min uppfattning är närmast att man med lämpligt utformade ekonomiska styrmedel kan bevara den individuella friheten och behålla marknaden. Det behövs, såvitt jag förstår, ingen plan för att avveckla den blyade bensinen. De lagom utmätta ekonomiska styrmedlen bör i det här fallet kunna fungera tillfredsställande.

Anf. 132 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Detta innebär att Lennart Fremling inte ställer upp på den s.k. utbytesprincipen. Det finns ju alternativ med bensin, utan farliga ämnen. Målsättningen är därför att de mindre farliga alternativen skall användas, och då behövs det en plan för detta.

Lennart Fremling säger att han ser fram emot att komma med i EG, därför att man då får samverka med EG-länderna, vilket innebär ett lyft för miljöfrågorna. Jag håller också med om att det är bra att komma med i EG. I dagens läge är faktiskt i stort sett samtliga länder, utom England – även de konservativa partierna – mer framåt när det gäller miljöfrågorna än den svenska regeringen.

Anf. 133 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad det skall tjäna till att göra upp en plan för att avveckla den blyade bensinen. Det är kanske inte heller så enkelt att man bara kan förbjuda den. Det finns vissa typer av motorer som kanske inte används så mycket, men som ändå behöver den här bensinen. Jag tror att vi som politiker skall akta oss för att i en komplicerad teknisk värld gå in med så strikta tekniska beslut. Det är bättre att sätta ett pris och därigenom

successivt avveckla. Annars får vi en komplicerad byråkrati, med dispensgivning.

När det gäller EG-frågan är många miljöfrågor internationella till sin karaktär. Luftföroreningarna passerar över nationsgränserna. Dessutom finns det ett behov av en stark statsmakt, som kan stå emot storindustrins intressen. Och det går bättre för länder med myndigheter som arbetar gemensamt inom EG än för enskilda nationer.

Jag är övertygad om att vi har möjligheter att snabbare genomföra miljöförbättringar genom en kraftfull myndighetsutövning, som vi faktiskt kan ha i en framtida union inom Europa. Jag vill gärna gå så långt att jag talar om en europeisk union. Jag är övertygad om att ett ökat internationellt samarbete och en ökad internationell integrering av de här frågorna leder till en bättre miljö för oss alla i Europa.

Anf. 134 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att bl.a. Lennart Fremling har tagit upp frågan om utsläppsrätter.

Naturvårdsverket utreder den här frågan och kommer att lägga fram ett förslag med synpunkter. Det går nämligen inte bara att rätt upp och ned lägga fram ett förslag, därför att en idé kommer fram. Man måste först ha väl genomarbetade förslag.

Vi kommer också att arbeta för exempelvis ytterligare älvskydd. Det är helt klart att vi skall göra så. Jag har också tagit initiativ till att vi åtminstone beaktar vattendrag även söderut.

När det gäller Öresundsbron lyssnade jag väldigt intresserat till Lennart Fremling, därför att han framför synpunkter som gör mig litet tveksam till hur det gick till när beslutet en gång i tiden fattades här i riksdagen. Jag minns att Centern då hade åsikter om hur processen gick till.

Det är viktigt att känna att regeringen har stöd i det arbete som bedrivs, nämligen att skaffa fram så mycket kunskap som möjligt vid prövningen enligt naturresurslagen, innan beslut fattas. Självfallet har vi ständig kontakt med danskarna i denna fråga, vilket är nödvändigt eftersom vi har ett avtal tillsammans. Den frågan är ett typiskt exempel på att den förra regeringen inte tänkte efter före, utan att det var principen att först fatta beslut, sedan betala, och först därefter se över miljöfrågorna, som rådde.

Till slut, herr talman, vill jag säga att vi kanske redan i dag hade fått bort bly i drivmedel om exempelvis etanol och alternativa bränslen, som inte innehåller bly, hade blivit skattebefriade tidigare. Men det klarade den förra regeringen inte av, utan nu har denna regering faktiskt fattat beslutet som ger möjlighet till framväxt av en marknad med alternativa bränslen utan bly.

Anf. 135 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för att regeringen kommer att jobba vidare med frågor om ytterligare älvskydd. Jag är även medveten om att det i propositionen finns angivet att man kommer att göra det.

Jag noterade, när det gäller utsläppsrätterna, att statsrådet inte nämnde ordet *överlåtbara* utsläppsrätter. Man kan diskutera olika tekniska lösningar på utsläppsrätter. Det är en intressant del i konstruktionen, om man kan an-

vända överlåtbara utsläppsrätter. Jag säger inte att det löser alla problem, men det är en intressant idé för att kunna använda ett marknadsekonomiskt system och ändå uppnå en bra miljö.

När det gäller Öresundsbron måste jag konstatera att jag inte var ledamot av denna kammare på den tiden då riksdagen fattade beslut om bron. Jag uppfattar att statsrådets svar innehåller ett konstaterande av att regeringen har sådana kontakter med Danmark att man håller möjligheten öppen att modifiera avtalet om bron, om man nu finner att ekonomiska skäl talar för det. Jag menar att man måste titta på kalkylen och se om det inte vore klokare att minska investeringen och nöja sig med två körfält och i stället använda de investeringspengarna på annat håll.

Anf. 136 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag vill bara säga till Lennart Fremling att den utredning som behandlar utsläppsrättigheter också ser över frågan om överlåtbara utsläppsrätter. Det handlar om kväveutsläppsrätt till vatten, och man får ta område efter område, eftersom det är så varierande, beroende på vad det handlar om.

Någon var inne på frågan om kadmium m.m., och den arbetar vi också med – alla de här sakerna är naturligtvis mycket viktiga. Det gäller att stimulera forskning och alla som arbetar för att skaffa fram kunskap, så att vi vet vad vi verkligen skall ta itu med för att komma till rätta med problemen.

Jag vill återigen vända tillbaka till det område som jag har huvudansvaret för som statsråd, nämligen samhällsplaneringen. Vi har fokuserat mycket av vad som händer i naturen och konstaterat att det händer alldeles fel saker. Nu måste vi börja fokusera den bebyggda miljön och den bebyggelsestruktur som bestämmer transportbehov, avfallssystem och energisystem – allt det som påverkar naturen. Det är därför som det är så viktigt att samhällsplaneringen också är inriktad på rätt sätt och att regeringen ser till att vi börjar tänka efter innan vi fattar beslut och gör miljöprövningar innan besluten fattas.

Anf. 137 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för de beskeden från statsrådet. Vi liberaler tror att det går att rädda miljön, men det är bråttom med att rätta till de misstag som har begåtts. I den rika världen måste vi räkna med att i vissa avseenden förändra vår livsstil. En del människor kommer säkert att uppfatta denna förändring som uppoffringar i vår levnadsstandard, men det finns inte något moraliskt hållbart alternativ. Dagens livsstil vältrar över flera kända problem på kommande generationer – jag tänker på försurning, övergödning, växthuseffekt och ozonhål.

Sedan måste också konstateras att en viktig uppgift för staten är att ge stabila och långsiktiga signaler till näringslivet och till enskilda. I fråga om miljöavgifter kommer detta tyvärr inte att bli möjligt. Dels vet man inte tillräckligt om efterfrågans känslighet för olika stora avgifter, dels vet man för litet om hur den internationella handeln påverkas. Denna bristande detaljkunskap, som statsrådet också var inne på, får dock inte avhålla oss från att stegvis medverka till att ett hållbart samhälle skapas.

Anf. 138 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Mycket har redan sagts, men det tål att upprepas.

Vi lever i en alltmer internationaliserad värld – detta gäller också miljöproblemen. Många av dem är av global natur och måste lösas i internationella sammanhang, även om vi har många problem att lösa i Sverige. Därför var Riomötet i somras viktigt som ett första steg mot ökad internationell miljösamverkan.

Nu i dagarna skall en ny FN-kommission – Commission for Sustainable Development, CSD – tillsättas i syfte att följa upp Riokonferensen. De huvudsakliga uppgifterna för denna kommission består i att övervaka överföring av finansiella och tekniska resurser från i-länderna till u-länderna och att övervaka genomförandet av Agenda 21 genom olika typer av uppföljningar och program. I en motion under allmänna motionstiden har Kristdemokraterna väckt en motion och där lyft fram några viktiga frågor som Sverige bör driva i det fortsatta arbetet. Jag skall ta tre exempel.

De icke-statliga organisationerna bör ha representation i svenska delegationer i de kommande uppföljningskonferenserna och vid rapportering till kommissionen om hur Agenda 21 följs upp. Vi bör vidare säkra kvinnlig och ungdomlig representation i svenska delegationer.

Det är av största vikt att uppföljningen av Agendan förs ned på också lokalt och regionalt plan. Arbetet måste vara inriktat på en regionalisering av de miljöpolitiska målen, för att största möjliga effektivitet skall uppnås. Här har också statsrådet redan gett indikationer på att det är precis vad som är på gång.

Sverige bör också fortsättningsvis arbeta för en reformering av GEF – en fond vars medel går till projekt i syfte att minska negativ miljöpåverkan i framför allt u-länderna – samt verka för att makten över programmen ligger hos GEF:s "participants assembly" och inte förskjuts mot exempelvis Världsbanken.

Herr talman! En konvention om biologisk mångfald undertecknades vid Riokonferensen. Problem med biologisk utarmning är ett faktum också här – vad gäller både jordbruks- och skogslandskapet. Bl.a. har långtgående rationalisering, dränering av landskapet, användning av kemikalier men också luftföroreningar bidragit till detta.

Från kds sida berör vi dessa problem i ett par motioner från allmänna motionstiden. Ett allvarligt hot mot biologisk mångfald är hotet om nedläggning av åkermark i Norrland och skogsbygderna i södra Sverige. Dessa öppna marker är det av största betydelse att bevara. Bl.a. bör arealersättning också ges till ängsoch hagmark, och det ekologiska jordbruket skall ges ökade stimulanser.

Här i riksdagen skall vi snart få en proposition från regeringen om den framtida skogspolitiken. Propositionen bygger på Skogskommitténs utredning, där det av riksdagen fastlagda målet om sektorsansvar slås fast. Det innebär för skogsbruket att en förändring mot mer naturanpassade skogsbruksmetoder kommer att bli nödvändig, om den biologiska mångfalden skall bevaras. Likaså är målsättningar om utökad naturreservatsandel av stor betydelse. Skogsnäringen har sagt sig vara beredd att leva upp till sektorsansvaret, vilket måste ses som mycket positivt. Det är av vikt att uppföljning

av hur måluppfyllelsen nås vad gäller utökad naturvårdshänsyn. Inte minst ur internationellt perspektiv är det helt nödvändigt att vi uppfyller de krav som konventionen om biologisk mångfald ställer på Sverige.

Herr talman! Jag vill till sist rikta uppmärksamheten mot ytterligare ett problem av gränsöverskridande karaktär. Det gäller huruvida Sverige klarar att leva upp till den antagna målsättningen om 50 % reduktion av kväveutsläppen till 1995. Det är av stor betydelse för att bl.a. Östersjöns tillstånd skall kunna förbättras.

De kommunala reningsverken och massaindustrin ökade sina kväveutsläpp med 10 % mellan 1987 och 1990. Dessutom har vi att beakta en ökande trafikmängd. Östersjön får halva sitt kvävebidrag via luftföroreningar, där trafiken utgör den största källan.

Den osäkerhet som i dag råder om Sverige skall klara sina åtaganden måste skingras. En redovisning över var vi i dag står måste fortast möjligt presenteras. Ytterligare åtgärder kan komma att behövas för att nå uppsatta mål. Det är över huvud taget nödvändigt med hög aktivitet i Östersjöfrågan för att miljöbelastningen skall minska. En restaurering av Östersjön skulle kunna vara ett första stort steg mot att börja avbetalningen på vår miljöskuld och ett konkret tecken på att miljöfrågorna finns i centrum av det politiska beslutsfattandet. Låt oss genom dessa åtgärder visa omvärlden att vi i Sverige tar miljöfrågorna på allvar.
(Applåder)

Anf. 139 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag tyckte att det var roligt att Liisa Rulander talade om olika grupper som vi behöver ha med i miljöarbetet och även i samhällsplanering och på beslutsfattande nivå, nämligen kvinnor och ungdomar. I det dokument från Riokonferensen som kallas för Agenda 21 tas just den problematiken upp.

Det gäller ju för oss alla att när vi far i väg till internationella konferenser undersöka om det inte är möjligt för oss att ta med oss ungdomar. I annat fall kan vi kanske se till att kvinnor får möjlighet att delta.

Jag gjorde nästan en liten kupp i höstas när jag for till Paris på en OECD-konferens och tog med mig en ung man från nätverket Q 2000. Eftersom jag satt ordförande kunde jag ge honom en chans att komma till tals, vilket verkligen ställde till med en massa saker – det hade aldrig hänt förut. Då väcker det också uppmärksamhet och riktar intresset mot t.ex. vad den unga generationen vill få ut av framtiden.

Vi har föresatt oss att minska utsläppen till vatten, t.ex. Östersjön, med 50 %. Det är ett arbete som pågår i Helsingforskommissionens regi och som är oerhört viktigt.

Vi arbetar med att se över allt det som släpps ut, både till vatten och till mark. Vi kommer också att snart lägga fram direktiv till en utredning om grundvatten – det är ju så oerhört väsentligt att vi har kontroll över situationen när det gäller vattnet och att vi tar rätt hänsyn när vi planerar samhället.

När det gäller NGO, dvs. icke-parlamentariska organisationer, vill jag säga att jag inte tycker att de direkt skall ingå i regeringsdelegationer, men det är viktigt att ge dem möjlighet att medverka som självständiga represen-

tanter och föra sin egen talan; det är viktigt att ge dem alla möjligheter att göra det och att ge dem stöd. Men jag tycker att det är oerhört väsentligt att komma ihåg deras roll i det här arbetet.

Anf. 140 LIISA RULANDER (kds) replik:

Herr talman! Jag vill naturligtvis tacka statsrådet för det positiva bemötandet. Det var ett par saker som statsrådet sade som jag skulle vilja ta upp.

När det gäller medverkan av NGO vill jag säga att det inte får bli så att vissa skall åka på egen bekostnad. Det måste finnas samma resurser för samtliga som skall delta. Om de inte kan finnas med på det ena sättet måste de finnas med på det andra, men det som vi från vår sida vill poängtera är att det är viktigt att de ekonomiska villkoren är lika.

Jag skulle gärna vilja passa på att ställa en fråga: Hur är det med de andra parlamenten runt Östersjön – vilka kontakter tas där och hur samarbetar man med dem kring de här frågorna för att detta inte skall bli bara en svensk manifestation?

Anf. 141 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! När vi träffar andra regeringsföreträdare och även parlamentariker försöker vi från den svenska regeringens sida lyfta fram Riokonferensen och de dokument som kom ut av den och framhålla vikten av att leva upp till att olika grupper skall få komma till tals. Det är de möjligheter vi har att jobba med de här frågorna. Vi försöker också föregå med gott exempel och visa på att det är möjligt att genomföra det här.

Om man jobbar i en icke-parlamentarisk organisation är det inte meningen – jag håller med om det – att man skall vara tvungen att med egna pengar betala sitt deltagande. Det var inte så jag menade. Jag menade att man skall få vara självständig part. Ingår man i en regeringsdelegation representerar man så att säga regeringen. Vi vet att de här organisationerna vill representera sig själva och framföra sina egna åsikter. – Det var närmast det jag ville framhålla.

Sedan gör vi ju allt för att också ge möjlighet för sådana organisationer från t.ex. Balticum att delta också i det här arbetet. Vi stöttar över huvud taget medverkan från de så att säga svagare i andra länder, där man inte har samma ekonomiska stöd som vi ger. Jag är övertygad om att det finns en liknande policy i andra länder i Norden när det gäller de här frågorna.

Utbildningspolitik

Anf. 142 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! I den här utbildningsdebatten är vi fyra socialdemokratiska talare som kommer att belysa olika delar av utbildningspolitiken. Jag utgår från att utbildningsministern kommer att vara närvarande under hela debatten. Eftersom Per Unckel har tackat nej till flera debatter om stiftelsefrågan ser jag fram mot en diskussion här i kammaren mellan Bengt Silfverstrand och Per Unckel – Bengt Silfverstrand kommer senare att beröra just den frågan.

Jag hoppas också att utbildningsministern har något att säga om ytterligare satsningar på utbildningsområdet. Jag betonar ordet ytterligare – jag hoppas att han inte bara kommer att framhålla vad som redan är beslutat.

Vi socialdemokrater hävdar mycket kraftigt att det nu behövs en storsatsning på utbildning. Vårt land behöver få till stånd en långsiktig tillväxt. Det är nödvändigt med höjd utbildningsnivå och kompetensutveckling.

Utbildning måste också användas mycket mer för att förebygga arbetslöshet och som en medveten och meningsfull aktivitet under arbetslöshetsperioden.

För oss socialdemokrater står det klart att det nu krävs extraordinära insatser, inte minst inom utbildningsområdet, för att motarbeta den historiskt höga arbetslösheten.

Jag anser att det är oacceptabelt att regeringen agerar så kraftlöst. Det räcker inte, Per Unckel, att hänvisa till redan fattade beslut om nya högskoleplatser. Nu krävs det just extraordinära åtgärder, och det inom hela utbildningsområdet.

Först gäller det ungdomarna, som drabbas särskilt hårt av arbetslöshet. Om fyra månader lämnar ca 100 000 ungdomar skolan. Av dem kommer 40 000 att ha genomgått en tvåårig gymnasieutbildning. Inom ett par år kommer pratiskt taget alla ungdomar att ha genomgått en treårig gymnasieskola. Det är ett resultat av den gymnasiereform som vi socialdemokrater drev igenom trots hårt motstånd från Moderaterna och Folkpartiet.

Det naturliga i den här svåra arbetsmarknadssituationen borde vara att erbjuda de ungdomar som nu har en kort gymnasieutbildning ett tredje gymnasieår. Det gäller både dem som går ut i vår och andra arbetslösa ungdomar under 25 år. Det skulle vara en stor vinst både för ungdomarna och för samhället.

Vi socialdemokrater kräver att regeringen vidtar åtgärder så att kommunerna kan börja planera för att minst 50 000 ungdomar skall kunna få det tredje gymnasieåret. Vi menar att det är lönsamt för alla parter att staten stöder kommunerna med 30 000 kronor per elev för detta. Det är viktigt att beskedet kommer snabbt.

En ansvarskännande regering skulle omedelbart agera. Dess värre har landet inte en ansvarskännande regering. I budgetpropositionen låtsades man knappast om problemet och hade inga förslag. Ändå blir ju problemet akut om några månader. Man kan undra vad den handlingsförlamningen beror på. Regeringen tycks anse det mer angeläget att lägga ned sin energi på att diskutera privatisering av skolor, högskolor, osv.

Gymnasieutbildningen måste alltså utökas mycket kraftigt, och det gäller också högskolan. Vi föreslår att högskolan redan till hösten skall få ta in ytterligare 10 000 heltidsstuderande utöver den ökning på 10 000 som riksdagen redan har fattat beslut om. En stor del av den satsningen bör gå till de mindre och medelstora högskolorna.

Herr talman! Vi måste på alla sätt ta till vara varje människas vilja till utbildning. Det gäller inte minst de vuxna som nu vill komplettera sin ungdomsutbildning genom komvux och folkbildning. Trots alla vackra ord om livslångt lärande visade regeringen sitt rätta ansikte genom att förra året föreslå kraftiga nedskärningar av komvux, folkbildning och vuxenutbildnings-

stöd. Vi socialdemokrater gick kraftigt emot det i riksdagen och lyckades något begränsa nedskärningen.

Regeringens njugghet mot vuxenutbildningen är oförsvarbar. Vuxenutbildningen behöver tvärtom nu expandera ytterligare. Vi föreslår därför att de kommuner som till hösten kan öka sin vuxenutbildning skall få statligt stöd för att göra det. Ytterligare 20 000 heltidssstudieplatser borde anordnas där staten betalar 30 000 per plats. På liknande sätt bör ytterligare 5 000 heltidsstudieplatser komma till inom folkbildningen, och vuxenstudiestöden behöver byggas ut.

Vi socialdemokrater anser att en verklig storsatsning nu bör göras på utbildning. 100 000 fler årligen bör delta i olika typer av utbildningsverksamhet för att vi långsiktigt skall höja utbildningsnivån i landet.

Anf. 143 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Det finns anledning för oss politiker att ibland ställa oss frågan: Hur blir det med våra beslut – hur fungerar de när de kommer ut i den verklighet som de skall fungera i?

Jag har i dagarna haft förmånen att ha en gymnasiestuderande hos mig som praktikant. En av de arbetsuppgifter som hon fick av mig var att skriva ned vad hon skulle säga från riksdagens talarstol till Per Unckel i en utbildningspolitisk debatt, och det gjorde hon. Hon skrev: "Jag började gymnasiet med inställningen att jag hade tre hårda, krävande år framför mig. I dag är jag besviken. Efter dessa tre år har jag ännu inte slutat att förbryllas över den bristande viljan att delge oss elever information om våra rättigheter inom skolsystemet, exempelvis möjligheten till elevvalda skyddsombud och elevdeltagande vid skolkonferenser."

Hon fortsätter: "Jag tycker att skolan ska verka stimulerande och verka för eget tänkande och personlig utveckling. Men med få undantag tycker jag att skolan utplånat mina ambitiösa försök att ifrågasätta, värdera och ta ställning till information. Nu känns det meningslöst på grund av att det enda vi elever lär oss är att lyssna och memorera för att skriva ned rätta fakta vid provtillfällen. Det enda egna tänkandet i den processen är när vi försöker lista ut vad vår lärare tycker är viktigast och troligtvis prioriterar vid proven, som lätt blir missvisande.

Proven bör vara av en mer utredande kraktär för att främja kreativt tänkande och lära oss omsätta våra teoretiska kunskaper i praktiken. Men egna åsikter är något som sällan efterfrågas. Enligt gällande skolsystem är det enbart korrekta svar som söks, och vi uppmuntras inte till något djupare engagemang.

Jag är säker på att gymnasieskolan kan bli mycket effektivare och intressantare än vad den är i dag utan några större grundläggande förändringar. Jag anser t.ex. att svenskundervisningen bör förbättras. Bra och intressant litteratur stämplas som för avancerad för oss. Valmöjligheter i olika svårighetsgrader bör finnas, och lärarnas uppgift bör i stället vara att uppmuntra oss att våga läsa svårare litteratur. En av svenskundervisningens främsta målsättningar bör vara att öka elevernas kunskaper och intresse gällande den inhemska och den internationella kulturen.

Socialkunskapen anser jag vara ett mycket viktigt ämne, som bör vara ob-

ligatoriskt vid alla gymnasieprogram. Detta för att ge Sveriges ungdom grundläggande kunskaper i grupp- och socialpsykologi, vilket leder till minskad fördomsfullhet och ökad förståelse för den egna rollen i samhället."

Det är ingen dålig salva.

Här har vi suttit och fattat beslut och trott att det fungerar på ett helt annorlunda sätt ute i skolan.

Jag tänkte att den här praktikanten kanske är ensam om att tycka så här. I eftermiddags bad en riksdagskollega att en av hans praktikanter skulle få komma upp och göra en intervju med mig om skolpolitiken. Jag passade på att också fråga henne om de här sakerna.

Hon sade att det är så här. Hon får välja skönlitteratur som hon läste i femman och sexan – när hon går tredje året i gymnasiet.

Detta måste mana till eftertanke. Hur skall vi kunna följa upp de beslut som vi fattar? Hur skall vi se till att de fungerar ute i verkligheten? Hur skall vi se till att de viktiga beslut som skall fattas framöver får en riktig förankring?

Jag blir ju inte lugnare när jag läser Läroplanskommitténs betänkande om skönlitteraturens betydelse inom ämnet svenska. Det får en försvagad ställning i förhållande till den läroplan som nu gäller.

Om vi skall fatta beslut om det här, Per Unckel, gäller det att skapa en så bred parlamentarisk majoritet som möjligt. Hur har ni tänkt att förfara med dessa viktiga grundläggande utbildningspolitiska beslut?

Det gäller vuxenutbildningens dimensionering och dess betydelse för försörjningen av studenter till högskolan. Det gäller läroplansbeslut. Det gäller naturligtvis betygsbeslut. Det gäller om vi skall ha en tioårig skola eller om vi skall lägga fast en skolstart vid sex års ålder i skollagen.

Hur tänker man bereda dessa viktiga ärenden inom departementet?

Herr talman! Det vore olyckligt för skolan – strukturen, organisationen, eleverna, föräldrarna och lärarna – om vi får en ryckighet i utbildningspolitikens olika delar. Det är inte bra. Man vänder inte en oljetanker på en femöring.

Dessutom har jag på senare tid fått rapporter om att den stora omstrukturering och omorganisation som i dag sker ute i kommunerna i en del fall – jag skall inte säga att jag har det vetenskapligt belagt – innebär att eleverna inte får tillgång till den lärarkraft som de har rätt till. Eftersom de fullgör sin plikt gentemot vad som krävs av dem i skollagen skall de ta mig katten också ha tillgång till lärare.

Vi kanske borde bromsa litet grand och gasa på något annat ställe.

Anf. 144 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén kan vara lugn. Jag tänker stanna och delta i hela debatten, inte bara därför att det är artigt gentemot oppositionen, utan också därför att Sverige för närvarande befinner sig i ett sällsamt och spännande förändringsskede av hela sitt utbildningssystem.

Får jag, herr talman, så här inledningsvis i debatten peka på några av de viktiga utgångspunkter som kännetecknar hela denna förändring.

Vi ser bland de yttre iakttagelserna framför allt tre ting som just nu håller på att ske och som förändrar villkoren för hela vårt sätt att lära.

Den första utgångspunkten handlar om den ökade insikt som har vunnits genom åren om vad som ekonomerna kallar för humankapitalinvesteringarnas betydelse. Det är inte så att investeringar i andra ting, de mera traditionella investeringarna, blir betydelselösa, men insikten ökar om att länder som inte förmår att förena denna typ av investeringar med motsvarande insatser inom utbildning, högre utbildning och forskning inte får det fulla utbytet av investeringar, i fysisk mening.

Den andra utgångspunkten handlar om Sveriges ökade internationella beroende och den internationella växelverkan som vårt land befinner sig mitt uppe i.

Vi har förhoppningen att kunna tillträda det s.k. EES-avtalet om ett par månader. Om ytterligare något år har vi förhoppningen om att kunna ingå som fullvärdig medlem i den europeiska gemenskapen.

Då kommer gränserna att rämna och öppenheten att ta över. Flödet av människor över gamla gränser kommer att tillta.

Den tredje iakttagelsen handlar om den snabbhet med vilken vår värld förändras och kunskaper med den. Jag såg en uppgift häromdagen talande nog, nämligen att en tredjedel av Ericssons fakturering för 1992 avsåg produkter som över huvud taget inte fanns ett eller ett och ett halvt år tidigare.

Detta, herr talman, leder till slutsatsen att vårt utbildningssystem behöver förändras för att passa in i den nya miljö i vilken det skall verka. Det är framför allt i två hänseenden som förändringar behöver ske. De kvalitativa kraven på oss skärps i takt med att gränserna försvinner och flödet över de gamla gränserna tilltar. Det finns inte längre något att gömma otillräcklig kvalitet bakom. Vi avslöjas. Eller kanske är det snarare så att ungdomar med bättre förutsättningar kommer att ta vägen ut i Europa och där söka sin lycka.

Den andra slutsatsen är att i ett samhälle präglat av ökad snabbhet kommer mångsidigheten i utbildningssystemen att bli viktigare. Det går helt enkelt inte att centraldirigera utbildningssystemen längre, därför att de inte kommer att förmå att svara mot alla de krav som den föränderliga verkligheten kommer att ställa på oss.

Det är därför, herr talman, som det är så viktigt att ge elever, lärare och föräldrar ökat inflytande inte bara över vilken skola de vill gå i utan också vilket innehåll undervisningen skall ha. Det är därför som den gamla U 68-modellen för den högre utbildningens dimensioner och planering nu visat sig så katastrofal när det gäller att tillgodose de intressen som studenter och andra har för den högre utbildningens utformning.

Mot denna bakgrund, herr talman, har regeringen inlett ett arbete för att inom skolan tillse att valmöjligheterna skärps, att elever och deras föräldrar får möjlighet att forma en utbildning som stämmer med deras intressen men också för att tillse att vi får tillgång till alla de skolor och skolformer som det mångsidiga samhället kommer att kräva av oss. Det sker i förening med en läroplan som anger de distinkta krav som alla skolor måste följa och där kvaliteten slås fast som den viktigaste utgångspunkten.

Inom den högre utbildningen frigörs genom riksdagens beslut i december förra året de statliga universiteten och högskolorna från statens omedelbara inflytande. De får möjlighet att själva utforma sitt utbildningsutbud med ut-

gångspunkt från vad studenterna kräver och önskar. I stället för statens prognosmakare träder in studenternas intressen, studenterna som bättre än någon annan förmår att bedöma vad den framtida arbetsmarknaden kräver av dem.

Tillsammans med de statliga universiteten och högskolorna prövas för närvarande förutsättningarna att dessutom ge helt fristående högskolor möjlighet att erbjuda sina tjänster och examinera studenter. Dessutom pågår diskussioner med några statliga högskolor om deras intresse att övergå i stiftelseform.

Härtill, herr talman, står vi inför ett betydande krav på att ge fler möjlighet till utbildning. Ett av Socialdemokraternas arv efter 80-talets utbildningspolitik mötte jag själv i Utbildningsdepartementet för ett och ett halvt år sedan, nämligen att den högre utbildningen, om den socialdemokratiska politiken hade fullföljts, hade lett till att andelen högutbildade inom den svenska arbetsmarknaden hade gått ner. Som om det inte hade varit nog: Den andel av högutbildade som vi då hade var otillräcklig i ett internationellt perspektiv, otillräcklig och på väg att bli ännu sämre.

Det klingar något av "sent skall syndaren vakna" över Lena Hjelm-Wallén's önskan om en storsatsning på utbildning. Om det nu plötsligt är så viktigt, varför var det så oviktigt under hela 80-talet, då vi kunde ha gjort allt som hade förhindrat att flaskhalsarna i dag hade blivit så betydande?

Bengt Silfverstrand och jag kom just från Kungl. Tekniska högskolan, där vi diskuterade stiftelsefrågor. Kungl. Tekniska högskolan är ett utomordentligt bra exempel på den andra försummelsen, nämligen att inte se efter universitetens och högskolans fastigheter. Där regnar det in genom taket som ett bevis för framsyntheten i 80-talets högskolepolitik.

Vi skall göra en storsatsning på utbildning. Det behövs efter det som har varit tidigare. Vi skall däremot göra den storsatsningen på ett ansvarsfullt sätt för att säkerställa att elever och studenter får tillgång till en högkvalitativ utbildning. Lena Hjelm-Wallén hävdade att en ansvarskännande regering genast skulle ha agerat. Regeringen har agerat för länge sedan. Däremot agerar vi inte på basis av en socialdemokratisk riksdagsmotion, där man inte ens bemödat sig om att tala om hur det som Socialdemokraterna föreslår skall finansieras. Skulle vi följa Socialdemokraternas råd, skulle arbetslösheten öka till följd av misskötsel i ekonomin och bekymren för arbetsmarknadsmyndigheterna bli ännu större än vad de redan är.

Ett par kommentarer till slut till några av de påpekanden som Lena Hjelm-Wallén gjorde. Extraordinära insatser behövs i utbildningshänseende i svåra tider, påpekade Lena Hjelm-Wallén. Ja, självfallet. När Socialdemokraterna nu föreslår att 50 000 elever skall få möjlighet att genomgå det tredje gymnasieåret, så bankas de öppna dörrarna in med stor kraft. Det finns inga gränser för kommunernas möjligheter att från staten få stöd för genomförandet av det tredje gymnasieåret. 10 000–12 000 elever får möjlighet att genomgå utbildning i den formen. Var Lena Hjelm-Wallén hämtar de resterande 38 000 framgår inte av motionens text.

Regeringen har dessutom, herr talman, ingalunda visat någon njugghet gentemot vuxenutbildningen. Så sent som i höstas föreslog regeringen, och riksdagen godkände, att Arbetsmarknadsstyrelsen får möjlighet att köpa ut-

bildningsplatser inom vuxenutbildningen. Vi kommer att fullfölja denna politik.

I den proposition om den högre utbildningen som regeringen kommer att presentera om några veckor kommer vi dessutom att lägga ut riktlinjerna för den högre utbildningens utveckling på sikt. Så Lena Hjelm-Wallén får ge sig till tåls med besked tills propositionen är presenterad.

Allra sist till Björn Samuelson. Åtskilligt av det som Björn Samuelson citerade ur brevet från eleven känns riktigt och rimligt att ta fasta på. Det är möjligt att vi inte blir överens om allt som eleven skriver om i sitt brev. Det skulle i så fall tala för att skolan skall erbjuda många olika typer av utbildningar som kan tillgodose många olika intressen, alla vägledda av samma höga kvalitetskrav som kan göra alla elever myndiga att ta sig an arbetsmarknadens utmaningar.

Björn Samuelson frågade hur regeringen avser att gå vidare för att förankra sina förslag. Just nu behandlas i Utbildningsdepartementet under Beatrice Ask viktiga delar av det material som kommit in som ett resultat av remissen av förslaget till en ny läroplan. Det är en av de mest omfattande diskussionsomgångar i det svenska samhället som vi genomfört. Regeringen kommer att fortsätta att föra en öppen dialog med hela det svenska samhället för att därigenom få in den erfarenhet, den kunskap och den inspiration som samhället innehar och på basis därav presentera sina förslag för riksdagen.

Anf. 145 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Per Unckel hävdar att den regering som han själv tillhör inte har visat njugghet mot vuxenutbildningen. Att skära ner anslagen med 25 % är alltså inte njugghet. Då vet jag inte riktigt vad som ligger i det ordet. Jag tycker att jag var mycket återhållsam när jag använde ordet njugg i det sammanhanget. Det var inte bara förra våren som man gjorde detta. Därefter har man följt upp åsikten att hålla tillbaka vuxenutbildningen vid alla de tillfällen då vi i riksdagen har diskuterat frågan. Se nu till att det blir en riktig satsning på vuxenutbildningen av stora format! Det är vad som behövs.

Det tredje gymnasieåret behövs dels för dem som behöver det, dels för dem som går ut ur gymnasieskolan med bara tvåårig utbildning. Det är inte bara dessa som vi syftar på i vår motion – har inte Per Unckel läst vår motion? – utan vi syftar också på dem som gått utbildningen under tidigare år och som nu är under 25 år. Jag är på det klara med att det är en stor ansträngning för skolväsendet att bereda 50 000 nya platser. Men jag tror att skolan är beredd att ta denna ansträngning för att hjälpa ungdomar ut ur en situation där de annars skulle gå rakt in i arbetslösheten.

Beträffande högskoleplatserna vet jag att vi får vänta tills propositionen kommer. Jag vill ändå redan nu avisera att vi måste anstränga oss utöver vad som tidigare gjorts. Därför har vi lagt till ytterligare 10 000 platser.

Jag menar också att man måste anstränga sig på lokalsidan inom utbildningssektorn. Det gäller att rusta upp skolor i hela landet. Men det gäller också högskolelokalerna.

Per Unckel anför ett exempel från Stockholm vad gäller högskolelokaler. Men det är väl inte så konstigt att nybyggnation och underhåll hållits tillbaka i Stockholmstrakten. Här har det ju varit en överhettning mycket länge när

det gäller byggnadsarbeten. Det har vi i alla partier varit överens om. Däremot kunde man bygga ute i landet.

Nu är också situationen i Stockholm den att det behöver byggas. Låt oss därför satsa på den typ av underhåll som Per Unckel nämnde. Det gäller KTH och andra insatser som kan behöva göras.

Per Unckels historiebeskrivning föranleder mig att säga att saker och ting ständigt behöver förändras inom utbildningspolitiken, och förändringar sker också. Men mycket av det som utbildningsministern tillskriver sig när det gäller att frigöra högskolor och universitet är sådant som vi redan hade påbörjat när Per Unckel kom till departementet. Det gäller också ökningstakten över huvud taget inom den högre utbildningen.

Anf. 146 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Får jag påminna om en indirekt fråga till Lena Hjelm-Wallén, som hon dess värre glömde att besvara: Var skall vi ta't?

Vad är det som Socialdemokraterna föreslår skall finansiera allt det man vill göra och som innebär ökade statsutgifter? Ni har inte ens förmått att precisera vadav de besparingar skall bestå som skall uppgå till samma belopp som regeringens besparingar. Det enda ni har lyckats samla er kring är att säga nej till regeringen. Men ni har inte ens anvisat en tillstymmelse till idé om hur det skall bli med resten.

Därför är det, Lena Hjelm-Wallén, mycket allvarligt med den socialdemokratiska politiken, som ju härigenom kommer att driva upp arbetslösheten ytterligare. Att inrikta sig på arbetslöshetsvårdande insatser utan att tillse att ekonomin fungerar är att driva oppositionspolitik av allra sämsta märke.

När det så gäller frågan om anslag till komvux vill jag säga att det är riktigt att regeringen icke drog ned på sektorsbidraget till komvux men väl på bidraget till kommunerna. Det gjordes samtidigt som beskedet gavs att kommunerna får ta ett ökat ansvar, bl.a. i detta sammanhang. Därutöver har regeringen senare genom arbetsmarknadsmyndigheterna ställt ökade statliga resurser till just arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande för upphandling av utbildning för vuxna. Så ser historieskrivningen ut. Njuggheten i den döljer sig väl.

Så något om högskolelokalerna. Det är inte så konstigt att man höll tillbaka renoveringen av KTH intill dess att taket höll på att rämna – om jag nu får tolka in något i Lena Hjelm-Walléns yttrande. Men nu går väl ändå skam på torra land! Inte kan man väl motivera misskötseln av statens fastighetsbestånd genom att hänvisa till överhettningen i Stockholmsområdet.

När vi för ett och ett halvt år sedan tog över hade just Universitets- och högskoleämbetet m.fl. myndigheter redovisat facit efter Socialdemokraternas fastighetsfögderi. Och det, Lena Hjelm-Wallén, är ingen uppmuntrande läsning för oss som fick ta över. Det borde inte heller vara uppmuntrande för er som lämnade efter er detta arv.

Vårt utbildningsväsende behöver ständigt förändras. Ja, det är riktigt. Men jag hade hoppats att vi skulle ha sluppit några av de misstag som begåtts i det förgångna, för då hade det inte varit så besvärande att rätta till saker.

Jag välkomnar Lena Hjelm-Wallén om hon bestämmer sig för att tro på den frigörelse av de svenska universiteten och högskolorna som Socialdemo-

kraterna i julas hade en "jaså-inställning" till. Det vore nämligen en styrka för hela vårt samhälle om vi var eniga i vår hållning till betydelsen av fria och självständiga universitet – universitet som är engagerade i sina studenters bästa och som inte behöver lita till statens välvilja och direktiv i alla avseenden när det gäller verksamheten.

Anf. 147 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Ibland tror man att det är olika verkligheter som beskrivs. Per Unckel beskriver här i dag universiteten och högskolorna som enormt detaljstyrda av staten. Men det är helt enkelt inte sant. Jag tror inte att det är det besked som han faktiskt får när han träffar olika företrädare.

Sedan till den stora och viktiga frågan om utbildningssatsningar. Det är mycket allvarligt om vi har en utbildningsminister som inte inser hur utbildningsåtgärder kan avlasta arbetsmarknadspolitiken och som i stället hela tiden vill gå via arbetsmarknadspolitiken. Han drar alltså ner på den reguljära vuxenutbildningen men säger att AMS sedan får gå in och köpa. Det här är ett brott i utbildningspolitiken som jag tycker är mycket allvarligt, och det är någonting som inte har hänt tidigare.

Det är nonsens av en utbildningsminister att uttrycka sig på detta sätt. Han måste ju veta att insatser via utbildning och med de former av studiefinansiering som finns nästan alltid är en mer lönsam affär för staten – en billigare lösning kostnadsmässigt – jämfört med arbetsmarknadsstöd av olika slag, t.ex. beredskapsarbeten.

Vi har alltså mycket noga visat hur vi finansierar våra förslag. Det är framför allt genom att avlasta arbetsmarknadspolitiken som vår stora satsning på utbildningen finansieras. Därutöver är det fråga om ungefär 2 miljarder, och i det avseendet har vi bl.a. föreslagit en skattehöjning.

Anf. 148 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag väntade bara på det sista. Men om det är någonting som detta samhälle just nu inte behöver, så är det högre skatter. Arbetslösheten är som den är just nu, därför att skatterna alltför länge har varit alltför höga. De är exakt det som Lena Hjelm-Wallén nu medger som är så allvarligt.

Era skattehöjningar driver upp arbetslösheten och driver fler människor ut i sysslolöshet. Dessutom ökar de kravet på en ännu större belastning av statskassan i form av insatser för de människor som råkar illa ut.

Allra sist i Lena Hjelm-Walléns replik till mig finner vi plötsligt skärningspunkten när det gäller Socialdemokraternas resp. regeringens politik. Det är fråga om skattehöjningar eller inte skattehöjningar, om att vårda Sveriges ekonomi eller att ägna sig åt oppositionspolitik av ett slag som inte har någonting med sunt ekonomiskt tillfrisknande att göra.

Det är inte sant, säger Lena Hjelm-Wallén, att universitet och högskolor, såsom dessa beskrivs, är detaljstyrda. Nej, inte nu längre, för nu har vi fattat beslut som gör att en bättre tingens ordning randas. Allting har ju ändrats – högskolelag och högskoleförordningar. Då är det svårt att komma undan intrycket att staten varit rysligt angelägen om att få peta in i minsta detalj. Staten har också, herr talman, under de senaste åren varit rysligt angelägen om

att i enskildheter utpeka hur många studenter som skall utbildas och om att utpeka utbildning och plats för utbildning.

Det är ett synsätt som anknyter till det som man en gång i gamla U 68 trodde var visheten uppenbarad, nämligen att det gick att planera fram framtiden. Redan då visste många av oss att det var en omöjlighet. Men ni är välkomna tillbaka till insikten om att det inte är möjligt, om ni nu helhjärtat ställer upp bakom detta. Då kan vi gemensamt arbeta för en bättre tingens ordning inom den högre utbildningen.

Får jag sedan för protokollets vidkommande med viss kraft rätta fru Lena Hjelm-Wallén i frågan om vem som har dragit ned vad. Denna regering har aldrig någonsin skurit ned med en enda krona på vuxenutbildningen. Vad vi har sagt är att vi inom ramen för det statliga stödet till den kommunalt drivna utbildningen har minskat statens andel. Men vi har utgått från att kommunerna är beredda att ta över ansvaret.

Det handlar inte ett uns, herr talman, om att vara för eller emot vuxenutbildning. Tvärtom satsar denna regering på att hålla de människor i utbildning som annars riskerar att bli arbetslösa. Under innevarande budgetår satsas mer än 1 miljard kronor på detta, varav varenda krona är finansierad utan att skatten höjs.

Förste vice talmannen anmälde att Lena Hjelm-Wallén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 149 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Som svar på min fråga om hur regeringen avser att bereda viktiga skolpolitiska beslut framöver, säger utbildningsminister Per Unckel att departementet har fått in remissvar som de skall läsa där. A very clever answer, my dear Minister.

Anf. 150 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Om Björn Samuelson vill ha med detta i protokollet måste det uttalas på svenska.

Anf. 151 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det var ett mycket klipskt svar, herr minister.

Det som oroar mig är att man samtidigt låter utarbeta ett förslag om skolstart för sexåringar i en tioårig skola, men man bortser från att frågorna hänger samman med varandra. Man väljer att gå till riksdagen med små delbeslut i jättestora viktiga framtidsfrågor.

Jag förstår inte varför Per Unckel skäller om socialdemokratiska regeringar. Att bete sig på det här sättet liknar den sämsta formen av gammal dålig socialdemokratisk reformpolitik.

Per Unckel säger att han vill öka valmöjligheten för den enskilde för att på det sättet komma till rätta med möjligheten att stärka skönlitteraturens ställning i skolan. Det hjälper väl inte, Per Unckel, om det anses att Dostojevskij och Strindberg är för svåra för 19-åringar att läsa.

Herr talman! Vad jag saknar från regeringen är en samlad syn på utbildningspolitiken. Man rycker, hackar och delar ut små förslag. Sedan får man

efter någon månad skynda sig att komma till riksdagen med rättelsepropositioner.

Jag vill ha en samlad syn på hur olika verksamheter inom utbildningsvärlden skall få möjligheter att samverka och befrämja varandras resultat till betydelse för såväl den enskilde individen som samhället i stort, och samhället som en kulturnation. Något sådant samband mellan de olika förslag som hittills har lagts fram, eller som man nu avser att lägga fram i små delportioner, har jag mycket svårt att se.

Anf. 152 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Dear Speaker, dear Members of Parliament! Herr talman! Riksdagsledamöter! Björn Samuelson gör gällande att regeringen lägger fram utbildningspolitiken i små portioner. Det är nog den kritik som man inte riktigt återfinner bland alla de många svar på Läroplanskommitténs förslag som just nu bereds.

Att en läroplan för grundskolan, gymnasieskolan, vuxenutbildningen och därtill hängande betygsförslag skulle vara småportion är nog Björn Samuelson den ende som hittills har hävdat. Det är klart att man kan välja en modell varigenom hela skolan alltid förändras genom ett enda beslut. Risken är emellertid att skolan i så fall aldrig någonsin kan förändras, därför att det alltid finns någon del som någon bestämmer sig för att tycka vara lämplig att haka på i det man tidigare har bestämt sig för att ta upp till debatt.

Nej, Björn Samuelson, jag tror att vi nog har tagit oss en munsbit som är stor nog om i realiteten tre läroplaner skall bli en och med ett betygsförslag knutet till den.

Björn Samuelson frågar om skolstarten, vilken det säkert finns skäl att återkomma till åtskilliga gånger. Frågan hänger naturligtvis samman med resten av skolan, men den är ändå avskiljningsbar nog för att kunna diskuteras i ett sammanhang för sig.

Jag vill gå tillbaka till det brev som Björn Samuelson citerade från talarstolen. Skälet till att jag var så uppmuntrad av det var att vad flickan egentligen säger är att hon tycker att det är bra att man ställer ökade krav på kunskap. Hon tyckte uppenbarligen att kraven i skolan på sådant som är viktigt och angeläget var för små. Det var det som jag tyckte var så uppmuntrande.

Därför valde jag att beskriva regeringens strategi när det gäller förändringar av viktiga delar av utbildningsväsendet så, att vi ökar valmöjligheterna, men vi ställer också distinkta krav på det som skolan – och för den delen den högre utbildningen – skall kunna förmedla till alla.

Om jag i skolministerns närvaro får tillåta mig en frihandsteckning från min tid som utbildningspolitiker i riksdagen, så var det en känsla av obehag inför den läroplan som sade allt, men samtidigt ingenting. Där kunde alla finna stöd för nästan vilken ståndpunkt som helst. Men läroplanen blev därmed ett otillräckligt hjälpmedel för dem som, i likhet med brevskrivaren till Björn Samuelson, krävde ordentliga besked om kunskaper som de ansåg sig behöva.

Anf. 153 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan lova Per Unckel att se till att han får en kopia av detta fiktiva anförande som den här praktikanten har skrivit.

Småportioner var kanske fel ord, men det får en liten betydelse i tid när man inte låter sambanden råda mellan olika faktorer som framöver kommer att få stor betydelse för skolan. Om man väljer att lägga fram ett förslag om en ny läroplan eller ett nytt betygssystem, som vilar på minsta möjliga majoritet i denna kammare, samtidigt som man låter utreda frågan om skolstarten och frågan om hur lång den obligatoriska skolgången i grundskolan skall vara, så blir det en småportion för skolorganisationen. Vi behöver inte strida om det ordet. Jag menar att det riskerar att bli en ryckighet i politiken på ett sätt som gagnar varken kvalitet eller den harmoni som jag tycker att skolan borde få.

Anf. 154 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Herr talman! Per Unckel sade att svensk utbildning är i stor omvandling. Det är väl någon form av understatement eller – för protokollet – underdrift. Alla skolformer kräver på något sätt mer flexibilitet och individualisering. Många av de beslut som regeringen har fattat under det senaste året har lett till detta. Jag vill nämna några exempel på förslag som vi inom Folkpartiet omhuldar och som vi tycker borde sjösättas.

Decentraliseringen av makten över skolan har ju genom kommunalisering och annat pågått ett tag. Men på något sätt har ansvarsfördelningen stannat av på kommunal nivå. Den har inte sipprat vidare ut på skolnivå i lika stor utsträckning som vi hade förväntat oss. RRV sade i en rapport 1990 att ingen längre styr skolan och att beslutanderätten måste föras ner i systemet. Det finns också en tendens att kommuner i dag skyller på staten och att staten skyller på kommunerna, eftersom det är litet oklart var ansvaret ligger.

Vi i Folkpartiet tycker att man skulle kunna ge elever, lärare och föräldrar mycket större möjlighet att ta ansvar i sina skolor genom att bilda skolråd eller en skolbestyrelse som föreslogs i SIA:s utredningar för ett tjugotal år sedan.

Det finns ganska goda exempel på självstyrande skolor från exempelvis Danmark. Vad kan då ett sådant skolråd besluta om? Jo, de skulle inom ramen för de ekonomiska direktiv som de får från skolstyrelsen kunna besluta om budgetfrågor, prioriteringar, resultatansvar, klasstorlekar, avvägningar mellan specialundervisning och mindre klasser, skoldagens förläggning, ämnesprofil, särskild tillvalsprofil, profilering för skolan, årskurslös undervisning eller traditionell årskursindelning, ämnesvis eller ämnesövergripande undervisning. Detta är några av de frågor som mycket väl skulle kunna avgöras på lokal nivå. Detta tycker vi att man skulle kunna utreda, därför att det kräver vissa ändringar i lagar och förordningar.

Jag vill också ta upp ett annat förslag som vi tycker bidrar till att öka flexibiliteten i gymnasieskolan. Vi går nu in i ett programutformat och förmodligen också kursutformat gymnasium, vilket kommer att starkt öka flexibiliteten i gymnasiet.

Vi går från ett system med ett-, två-, tre- och fyraåriga gymnasielinjer och får genomgående treåriga linjer. Därmed finns risken att avhoppen kan öka. Det visar sig litet grand redan i dag att medelåldern i komvux har sjunkit. Det indikerar att många, när de har valt fel eller om de av någon annan anledning vill göra kompletteringar, så att säga tar ett varv till via komvux.

Vi tycker att man skall ha rätt till en gymnasiebank. Alla 16-åringar skall kunna erbjudas tre gymnasieår. Hur de sedan disponeras får eleven själv avgöra. De yrkesförberedande programmen skulle vara betjänta av moduler av sammanhängande kurser som ger möjlighet till etappavgångar efter kortare tid än tre år. De skulle gynna de skoltrötta och ge en större flexibilitet. Om man vet att man har ett år kvar på sin bank, tror jag att det blir svårt att låta bli att utnyttja det. En framtida större integrering mellan ungdomsgymnasiet och komvux kommer att underlätta detta.

Jag vill också säga några ord om jämställdheten i skolan och om flickor och pojkars ställning. Jämställdheten är inte helt bra, vilket Utbildningsdepartementet nu har uppmärksammat så till vida att man har tillsatt en grupp som skall studera jämställdheten i skolan.

Jämställdhet är inte bara en rättvisefråga utan även en kvalitetsfråga. John Stuart Mill, liberal tänkare, sade en gång i mitten av 1800-talet i en skrift att kvinnans tankar sålunda är lika behövliga för att ge full verklighet åt den tänkande mannen som mannens tankar för att ge bredd och omfattning åt kvinnans.

Ett samhälle med en så jämn könsfördelning som möjligt är ett mer komplett samhälle. Det gäller inte minst synen på teknik. Vi har i dag uppenbara problem med rekryteringen till tekniska yrken, där flickorna är en väldigt stor och lika dold resurs. Det finns forskning som visar att flickor och pojkar bemöts olika. Flickor ges t.ex. mindre lärartid. Flickor får andra typer av frågor än pojkar, ofta av ifyllningsnatur i stället för analyserande. Lärarna vet mer om pojkarna än om flickorna i en klass. I prov bedöms pojkar mer trovärdiga och kompetenta än flickor.

Jag har ett nummer av en tidning från Statens ungdomsråd, där en flicka säger i en intervju: Jag var tyst hela min skoltid, om inte någon frågade mig om någonting.

Redan i grundskolan grundläggs alltså könsskillnaderna. Därför tror vi att det skulle vara bra om man kunde mjuka upp attityden till dessa saker som känns litet främmande. För flickor gäller det tekniken. Vi tror att det vore bättre om flickorna fick närma sig tekniken utan pojkar närvarande. Vi tror också att det vore bra om pojkarna fick ge utlopp åt sina mjukare sidor utan att flickor är närvarande.

Målsättningen är att stärka både flickors och pojkars identitet. Man får då mer kompletta individer och på det sättet en bättre skola. Vi vill inte ha goss- och flickläroverken tillbaka, men vi vill att man skall kunna flexibelt växla mellan pojk- och flickklasser och grupper och integrerade klasser och grupper.

Skolverket bör ha ett stort ansvar när det gäller att samla in och sprida goda idéer för en flexiblare och därmed mjukare skola med ett ökat engagemang från elever, föräldrar och lärare. Jag tror att den Europas bästa skola som vi strävar efter faktiskt bör vara också Europas flexiblaste.

Anf. 155 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Det vore mig naturligtvis främmande att från talarstolen mästra landets utbildningsminister. Men när Per Unckel nu sade med sådan emfas att han ville läsa in de rätta uppgifterna till protokollet, bör nog Per

Unckel titta litet grand i föregående års bilaga från Utbildningsdepartementet till budgetpropositionen om det som står om komvux och sektorsbidrag. Då kan kanske uppgifterna i protokollet bli korrekta.

Med en så vid rubrik som Utbildningspolitik blir det gärna ett spektrum av allting. Jag skall koncentrera mig till bara en fråga inom forskningsområdet för att hålla mig inom den korta taletiden. På detta område som på så många andra inom utbildningsväsendet blir det rätt mycket av konstruerade motsättningar. Man försöker att blåsa upp motsättningar mellan spetsforskning å ena sidan och breddforskning å den andra, mellan grundforskning å den ena sidan och tillämpad forskning å den andra, mellan storskalighet och forskning i mindre enheter, mellan centralisering i förhållande till decentralisering samt mellan kritisk massa och en kreativ nyskapande miljö, osv.

Naturligtvis finns inte dessa motsättningar, eller – rättare sagt – de borde inte finnas. Här som på många andra ställen handlar det om både-och. Dessa motsättningar skapas ofta av väldigt rigida inställningar att det måste vara på ett visst sätt. Det måste vara stort, och om det inte är stort så är det inte längre någon hög kvalitet. Så är det naturligtvis inte. Vi i Centern hävdar alldeles bestämt att all högre utbildning givetvis skall vila på vetenskaplig grund, att högre utbildning och forskning hör samman och att så är fallet vid alla högskolor i hela landet.

Utbildningsdepartementet anordnade under beredningen av forskningspropositionen en konferens om forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna. Vid den konferensen ställde jag bl.a. frågan ungefär så här: Om man disponerar låt oss säga 300 miljoner kronor och skall försöka att avgöra var man får den bästa effekten av de resurserna, skall man då fördela de pengarna till de befintliga universitetens väletablerade fakulteter eller skall man fördela dem till ett antal mindre och medelstora högskolor? Jag måste säga att det spred sig en viss förvirring bland de närvarande forskarna. Så småningom stod några upp och sade att man förmodligen skulle nå de bästa resultaten om man valde det senare alternativet.

Jag skulle gärna vilja fråga vilken bedömning Per Unckel gör i dag efter det som sedan har hänt. Jag är övertygad om att vi skulle nå störst effekt om vi ökade forskningsresurserna vid de mindre och medelstora högskolorna på detta sätt. Vi skulle få bättre forskningsresultat, och vi skulle få en avgjort högre utbildningskvalitet. På köpet skulle vi nå betydande regionalpolitiska effekter. Eftersom mycket av denna debatt redan har handlat om både det ekonomiska läge och det arbetsmarknadspolitiska läge som vi befinner oss i, vill jag framhålla att det inte är att förakta om man såsom en biprodukt av de insatser som man ändå skulle göra av utbildnings- och forskningspolitiska skäl också får regionalpolitiska effekter, som bidrar till att stimulera näringslivet och sätta fart på sysselsättningen i alla delar av landet.

Anf. 156 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Larz Johansson var mycket artig när han korrigerade Per Unckels historieskrivning beträffande vuxenutbildningen och regeringens nedskärning av komvuxanslaget. Det var ju så att det i budgetpropositionen 1992 direkt stod att man skulle skära ner komvuxpengarna. Detta var precis som Larz Johansson då påpekade fel både i form och i sak – i form därför att

det faktiskt handlade om ett sektorsanslag och regeringen därför inte skulle lägga sig i vad som skulle skäras ner om man minskade anslaget. Men regeringen var så klåfingrig och pekade på att det just var komvux som skulle skäras ner att man begick denna blunder, som utskottet sedan rättade till. Det är kanske koalitionens bundenhet som gör att Larz Johansson inte fullständigt vill tala ur skägget. Men nu har jag hjälpt honom.

Anf. 157 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Då kan jag för att fullständiga bilden berätta för Lena Hjelm-Wallén att den argumentation som jag använde i vår motion, i utskottsbehandlingen och här i kammardebatten för att motivera att man borde göra denna korrigering av regeringsförslaget var exakt samma argumentation som jag använde när vi korrigerade den socialdemokratiska regeringens förslag föregående budgetår om att man skulle skära ner 300 miljoner kronor på hemspråksundervisningen. Bidraget till hemspråksundervisningen var en del av sektorsbidraget, och det gick inte att göra en sådan riktad besparing. Även komvuxresurserna fanns vid denna tidpunkt i sektorsbidraget. Det enda man kunde göra vid bägge tillfällena var, om man nu hade en önskan att göra besparingar, att reducera sektorsbidraget till kommunerna. Varken den tidigare socialdemokratiska regeringen eller den nuvarande regeringen kunde ge den sortens pekpinnar till kommunerna. Det har även utskottet och sedermera riksdagen fastslagit.

Nu är förhållandet sådant att vi inte längre har ens något sektorsbidrag, utan alla dessa pengar har försvunnit in i den s.k. kommunala påsen. Om man nu vill göra korrigeringar, är det i realiteten förändringar i skatteutjämningssystemet som man gör. Allt det andra är historia. Men i och för sig skall också historien skrivas korrekt.

Anf. 158 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Det är sant att det som har skett mellan dessa anslag är historia. Om vi skall blicka framåt är det i dag svårare för staten att hitta sätt att stimulera ökad vuxenutbildning. Vi har försatt oss i den situationen. Men då måste vi hitta former för det. Jag menar att vi har gjort det i den socialdemokratiska motionen genom ett påslag på detta stora kommunala anslag, egentligen på det sätt som man gjorde förr, dvs. sökte pengar för de ytterligare platser som man kan anordna till hösten. På detta sätt kan ökad vuxenutbildning stimuleras fram.

Jag vet att Centern har ett intresse i denna fråga, och jag hoppas att Centern skall stödja oss i detta motionsförslag som vi skall börja behandla i utbildningsutskottet nu.

Den tidigare debatten i dag har också givit vid handen att såväl Bengt Westerberg som Börje Hörnlund är intresserade av resonemang i dessa frågor för att få till stånd ökade utbildningsåtgärder. De stänger inte igen dörren på samma sätt som Per Unckel har gjort i dag.

Anf. 159 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag skall svara på Larz Johanssons frågor. Den första gällde forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna. Av samma skäl som

jag inte ville ge något besked till Lena Hjelm-Wallén om platser inom den högre utbildningen, på grund av förestående proposition i detta ärende, vill jag inte heller föregripa diskussionen med anledning av propositionen om forskningen som kommer att läggas fram några dagar efter propositionen om den akademiska grundutbildningen.

Så till historieskrivningen. Det är inte lätt att följa alla detaljerade rundor när det gäller hur anslag är konstruerade. Men sanningen är faktiskt att det i det sektorsbidrag som fanns vid tiden för den händelse som Lena Hjelm-Wallén refererade till och som Larz Johansson kommenterade, inte fanns, som Larz Johansson mycket riktigt påpekade, några enskilda delar av sektorsanslaget. Det var, om man uttrycker sig litet vanvördigt, en klump med pengar till kommunernas skolfinansiering. Vad regeringen gjorde var att minska den klumpen. Men vi skar inte ned någon utbildning. Kommunerna har ansvar för hur de prioriterar och vilka bedömningar de gör. Så var det. Det framgår både av protokollet från den tidens riksdagsdebatter och av protokollet från denna debatt.

Anf. 160 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att försöka förleda Per Unckel att avslöja innehållet i en kommande forskningsproposition. Men Per Unckel brukar aldrig avhålla sig från att föra ganska vittgående principiella resonemang om forskningspolitik och om andra frågeställningar. Min fråga var i allra högsta grad principiell. Om man disponerar en viss summa pengar – jag tog till 300 miljoner för att peka på att det måste vara en ganska rejäl pott om det skall vara meningsfullt att diskutera dessa principer – var min enkla fråga till Per Unckel: Var tror Per Unckel att han får den största sammantagna effekten – forskningspolitiskt, utbildningspolitiskt och regionalpolitiskt – , om han lägger denna summa pengar vid några av de stora etablerade fakulteterna eller om han lägger denna summa pengar vid någon eller några av de mindre och medelstora högskolorna, som i många fall redan har skapat en mycket kreativ och handlingskraftig miljö?

Jag var för någon vecka sedan senast i Ronneby, och jag hörde att Per Unckel nyligen hade varit där och blivit våldsamt imponerad av vad man där åstadkom. Då återstår min fråga, utan att vare sig peka ut den eller andra högskolor eller antalet forskare osv: Var tror Per Unckel att man skulle nå den största effekten av en sådan satsning?

Anf. 161 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Jag hade i dag tänkt att tala om att läsa för livet. Ja, ni hörde faktiskt rätt, och det är ingen felsägning. Det som jag tänker säga i dag handlar naturligtvis också om att lära för livet, den slogan som vi är vana att höra, men det handlar i synnerhet om att läsa för livet.

Jag vågar påstå att ingen kunskapsutveckling är mer betydelsefull för ett barn än utvecklingen av förmågan att läsa och skriva, och naturligtvis då i första hand läsutvecklingen.

Barnen kommer till skolan fyllda av nyfikenhet och lust att lära. För en del hänger det upp sig ganska snart när det gäller den absolut viktigaste ba-

sen för all kunskapsutveckling – förmågan att lära sig läsa. Detta kan ha många olika orsaker.

Allteftersom åren går, kommer dessa barn alltmer efter i utvecklingen. Självkänslan blir allt sämre, och den bristande läsförmågan påverkar hela skolsituationen. Hur skall en elev på mellan- eller högstadiet, som i egentlig mening inte kan läsa och uppfatta en sammanhängande text, ha en rimlig chans att klara av sina läxor? Varje dags hemarbete blir en frustrerande upplevelse för barnet och i många fall också för föräldrarna, om de försöker hjälpa till efter bästa förmåga. Inläsningen inför ett prov blir en omöjlighet, och resultaten blir ofta lika med noll. Hela skolsituationen upplevs som ett enda stort misslyckande.

Det har diskuterats hur många elever det rör sig om i den svenska grundskolan som inte har lärt sig läsa. En undersökning gjordes för inte länge sedan av Skolverket. Där kom man fram till slutsatsen att det rörde sig om ett mycket begränsat antal elever. Man hade hittat bara enstaka per tusen. Jag ställde mig mycket frågande inför denna upgift, eftersom den inte alls stämde med min egen erfarenhet från snart 30 år som lärare i skolan. Jag fick förklaringen när jag tittade närmare på den definition som man använde för läskunnighet. Det rörde sig om att eleverna kunde läsa och förstå några enkla meningar.

Den fråga man ställer sig är: Räcker detta för elevens behov? Mitt svar är att det långt ifrån räcker för elevens behov i skolan och än mindre för hans behov senare i livet.

I internationella sammanhang talar man om att bli litterat, inte bara att kunna stava sig igenom några enkla meningar och hjälpligt förstå vad de handlar om. Att vara litterat innebär att ha en läskunskap som utvecklats till att fungera i en mängd olika sammanhang. Om man använder denna vidare definition – vilken jag anser vara den enda relevanta om vi i skolan har som mål att ge eleverna det verktyg som de behöver för vidare utveckling – rör det sig om ett ganska stort antal elever som har stora problem med sin läsutveckling. Ibland har en siffra på 8–10 % nämnts.

Vi var inbjudna till Socialdepartementet häromveckan, där man hade dyslexi som ett speciellt ämne. Där talade man om denna grupp av barn och menade att bara de uppgår till ungefär 5 %. Om man sedan lägger till de barn som man brukar säga har dump eller minimal brain disfunction, alltså en skada på hjärnan, i alla fall något som är medicinskt mätbart när det gäller hjärnan, kommer man upp i ytterligare ett par procent.

Sedan har vi de barn som av flera andra olika anledningar har mycket svårt med sin läsutveckling. Då förstår vi att det rör sig om en ganska stor procentsiffra.

När det gäller dyslexibarnen behöver man komma fram till den svårighet som de har redan före skolstarten för att verkligen kunna hjälpa dem på ett effektivt sätt. Man har nu börjat göra sådana undersökningar i vissa delar av landet för att få fram hur det förhåller sig med dessa barn och för att försöka hjälpa dem. I detta sammanhang har vi ett stort utvecklingsarbete framför oss, där vi bör ha en samverkan med medicinsk expertis och med lärarhögskolor och skolor.

Om vi menar något med att skapa en skola med hög kvalitet, måste det

första steget vara att inte lämna någon möda ospard förrän vi har gett varje barn all upptänklig hjälp att lära sig läsa. Jag menar då under det allra första skolåret eller under de första två skolåren.

Därför vill vi i kds ha ett finmaskigt nätverk i slutet av det första skolåret som fångar upp de elever för vilka läsutvecklingen inte fungerar som man kan förvänta sig. Det är orimligt att fortsätta som vi har gjort under många år. Vi har låtit barn vandra vidare upp genom stadierna med sitt olösta problem, vilket bara har förvärrats med åren, gjort deras skolsituation hopplös och livet ganska outhärdligt.

Det är under eller efter första skolåret som effektiv hjälp måste sättas in. Därför vill vi ha en flexibel skolstart och ett årskurslöst lågstadium, där varje barn får möjlighet att utveckla en väl fungerande läskunskap.

Det måste vara klart utsagt i den proposition som skall handla om läroplanen, och det måste sägas på ett sådant sätt att det inte kan missuppfattas av någon, att det är skolans mål att lära alla att läsa redan de allra första skolåren. Inget kan vara viktigare sett ur elevens synpunkt och inget effektivare, om vi skall få en skola med hög kvalitet.

Under det första skolåret måste också läslusten väckas så att vi gör våra barn till bokslukare. Därför måste varje klassrum ha ett bibliotek med väl avpassad litteratur för dem som just har lärt sig läsa.

Det är också på det här stadiet vi måste engagera föräldrarna som medhjälpare i den viktiga uppgiften att läsa tillsammans med barnen varje dag, att lyssna på barnen när de läser och att samtala med dem om det de har läst. På den vägen kan de svenska barnen utvecklas till läsare och skolans kvalitet höjas väsentligt. Detta har vi inte råd att missa.

Anf. 162 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag vill alldeles särskilt hälsa utbildningsministern välkommen till kvällens debatt. Jag gör det mot den bakgrunden att våra vägar varit nära att korsas vid ett flertal tillfällen på senare tid. Debatter mellan utbildningsministern och undertecknad i en just nu viktig principfråga – om hur inflytande, insyn och resursfördelning skall ske vid våra universitet och högskolor – har varit på väg att anordnas vid några lärosäten, dels i staden mellan broarna, dels i en västsvensk kustmetropol.

Av outgrundlig anledning har utbildningsministern alltid kommit till dessa platser på andra tider än jag. Vid ett tillfälle, närmare bestämt i dag, fick han möjlighet att redogöra för regeringens inställning i stiftelsefrågan två gånger på samma tekniska högskola – KTH. För säkerhets skull kanske, eftersom klarhet och stringens inte är de mest framträdande dragen i de s.k. erbjudanden tre högskolor har fått att ombildas till stiftelser och aktiebolag. Ekonomiskt saknar förslaget fullständigt realism, vilket bl.a. Centerns företrädare tidigare påpekat här i kammaren.

Att på detta sätt lämna en avsevärd penninggåva till tre utvalda högskolor, en gåva försedd med både livrem, byxhängslen och säkerhetsnål – allt på skattebetalarnas bekostnad – tyder på stor vånda och ängslan vad gäller förslagets sakliga bärkraft.

Vid mina diskussioner ute på berörda högskolor har framkommit stor tveksamhet till detta starkt politiserade stiftelsehugskott. På Chalmers i Gö-

teborg vill man ha en fortsatt dialog med politikerna över partigränserna i stiftelsefrågan. Jag förmodar att samma inställning finns på de två övriga berörda högskolorna.

Vi socialdemokrater är positiva till en sådan dialog och är beredda att föra en diskussion med regeringen och berörda högskolor om hur kvarvarande tidsödande och osmidiga inslag i regelverket, som t.ex. rekryterings- och tillsättningsförfaranden, skall kunna effektiviseras.

Är utbildningsministern beredd att ställa upp på en sådan konstruktiv dialog, innan han binder sig i stiftelsefrågan?

Handläggningen av stiftelsefrågan kastar ljus över allvarliga brister i hur utbildningsfrågor numera bereds i departementet. En del av problemen torde sammanhänga med att vi numera saknar en oberoende myndighet med tillsynsansvar och ett oberoende organ för utveckling av högskolornas verksamhet.

Beredningsprocessen sker nu bakom Utbildningsdepartementets lyckta dörrar och ofta under stor tidspress. Vi har t.ex. haft stora svårigheter att få ut underlagsmaterial för bedömning av dimensioneringsfrågor, lokalfrågor m.m. Möjligheterna att föra en offentlig debatt och påverka besluten har beskurits avsevärt.

Som konkreta exempel på hur regeringens handläggning av viktiga utbildningsreformer har utsatts för stark kritik i breda kretsar, bl.a. av lärare och studenter, kan nämnas förslaget om ett nytt resurstilldelningssystem och det tilltänkta avskaffandet av kårobligatoriet. Dessa ytterst omstridda förslag kommer inte att remissbehandlas, vilket allvarligt hämmar berörda intressenters möjligheter till demokratisk påverkan av förslagen.

Tar utbildningsministern intryck av denna massiva kritik? Är han beredd att följa rådet från LO, TCO, SACO, Universitetslärarförbundet och studenterna att se över förslaget till nytt resurstilldelningssystem innan det föreläggs riksdagen?

Jag vill också fråga hur utbildningsministern tänker hantera det starkt kritiserade förslaget om slopande av kårobligatoriet?

Slutligen vill jag helt kort ta upp frågan om att stödja forskning med löntagarfondsmedel. Denna fråga skall enligt uppgörelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna vara föremål för samråd mellan parterna innan regeringen framlägger ett definitivt förslag. Trots detta kan man i massmedierna ta del av uppseendeväckande uppgifter om hur MFR vill satsa tio miljarder på att bygga upp medicinska forskningsinstitut inom några snäva kunskapsområden med hjälp av löntagarfondsmedel. Är detta förslag, som det hävdas, Per Unckel, förankrat i regeringen? Och hur tänker utbildningsministern fullfölja uppgörelsen med Socialdemokraterna om löntagarfondsmedlens eventuella användning för forskningsändamål?

Anf. 163 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det verkar på något sätt som om Bengt Silfverstrand bara hittar starkt kritiserade förslag vart han än vänder blicken. Jag återgav Lena Hjelm-Walléns uttalande från ett tidigare meningsutbyte oss emellan. Vi verkar tala om olika verksamheter.

När jag kommer ut i den högre utbildningens värld möter jag positiva

människor, som tycker att det är roligt att tillerkännas ansvar och ta till vara de nya utvecklingsmöjligheterna. Se så olika man kan se på verkligheten, beroende på vilken infallsvinkel man har!

Svaret till Bengt Silfverstrand om huruvida regeringen är beredd till dialog är att det självklart är på det sättet. Låt oss ha den här och nu. Jag har talat om vad jag tycker. Vad tycker Bengt Silfverstrand?

I nästa fråga, som handlade om resursberedningen, är det som Bengt Silfverstrand har noterat sant, nämligen att regeringen inte har valt en konventionell remissbehandling, utan en annan form för att ta reda på de synpunkter som berörda intressenter kan ha. Det är en form som väl står i överensstämmelse med det beredningskrav som åvilar regeringen inför viktiga beslut.

Häromsistens hade vi t.ex. samtliga högskoleledningar samlade på Arlanda för att diskutera deras syn på resurstilldelningen. Åtskilliga av dem som då yttrade sig hade en diametralt motsatt uppfattning mot den som Bengt Silfverstrand redovisar. Att det sedan ligger i sakens natur att man har olikartade uppfattningar är ingenting konstigt, utan ett stimulerande inslag i den beredningsprocess som regeringen därefter har bedrivit. Resultat kommer att redovisas i samma högskoleproposition som Lena Hjelm-Wallén och jag tidigare talade om.

I fråga om kårobligatoriet förefaller Bengt Silfverstrand ha missuppfattat handläggningsordningen. Betänkandet är skrivet av Nils Stjernkvist och remissbehandlat under 1990 och 1991. Därefter är det kompletterat med ytterligare material i en departementsberedning, till grund för regeringens ställningstagande. Även i detta hänseende kommer slutsatser att redovisas snart. Jag kan dessutom tillägga att vi utöver beredningstvånget har låtit högskolornas företrädare yttra sig även om detta.

Det är korrekt som Bengt Silfverstrand säger i fråga om fonderna och deras användning för forskningsändamål att det finns en överenskommelse mellan regeringen och socialdemokratin om att vi skall samråda om detta. Det kommer också att ske.

Får jag till detta, herr talman, lägga att det är möjligt att Bengt Silfverstrand och Socialdemokraterna har en annan reformmodell än den regeringen har valt. Vi kritiserades när vi utvärderades av OECD:s granskare för den reformmodell vi hade valt intill dess att dessa granskares utsago ställdes mot OECD:s Education Committee i Paris, där slutsatserna skulle dras. Efter ett par timmars meningsutbyte var vi alla ense om att den metod som regeringen hade valt är den enda möjliga om man vill förändra utbildningsväsendet i enlighet med och i takt med den snabbt föränderliga tiden. Risken är annars att vi alltid befinner oss på bakkant. Där vill inte regeringen vara.

Anf. 164 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Vi är mycket positiva till den utveckling som äger rum på stora avsnitt av utbildningsområdet. Det är inte heller så konstigt, eftersom de beslut som ni hittills har fattat bygger på socialdemokratiska utredningsförslag resp. socialdemokratiska propositioner. Särskilt positiva är vi till att Per Unckel lägger fram de förslagen, i vissa fall ganska ograverade.

Det som vi är kritiska mot är den substanslösa retoriken i regeringens ut-

bildningspolitik. Man har t.ex. skrivit yvigt och brett om stora stiftelsereformer som skall omfatta samtliga landets universitet och högskolor. Av denna stora högröstade stiftelsehöna är det nu bara tre fjädrar kvar.

Låt oss då i stället, Per Unckel, diskutera var det brister i systemet. Vilka ytterligare decentraliseringar och avregleringar är det som vi behöver diskutera? Det är vi beredda att göra sakligt och med utgångspunkt i innehållet. Men Per Unckel och Moderaterna – jag får väl säga det, eftersom Centern inte är med på detta stiftelseförslag – ser mest till formen. Innehållet är för oss det väsentliga.

När det sedan gäller kårobligatoriet tänker jag på Peter Honeths utredning och även på den kritik som riktas mot att vi inte riktigt vet hur vi skall finansiera vår verksamhet i framtiden på det studiesociala området. Jag tycker att regeringen bör försöka räta ut frågetecknen i anslutning till denna sakligt grundade kritik.

Det är vidare anmärkningsvärt, Per Unckel, att man inte kommenterar den allvarliga kritik som har framförts mot handläggningen av löntagarfondsmedlen eller de förslag som kommer från Medicinska forskningsrådet. Det var en mycket allvarlig kritik som i söndagens nummer av Dagens Nyheter riktades mot departementet. Det är viktigt att regeringen svarar på frågan om huruvida man kommer att ta fasta på dessa storvulna planer, som är begränsade till mycket snäva forskningsavsnitt.

Jag vill också mer konkret fråga vad talet om att Socialdemokraterna skall få inflytande på det slutgiltiga förslaget går ut på. Det har i massmedia talats om att detta är mycket nära förestående, men vi har inte sett någon som helst invit till diskussioner om detta.

I min nästa replik skall jag återkomma till stiftelsefrågan ytterligare en gång.

Anf. 165 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag utesluter inte att jag har lagt fram något förslag som är förberett av någon tidigare socialdemokratisk regering, men jag kan faktiskt inte dra mig till minnes att jag har gjort det. Det vore i så fall bra om Bengt Silfverstrand ville pigga upp mitt minne i detta hänseende.

Däremot har jag, stundtals mot socialdemokratisk rätt hård kritik, försökt att rätta till ett och annat av det som förekommit i det förgångna. Lena Hjelm-Wallén och jag talade tidigare om bekymren med den underdimensionerade högre utbildningen, men det gällde, som sagt, snarare att rätta till vad som tidigare hade brustit.

Mitt andra påpekande, herr talman, vill jag göra med anledning av att Bengt Silfverstrand efterlyste dialogen om alternativ till stiftelsehögskolorna. Vi har presenterat vår bild. Vi har lagt fram förslag om en högskolereform, vars grundingredienser riksdagen har accepterat i beslutet i december månad. I den ingick dels en frigörelse av de statliga universiteten från pekpinnepolitiken, dels att helt fria universitet och högskolor skulle få examensrätt, dels en prövning av möjligheterna för någon eller några statliga högskolor att övergå i stiftelseform.

Det var vår politik. Bengt Silfverstrand! Nu är det ni som måste inleda

dialogen och säga vad ni vill göra. Jag är öppen för förslag, men vad är det som ni anser att vi skall göra i stället?

Min tredje kommentar, herr talman, gäller kårobligatoriet. Bengt Silfverstrand vet nog vid närmare eftertanke att de krav som ställts på regeringen i remisshänseende är uppfyllda och att Peter Honeths uppdrag var att fördjupa beslutsunderlaget. Därefter har vi lyssnat på den kritik och de synpunkter som har kommit, för att regeringen skall kunna utforma sitt slutgiltiga ställningstagande. Så går det till i en parlamentarisk demokrati. När regeringen har presenterat sina förslag är det oppositionens tur att presentera sina.

Min sista kommentar, herr talman, hänför sig till Bengt Silfverstrands fråga om Medicinska forskningsrådet. Jag ber Bengt Silfverstrand att vara något varsam med orden i denna debatt. Vad som kritiserades i den artikel i Dagens Nyheter till vilken han refererade var handläggningen inom Medicinska forskningsrådet av ett förslag som regeringen hade bett bl.a. forskningsrådet att avlämna. Regeringen bedömer nu detta förslag inom ramen för propositionsarbetet.

Jag har därutöver noterat att JK har fått en anmälan med anledning av Medicinska forskningsrådets handläggning. Det är inte mer än passande att jag avvaktar JK:s bedömning innan jag ytterligare kommenterar frågan.

Anf. 166 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Helt kort: Det som jag tänker på när jag talar om förslag som i allt väsentligt bygger på utredningar tillsatta av en socialdemokratisk regering är den s.k. grundbulten, dvs. det som i allt väsentligt utgör grunden för den nya högskolelag som vi tog beslut om i december.

Vad sedan gäller stiftelsefrågan kan jag ytterligare en gång precisera att vi har talat om att det finns brister, tröghet och byråkrati i regelsystemet. Det är punkter som bl.a. både KTH och Chalmers för fram. Det kan utgöra en grund för diskussion, och det ankommer då på utbildningsministern att svara på om det är innehållet i systemet som vi skall reformera, eller om vi skall börja med formerna och gå in på nya institutionella lösningar innan vi tar itu med sakfrågorna.

Jag vill vidare berätta något som jag tycker är oerhört intressant och som visar att man egentligen inte vet vilken linje regeringen har. Det som är sant i Göteborg och Stockholm är uppenbarligen – för att uttrycka det milt – inte fullt lika sant i Lund.

Jag var i måndags med om att i universitetsstyrelsen där besluta om att avvisa ett avknoppnings- eller separationsförslag från Lunds tekniska högskola. En praktiskt taget enig styrelse, inkl. en Per Unckel politiskt mycket närstående person, sade nej till förslaget med motiveringen att utvecklingen internationellt går åt ett annat håll. Vi måste ha starka och bärkraftiga enheter, vilket inte hindrar att vi inom universiteten och högskolorna kan bryta ner verksamhet i mindre beståndsdelar.

Men inte nog med det – den nämnde Per Unckel politiskt närstående personen sade att han före beslutet hade konsulterat utbildningsministern och att utbildningsministerns uppfattning var att det inte var bra med en separation. Jag drar härav den mycket bestämda slutsatsen att det här handlar om

politisk prestige. Man måste rädda något av det som man skrev så yvigt och brett om i 1991 års regeringsdeklaration.

Upp till bevis! Visa nu om det är sant, som Per Unckel säger, att han är beredd till en dialog! Då finns det kanske möjlighet att klara denna fråga. Vad vi har tagit ställning till i utbildningsutskottet har ingen befattning med stiftelser. Det som regeringen hittills har skrivit är till intet förpliktande, nämligen att man skall inkomma med förslag i stiftelsefrågan. Det vore nog bättre om man inte återkom med något förslag utan diskuterade sakfrågorna.

Anf. 167 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Den fråga som gällde Lund begrep jag, med all respekt för Bengt Silfverstrand, inte ett kommatecken av. Min enkla ståndpunkt i frågan om Tekniska högskolan vid Lunds universitet – för jag tror att det var detta som Bengt Silfverstrand var ute efter – är att jag inte skall ha någon officiell mening om detta.

Om jag ändå får uttala mig om de internationella tendenser som Bengt Silfverstrand hänvisar till, vill jag säga att jag har precis samma intryck när det gäller den riktning i vilken dessa går, nämligen snarast mot integration än separation.

Vad gäller frågan om jag skulle få ett förslag om en separering av Lunds tekniska högskola från Lunds universitet på mitt bord, törs jag väl säga – jag tror inte att jag är alldeles oförsynt mot det beslut som jag i så fall skulle rekommendera – att jag med mycket stor tveksamhet skulle ta mig an detta.

Låt mig också kommentera mera rakt på sak de frågor som jag faktiskt förstod att Bengt Silfverstrand syftade på. Grundbulten är ett intressant spörsmål. I grundbulten, tillkommen på Socialdemokraternas förslag, föreslogs att vi skulle förstärka en del utbildningar, bl.a. humaniora, teologi och juridik. Det skulle vi göra genom att banta andra utbildningar som Socialdemokraterna i sina direktiv till utredningen hade uppgivit vara övergödda med pengar.

Jag tyckte inte att detta var någon bra idé. Däremot tyckte jag att det var en bra idé att höja anslagen till humaniora, teologi och juridik, så jag tog upp den delen och struntade i den andra. Jag tror att högskolorna har mått mycket väl av det.

När det gäller vad vi skulle kunna göra tillsammans kan jag redovisa att jag före denna debatt gick tillbaka till riksdagsbehandlingen av den högre utbildningen strax före jul, eftersom jag misstänkte att Bengt Silfverstrand skulle vilja diskutera stiftelsefrågan. Jag frågade mig om det i någon fråga var så att Socialdemokraterna då ville ha mera av frigörelse än regeringen. Det skulle i så fall ha varit en startpunkt för denna dialog. Men si, jag hittade ingenting!

Däremot hittade jag tyvärr åtskilligt av gammal socialdemokratisk politik, t.ex. central antagning och sådant – hur man nu förenar detta med frigörelse av olika universitet och högskolor och individuellt ansvar för detta. Därför blir nog Bengt Silfverstrand mig svaret skyldig på frågan vad som nu har inträffat. Gör mig åtminstone litet nyfiken på vad socialdemokratin nu kan tänka sig att ändra på men som var så omöjligt strax före jul!

Vidare är det så, Bengt Silfverstrand, att bakom idén med stiftelsehögskolor och/eller helt fria institutioner med examensrätt ligger en tanke om att det är bra för högskolesystemet med olika enheter med olika huvudmannaskap, styrda av delvis olikartade principer och kulturer. Därigenom kan man öppna för fruktbar konkurrens och ökad hänsyn till studenternas intressen.

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Silfverstrand anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 168 ALWA WENNERLUND (kds):

Herr talman! Jag vill ta upp ett mycket svårt och angeläget problem i våra skolor – nämligen hur vi kommer till rätta med den mobbning som vi vet förekommer i skolan.

Varje dag mobbas mellan 100 000 och 150 000 elever i och utanför skolan. En del av dessa barn mobbas från första till sista klassen, alltså ett dagligt lidande i kanske nio års tid. Det är den tid då människan ännu präglas, då viktiga och grundläggande värderingar formas och synen på andra människor danas.

Många elever som under en lugn och harmonisk skolgång skulle kunna utvecklas till lyckliga och trygga människor, tvingas utstå trakasserier och våld. Många elever tvingas tillbringa rasterna på en låst skoltoalett, tvingas känna skräcken krypa utmed ryggraden då de möter någon i korridoren eller i omklädningsrummet till gymnastiken eller på väg till eller från skolan.

Att bli slagen och misshandlad är ett fruktansvärt sätt att bli mobbad på, men även utfrysningen, glåporden – den psykiska mobbningen – kan vara väl så smärtsam.

Mobbning ger också problem längre fram. Undersökningar har visat att tidigare mobbade personer är starkt överrepresenterade i kriminalitetsregistren, så även mobbaren.

Såren sätter stora ärr efter många års mobbning. Det finns vuxna som inte kan glömma, som lever med mindervärdighetskomplex, rädsla och osäkerhet inför andra människor.

En svår bit i problemet med mobbningen är att barnen i regel själva inte vill tala om att de är mobbade, för att inte råka ännu värre ut. Vid föräldraintervjuer har det framkommit många sådana uppgifter. Många mobbade barn vänder sig till BRIS (Barnens Rätt I Samhället) för att få hjälp. Det är svårt att få fram exakta siffror, eftersom det finns ett mörkertal.

Det är inte heller så att det skulle förekomma mobbning endast i stora skolor i storstäderna. Det förekommer vid alla slags skolor, stora som små, i små som stora städer och även på landet.

Herr talman! Mobbningen griper in i hela familjens situation. Många föräldrar väljer att flytta sitt barn till en annan skola och även ibland från orten. Syskonen får då byta skola, och föräldrarna får söka nytt arbete. Detta leder inte alltid till något positivare. Det kan vara svårt för föräldrarna att få annat arbete, och syskonen kan få svårt att finna sig till rätta.

Nu finns det skolor som arbetar seriöst med detta problem, men det finns också skolor som blundar för det. Jag hörde för ett tag sedan i TV att en lärare tyckte att mobbning egentligen var bra, eftersom barnen fick lära sig

att ta för sig och bli litet tuffa. Det är mycket allvarligt att det finns lärare som ser på mobbningen med sådana ögon. Det var också skrämmande att höra på partiledardebatten i dag, där Socialdemokraternas partiledare Ingvar Carlsson redovisade att en lärare på frågan om vilket problem som är det största i skolan hade svarat: Det är de slitna lokalerna.

Skolan måste visa styrka, ta itu med problemen, vidtaga åtgärder. Skolan måste se till att eleverna har ett bra klimat där de kan arbeta lugnt och tryggt och utvecklas till harmoniska människor.

Skolan kan bidraga till detta genom att arbeta målmedvetet för att få ett gott klimat. Det är mycket viktigt att klargöra ansvarsfrågor och ge mycket tydliga signaler om de krav som man måste kunna ställa på både elever och personal i skolan, när det gäller den sociala miljön.

Herr talman! Mobbningstendenser och trakasserier av och mot elever får aldrig tolereras. Skolans personal måste på ett mycket kraftfullt sätt ta itu med mobbningen, omedelbart ingripa vid en mobbningstendens och på ett mycket bestämt sätt visa mobbaren att skolan inte på något sätt tolererar mobbning. Därför måste den nya läroplanen innehålla klara och tydliga direktiv mot mobbning samt åtgärdsprogram där även polisanmälan kan ingå.

Jag vill också lyfta fram ämnet barn- och ungdomskunskap. Det är just i detta ämne man kan undervisa i relationer, samlevnad, frågor om uppväxttiden och tonårstiden, relationer inom familjen och med kamrater. Här kan man på ett speciellt sätt lyfta fram mobbningen, våld, osv. Det är viktigt att man från första klassen kontinuerligt talar om dessa problem och att det ligger inom ett ämne på schemat. Att ta upp problemet som ett temaämne då och då under skoltiden förändrar inga attityder, utan det är den ständigt återkommande undervisningen som är värdefull.

Herr talman! FN:s konvention om barnets rättigheter ger barnet status som individ med fullt människovärde. Detta innebär att respekten för barnet som individ lyfts fram och att man ser till dess bästa. Detta måste naturligtvis gälla även i skolans värld. Alla barn har rätt till en bra start i livet. Därför måste skolan med alla medel kämpa mot mobbningen så att våra barn kan och får må bra under sin skoltid.

Anf. 169 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är inte mycket mer än ett år sedan som skolministern lovade att den svenska skolan skulle bli Europas bästa. Verkligheten har hamnat ljusår från regeringsdeklarationen. Material från Kommunförbundet och SKTF visar att 40 % av besparingarna i kommunerna skett inom barnomsorg och skola. Skolpsykologer, kuratorer och fritidsledare tas bort. Klasserna blir större. Specialundervisningen minskar. Skolbarnsomsorg avvecklas eller beläggs med dyra avgifter, också för barn med stora behov.

För en tid sedan berättade en av Handikappinstitutets ledande tjänstemän att indragningarna inte gått hårdast åt de tydligt handikappade barnen – de hörselskadade, blinda eller rörelsehindrade – utan att förlorarna blivit de många barnen med särskilda behov, de barn som lever under svåra sociala förhållanden, som är otrygga och som behöver stöd för att följa med. Risken är uppenbar att besparingar och elitisering skapar ett tvåtredjedelssamhälle i skolan och att en av världens finaste grundskolor inte utvecklas utan sargas.

Jag vill fråga Beatrice Ask: Vilka signaler har ni gett skolpolitikerna? Vilka ansträngningar har ni gjort för att inte barn med stora sociala behov eller skolor i de stora bostadsområdena skall drabbas hårdast av besparingar och indragningar? Är ni beredda att ta konsekvenserna av att indragningen av 7,5 miljarder från kommunerna kommit att gå ut över skolan och de svaga barnen?

Det gick fort för borgerligheten att garantera privatskolorna 85 % av genomsnittskostnaden för ett grundskolebarn, trots att man inte har grundskolans ansvar för helheten – för handikappade barn, skolskjutsar, hemspråk och mycket annat. Så fort gick det att man till och med glömde bort att kostnaderna är olika på olika skolstadier. Och det gick så fort att t.o.m. företrädare för regeringspartierna då och då säger att ersättningen blev orättvist hög.

För någon månad sedan sade utbildningsutskottets ordförande att nivån skulle kunna komma att omprövas. Jag vill fråga Beatrice Ask: När kommer regeringen att lägga fram förslag om förändrad ersättning till de privata skolorna?

Privatskolegarantin har blivit signalen till en allmän skolpeng. Formerna skiftar, men gemensamt för många kommuner är en gigantisk omfördelning *från* barn med stora behov *till* barn som har det bättre hemma och i skolarbetet. I stället för att föräldrar och elever stimuleras att utveckla skolan i sitt närområde ges de en skolpeng och rätt att rösta med fötterna. Risken för en segregerad skola är uppenbar. Risken för att skollagens krav på en likvärdig skola för alla blir en papperstiger är lika tydlig.

Vad gör Beatrice Ask för att motverka en orättvis skolpeng? Skolministern tog på sig ett stort ansvar när hon för något år sedan till varje pris skulle pressa igenom moderat skolpolitik i nya direktiv till läroplanskommitté och betygsberedning. Betygen skulle ner i årskurserna, kanske ända till första klass. Slöjd och hemkunskap ifrågasattes. Kristen etik förhandlades fram som grund för skolans normbildning. SO- och NO-ämnen skulle splittras upp, och miljösekretariatet upplöstes. Barnomsorg och skola skulle inte få en gemensam plattform.

De båda utredningarna har försökt göra ett gott jobb. Mycket är också bra. Men lika klart är att ur mängden av direktiv och motstridande signaler har kommit produkter som inte kan nå allmän uppslutning som de är i dag, och de har mindre förankring än dagens läroplan – den läroplan Per Unckel har uttalat sig så föraktfullt om men som faktiskt har lagts fram av hans partivän Britt Mogård.

Jag vill peka på några allvarliga och tveksamma punkter i läroplansförslaget: Stadieindelningen för ner högstadiets struktur i årskurs 6. Protesterna mot att idrottsämnet halverats måste tas på allvar. Bild, hemkunskap, musik och slöjd får inte skäras ner så att barnen inte ges möjlighet till en allsidig utveckling. I stället borde nya kunskaper om inlärning leda till närmare integration mellan teori och praktik.

När orienteringsämnena skärs ner blir barnens gemensamma kunskapsbas tunnare. Jag tror inte någon i denna kammare tyckt att barnen fått för mycket av religionskunskap, samhällskunskap eller naturkunskap i dagens skola. Uppsplittringen av ämnena strider också mot kraven på helhetssyn

och sammanhang. Splittringen har bl.a. lett till krav på ännu ett ämne, miljöteknik.

Kraftigt ökad valfrihet är i sig frestande, och det finns mycket gott i det. Men det finns anledning att vi besinnar oss. Är det inte i första hand genom metoder och urval av material som skolorna profilerar sig? Ligger det inte i själva begreppet grundskola att den skall ge alla medborgare en gemensam grund av kunskaper och erfarenheter? Den följs av en gymnasieskola med unika möjligheter till fria val. Där kan varje ungdom utveckla sin profil och sina speciella kunskaper.

Minst lika svåra avvägningar ligger i utformningen av ett nytt betygssystem. Det skall inte bara vara teoretiskt intressant utan också praktiskt användbart och nå bred acceptans.

Jag vill fråga Beatrice Ask: Är ni beredda att arbeta om läroplansförslaget så att det ger alla barn en gemensam grund? Skall alla barn också i framtiden garanteras både praktik och teori i sin utbildning? Skall orienteringsämnena få behålla en stark ställning i sammanhållna ämnesblock?

Anf. 170 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det är med stort intresse jag har lyssnat till debatten, och jag kommer även fortsättningsvis att lyssna till den. Eftersom vi håller på med ett förändringsarbete som är omfattande tror jag att en av mina viktigaste uppgifter just nu är att lyssna. Jag har heller inte för avsikt att gå in på detaljer eller mina egna personliga åsikter i en och annan detaljfråga som rör de stora remissomgångar som har skett om läroplan och betyg.

Det finns förvisso många frågeställningar att diskutera och många avvägningar som är svåra att göra. Men jag vill gärna först ta intryck av de många svar vi har fått. Förslagen har gått ut på en bred remiss, som de flesta här i salen känner till. När vi bad om 100 remissvar fick vi över 600. Vi har fått många brev, inte minst från elever, och vi går nu igenom dem. Det finns mycket klokskap att hämta där, och jag tycker att man skall göra det innan man tar ställning.

Jag lyssnade på Inger Lundbergs synpunkter i början av hennes anförande. Det handlade om de svårigheter som kommunerna har att klara sin ekonomi. Det är naturligtvis alldeles omöjligt för kommunerna att i en situation där landets ekonomi är som den är och kommunernas budgetar ser ut som de gör klara av budgetarbetet på ett enkelt sätt. Mitt intryck är att det finns en insikt om att barn och äldre skall värnas i det budgetarbete som bedrivs. Men det är också, precis som Inger Lundberg påpekar, ett faktum att besparingar även drabbar skolan i olika delar.

Det går emellertid inte att säga att vi inte accepterar det, om vi inte samtidigt kan redovisa hur vi då skall klara av den ekonomiska politiken. Varje misslyckande när det gäller kommunernas eller landets ekonomi innebär att man binder ris för egen rygg.

Sedan kommer, som ett brev på posten, en mycket traditionell och felaktig syn. Frågan om att människor skall kunna välja skola ställs emot frågan om stöd till dem som har det besvärligt. Det är ett mycket dåligt trick som man tar till bara därför att man kanske ideologiskt tycker illa om valmöjligheterna.

Den reform som vi har genomfört när det gäller stödet till friskolorna syftar till att ge ekonomisk rättvisa mellan olika skolformer. Den reformeringen är inte färdig. Jag har sagt det i den här salen många gånger. Det finns säkert behov av justeringar. Vi diskuterar och följer upp. Inte minst har vi en utredning kring detta med avgifter och friskolornas ekonomi att följa upp. Det kommer vi att göra.

Man skall inte försöka hävda att det stöd som friskolorna nu äntligen får är skälet till att en och annan angelägen satsning ute i våra skolor inte blir av. Alla barns rätt att välja skola skall inte ställas mot rätten för de barn som har särskilda behov eller behöver särskilt stöd. Då är man ute på mycket hal is.

Det är tvärtom så att detta att ha olika huvudmän för skolor och att man får pröva olika organisationsmodeller är ett sätt för oss att få erfarenheter och kunskaper om hur undervisning kan bedrivas på olika sätt, hur kostnader kan minskas och hur vi kan göra saker bättre och mer effektivt.

Den här reformen är en framgång. Jag förstår att det sticker i ögonen på Socialdemokraterna, men den skall icke ställas emot de andra.

När det gäller frågan om jag gör något för att tala om för kommunerna vad vi anser i frågan om barn med särskilda behov, vill jag säga att skollag, läroplan och mycket annat är mycket tydliga när det gäller barns rätt till detta. Det finns också, som ni känner till, förslag från Skolverket om att den som har svårigheter i skolan borde ha rätt till extra stöd. Det är ett mycket intressant förslag att diskutera framöver. När jag möter kommunalpolitiker markerar jag i varje anförande nödvändigheten av att skolan är en skola för alla.

Det är alldeles självklart, och en av huvudanledningarna till att vi har en nationell läroplan, att vi skall ha en gemensam kärna av kunskap i samhället. Det finns vissa kunskaper och vissa saker som är gemensamma och som alla barn skall få. Det är just därför som det är så viktigt att bedriva det här arbetet med omsorg och att lyssna och ta intryck av de många synpunkter och det fantastiska engagemang som finns.

Anf. 171 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Vilken del av skolan har man dragit in på, Beatrice Ask? Vi kan konstatera att regeringen, när den har dragit in statsbidrag från kommunerna, har gjort det från alla kommuner utom de allra rikaste. Regeringen valde alla kommuner utom de där barnen har de bästa förutsättningarna i skolan.

Beatrice Ask gör då och då uttalanden. Det är ganska precisa uttalanden. Hon tycker om skolverksamheten. Det tycker jag att skolministern har rätt att göra. Men det är utomordentligt sällan man hör Beatrice Ask säga att vi skall vara särskilt rädda om barnen i de stora miljonprogramsområdena och att vi inte skall konstruera en skolpeng så att den omfördelar pengar från de områden där barnen har det jobbigt till villaområdena. När tog Beatrice Ask de moderata skolpolitiker i örat som konstruerar skolpengen på det sättet?

Privatskolegarantin har varit en stor framgång, säger Beatrice Ask. Det tycker alla. Alla kommunalpolitiker, även de borgerliga, kritiserar den. Borgerliga Dagens Nyheter skrev i somras i en kommentar till godkännandet av

friskolan i Laxå: Så här dåligt får det bara inte vara. Så icke eftertänksamt får det inte vara.

Beatrice Asks partiledare Carl Bildt sade för något år sedan att skolpengen blev litet för hög. Centerpartister, folkpartister har skvallrat om att den hamnade på 85 %, inte för att det var rätt, utan för att det var en eftergift åt Kristdemokraterna. Skolpengen är ingen succé, Beatrice Ask. Skolpengen har skapat stor skada.

Jag vill slutligen tacka Beatrice Ask för en sak. Det är det tydliga konstaterandet att grundskolan skall ha en gemensam kärna och att Beatrice Ask är beredd att lyssna på de många som har synpunkter på de direktiv skolministern lagt fram tidigare och på det läroplansförslag som har lagts fram av kommittén.

Anf. 172 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag vidhåller att skolpengsreformen, som egentligen inte är någon skolpengsreform, är en framgång. Det är en framgång att vi har kommit så långt att de ekonomiska villkoren för fristående skolor och offentliga skolor har närmat sig varandra.

Det är bra, eftersom det innebär att alla, inte bara några, får ekonomiska möjligheter att välja skola. I det socialdemokratiska samhället var det bara den som hade god ekonomi som kunde kosta på sig att välja ett alternativ till den offentliga skolan. Det är inte bara elever som slipper att stå med mössan i handen i dag. Det är också föräldrar som slipper att göra det.

I och med att det finns en ekonomisk möjlighet – och om man kan uppfylla de kvalitetskrav Skolverket och andra ställer för att få bedriva undervisning – kan vi också ta en diskussion med kommunalpolitiker som vill lägga ner en skola eller som hävdar att kostnaderna för barnen i just den kommundelen är för höga.

Det har skapat en vitalisering av den lokala skoldebatten som jag tror är mycket positiv. Det har skapat en möjlighet för föräldrar att ställa krav på argument och fakta, när det gäller vad skolan får kosta, hur den skall vara organiserad och annat. Jag är övertygad om att det i sin förlängning gagnar skolan och att det gagnar alla.

Det vore olyckligt om vi lät en reform och en ambition som på det här viset ger möjligheter för alla barn, ställas emot det jag tycker är självklart, nämligen att även barn med särskilda behov skall ha rätt till en god skolgång som ger undervisning av hög kvalitet. Därför blir jag bekymrad när dessa frågor ställs emot varandra.

Sedan kan vi diskutera konstruktioner och annat, men det är ju inte det som är problemet för Socialdemokraterna. Problemet är att de egentligen inte tycker att det är bra om skolor drivs av någon annan än kommunen. Här finns en ideologisk skiljelinje. Försök inte hävda att detta står i strid med ambitionen att ge dem som bäst behöver extrastöd, det stöd de är berättigade till.

Anf. 173 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! En reform som inte ens skolministern vet om det är en skolpengsreform eller inte, är kanske litet konstig. Det är väl litet underligt att man kallar en reform en framgång när den leder till mycket absurda resultat.

I Göteborg tittade de i ett distrikt, Älvsborg, på hur effekten skulle bli av att skolan privatiserades i ett välbeställt område. Det skulle leda till en kraftig överföring av resurser till barnen i det området från barn i områden där de har det jobbigt.

Vi träffade Skolverket i går. Det verkar som om Skolverket nästan inte kan säga nej till ansökningar. Om de bara är rätt utformade spelar det inte så stor roll när de kom in, hur många barn det är i gruppen eller vad skolan verkligen tillför. Är det riktigt bra, skolministern, om man vill att privatskolorna skall vara respekterade på lång sikt?

Vi kan ta diskussion i samband med nedläggningar i kommunerna, säger skolministern. Det är ingen diskussion. Det spelar ingen roll vad kommunen säger. Det är ett diktat. Kommunen har ingen talan här. Kommunen har ingen möjlighet att själv avgöra sin skolorganisation. Det vore väl inte hela världen om det fanns gott om pengar. Men i det läge när man, om man inte kan spara på ett ställe, tvingas dra in specialundervisningen för den unge som har det jobbigast, blir det mycket jobbigt för just den ungen.

I skolpengens spår har det uppstått väldigt mycket av sorg och oro, just i de områden där man har det jobbigast. Jag besökte i höstas en skola i en Stockholmsförort där ungarna har det riktigt jobbigt. Lärarna och den övriga skolpersonalen var ledsna och oroliga för att deras ungar tappade så mycket, samtidigt som de såg att barnen i de andra områdena fick det bättre. Inte så att de missunnar dem det, men lärare och personal såg att deras ungar behövde så innerligt mycket mera stöd.

Visst är det bra med privatskolor, och visst är det bra med ökad valfrihet. Men det är inte bra, Beatrice Ask, om det sker på de utsatta barnens bekostnad.

Alf Svensson sade i debatten i morse, litet självkritiskt mot oss alla: Vi har bejakat individens frihet och glömt förvaltarskapet. Ingvar Carlsson tyckte att det var bra sagt. Tänk, om vi orkade säga att det är bra för mina barn att grannens barn får det bra i livet!

Beatrice Asks skolpeng riskerar att göra oss till just sådana egoister som Alf Svensson ville varna för.

Anf. 174 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Reglerna om tillståndsgivning för fristående skolor har skärpts i förhållande till de regler som Socialdemokraterna accepterade. Det som skiljer är att vi anser att skolor som tar emot grundskolepliktiga barn, uppfyller kvalitetskraven, står under tillsyn av Skolverket och deltar i en nationell utvärdering också skall få en rimlig andel av de skattepengar som finns tillgängliga för undervisning.

Det var fel, som det var tidigare, att bara de som hade råd att betala kunde låta sina barn gå i en friskola. Det var också fel att många som kände att de hade en idé, en tro på hur undervisningen skulle kunna göras bra, men som inte motsvarade de önskemål som fanns hos socialdemokratiska politiker, fick driva sin skola med vedspis och utedass, i undermåliga lokaler och med ganska dåliga löner.

Hur många lärare i friskolor har inte i decennier gått utan avtalsenliga lö-

ner, därför att Socialdemokraterna har förmenat människor möjlighet att välja? Det har vi ändrat på.

Vi ställer höga kvalitetskrav. Vi är långt ifrån färdiga med hur vi skall utvärdera skolverksamhet över huvud taget, för det är viktigt att också utvärdera den offentliga skolan.

Sedan vänder jag mig mot resonemang om att det är diktat, att kommunerna inte har någon talan. Vad jag försökte säga var att äntligen har föräldrar fått en möjlighet att göra sin röst hörd. Det finns en chans för föräldrar, om de bestämmer sig för att ta skolan i egna händer, att klara av det. Underskatta inte föräldrarna! De allra flesta föräldrar som jag möter, inte minst i bygder där skolor nu läggs ned, är engagerade för att behålla sin vanliga kommunala skola.

Många kommer så småningom till beslutet att de tillsammans med skolledningen klarar av att få ner kostnader och hitta vägar att ha kvar den kommunala skolan. Nu finns möjligheten – Inger Lundberg kallar det diktat – att föra ett vettigt resonemang om detta. Det går inte att sitta i kommunfullmäktige och bara säga: Vi lägger ner er skola. Man tvingas diskutera. Vad kostar skolan? Vad finns det för alternativ?

Jag har stort förtroende för att föräldrar faktiskt vill åstadkomma någonting bra och för att föräldrar kan utbyta argument med politiker och administratörer. Det är min erfarenhet.

Även om det finns saker som vi måste följa upp i den här reformen, tycker jag att det är fantastiskt när det har startats så många friskolor som faktiskt har kommit i gång, när vi kan se att detta inte är en marginell storstadsföreteelse. Det finns nu allt från normalstora, om man kan säga så, låg- och mellanstadieskolor och mycket små enskilda skolor ute på landsbygden till ganska stora storstadsskolor. Det är en variation som jag tror främjar skolväsendet.

Andre vice talmannnen anmälde att Inger Lundberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 175 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Jag skäms inte som kristdemokrat för att stå för det som partierna gemensamt står för i regeringen, de 85 procenten. Det är rättvist i förhållande till de 75 procent som Socialdemokraterna har nämnt, därför att beräkningarna är gjorda på olika grund. Friskolorna kan inte dra av momsen, och vi har bedömt den skillnaden gentemot de offentliga skolorna till ungefär 10 procents värde. Alltså gäller i realiteten det som Socialdemokraterna har nämnt som 75 procent.

Annars var det forskningspolitik jag ville tala om. Som kristdemokrat anser jag att forskningspolitiken är oerhört viktig och att forskningen bör prioriteras. Det är med intresse och förväntan vi ser fram emot forskningspropositionen. Etiskt sett är annars forskningen i och för sig, liksom penningen, neutral och kan användas på både gott och ont. Man behöver bara påminna sig att hälften av världens vetenskapsmän sysslar med militär forskning, i avsikt att ta fram än mer effektiva vapen. Jag vill här beröra etik, människovärde och forskning.

Under namnet "Genvägar" gick i TV 2 i januari en serie program om genforskning som väckte stor uppmärksamhet och stort engagemang. Frågor ställdes om det var etiskt riktigt t.ex. att ta patent på liv, som onkomusen, en genmanipulerad mus som lätt får cancer.

Det stora internationella projektet HUGO – Human Genome Organization – presenterades, ett projekt där hela människans arvsmassa kommer att ha kartlagts inom 15 år. HUGO-projektet reser frågan om forskarna har rätt att manipulera de mänskliga generna. Inför de skrämmande framtidsperspektiv som programmet målade upp ställdes frågan vilken etisk kompetens och grund som genforskarna hade. En av forskarna gav svaret: "Vi har inte mer etisk utbildning än vilken medelsvensk som helst."

Redan nu har forskningen kommit så långt att man genom fosterdiagnostik kan bedöma om det är sannolikt att det ofödda barnet skall få en viss genetiskt betingad sjukdom. Som bekant sker i dag selektiva aborter där foster med oönskade egenskaper aborteras. Det som skiljer abortdebattens problematik från fosterdiagnostikens problematik är att i fråga om aborter ställs man inför avgörandet *om* man vill ha barn eller ej, vid frågan om fosterdiagnostik ställs man inför frågan *vilka* barn man vill, eller inte vill, ha.

Det finns ingen lag som reglerar fosterdiagnostik och forskning på befruktade ägg utanför kvinnans kropp. Forskarna rör sig i ett gråfält, det är praxis som gäller. Sjukvårdsminister Bo Könberg sade till Göteborgs-Posten i september 1992: "Det som i ett demokratiskt samhälle inte är förbjudet är tillåtet. Man får bedöma frågan lokalt." Det är ett helt otillfredsställande svar. Fosterdiagnostik och genforskning är av värde, men diagnostiken måste ställas i fostrets, dvs. i patientens tjänst.

Denna forskning inger stor oro, själva människovärdet står nu på spel. Varför så orolig, frågar kanske någon, forskarna har väl ett samvete som styr, och ett etiskt medvetande?

Det borde verkligen vara så. Sverige har t.ex. undertecknat Genèvedeklarationen 1948, där det fastslås att en läkare skall förpliktiga sig till "den yttersta respekt för mänskligt liv alltifrån konceptionen till döden". Men verkligheten visar att forskare, även mycket framgångsrika forskare, mycket väl kan ha en djupt oetisk människosyn.

Francis Crick, som upptäckte DNA-spiralen och fick Nobelpris för detta, skriver i boken Of molecules and men, 1966: "Inget nyfött barn borde förklaras vara människa innan det fått sina arvsanlag undersökta. Skulle barnet inte bestå provet har det förverkat sin rätt att leva."

James Watson, Cricks Nobelpriskollega, sade i maj 1973 i tidskriften Prism: "Om ett barn inte levandeförklaras förrän tre dagar efter förlossningen kunde alla föräldrar beredas tillfälle att ta ställning, medan bara ett fåtal har möjligheten under det nuvarande systemet. Läkaren kunde sedan låta barnet dö om föräldrarna så ville och därmed spara en massa elände och lidande."

En annan Nobelpristagare, Macfarlane-Burnett, har skrivit i The endurance of life: "Det kan tänkas att man inom en inte alltför lång framtid kommer att testa nyfödda barn direkt vid födelsen och endast återlämna dem till modern om man inte funnit någon genetisk sjukdom."

"Det kan tänkas", sade Nobelpristagaren. Nej, säger jag, det kan inte ens tänkas, ännu mindre göras.

I den ansedda danska läkartidningen Ugeskrift Laeger 1991/153 argumenteras i en artikel av Nils Holtug för att nyfödda barn med grava skador bör avlivas. Holtug skriver bl.a.: "Ett väsen har inte rätt till livet bara för att det tillhör arten Homo Sapiens, liksom vita inte kan ta sig rätten blott på grund av sin ras".

Kan nu någon säga att medicinska forskare inte behöver tydliga etiska gränser för sin nyfikenhet och forskariver? Kan någon tvivla på att forskare behöver en etisk utbildning?

Ett forskningsprojket som pågår just i denna stund, här i Sverige, stod omnämnt i Svenska Dagbladet den 7 januari i år. På Karolinska sjukhuset, under ledning av professor Marc Bygdeman, görs försök att använda abortpillret Mifegyne som preventivmedel. Själva tillståndet för abortpillret är upprörande och bör omprövas. För många kvinnor leder det till mycket svåra smärtor och kraftiga blödningar, så kraftiga att blodtransfusion kan vara nödvändig.

Abortpillret har medfört dödsfall och även hjärtstillestånd hos kvinnor, där bara närheten till intensivvårdsutrustning räddat deras liv. Många kvinnor får sin abort i hemmet och får själva ta hand om det aborterade barnet.

Nu tillåts professor Bygdemans forskning pågå under våren med 30 kvinnor som skall pröva om en tablett i veckan räcker för att påverka livmoderslemhinnan på ett sådant sätt att det befruktade ägget inte fastnar.

Därmed är nu gränsen passerad för att använda aborter som födelsekontroll, något som hittills med bred politisk enighet inte ansetts acceptabelt. Aborter har setts som nödlösningar, inte som preventivmedel.

Läkemedelsbolaget Roussel, som tillverkar abortpillret, tar själva avstånd från att bruka pillret på detta sätt, men marknadschefen Bo Samuelsson medger i Dagen 16 januari 1993 att även om Roussel inte själva vill ansöka om att få abortpillret godkänt som preventivmedel, kan man pressas till det, på samma sätt som man tvingades att tillhandahålla abortpillret i Frankrike genom den franske hälsovårdsministerns personliga ingripande.

Det som gör abortpillret än mer etiskt oacceptabelt är att forskaren bakom pillret, Etienne Emile Bauleim, uttryckligen sagt att det är avsett för bruk i u-länderna, och att "abortpillret skall lösa överbefolkningsproblemet i tredje världen".

Tidsbristen medger inte fler exempel, men jag tror att jag utifrån dessa frågor har visat att forskarna måste ha klara etiska gränser för sin forskning och att utbildning i etik måste ingå i forskarutbildningen. Och den etik som visat sig kunna stå emot en fascistisk människosyn är inte nyttoetiken utan den kristna etiken, där varje människa har ett absolut värde, oberoende av ålder, hälsa eller nytta.

Anf. 176 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Efter det engagerade inlägg som vi just hörde, när en av utbildningsutskottets ledamöter drog över tiden i ett inlägg mot fria aborter, må man förstå att åtminstone delar av kds har gjort korståget mot de fria aborterna till sin huvudfråga.

Men sedan till de frågor som utbildningsdebatten egentligen handar om. Jag vill bara korrigera Tuve Skånberg på en punkt. Vi socialdemokrater vill inte ha en av riksdagen fastslagen norm för ersättning till privatskolorna. Vi vill ha en grund där de erbjuds lika behandling men där man visar den respekten för kommunpolitikerna att prövningen får göras ute i kommunerna. Där finns både kompetens och kännedom om de enskilda skolorna.

När det gäller momsavdraget, Tuve Skånberg, vet jag att den borgerliga regeringen har höjt många skatter, men inte ens en borgerlig regering klarar väl av att dra upp momsen till sådan nivå att en ingående moms på 10 procent är relevant i en så personalintensiv verksamhet som skolan.

Anf. 177 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Med talet om momsen avsåg jag att vid byggnation, renoveringar, nyanskaffande osv. kan inte den fria skolan dra av momsen. Det kan däremot den kommunala skolan göra. I och med att många av de nya skolorna måste göra kraftiga nybyggnationer får momsen en avsevärt betungande effekt.

Sedan var det faktiskt inte ett inlägg i abortdebatten jag gjorde. Jag markerade det tydligt, även om tiden som sagt tröt. Det var ett inlägg som gällde abortforskningen, försöken att använda abortpillret Mifegyne som preventivmedel, för födelsekontroll. Den forskningen, som inte har lett till praktiska resultat utan pågår på Karolinska sjukhuset, faller inom ramen för vårt ämnesområde. Forskning var ämnet för det tal som jag höll.

Anf. 178 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har förstått att Tuve Skånberg vill ha generösa bidrag till friskolorna, men att de skall vara så generösa att de klarar av avskrivningar av fastigheterna på ett år, är väl att kräva litet mycket. Oavsett man tvingas göra en del investeringar, är momsen på den typen av kostnader faktiskt inte av den omfattningen att den i något normalfall motsvarar 10 procent.

Anf. 179 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Som bekant är momsen ännu högre. De får över huvud taget inte dra av momsen, och de fungerar precis som Inger Lundberg och jag som privatpersoner. De har inte något aktiebolag som kan dra av momsen, utan de är i allmänhet föreningar eller stiftelser.

Anf. 180 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! I dag står mer än 530 000 personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden. En majoritet av dessa är öppet arbetslösa. Detta innebär självfallet mycken oro och osäkerhet för de enskilda som drabbas, men också slöseri med kunskap, kompetens och erfarenhet för samhället.

Alla till buds stående medel måste användas för att komma till rätta med problemen. Här har den reguljära utbildningen en given roll att spela.

Att skola sig för kommande uppgifter på arbetsmarknaden när konjunkturen vänder minskar risken för långtidsarbetslöshet och innebär att såväl den enskilde som samhället tar tillfället i akt att utveckla kompetens. Det är nå-

got som är utomordentligt angeläget för att stärka vår konkurrenskraft mot omvärlden.

I detta sammanhang var det intressant att notera det utbildningsministern sade om värdet av humankapitalinvesteringar. När man läser OECD:s rapport från förra sommaren om den svenska skolan, finner man under rubriken Frågor som väcks ett avsnitt där den nuvarande regeringens behandling av skolan tas upp. Av rapporten framgår att den nuvarande regeringen betonar skola och högskola framför vuxenutbildning, folkhögskola och studieförbund. I det sammanhanget framgår det vidare: "Detta illustrerar också den viktiga frågan om på vilket sätt utbildningspolitiken koordineras med näringslivs- och arbetsmarknadspolitiken. Eftersom alla i Sverige understryker vikten av utvecklingen av humankapitalet genom utbildning och vidareutbildning av arbetsstyrkan för att hävda svensk industris konkurrensförmåga, är det förvånande att så lite ansträngning görs för att utbildningssystemet engageras i denna uppgift. Det tycks som om detta överlämnas åt arbetsmarknadens parter och den enskilde."

Nu återstår det att se om utbildningsministerns synpunkter kan leda till att OECD:s frågetecken på denna punkt kan rätas ut.

Herr talman! Det är inte bara så att det är en halv miljon människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Som Lena Hjelm-Wallén nämnde tidigare, slutar ett stort antal elever sin gymnasieutbildning till våren. En hel del av dessa elever, framför allt de som går på de tvååriga utbildningarna, går ut till en arbetsmarknad som i dag är ytterst begränsad, för att inte säga obefintlig. Det är förvånande att regeringen i budgetpropositionen inte har visat intresse för att med hjälp av reguljär utbildning erbjuda dessa ungdomar ett alternativ.

Precis som Lena Hjelm-Wallén påpekade, måste dessa ungdomar erbjudas ett tredje gymnasieår. Det förhindrar att de lämnas åt arbetslöshetens gissel och ger dem samma rätt till fördjupad utbildning som deras efterkommande kamrater får. Det är viktigt att kommunerna får snabba besked om riksdagen är beredd att vidta åtgärder. Det skall vara åtgärder som ger ungdomar god utbildning, ökar rekryteringsunderlaget till högskolan och minskar arbetslösheten.

Per Unckel säger nu att det finns ingen gräns för utbildning ett tredje år. Det är riktigt när det gäller det här läsåret. Men det vi nu diskuterar är nästa läsår. För det finns varken något förslag eller ännu mindre något beslut. Det är bra om man kan uppfatta utbildningsministerns uttalande som en fortsättning på nuvarande tingens ordning.

Herr talman! Frågan om den kommunala vuxenutbildningen har redan varit uppe till diskussion. Den kommunala vuxenutbildningen har utgjort ett rött skynke för det moderatledda Utbildningsdepartementet. Förra året föreslog man att cirka en fjärdedel av resurserna skulle skäras bort. Det är en neddragning som inte motsvarades av något tydligt resonemang eller analys till varför denna kraftiga neddragning av utbildningen skulle ske och konsekvenserna av den. Eftersom ärendet har diskuterats här tidigare skall jag nämna vad som stod i budgetpropositionen förra året: "Jag har också minskat sektorsbidragets beräkningsmodell för kommunal vuxenutbildning med 350 miljoner kronor." Det är en tydlig fingervisning om var besparingen skall

göras. I många kommuner blev också regeringens sparförslag signalen till att dra ner på omfattningen av utbildningen – främst gymnasie- och påbyggnadsutbildningarna.

Samtidigt vet vi att den kommunala vuxenutbildningen haft och har en betydelsefull roll för att förverkliga idéerna om livslångt lärande och ge stora bidrag i arbetet för att åstadkomma en generell kompetenshöjning av arbetskraften. Nästan alla är dessutom överens om att Sverige, för att kunna återskapa hög sysselsättning och utveckla välfärden, måste stabilisera ekonomin och öka tillväxten. Kompetens och utbildning hos arbetskraften blir då av särskilt stor betydelse. Här kan den kommunala vuxenutbildningen med sin flexibla organisation och sitt ämneskurssystem fylla en betydelsefull uppgift, liksom flera andra anordnare av vuxenutbildning.

De reaktioner som allmänheten visat i samband med neddragningsförsöken på den kommunala vuxenutbildningen visar också på det stöd som denna utbildningsform har.

I dagens arbetsmarknadsläge är det särskilt angeläget att den gymnasiala och yrkesinriktade vuxenutbildningen kan hålla en stor volym. Komvux spelar på detta sätt en roll som instrument för kompetenshöjning i arbetslivet och bidrar till att öka den tekniska utbildningen.

För många arbetslösa är kompetenshöjning genom studier inom komvux ett starkt eftertraktat alternativ. Det visar inte minst de köer som finns till utbildningarna i många kommuner. Att inte ta till vara detta studieintresse i nuvarande konjunkturläge är slöseri med såväl mänskliga som samhälleliga resurser. Dessutom spelar komvux en stor roll när det gäller att snabbt bygga ut högskolan. Cirka en tredjedel av nybörjarna i högskolan har läst på den kommunala vuxenutbildningen.

Prioriterade områden när det gäller den utökade vuxenutbildningen bör vara en förstärkning av teknikerutbildningarna, utbildningar inom teknik och naturvetenskap, språkområdet samt kompetenshöjande utbildningar för arbetslivet.

Så till sist en fråga. Är de övriga borgerliga partierna – moderaterna är det tydligen inte – beredda att medverka till att det reguljära utbildningsväsendet kan spela en roll för att ge ungdomar en bättre grundutbildning, öka rekryteringsunderlaget till högskolan och öka möjligheterna till kompetenshöjning i arbetslivet?

Anf. 181 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Den sista frågan riktades visserligen inte till mig utan till andra partier. Men jag kan för moderaternas vidkommande säga att vi skall kunna utnyttja skolan för att höja kompetensen. Eftersom Socialdemokraterna uppenbarligen vill det också, är ni välkomna in i gänget.

Får jag med någon liten tjatighet ändå återkomma till ett tema i denna debatt som Socialdemokraterna i betydande utsträckning undviker att diskutera och som är alldeles centralt. Låt mig vara mycket tydlig. Ingen komvuxsatsning i världen räddar landets ekonomi om skatten samtidigt höjs. Så är det.

Så länge Socialdemokraterna envisas med att fortsätta att höja skatten, kommer landets ekonomi att gå illa. Kraven på insatser mot arbetslösheten

kommer att öka och öka och öka i takt med skattehöjningarna samtidigt som ekonomin går ned.

Ni socialdemokrater blir trovärdiga i utbildningsdebatten först när ni har gått hem, gått igenom budgetalternativ och sedan kommit fram till vad det är ni anser att ni kan delta i när det gäller besparingsarbete. Då är dialogen plötsligt meningsfull. Nu är det en dialog ut i tomma intet.

Jag vill sedan kort kommentera påståendet att OECD var överraskad över att vi inte gjorde mera för vuxenutbildningen. Vi noterade också det uttalandet och frågade oss om vi kanske hade gjort fel. Vi kanske borde ha gjort mer det första halvåret för vuxenutbildningen. Vi sade oss dock att vi trodde inte att vi orkade med att förändra mera ännu fortare – förutom skolan, den högre utbildningen och forskningen. Dessutom brukar Socialdemokraterna själva säga att vuxenutbildningen är pärlan i det svenska utbildningssystemet. Det socialdemokratiska kravet på förändringar borde inte vara överskvallande stort.

Däremot har vi, om vi skall diskutera vuxenutbildningens innehåll, åtskilliga synpunkter som egentligen är riktade mot ungdomsskolan. Den sista talaren sade att en tredjedel av de som söker sig till högre utbildning har kommunal vuxenutbildning som bakgrund. Det låter bra som betyg för den kommunala vuxenutbildningen. Men det här reser naturligtvis frågan: Varför då?

Uppenbarligen förmår ungdomsskolan inte i tillräcklig utsträckning att klara sin del av uppgiften. Den kommunala vuxenutbildningen får följaktligen dra ett tyngre lass än den rätteligen borde. Alltså skall vi börja där problemen förefaller vara störst, nämligen i ungdomsskolan och den högre utbildningen.

Vi har redan diskutera frågan om arbetsmarknadsåtgärder för att trygga unga människors möjligheter till sysselsättning. Det är självklart att regeringen ständigt prövar vilka insatser man av arbetsmarknadsskäl har anledning att göra. Det kommer vi att fortsätta att göra under våren allt eftersom vi noterar hur arbetslösheten och därmed behoven av åtgärder på arbetsmarknaden kommer att utvecklas.

Till slut vill jag, med risk för att vara tjatig, tala om vad regeringen har föreslagit och inte föreslagit när det gäller komvux. Det förhåller sig så, precis som citatet antydde, att regeringen i sitt beräkningsunderlag för sektorsanslaget sade sig att vi från statens sida, givet de budgetbegränsningar som gäller, inte kunde åta oss samma finansieringsansvar. Men att gå från detta till att säga att regeringen har skurit ned komvux är med förlov sagt att ljuga med citatet.

Däremot är det enligt min mening ansvarsfullt att säga vilket beräkningsunderlag regeringen har när anslagen läggs fram till riksdagen. Det vore mera klandervärt att bara skära och säga att någon får lista ut vad vi egentligen har gjort och kommunerna får ta hela ansvaret bäst de gitter. Vi talar klart och öppet om vad vi har gjort och överlämnar sedan till kommunerna att bestämma sig för hur de vill organisera den utbildningsverksamhet som de bär det yttersta ansvaret för.

Anf. 182 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Det är bra att utbildningsministern säger att regeringen är positiv till att använda skolan för kompetensutveckling. Så långt kan vi vara

överens. Jag tycker att det skulle ha varit ännu bättre om utbildningsministern hade sagt att man också är beredd att göra extra insatser för att i det här konjunkturläget bidra till en ökad kompetensutveckling och en kompetenshöjning som vi vet att Sverige behöver om vi skall hålla oss i frontlinjen.

Utbildningsministern säger vidare att en satsning på komvux inte räddar Sverige. Det är sant. Men jag tror att i det läge som vi i dag befinner oss i är det viktigt att vi använder alla de instrument som vi har. I ett läge när så många människor är arbetslösa går det inte bara att använda arbetsmarknadspolitiken. Dagligen kan vi höra länsarbetsdirektörer säga att det nu måste till andra insatser förutom arbetsmarknadsinsatser. Jag tror att både komvux och gymnasieskolan i dag utgör en bra resurs, även om det innebär en ansträngning för organisationen med de satsningar som vi har föreslagit.

Man kan säkert påtala brister i ungdomsskolan. Jag tycker dock att det är en fördel att människor kan komplettera sin utbildning via den kommunala vuxenutbildningen. Även om det bara rör sig om enstaka ämnen och inte hela kurser, kan man skaffa sig kompetens för att t.ex. komma in på en högskola.

När det gäller debatten om komvux och om var besparingen skall göras, är det helt klart att regeringen pekade ut komvux i förra årets budgetproposition som sparområde. Det var detta som gav upphov till alla protester. Jag tror att alla som sitter i utbildningsutskottet fick mängder av reaktioner från människor som protesterade och som var negativa till den här inriktningen. Sedan är det naturligtvis sakligt riktigt att själva neddragningsbeslutet överlämnades till kommunerna. Det var de som fick effektuera utpekandet som regeringen gjorde om att man skulle dra ned på komvux.

Avslutningsvis skulle jag gärna vilja ha ett svar på min fråga om det tredje året på gymnasieskolan. Blir det som utbildningsministern antydde i sitt huvudanförande en möjlighet till förlängning för nästa läsår? Jag tror att det är ett viktigt besked, som kommunerna väntar på i dag.

Anf. 183 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! I det hänseendet får nog Jan Björkman kalmera sig och invänta de bedömningar som ansvaret för samhällsekonomin i stort motiverar. Jag skall inte fortsätta att gräla om formuleringar när det gäller komvux. Likväl skall rätt vara rätt, av det mycket speciella skälet att vi har vänt på ansvarsförhållandet i utbildningspolitiken. Det är viktigt att ansvaret ligger på rätt ställe och att de olika nivåerna i det svenska samhället har möjlighet att utöva ansvar.

Regering och riksdag anger – så noga de kan och vill – vilket stöd regering och riksdag i olika hänseenden är beredd att ge till kommunernas utövande av ansvaret. Men det måste vara helt klart att om vi har bestämt oss för att det är kommunerna som bär ansvaret, så förhåller det sig så. De effektuerar ingenting som regering och riksdag möjligen säger, om det inte ligger inom ramen för regeringens och riksdagens direktivrätt gentemot kommunerna. Kommunerna har ansvaret.

Vi har ansvaret för ekonomin, som vi från tid till annan kan ställa till deras förfogande. Vi har ansvaret för landets ekonomi i stort. I detta hänseende

kommer jag, herr talman, att vara tjatig på gränsen till olidlighet tills dess att Socialdemokraterna preciserar hur kalaset skall betalas.

Den ekonomisk-politiska motion som Socialdemokraterna väckte härförleden har med rätta betraktats som en av socialdemokratins allra svagaste politiska dokument. Alla förslag i utgiftshänseende som på ett eller annat sätt baseras på denna motion faller därmed samman som det korthus hela motionen utgör. Den dialog som vi söker för att ge landet en ny start, skulle bli mera meningsfull om socialdemokratin gick hem och tänkte på nytt och kom tillbaka och preciserade vad man kan spara på. Kom inte bara och tala om vilka nya utgifter ni är intresserade av. Sådana har vi drösvis av i regeringens skafferier, om det råder anspråk på det. Vad vi behöver är däremot besparingar för att få landets ekonomi på fötter. Sedan kan dialogen starta.

Anf. 184 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! När det gäller gymnasieskolan säger utbildningsministern att vi får invänta bedömningarna. Det torde antyda att det som utbildningsministern sade tidigare om att det är fritt fram att köra så mycket man vill inte gäller. Förhoppningen för kommunernas, ungdomarnas och de arbetslösas skull är att regeringen inte väntar med den bedömningen alltför länge, eftersom det försvårar för kommunerna att ha en framförhållning. Det försvårar också för ungdomarna när de skall skaffa sig en grund inför en utbildning som de skall ägna sig åt framöver.

Med risk för att vara tjatig, vill jag när det gäller besparingen på komvux, bolla tillbaka och säga att regeringen valde metoden att peka ut att man skulle spara på komvux. Man kunde med samma logik ha valt att säga att man skall ta 1 % av sektorsanslaget, och då hade man fått ut samma summa pengar. Men man valde att markera att det var på den kommunala vuxenutbildningen som besparingarna skulle ske. Därmed menar jag att man har ett ansvar för de signaler som gick ut till kommunerna. Man kan inte klandra kommunerna för att de har levt upp till vad som förväntades.

Ekonomin utgör naturligtvis ett mycket intressant område, och det har här tagits upp i flera inlägg. Man kan fundera över vilka insatser på arbetsmarknadssidan för att motverka arbetslöshet som är billigare än satsningar på utbildning. Vi vet vad det i genomsnitt kostar med A-kassa, arbetsmarknadsutbildning, kommunal vuxenutbildning och gymnasieplatser. Alternativet för de människor som skulle kunna ha en möjlighet till studier inom komvux och gymnasieskola är i dag inte ett jobb, utan alternativet är arbetslöshet. De andra alternativ som står till buds är dyrare. Det blir därför svårt att säga att vi genom dessa åtgärder har försvagat budgeten.

Jag tror att det var många som efter höstens kollaps för den enda vägen trodde att budgeten i januari skulle bli en ny start. När man läser budgeten finner man emellertid att den snarare utgör litet mer av samma sak. Det är litet mer av skattesänkningar för dem som minst behöver det och litet mera av pålagor för dem som har svårast att bära det. Vi väntar fortfarande på nystarten.

Slutligen vill jag säga att jag tror att många – ungdomar och arbetslösa – i dag hade hoppats att man skulle kunna få ett mera positivt besked från utbildningsministern om viljan av att satsa på utbildning, som en mycket bra

metod för att komma till rätta med den utomordentligt svåra situation som vi i dag har på arbetsmarknaden.
(forts. prot. 60)

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1992/93:125 Skattelättnad vid överlåtelse av aktier i riskkapitalbolag m.m.

9 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 9 februari

1992/93:77 av *Hans Göran Franck* (s) till kulturministern om en egenavgiftsfond för kulturskapare:

Konstnärsutredningen, som skulle utreda konstnärskapets villkor, ekonomiskt och socialt, tog på eget initiativ upp frågan om egenavgifterna på konstnärsområdet. Denna fråga har varit ett problem för de fritt arbetande konstnärerna och författarna sedan flera årtionden.

Utredaren föreslog att det skulle inrättas en särskild s.k. egenavgiftsfond, dvs. ett system för restitution av egenavgifter som erlagts på intäkter av konstnärligt och litterärt arbete. Återbetalningen av egenavgifter skulle ske upp till en viss inkomstnivå med 70 % av de erlagda avgifterna. Den enskilde skulle ansöka om återbetalning, och denna skulle fås via den s.k. egenavgiftsfonden.Reformen kostnadsberäknades till 25 milj.kr.

Dessa konstnärsgrupper klassas som företagare, men har varken kapital eller personal som andra småföretagare. Det kapital konstnären och författaren har är den egna känslans, tankens och professionalismens. Konstnärsgruppen har blivit en av skattereformens kostnadssida, i form av – förutom de allmänna fördyringarna av bostäder och andra levnadsvillkor – höjda hyror för arbetslokaler, höjda material- och resekostnader, moms på konstnärliga förmedlingsuppdrag etc.

Konstnärsutredningen har föreslagit en lösning på problemet som har karaktären av rättvisefråga. En lösning bör inte längre uppskjutas.

Med hänvisning till det anförda får jag fråga kulturminister Birgit Friggebo.

1. Avser kulturministern att inrätta en särskild egenavgiftsfond för kulturskapare enligt Konstnärsutredningens förslag?
2. Om inte, har kulturministern något annat förslag till rättvis lösning av kulturskaparnas här berörda problem?

10 § Kammaren åtskildes kl. 21.09.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 12 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 36 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 72 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 123 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 164 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFERSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 10 februari

1 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet och finansutskottet 1
2 § Val av suppleanter i konstitutionsutskottet och finansutskottet 1
3 § Avsägelse 1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott 2
5 § Hänvisning till utskott av under allmänna motionstiden avlämnade motioner 2
6 § Hänvisning av ärende till utskott 2
7 § Allmänpolitisk debatt 2
Partiledardebatt 2
Ingvar Carlsson (s)
Ian Wachtmeister (nyd)
Gudrun Schyman (v)
Statsminister Carl Bildt (m)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Miljöminister Olof Johansson (c)
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Sysselsättningspolitik m.m. 45
Ingela Thalén (s)
Laila Strid-Jansson (nyd)
Hans Andersson (v)
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Anders G Högmark (m)
Elver Jonsson (fp)
Harald Bergström (kds)
Gunnar Thollander (s)
Marianne Andersson (c)
Lars Biörck (m)
Andre vice talman Christer Eirefelt (fp)
Britt Bohlin (s)
Björn Ericson (s)
Hans Karlsson (s)
Magnus Persson (s)
Leo Persson (s)
Birger Andersson (c)
Jan Erik Ågren (kds)
Stina Eliasson (c)
Birgit Henriksson (m)
Lars Svensk (kds)
Anita Johansson (s)

Näringspolitik 95
Göran Persson (s)
Bengt Dalström (nyd)
Rolf L Nilson (v)
Näringsminister Per Westerberg (m)
Gudrun Norberg (fp)
Kjell Ericsson (c)
Roland Lében (kds)
Birgitta Johansson (s)
Kenneth Attefors (nyd)
Karin Falkmer (m)
Sylvia Lindgren (s)
Bertil Persson (m)
Miljöpolitik 127
Inga-Britt Johansson (s)
Arne Jansson (nyd)
Statsrådet Görel Thurdin (c)
Patrik Norinder (m)
Lennart Fremling (fp)
Liisa Rulander (kds)
Utbildningspolitik 146
Lena Hjelm-Wallén (s)
Björn Samuelson (v)
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Christer Lindblom (fp)
Larz Johansson (c)
Ingrid Näslund (kds)
Bengt Silfverstrand (s)
Alwa Wennerlund (kds)
Inger Lundberg (s)
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Tuve Skånberg (kds)
Jan Björkman (s)
(forts. prot. 60)
8 § Bordläggning 185
9 § Anmälan om interpellation
1992/93:77 av Hans Göran Franck (s) om en egenavgiftsfond för kulturskapare 185

gotab 43206, Stockholm 1993